

Torsdagen den 14 december

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om förlängd ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 16–20 december 1978 för enskilda angelägenheter.

Moholm den 11 december 1978

Paul Jansson

Kammaren biföll denna ansökan.

Andre vice talmannen anmälde att *Jan Fransson* (s) även under tiden den 16–20 december skulle tjänstgöra som ersättare för *Paul Jansson*.

§ 3 Om flödesprognoser rörande Västerdalälven och Vanån

Kommunministern BERTIL HANSSON erhöll ordet för att besvara *Ove Karlssons* (s) den 1 december anmälda fråga, 1978/79:207, och anförde:

Herr talman! *Ove Karlsson* har frågat mig om regeringen är beredd att även för kommande år ställa medel till förfogande så att Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) kan utföra nödiga flödesprognoser avseende Västerdalälven och Vanån.

SMHI:s verksamhet och organisation ses f. n. över av SMHI-utredningen (K 1977:01). Denna har enligt vad jag har inhämtat under år 1978 gjort vissa försök med sådana flödesprognoser som frågan avser. Resultat av dessa försök beräknas bli redovisade i samband med att utredningen lägger fram förslag. Detta beräknas ske under senare delen av år 1979.

I Kopparbergs län har Västerdalälven vissa år fått vattenflöden som har vållat översvämningar och stora skador. Det måste vara en angelägen uppgift att så långt möjligt förebygga sådana skador. De vattenflödesprognoser som de senaste åren har gjorts av SMHI har varit en förebyggande åtgärd. De har finansierats genom att regeringen från anslag till länsstyrelserna ställt medel till förfogande för länsstyrelsen i Kopparbergs län. Under år 1978 har SMHI-utredningen betalat kostnaderna från medel som utredningen har disponerat för att utföra vissa försök. I första hand är det en uppgift för länsstyrelsen att, inom ramen för de medel som den disponerar, svara även för uppgifter av det

Om flödesprognoser rörande Västerdalälven och Vanån

Om flödesprognoser rörande Västerdalälven och Vanån

slag som nu har nämnts. Om kostnaderna för sådana nödvändiga åtgärder, som inte har kunnat förutses, blir större än vad som länsstyrelsen rimligtvis kan bära bör ersättning kunna utgå i särskild ordning.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

För att motverka skadegörelse i samband med översvämningar utefter Västerdalälven behöver vissa åtgärder vidtas. Den enklaste och billigaste åtgärden är de flödesprognoser som SMHI har gjort vid några tillfällen. För att underlätta arbetet med den nödvändiga översvämningsberedskapen borde flödesprognoser från SMHI ställas till myndigheternas förfogande vad gäller Västerdalälven och Vanån.

Eftersom länsstyrelsen enligt uppgifter saknar möjligheter att inom ramen för sin ordinarie budget täcka kostnaderna för prognosverksamheten, anser jag att regeringen bör ställa erforderliga medel till förfogande. Om regeringen inte kan göra det hoppas jag att statsrådet kan medverka till att man även under 1979 för SMHI-utredningen kan ställa medel till förfogande så att dessa flödesprognoser kan tas fram. Det rör sig bara om några hundra tusen kronor, och det måste anses vara väl använda medel om man kan hinna vidta skyddsåtgärder och förebygga översvämningar. Vid översvämningar och naturkatastrofer blir det ju ändå ofta statliga medel som måste sättas in för att hålla drabbade människor något så när skadeslösa.

Enligt myndigheterna har prognoserna varit till stor nytta i arbetet på att hålla beredskap mot översvämningar, och då tycker jag att staten bör fortsätta att ge anslag för detta ändamål. Det kan inte vara fattiga kommuners uppgift att betala för flödesprognosen.

Nu vill jag tolka det statsrådet säger i slutet av sitt svar som positivt, och jag hoppas att det finns möjligheter för länsstyrelsen att få pengar för att kunna ta fram erforderliga flödesprognoser år 1979.

Avslutningsvis vill jag fråga statsrådet hur långt man inom departementet har kommit med arbetet på att vidta långsiktiga skadeförebyggande åtgärder längs Västerdalälven.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Det bör framgå av mitt svar att regeringen ser positivt på att det vidtas sådana förebyggande åtgärder som Ove Karlsson i sin fråga och i sitt anförande framhållit som föredömliga.

Framför allt om frågan väcks i början av budgetåret, såsom skett i år, bör länsstyrelsen ha möjligheter att direkt ställa medel till förfogande. Skulle det emellertid visa sig att länsstyrelsens medel inte räcker till för sådana extra insatser är regeringen beredd att i positiv anda pröva framställningar om bidrag för ändamålet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om jämställdhet inom prästämbetet

Nr 54

Torsdagen den
14 december 1978

*Om jämställdhet
inom prästämbetet*

Kommunministern BERTIL HANSSON erhöll ordet för att besvara *Anna Eliassons* (c) den 5 december anmälda fråga, 1978/79:211, och anförde:

Herr talman! Anna Eliasson har frågat mig om jag anser att samrådsgruppens majoritetsförslag är tillfredsställande med hänsyn till beslutad lagstiftning och gjorda riksdagsuttalanden om jämställdhet inom prästämbetet. Hon har vidare frågat mig om jag avser att förelägga det kommande kyrkomöte förslag som garanterar att kraven på jämställdhet respekteras, innebärande att den som skall vigas till präst skall acceptera att vara beredd att aktivt samarbeta med kvinnliga kolleger och att den som skall utnämnas till biskop skall vara beredd att viga kvinnliga präster.

Den kyrkliga samrådskommitté som Anna Eliasson syftar på lade den 1 december fram sitt förslag till regler för samarbetet inom svenska kyrkan mellan företrädare för olika uppfattningar i fråga om kvinnas behörighet till prästämbetet. Anna Eliasson kallar samrådskommitténs uttalande för ett "majoritetsförslag". Jag vill betona att kommitténs förslag är enhälligt. Det finns inga reservationer, endast några protokollsanteckningar. Där har företrädare för olika uppfattningar fört fram meningar, som man vill ha speciellt markerade. I något fall gäller det befarade komplikationer i framtiden. I dagens läge finns det tyvärr här och var en tydlig strävan att skärpa motsättningarna i andra frågor inom kyrkan. Så mycket större anledning finns det då att peka på den vilja att finna samlande lösningar i starkt kontroversiella frågor, som jag menar finns bakom det förhållandet att samrådskommittén står för ett *enhälligt* förslag. Jag hoppas att detta faktum bådar gott för de närmaste månadernas arbete på olika håll med denna och andra betydelsefulla frågor som gäller svenska kyrkans möte med framtiden.

Jag anser sammanfattningsvis att resultatet av kommitténs arbete utgör en god grund när det gäller att finna former som fullt ut tillgodoser de krav som 1958 års reform ställer på lika behandling av man och kvinna i kyrkans tjänst.

I nuvarande läge är jag inte beredd att uttala mig närmare om kommitténs förslag. I enlighet med riksdagens beslut i maj i år övervägs f. n. inom regeringskansliet vilka ytterligare åtgärder som kan behövas för att säkerställa att 1958 års reform helt slår igenom i kyrkans liv. Jag ämnar föreslå regeringen att ett förslag grundat på dessa överväganden läggs fram för det kyrkomöte som skall hållas vintern 1979. Det är självfallet inte möjligt för mig att nu säga något om hur detta förslag kan komma att utformas. Grundläggande för det kommande förslaget måste emellertid enligt min mening vara syftet att säkerställa att kravet på jämställdhet mellan kvinnor och män respekteras inom svenska kyrkan. Detta måste gälla såväl i fråga om prästvigning och tillträde till prästerlig tjänst som i fråga om utövningen av sådan tjänst.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunministern för svaret.

Torsdagen den
14 december 1978

*Om jämställdhet
inom prästämbetet*

Det förslag ärkebiskopens samrådsgrupp nyligen lagt fram visar klart och tydligt att det måste bli en omprövning av samvetsklausulen. De riktlinjer gruppen kommit fram till för en samexistens inom kyrkan innebär att kvinnliga präster även i fortsättningen kommer att diskrimineras och få tolerera ett passivt motstånd från manliga kolleger. En kvinnlig prästkandidat skall inte alltid kunna räkna med att bli vigd i sitt eget stift, inte ens av en nyutnämnd biskop. Som prästkandidat får hon också räkna med att manliga kolleger kan vägra delta i en gemensam vigning och att de i stället söker sig till stift där för tillfället ingen kvinna prästvigts. När det blir fråga om tjänster kommer hänsyn att tas till förutsättningarna för ett fungerande samarbete, och det kan bli en vetorätt riktad mot henne som kvinna. Hon kan inte heller räkna med att manliga kolleger alltid kommer att lojalt biträda henne i tjänsten, de har t. o. m. rätt att vägra tjänstgöring vid gudstjänst. Arbetsgruppens förslag innebär, enligt min mening, inget annat än en fortsatt diskriminering av kvinnliga präster. Förslaget är därför oacceptabelt som riktlinje för framtiden.

De uttalanden som kommunministern redan har gjort om förslaget har därför väckt både osäkerhet och oro. Man frågar: Kommer kommunministern att se till att 1958 års reform om kvinnans lika rätt till prästämbetet får fullt genomslag och att all diskriminering upphör? Kommer kommunministern att följa riksdagsbeslutet från i våras om en omprövning av samvetsklausulen, så att inga nya präststuderande skall kunna hänvisa till den för att fortsätta att diskriminera kvinnliga präster?

Samrådsgruppens förslag diskriminerar kvinnliga präster och ger kvinnoprästmotståndarna rätt att vägra att aktivt samarbeta med kvinnliga präster. Accepteras detta kan det bli ödesdigert i dagens allvarliga situation, då en stor del av de nya prästerna rekryteras bland grupper som är kvinnoprästmotståndare samtidigt som en mycket stor majoritet av svenska kyrkans medlemmar välkomnar kvinnliga präster.

Risken för kyrkosplittring påverkade, som bekant, 1958 års beslut. I dag är risken ännu större för en tillspetsning av läget, om kvinnoprästmotståndarna genom passivt motstånd tillåts bestämma arbetet inom kyrkan och i praktiken utöva minoritetsstyre över församlingarna och de kvinnliga kollegerna. Anser inte kyrkoministern att ett passivt motstånd är diskriminering, och kommer kyrkoministern att lägga fram förslag till kyrkomötet om att den som skall prästvigas också skall acceptera att aktivt samarbeta med kvinnliga präster? Besked om detta måste kommunministern vara beredd att ge i dag.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Den osäkerhet som givetvis alltid finns, innan en regering har fattat sitt beslut, måste man leva med tills beslutet är fattat och offentligt.

Regeringen har i denna fråga ett klart uppdrag från riksmötet i våras, där det fastslogs att samvetsklausulen skall omprövas. Regeringens förslag kommer att utformas så att det gäller en omprövning av samvetsklausulen.

Det gäller också att följa det uttalande som riksdagen gjorde om att 1958 års

*Om förekomsten
av utländskt stöd
till militär forskning
i Sverige*

beslut helt skall slå igenom i kyrkans liv, det beslut som säkerställer kvinnors och mäns lika rätt till prästvigning och till tjänstgöring som präst.

Frågan om diskriminering är enligt min uppfattning en fråga som i sista hand inte kan avgöras på helt objektiva grunder. Det handlar i mycket stor utsträckning om hur de enskilda människorna agerar gentemot varandra. Det gäller prästerliga arbetskamrater emellan, församlingsmedlemmar i förhållande till kvinnliga präster och inte minst biskoparnas kontakter med de kvinnliga prästkandidaterna. Där kan tyvärr inget regerings- eller riksdagsbeslut garantera att diskriminering inte förekommer, och det gäller oberoende av uppfattning i den ena eller andra frågan om ämbetet.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunministern för beskedet att kommunministern avser att arbeta med utgångspunkt från de bestämda uttalanden som riksdagen gjorde i våras, i syfte att se till att 1958 års reform kan få fullt genomslag.

Men när det gäller vad som är diskriminering och vilka garantier man kan ge för att människor inte skall diskrimineras på sin arbetsplats – och det är i det här fallet viktigt att det rör sig om offentlig verksamhet – då är det inte bara fråga om hur enskilda människor reagerar. Det gäller ju hur enskilda människor uppträder under fullgörande av sitt arbete. Och det allvarliga är att det finns stora och dess värre allt större grupper inom den svenska kyrkan som anser att de har rätt att med passivt motstånd motarbeta kvinnans lika rätt till prästämbetet.

Det är därför jag menar det är angeläget att också kommunministern tar avstånd från den formen av diskriminering och att detta måste få påverka det förslag som skall framläggas till kyrkomötet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om förekomsten av utländskt stöd till militär forskning i Sverige

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Stig Alemyrs* (s) den 28 november anmälda fråga, 1978/79:188, dels *Eva Hjelmströms* (vpk) den 29 november anmälda fråga, 1978/79:194, och anförde:

Herr taiman! Stig Alemyr har frågat mig dels hur stor omfattningen är av forskningen vid svenska universitet och högskolor som finansieras med anslag från utländska militära myndigheter, dels om jag anser att det är lämpligt att svensk forskning finansieras genom anslag t. ex. från det amerikanska försvarsdepartementet, dels vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra att universitet och högskolor i Sverige utnyttjas för utländska försvarsändamål.

Eva Hjelmström har frågat mig om jag kommer att vidta åtgärder för att

Torsdagen den
14 december 1978

*Om förekomsten
av utländskt stöd
till militär forskning
i Sverige*

stoppa fortsatt forskning vid svenska forskningsinstitutioner för USA:s krigsmakts räkning.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet fördes en fortgående diskussion om frågan om forskning vid universitet och högskolor finansierad av utländska militära myndigheter. Vid dåvarande universitetskanslersämbetets överläggningar med rektorerna vid universitet och högskolor i maj 1970 var man ense om att det är olämpligt att man vid svenska forskningsinstitutioner bedriver forskning med anslag från utländsk försvarsmakt när detta kräver att forskningsprojektet skall ha ett direkt och uppenbart samband med bestämda militära funktioner och åtgärder. Jag delar helt denna uppfattning. Som universitetskanslern nyligen har framhållit gäller fortfarande riktlinjerna från år 1970.

Det ankommer på universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att följa verksamheten vid universitet och högskolor och tillämpningen av de riktlinjer som gäller för denna verksamhet. Enligt vad jag har inhämtat håller man f. n. inom UHÄ på med att samla in uppgifter om förekomsten, omfattningen och inriktningen av forskningsprojekt som finansieras av utländska militära myndigheter. Verket undersöker också vilka villkor, t. ex. i fråga om sekretess, som är förknippade med finansieringen. UHÄ har för avsikt att offentliggöra resultatet av undersökningen. Av de uppgifter verket hittills har fått in framgår att det torde röra sig om ett mycket litet antal projekt. Jag utgår från att UHÄ, när den nämnda undersökningen är klar, kommer att vidta de åtgärder som eventuellt kan vara befogade.

STIG ALEMYR (s):

Herr talmän! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga.

För en tid sedan kom det i massmedierna alarmerande uppgifter om en ganska omfattande forskning vid svenska högskolor och forskningsinstitutioner, finansierad av utländska militära myndigheter. Nu säger statsrådet att de undersökningar som hittills gjorts visar att det inte är någon särskilt omfattande verksamhet som pågår.

På denna punkt råder det naturligtvis delade meningar. Jag vill betona att jag självfallet nu inte kan ha någon kategorisk uppfattning om hur omfattande verksamheten är. Information som jag har anger att det är en ganska omfattande verksamhet och att det under 1970-talet har förekommit 30–40 kontrakt mellan svenska forskare och USA:s försvarsdepartement. Det finns dessutom anledning anta att det finns hemliga överenskommelser som inte ingår i det antal som jag nu åberopat.

Jag upprepar att jag självklart inte kan gå i god för dessa uppgifter, och jag noterar därför med tillfredsställelse att UHÄ är i färd med att samla in information för att offentliggöra kunskap om hur situationen är.

Jag noterar också med tillfredsställelse att statsrådet och jag är överens om att sådan här verksamhet är olämplig och att man bör finna former för att avskaffa den. Jag noterar vidare att detta också är UHÄ:s uppfattning. De

som har ansvaret för högskolorna i landet tycker alltså att forskning finansierad av utländsk militär är direkt olämplig.

Det är då, herr talman, som den väsentliga frågan är: Vad skall vi göra, herr statsråd, om det nu visar sig att den här verksamheten har sådan omfattning som har antytts i massmedierna? Vilka åtgärder kan då vidtas?

Det jag saknar i svaret är en antydan om på vilket sätt vi skulle kunna angripa problemet.

Jag är alltså överens med statsrådet om att vi nu skall avvakta UHÄ:s undersökningar. Men, herr statsråd, ge oss någon antydan om på vilket sätt vi skall kunna angripa problemet, om det skulle visa sig att det är av betydande omfattning!

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar utbildningsminister Wikström för svaret.

Det senaste avslöjandet om att forskare vid svenska universitet och högskolor fått anslag från USA:s försvarsdepartement bekräftar i stort sett det som vi gång på gång från vpk:s sida har framhållit här i kammaren om forskningspolitiken, nämligen att Sverige helt enkelt saknar en medveten forskningspolitik, att offentliga resurser till forskning och utveckling fördelas i ett oöverskådligt system av administrativa instanser och intressepolitiska påtryckningssystem, att folklig insyn och offentlig debatt om övergripande målsättningar saknas och att riksdagen har undanhållits varje egentligt inflytande över forskningens inriktning och mål. Mot bakgrund av detta borde det i och för sig inte vara förvånande att universiteten tar emot anslag från Pentagon. Men ändå! 1970 träffades en överenskommelse om att man inte längre skulle ta emot pengar, och trots det har så skett. I vilken omfattning vet vi inte, eftersom uppgifter om den hemliga forskningen saknas helt. Sverige bidrar alltså till den internationella kapprustning man säger sig vilja bekämpa och gör det på Pentagons villkor. Det är också, som Björn Hagelin framhåller i sin artikel – som var ursprunget till den här debatten – visserligen formellt en utbildningsfråga, men samtidigt måste också försvars- och utrikesdepartementen här ta sitt ansvar. Vi bidrar till en forskning som möjliggör krigföring i global skala genom robotsystem och annat och har gjort det åt en stat vars illdåd på den politiska arenan i Latinamerika och i Sydostasien är alltför väl kända för att nu behöva tas upp till diskussion.

Herr talman! Vi tycker att det tråk den svenska forskningen i dag i många delar utgör, med odemokratiska beslutsformer, med en inriktning som till stor del är militär, måste rensas upp. Då kommer vi in på vad utbildningsministern säger i sitt svar, nämligen att UHÄ skall göra en kartläggning av vilken forskning som bedrivs för utländsk krigsmakts räkning.

Men, herr talman, detta är uppenbarligen helt otillräckligt. Vi har sedan 1970 haft en rekommendation som inte har följts. Det är häpnadsväckande att man inte redan tidigare gjort en sådan kartläggning. Jag skulle vilja fråga utbildningsministern om han är beredd att medverka till ett förbud, så att man vid universitet och högskolor helt enkelt inte får forska för utländsk

Torsdagen den
14 december 1978

*Om förekomsten
av utländskt stöd
till militär forskning
i Sverige*

krigsmaktsräkning. Utbildningsministern hänvisar till att det är ett *litet* antal projekt, men, herr talman, det gäller ju inte *hur stort* antalet projekt är, utan frågan är väl ändå vilken *inriktning* dessa projekt har.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag har i dag på morgonen fått del av ett första utkast till den redovisning som UHÄ avser att ge offentlighet åt. Av de preliminära resultaten där framgår det att det f. n. tycks finnas tre forskningsprojekt som har finansierats av amerikanska försvarsmyndigheter: ett vid tekniska högskolan i Stockholm, ett vid högskolan i Luleå och ett vid universitetet i Uppsala. Uppgifterna om att sådana projekt har funnits också vid universitetet i Göteborg och Lund måste alltså betraktas som felaktiga. Det är självfallet möjligt att enskilda forskare kan ha tecknat kontrakt för forskning som de har utfört som privatpersoner, utan utnyttjande av forskningsresurser vid universitet eller högskola. Sådana kontrakt faller utanför gällande regler för universitetsförvaltningarnas kontroll.

Två av projekten, nämligen vid de tekniska högskolorna i Stockholm och Luleå, avser ler- och tjälforskning. Den totala anslagssumman till dessa tre projekt kan uppskattas till ca 350 000 kr. under perioden 1973–1978. Av de tre projekten är det ett – det vid högskolan i Luleå – som daterar sig till senare år.

Enligt vad UHÄ har inhämtat har det dessutom vid något eller några tillfällen förekommit att forskare har erhållit resebidrag från amerikanska försvarsmyndigheter för att delta i internationella konferenser.

UHÄ kommer att publicera den här sammanställningen så snart den är färdig och även att redovisa samtliga kontrakt som har slutits mellan amerikanska försvarsmyndigheter och forskare vid svenska universitet och högskolor samt inestående balanser från tidigare anslag. Den sammanställningen skall läggas till grund för överläggningar med de berörda högskolorna.

Mitt svar till Stig Alemyr blir alltså att det nu är viktigt att vi får en så öppen redovisning som möjligt av alla aspekter på problemet. Sedan måste självfallet andra finansieringsvägar anvisas. Angelägna forskningsprojekt skall naturligtvis inte vara beroende av stöd från något annat lands krigsmakt.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för den kompletterande informationen. Fortfarande stämmer dock inte de uppgifterna med den information jag tidigare har erhållit om omfattningen, men låt oss inte strida om det; vi avvaktar UHÄ:s slutliga redovisning.

Jag vill också notera att statsrådet Wikström och jag tillsammans skall göra vad vi kan för att sådan verksamhet i fortsättningen skall undvikas, omöjliggöras och på annat sätt ersättas med insatser från det svenska samhället.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag kan inte komma ifrån att utbildningsminister Wikström försöker förringa det faktum att svenskar har forskat för Pentagons räkning. Jag noterar att han inte heller svarade på min direkta fråga huruvida han var beredd att medverka till ett förbud, så att sådan här forskning inte får bedrivas i framtiden.

Det är, som jag framhöll tidigare, inte bara fråga om kvantitet, utan också om kvalitet. Björn Hagelin framhåller också att det som här i Sverige kan tyckas vara marginella inslag för USA:s krigsmakts räkning kan, insatt i ett större sammanhang, innebära oerhört väsentliga uppgifter – uppgifter som svenska forskare tagit fram. Det går inte heller att komma ifrån att forskningen, enligt USA:s lagstiftning, måste vara viktig för USA:s försvar och inte kunna uppskjutas för att anslag skall utgå.

Det är bra att vi får till stånd denna kartläggning, det sade jag också tidigare. Men också den är helt otillräcklig. Det finns annan forskning, t. ex. forskningen för de multinationella bolagen, som också kommer in i bilden. Även den forskningen kan bidra till exempelvis kapprustningen.

Slutligen, herr talman, kan jag inte underlåta att notera att Stig Alemyr under de sex år han hade möjlighet att ta upp denna fråga konsekvent medverkade till att avslå vpk-motioner som försökte få till stånd en demokratisering av och en offentlig insyn i den svenska forskningspolitiken.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Nej, det är inte alls så att jag vill förringa det här problemet. Tvärtom har jag så klart och entydigt som möjligt försökt säga att vi behöver få en fullständig redovisning av alla aspekter på det – även när det gäller kontrakt som enskilda forskare har haft vid sidan av sina institutioner. Jag har i mitt svar sagt att det är klart olämpligt att detta har förekommit och att det inte bör förekomma i fortsättningen. På den punkten tycks Stig Alemyr och jag vara helt överens.

Jag har för min del inte haft en aning om att det har förekommit projekt av denna art. Jag skulle tro att det var en överraskning även för andra – jag vet att det var det för universitets- och högskoleämbetet. Då har denna debatt fyllt det syftet att frågan har dragits fram i ljuset, och det kan än en gång slås fast att vi måste hitta andra vägar än dessa för att finansiera svenska forskningsprojekt.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag förmodar att talmannen inte anser att Eva Hjelmström och jag inbördes skall slåss i det här ögonblicket. Jag går alltså inte in i någon diskussion med Eva Hjelmström. Jag vill bara från utbildningsutskottets sida säga att denna forskning självfallet också är en överraskning för utbildningsutskottet. Vi har inte heller känt till att denna verksamhet har förekommit.

Torsdagen den
14 december 1978

*Om resultatet av
viss utvärdering
inom vuxenutbild-
ningen m. m.*

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det sista som Stig Alemyr sade är rätt uppseendeväckande. Det bekräftar vad jag sade i mitt första inlägg, nämligen att den svenska offentliga forskningen är så undandragen riksdagens kontroll att sådan här forskning kan ske. Det tycker jag är skrämmande.

Jag noterar med tillfredsställelse att utbildningsministern framhåller att denna forskning inte bör förekomma i framtiden. Jag tolkar det som att han kan tänka sig att medverka till att ett förbud kommer till stånd. Då gäller det, som jag framhöll tidigare, inte bara den direkta kopplingen till försvarsdepartement i andra länder utan också en rad andra företeelser vid universitet, exempelvis forskningen för de multinationella bolagen.

Utbildningsministern framhåller att enskilda forskare har haft uppdrag vid sidan av sitt arbete vid universiteten och högskolorna och att också den forskningen skall kartläggas. Jag tycker att ett förbud är motiverat även här. Är man anställd vid ett universitet eller en högskola skall man inte kunna bedriva privat forskning vid sidan om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om resultatet av viss utvärdering inom vuxenutbildningen m. m.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Christina Rogestams* (c) den 1 december anmälda fråga, 1978/79:205, och anförde:

Herr talman! Christina Rogestam har frågat mig när jag räknar med att resultatet av centrala studiestödsnämndens (CSN) utvärdering av dels verksamheten med uppsökande verksamhet på arbetsplatser, dels vuxenutbildningsnämndernas verksamhet och sammansättning kan redovisas för riksdagen.

Genom beslut den 20 april 1978 uppdrog regeringen åt CSN att göra en översyn av vuxenutbildningsnämndernas verksamhet och sammansättning. Genom beslut den 11 maj 1978 uppdrog regeringen åt CSN att utvärdera den hittills bedrivna verksamheten med uppsökande verksamhet på arbetsplatser. Båda uppdragen gavs mot bakgrund av uttalanden i 1978 års budgetproposition (prop. 1977/78:100 s. 553 och 607, SfU 1977/78:18, rskr 1977/78:187).

Enligt CSN:s verksamhetsplan för budgetåret 1978/79 beräknas utvärderingen av den uppsökande verksamheten vara avslutad i april 1979. Vad gäller uppdraget om översyn av vuxenutbildningsnämndernas verksamhet har jag från CSN inhämtat att det också skall kunna redovisas under våren 1979. Jag räknar således med att för riksdagen kunna redovisa resultatet av utvärderingarna och eventuella förslag i anledning härav i samband med 1980 års budgetproposition.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

I budgetpropositionen 1977/78 meddelade statsrådet sin avsikt att ge CSN i uppdrag att utvärdera den hittills bedrivna uppsökande verksamheten på arbetsplatserna. Därtill skulle vuxenutbildningsnämndernas verksamhet och sammansättning ses över.

Vi var många som gladdes över det beskedet. Vuxenstudiestödsreformen för några år sedan var ett första steg för att verkligen ge människor med försörjningsansvar möjlighet att ta ledigt för att bedriva studier. I den reformen var satsningen på uppsökande verksamhet, både på arbetsplatser och i bostadsområden, viktiga inslag – inte minst för att på det sättet öka möjligheterna att nå korttidsutbildade och stimulera dem till att i vänkretsen tillsammans med arbetskamrater börja studera. Erfarenheterna från tidigare reformer visar att det kan vara svårt att nå dem som man egentligen vill nå. Därför är vi många som med intresse avvaktar resultatet av det arbete som CSN nu håller på med.

Jag kan förstå att arbetet tar viss tid. Skall man kunna ge en rättvisande bild av verksamheten, t. ex. när det gäller uppsökande verksamhet på arbetsplatserna, är det självfallet nödvändigt med ett nära samarbete med de fackliga organisationerna. Den typen av samarbete och uppläggning av arbetet kan vara tidskrävande. Jag utgår ifrån att de fackliga organisationerna är intresserade av att få fram en sådan utvärdering och att resultaten snabbt skall kunna presenteras, inte minst för att vi i positiv anda skall kunna få en fortsatt diskussion om vuxenstudiestödet och den vidare utvecklingen av bl. a. den uppsökande verksamheten. Jag utgår också ifrån att statsrådet är lika angelägen som jag att CSN håller den nu angivna tidsplanen och att materialet verkligen kan redovisas under våren 1979. Det vore bra om vi i dag kunde få ett sådant besked från statsrådet.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag har på denna punkt ingen annan uppfattning än Christina Rogestam.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om kommendering av militär personal för utförande av civila arbetsuppgifter

Försvarsministern LARS DE GEER erhöll ordet för att besvara *Birger Rosqvists* (s) den 6 december anmälda fråga, 1978/79:214, och anförde:

Herr talman! Birger Rosqvist har frågat mig om jag anser det vara riktigt att kommendera militär personal att utföra civila arbetsuppgifter.

Jag förutsätter att frågan avser både den fast anställda militära personalen och de värnpliktiga.

Enligt min uppfattning bör militär personal i princip inte kommenderas att

Nr 54

Torsdagen den
14 december 1978

*Om kommendering
av militär personal
för utförande av
civila arbetsupp-
gifter*

*Om kommendering
av militär personal
för utförande av
civila arbetsupp-
gifter*

delta i arbetsuppgifter som ligger utanför försvarsmaktens verksamhetsområde.

Beträffande de värnpliktiga har statsmakterna tidigare uttalat att försvarets fredsorganisation i princip inte med stöd av värnpliktslagen bör tillförsäkras arbetskraft för uppgifter av företrädesvis civil natur.

Jag delar den uppfattningen. Jag är emellertid medveten om att en del värnpliktiga utför arbetsuppgifter som helt eller delvis kan sägas vara av civil natur. En avveckling av sådana arbetsuppgifter kan dock endast ske successivt och i takt med att andra personella resurser kan ställas till förfogande. Vissa sådana arbetsuppgifter kan dock vara av betydelse för den värnpliktiga personalens uppgifter i krig. En avvägning mot de krigsorganisatoriska behoven måste då ständigt göras för att så långt möjligt minska de värnpliktigas insatser i fredsverksamheten.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. I princip har vi nog samma uppfattning. Min fråga är främst föranledd av det system som tillämpas vid bemanning av isbrytarfartyg och sjömnättningsfartyg. Dessa bemannas av därtill kommenderade stamanställda och värnpliktiga. Frågan har varit föremål för utredning – av en utredning som tillsattes för två och ett halvt år sedan med syfte att se över möjligheterna till en ändring.

Isbrytarverksamheten är alltigenom en civil uppgift på samma sätt som verksamheten t. ex. vid SJ eller vid inrikesflyget. Ett civilt verk, sjöfartsverket, står för fartygen. Det är civila fartyg som assisteras, det är civila hamnar och det är civila industrier som ges service. Man kan fråga sig om det inte skulle vara rimligt att militär verksamhet fick skötas av militärer och civil verksamhet av civila. Om det inte är befogat att ha militärer som kör SJ:s tåg eller flyger inrikesflygets plan är det inte heller befogat med militärer i isbrytarna.

Nu är den nyss nämnda utredningen klar och dess betänkande är ute på remiss. Utredningen föreslår fortsatt militär bemanning och i stort sett oförändrade förhållanden. Huvudargumentet för det är att kostnaderna blir större med civil bemanning. Och varför? Jo, enligt utredningen – som bl. a. fått synpunkter från chefen för marinen – är ett av skälen att förhållandena ombord, sådana som de nu är, inte skulle accepteras av en facklig organisation. Det skulle krävas bostäder av en annan utformning och annan kvalitet, och det skulle medföra ombyggnadskostnader. Vidare skulle, säger utredningen, lönekostnaderna bli väsentligt högre om man blev tvungen att förhandla med civila fackliga organisationer om löneförmånerna. Man reser farhågor för att det av olika anledningar, med nuvarande förhållanden, skulle vara svårt att få personal för viss tjänstgöring, eftersom arbetet framstår som föga attraktivt.

Härav följer att man vill behålla nuvarande förhållanden, som inte kan accepteras av civila fackliga organisationer, och man vill ha möjlighet att kommendera folk till tjänstgöringen i fråga, vilket förutsätter militär lydnaplikt.

Jag vill inte ställa frågan till försvarsministern om förslagen från chefen för marinen och övriga utredare sammanfaller med vedertagen praxis och syn på arbetsrättsfrågor i Sverige, utan jag vill hålla mig till försvarsministerns område och fråga: Anser försvarsministern att de förhållanden som jag här har relaterat står i överensstämmelse med värnpliktslagen och med vad som motiverar allmän värnplikt i Sverige?

*Om kommendering
av militär personal
för utförande av
civila arbetsupp-
gifter*

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talmän! Jag är medveten om att Birger Rosqvist har drivit frågan om isbrytare mycket länge i riksdagen och kan den utan och innan. Jag är också medveten om att han ställde en fråga till förre kommunikationsministern i samma ärende för kort tid sedan.

Innan jag går in på själva isbrytarfrågan vill jag emellertid svara Birger Rosqvist på frågan om den generella principen: Ett utbyte av värnpliktiga mot civil personal för andra uppgifter har successivt ägt rum under de senaste åren i den mån uppgifterna inte varit av betydelse för de värnpliktigas uppgifter i krig. Jag syftar då på civil personal som anställs i stället för handräckningsvärnpliktiga, bl. a. till militära matinrättningar och mässar och för lokalvårdsuppgifter – just därför att sådana uppgifter inte är av betydelse för värnpliktigas krigsuppgifter.

När det däremot gäller värnpliktigas tjänstgöring på isbrytare och sjömätningarfartyg har Birger Rosqvist alldeles rätt när han säger att det i oktober lades fram en av sjöfartsverket gjord utredning för kommunikationsministern och att den utredningen nu är på remiss. Följaktligen har regeringen inte kunnat ta ställning till denna fråga, som alltså ur regeringens synpunkt inte är avgjord på något sätt.

Men Birger Rosqvist har rätt att fordra ett mer konkret svar av mig på frågan hur jag ser på det hela ur försvarets synvinkel: I mitt första svar antydde jag att man kunde försvara det förhållandet att värnpliktiga fullgör civila arbetsuppgifter – om de samtidigt blir föremål för en övning som har direkt militärt värde. Jag tror att både isbrytartjänsten och sjömätningstjänsten har direkt militärt värde. I synnerhet tror jag att det blir fallet när vi får den nya befälsordning som riksdagen har beslutat för några år sedan och som börjar tillämpas första gången nästa år. Då uppstår nämligen för marinens del en konkret brist på arbetsplatser ombord på fartyg, och den bristen kan i stor utsträckning avhjälpas om marinen får behålla isbrytartjänsten och sjömätningstjänsten.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talmän! Huvudargumentet för att behålla den här bemanningen, såsom utredningen har sett på det hela, är kostnadsfrågan, vilket jag tidigare relaterat. Kostnaderna skulle bli väsentligt högre om man skulle övergå till civil bemanning. Det kan diskuteras om kostnaderna skulle bli så stora som utredningen utgått från, men när man tar som motivering att det blir en fördyring om man blir tvungen att förhandla med civila fackliga organisationer – då tycker jag att man uttalar sig i strid med arbetsrätten, men det

Torsdagen den
14 december 1978

*Om kommendering
av militär personal
för utförande av
civila arbetsupp-
gifter*

kanske inte är det vi skall diskutera i det här sammanhanget.

Försvarsministern sade i sitt svar att en övergång till civil bemanning endast kan ske successivt under förutsättning att personella resurser kunde ställas till förfogande. Men det här är en civil uppgift, och det är inte så märkligt om de civila fackliga organisationerna trycker på. Det finns nämligen en mycket hög arbetslöshet bland sjöfolk – både befäl och sådana i manskapsgrad – och det är ingenting som i dag talar för att handelsflottan åter skulle öka, utan vi kommer att ha stor arbetslöshet på det här området. Då ser sjöfolket det här på det sättet att militär personal tar jobben från de civilanställda – man kan inom ett visst område gå vid sidan om vedertagen facklig praxis, dvs. förhandlingsrätt etc.

Det är precis samma metod som tillämpas av s. k. bekvämlighetsredare. Där går man vid sidan av avtal och förordningar och kan därigenom segla billigare. Den svenska flaggan, kombinerad med militärt befälstecken, blir i det här fallet en ren bekvämlighetsflagg – likadan som den liberianska, panamanska eller vad det nu gäller – därför att man kör dessa fartyg med en billig besättning, beroende på att man slipper fackliga organisationer och de krav som dessa kan ställa när det gäller löner och annat.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Jag har framför allt känt mig skyldig att svara för försvarets del på Birger Rosqvists fråga. Där är mitt svar att det har ett betydande utbildningsvärde för berörd personal att tjänstgöra på isbrytare och på sjömättningsfartyg. Den civila sidan av saken överlåter jag åt min kollega, kommunikationsministern.

Jag vill bara påpeka att det handlar om ganska stora pengar. Lönekostnaden på en isbrytare blir tre gånger högre vid civil bemanning, och man måste bygga om för ca 100 milj. kr. Vem, Birger Rosqvist, skall svara för dessa kostnader – vår exportindustri, som framför allt behöver isbrytarnas tjänster, eller statsbudgeten, som är svår att balansera ändå?

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Inom de närmaste dagarna kommer riksdagen att fatta beslut med anledning av en varvsproposition, där vi anslår rätt stora medel till byggande av fartyg här i landet. Det sker i viss mån på så sätt att vi subventionerar utländska redare som vill bygga fartyg. Vi skulle nog kunna subventionera så att vi fick ordentliga svenska isbrytare också med sådana bekvämligheter för besättningen att man kunde ha civil bemanning.

Sedan är det berättigat att fråga om tjänstgöring ombord på isbrytare har med det militära att göra och vad den tjänstgöringen kan ha för värde i krig. Hur skall tjänstgöring ombord på isbrytare under fredliga förhållanden i isfarvatten kunna omsättas till krigsförhållanden? Försvarsministern har väl inte den uppfattningen att dessa isbrytare under krig skall kunna tjänstgöra i en krigsuppgift? Dessa stora, trögmanövrerade och klumpiga fartyg stora som 8–10-våningshus och som gör några få knop, hur skall de kunna klara sig i ett

krig med robotar och annat? Dessutom är de värda 100–150 milj. kr. styck. Är inte fartyg och besättning värda väl mycket för att dra ut för att sänkas?

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Sjömätningsfartygen har ett definitivt värde i krig. Däremot har nog Birger Rosqvist rätt, när han säger att isbrytarna är mycket svåränvändbara i krig. Mitt svar förut antydde att det var framför allt utbildningsaspekten som jag satte värde på.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Då är vi överens om att den uppgift som utförs ombord på isbrytarna i fredstid inte är tillämplig för militär personal under krigstid. Därigenom har vi kommit varandra till mötes. Det är också min uppfattning att de värnpliktigas tjänstgöring ombord på isbrytare inte har något värde för Sverige i händelse av krig.

Även sjömätningsfartygen utnyttjas för civila uppgifter, och inte heller någon sjömätning lär kunna förekomma i större utsträckning under krigsförhållanden.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Jag förnekar inte att isbrytarnas krigsuppgifter är mycket begränsade. Men att tjänstgöringen har ett utbildningsvärde för personalen vidhåller jag. Vi är inte riktigt överens, även om vi har nalkats varandra.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Vi skiljer oss åt på den punkten. Försvarsministern prioriterar utbildningsvärdet för militär personal på isbrytarna, även om det är litet. Min uppfattning är att man i stället skall skapa sysselsättningstillfällen för 500–700 arbetslösa sjömän.

En av anledningarna till att dessa frågor togs upp och att denna utredning tillsattes 1976 var att man då började märka att det blev stor arbetslöshet bland svenskt sjöfolk. För att skapa sysselsättningstillfällen började man överväga om man inte kunde ta steget att gå över till civil bemanning på dessa civila fartyg. Nu har vi folk och nu har vi resurser på både befäls- och manskapssidan. Det vore glädjande om vi kunde bli överens också på den punkten att vi skall hjälpas åt att ge ett stort antal arbetslösa sjömän en framtida trygg sysselsättning.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Birger Rosqvist har förvisso rätt i att om man genomför civil bemanning skulle man få, inte 700 men kanske 600 jobb för arbetslösa civila. Där är vi helt överens. Vem som skall bära kostnaderna för detta och hur det skall läggas upp organisatoriskt ligger dock utanför försvarsdepartementets ram att svara på.

Jag vill göra ett extra påpekande beträffande sjömätningsfartygen. De är

*Om handläggning-
en av de värnplik-
tigas bidragsären-
den*

byggda även såsom minutläggare, vilket gör att de har en direkt uppgift i krigsorganisationen.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Alla sjömättningsfartyg är inte byggda för minutläggning. En hel del av dem är endast byggda såsom logementsfartyg, och sedan har man mindre båtar som man mäter från. Kan vi inte vara överens så långt att vi kan överväga en ändring beträffande isbrytarna i en första etapp? Det skulle ge sysselsättning åt ett stort antal människor. Det skulle vara en betydligt tyngre post än det värde i utbildning för krigsförhållanden som tjänstgöringen i fredliga, civila isbrytare har såväl för den värnpliktiga personalen som för den stamanställda.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Därom är vi överens. Regeringen måste behandla den utredning som har presenterats i kommunikationsdepartementet. Då kommer frågan automatiskt upp till debatt igen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om handläggningen av de värnpliktigas bidragsärenden

Försvarsministern LARS DE GEER erhöll ordet för att besvara *Roland Brännströms* (s) den 7 december anmälda fråga, 1978/79:219, och anförde:

Herr talman! Roland Brännström har frågat vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förbättra handläggningen av de värnpliktigas familjebidragsärenden.

Jag vill inledningsvis erinra om att den nya familjebidragslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1978, bl. a. innebar vissa ändringar i besluts- och besvärordningen. Enligt tidigare ordning skulle familjebidragsnämnderna inhämta försvarets civilförvaltnings medgivande i vissa ärenden. Civilförvaltningens medgivandebeslut kunde inte överklagas. Numera avgör familjebidragsnämnderna vissa ärenden direkt och civilförvaltningen avgör andra ärenden. Både nämndernas och civilförvaltningens beslut kan överklagas.

Avsikten med dessa ändringar var främst att renodla besluts- och besvärordningen, garantera en jämn och lika tillämpning av gällande bestämmelser samt även minska belastningen på försvarets civilförvaltning.

Frågeställaren konstaterar att värnpliktiga under grundutbildning i ökad utsträckning är familjeförsörjare eller har eget hushåll. Flertalet sådana ärenden där den värnpliktige är familjeförsörjare och har barn, samt även ärenden där ensamboende värnpliktig har haft egen bostad minst sex månader före inryckningen, avgörs av familjebidragsnämnderna. Dessa ärenden har enligt vad jag har inhämtat kunnat avgöras utan någon anmärkningsvärd väntetid.

Ärenden som skall avgöras av civilförvaltningen är t. ex. ansökningar om bostadsbidrag från sammanboende värnpliktig utan barn eller ensamboende värnpliktig, som har haft egen bostad kortare tid än sex månader före inryckningen. Dessa ärenden har inte kunnat avgöras i önskvärd takt.

Under tiden närmast efter den nya lagens ikraftträdande uppkom en kraftig ärendebalans hos civilförvaltningen. Förhållandet kan delvis förklaras med de betydande personalproblem som uppstod i samband med att verket omlokalisades till Karlstad i början av september. Vidare innebar den nya lagens övergångsbestämmelser att värnpliktig som fullgjorde tjänstgöring vid lagens ikraftträdande skulle få bidrag enligt den lag, gamla eller nya, som ledde till det förmånligaste bidragsresultatet. En särskild prövning måste därför övergångsvis ske i varje ärende.

Sedan september har civilförvaltningen vidtagit personalförstärkningar och andra åtgärder för att minska väntetiderna. Alltjämt uppgår emellertid balansen till ca 2 500 ärenden mot de ca 1 000 ärenden som får anses normalt. Detta är otillfredsställande.

Enligt vad jag har inhämtat har civilförvaltningen genom bl. a. ytterligare kraftiga personalförstärkningar påbörjat en massiv insats för att snarast komma till rätta med ärendebalansen.

Jag har därför anledning utgå ifrån att civilförvaltningens åtgärder inom en snar framtid kommer att medföra återgång till ett normalt handläggningsläge.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. Dess värre innehåller det egentligen ingenting om åtgärder som direkt skulle ha förbättrat de värnpliktigas möjligheter att få ut sina ersättningar inom rimlig tid. Det sägs visserligen att man sätter in extra resurser hos försvarets civilförvaltning, men såvitt jag har kunnat bedöma utifrån uppgifter som är lämnade, kommer de resurserna inte tillnärmelsevis att möjliggöra att bidragen utbetalas inom rimlig tid. Detta är otillfredsställande, och det framgår av svaret att det är en bedömning som vi kan vara överens om.

Sanningen är ju den att tusentals unga värnpliktiga rycker in och fullgör en tjänstgöring som samhället ålägger dem, men de möts inte av det som borde vara självklart, nämligen att samhället uppfyller sitt åtagande under värnpliktstjänstgöringen.

Vi har nu en ny försvarsminister, som inte haft möjlighet att se på de här frågorna under så lång tid, och den förre departementschefen hade möjligen, enligt hans sätt att se, viktigare saker att handlägga. Men jag tycker att det här är en av de grundläggande frågorna när det gäller det svenska försvaret. Statsmakterna måste klargöra det starka band som finns mellan värnplikten och samhället, och då är det inte tillfredsställande att tillåta en utveckling av det slag som nu har ägt rum. Det är inte underligt att de unga människor som åläggs att göra värnpliktstjänstgöring under tillräckligt svåra ekonomiska villkor dessutom utsätts för en behandling som innebär – detta är klart dokumenterat – att de inte får de bidrag som de är berättigade till för att klara

Torsdagen den
14 december 1978

*Om handläggning-
en av de värnplik-
tigas bidragsären-
den*

det familjeansvar som de också har vid sidan av sin värnplikt.

Jag tycker nog att svaret kunde ha innehållit ett kraftigt understrykande av att resurser verkligen måste sättas in så att ärendebalansen arbetas av inom kortare tid än vad som nu kan bedömas vara möjligt.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Roland Brännström och jag är helt överens om att läget är otillfredsställande och att de värnpliktiga blivit lidande på den nya lagstiftningens genomförande den 1 juli, civilförvaltningens flyttning till Karlstad i början av september och det faktum att de som var inkallade den 1 juli måste få sina bidragsfrågor omprövade så att de fick bästa möjliga utbyte av den gamla eller nya lagen.

Roland Brännström frågade mig vilka konkreta åtgärder jag har vidtagit eller avser att vidta. Jag vill då först säga att jag delvis i anledning av detta ärende i förrgår besökte Karlstad, där jag talade med all berörd personal, alltså även handläggarna själva. De lovade mig att de på lördag och söndag kommer att göra en massiv insats i form av övertidsarbete för att i största möjliga utsträckning arbeta ned den här balansen före de helger som kommer.

Vidare har vi i fråga om antalet handläggare redan i slutet på september anställt två nya. I början på december överförde man tre tjänstemän från expeditionen i civilförvaltningen till den här enheten, och nu håller man på att nyanställa ytterligare två för att snabbt få upp kapaciteten att behandla ärendena. Vi har vidare gått in i beslutsordningen i civilförvaltningen och flyttat ned beslutsrätten till handläggarna i den utsträckning dessa är kvalificerade att avgöra ärendena. I den mån det skall vara beslutsfattare ovanför handläggarna har vi förstärkt antalet sådana.

Jag vill också säga att det för de värnpliktiga som sitter särskilt illa till finns en möjlighet att gå till personalvårdskonsulenten på sitt förband och anhålla om att deras ärenden behandlas med förtur. I så fall har man på civilförvaltningen möjlighet att ta dessa ärenden snabbare än övriga ärenden.

Jag räknar med att ärendebalansen i slutet av februari skall ha gått ned så mycket att den är normal.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är tacksam för att försvarsministern nu redovisar några åtgärder som inte framgår av det skriftliga svaret, men jag tycker nog att en del av det kompletterande svaret ändå innehåller ett försök till ursäkt som knappast är väl underbyggt, därför att såväl den förväntade lagändringen som utflyttningen till Karlstad inte var någon nyhet vare sig för regeringskansliet eller för försvarets civilförvaltning. Jag tycker nog att det klart bör understrykas att de beslut som fattats här i riksdagen om båda dessa åtgärder inte på något sätt kan utgöra en ursäkt för att försvarets civilförvaltning icke har ställt upp i den utsträckning man har anledning att kräva. Man har försatt våra värnpliktiga i ett förhållande som är otillfredsställande, ett förhållande som långsiktigt kan negativt påverka deras inställning till den försvarsplikt som vi ålägger dem att utföra för samhällets trygghet.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Roland Brännström och jag är helt överens i själva sakfrågan, att man så fort som någonsin är möjligt måste avhjälpa den här situationen. När det gäller ansvaret för att situationen har uppstått vill jag göra ett påpekande som jag inte gjorde i mitt förra inlägg. Den här enheten inom försvarets civilförvaltning förlorade från hösten 1977 till september 1978 24 av 42 av den ordinarie personalen. Det var alltså bara 18 som följde med till Karlstad, och därför uppstod i Karlstad ett enormt nyrekryteringsbehov. Detta är nu fyllt, men det måste anses utgöra något av ett alibi för att enheten inte kunde fungera med oförändrad effektivitet när samtidigt arbetsbördan fördubblades genom dubbelprovningen av ett stort antal ärenden.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tycker nog inte att den ursäkten är särskilt godtagbar, därför att ingen vid vare sig departementet eller försvarets civilförvaltning kunde vara ovetande om hur personalsituationen skulle komma att se ut vid utflyttningsstillfället. Personalärendena hanteras ju på sådant sätt att besked ganska snart föreligger om hur många som är beredda att flytta ut med myndigheten. Utifrån sådana besked hade man nog haft möjlighet att möta den uppkomna personalsituationen.

Beträffande rekommendationen att tala med personalvårdsassistenterna om förtur och andra typer av möjligheter till bidrag vill jag säga att det nog är den absolut sista utväg man bör anvisa, därför att förtur när det gäller sådana ärenden bara innebär att andra likaberättigade då skjuts åt sidan. Det som minst av allt kan vara önskvärt är att våra värnpliktiga utsätts för nödvändigheten att klara sin ekonomi med socialvårdsbidrag under tjänstgöringstiden.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Frågan om personalutjämning i civilförvaltningen hade varit allvarligare, om inte i hela förvaltningen 70 % av personalen omsattes på 18 månader i samband med flyttningen till Karlstad.

Jag vill också säga att vi överväger i departementet att förstärka civilförvaltningens familjebidragssektion i Karlstad med personalkonsulenter från förbanden för att ytterligare påskynda avverkningen av ärendebalansen. Tyvärr kan, på grund av den årstid vi befinner oss i, denna åtgärd inte bli effektiv förrän i början av 1979.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hoppas att försvarsministern, med den möjlighet han har, lever upp till den målsättning han nu har deklarerat.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
14 december 1978

*Om förbättring av
företags- och fas-
tighetsstrukturen
i Kopparbergs län*

§ 9 Om förbättring av företags- och fastighetsstrukturen i Kopparbergs län

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Ove Karlssons* (s) den 5 december anmälda fråga, 1978/79:212, och anförde:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat mig om jag är beredd att ställa medel till förfogande för intensifierade insatser så att en förbättring av företags- och fastighetsstrukturen i Kopparbergs län kan komma till stånd.

Det privata jord- och skogsbruket i Kopparbergs län kännetecknas av små och splittrade brukningsenheter. Detta försvårar en rationell skötsel av marken. Problemen inom länet förstärks genom att många fastigheter brukas med samäganderätt.

Den yttre rationaliseringen inom jord- och skogsbruket syftar till att förbättra fastighetsstrukturen i vad avser såväl brukningsenheternas storlek som deras utformning. Samhället främjar via lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna den verksamheten genom rådgivning, ekonomiskt stöd, köp och försäljning av mark samt genom att med stöd av jordförvärvslagen hindra olämpliga förvärv. Vidare arbetar lantmäteriet med att förbättra fastighetsstrukturen genom mer omfattande fastighetsregleringar. Vid sidan av dessa på längre sikt verkande åtgärder förekommer på skogssidan samverkan i olika former mellan skogsägarna för att överbygga de svårigheter som den rådande strukturen skapar.

Det är självfallet angeläget att på olika sätt komma till rätta med de dåliga fastighets- och brukningsförhållanden som råder i vissa delar av vårt land. Enligt vad jag har erfarit har i Kopparbergs län ett projekt startats inom vilket länsstyrelsen, lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen gemensamt arbetar med att förbättra fastighetstrukturen i länet. Det är angeläget att detta arbete fortgår. Det ankommer på de berörda myndigheterna att inom ramen för tillgängliga resurser göra erforderliga prioriteringar.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga, även om jag långt ifrån är nöjd med det. Jag känner också igen vissa delar från ett svar som jag fick av jordbruksministerns företrädare den 28 februari i år.

Vad som behövs är intensifierade insatser och extra medel för att förbättra fastighetsstrukturen i Kopparbergs län. Inom länet råder – och det erinrar också statsrådet om i svaret – i vissa områden en mycket svår ägosplittring. Det är ett stort antal små fastigheter med många skiften, ofta med andelar i en mängd samfälligheter. Det stora antalet små och ofullständiga fastigheter ägs dessutom ofta av dödsbon och i vissa fall av andra samäganderättsformer som i stor utsträckning saknar annan anknytning till jord- och skogsbruk än ägandet.

Inom avsevärda områden av länets skogsmarker är förhållandena så tilltrasslade, att successiva förbättringsåtgärder ter sig tämligen meningslösa. Där måste genomgripande åtgärder genomföras i ett sammanhang.

Ett exempel på hur förhållandena är – om än säkerligen inte det

*Om förbättring av
företags- och fas-
tighetsstrukturen
i Kopparbergs län*

allvarligaste – kan hämtas från Järna socken i Vansbro kommun, där fastighetsreglering nu pågår av omkring 13 000 hektar och där inägojorden och skogsmarken till ca 25 % ägs av dödsbon. Medelinnehavet per fastighet i förrättningen har beräknats till ca 15 hektar fördelat på fyra skiften. Ungefär 1 300 personer berörs av förrättningen. Nu är nedbrytningen av fastighetsbeståndet betydligt värre i andra delar av länet. Förmodligen tillhör Gagnef de områden där det är allra svårast.

Det är nödvändigt att en strukturrationalisering på allvar kommer i gång inom Kopparbergs län, och skall detta ske krävs särskilda anslag från statens sida. Det vore olyckligt och till påtaglig skada för samhällsintresset om arbetet med strukturrationaliseringen skulle fördröjas ytterligare på grund av medelsbrist.

Som förhållandena nu är omöjliggörs ett rationellt skogsbruk, och detta är till skada för alla parter – markägare, skogsarbetare och industrin – med stora samhällsekonomiska förluster som följd.

Den rådande ägosplittringen är också ett hinder för att effektivt begränsa insekternas härjningar i skogen, och inte minst nu, i tider med stormfälld skog, kan detta bli kännbart. Jag är rädd för att ägosplittringen på vissa ställen kommer att omöjliggöra omhändertagande av stormfällt virke. Då kan det bli härdar inte minst för granbarkborren. Jag hoppas att statsrådet kan ge sig tid att besöka länet och på så vis sätta sig in i förhållandena på äganderättens område i Kopparbergs län.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! När Ove Karlsson i början av året diskuterade denna fråga med min företrädare Anders Dahlgren var bakgrunden den att länsstyrelsen i Kopparbergs län hade begärt ett anslag för att förbättra fastighetsstrukturen i länet. Den framställningen tillgodosågs inte i budgetarbetet förra året. I sitt svar sade Anders Dahlgren att de berörda myndigheterna i stället fick göra omprioriteringar av sina befintliga resurser. Jag vill till detta säga, att ingenting har hittills kommit mig till del som gör att jag har en annan uppfattning än min företrädare.

Jag vill tillägga att jag tror inte att man kan lösa dessa problem enbart med mera pengar. Det är sannolikt minst lika väsentligt att man på andra vägar stärker samhällets möjligheter att påverka förhållandena. Jag kan ge ett exempel. I den nya jordförvärvslagen kommer undantagen från tillståndsprövning att begränsas till att endast avse make och barn. Härigenom kommer fler förvärv att prövas, vilket bl. a. ger ökade möjligheter att i samband med ägarskifte också göra strukturförändringar.

Sedan berörde Ove Karlsson i sitt inlägg frågan om dödsbonas förvaltning. Det kommer att tillsättas en utredning med uppgift att lägga fram förslag om begränsning av rätten för dödsbon att äga jord- och skogsbruksfastigheter. Regeringen har för avsikt att inom kort utfärda direktiv i frågan. Jag tror att åtgärder på detta område kommer att få ganska stor betydelse.

Torsdagen den
14 december 1978

*Om åtgärder för
att stärka patient-
ternas rättssäker-
het inom sjukvår-
den*

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag är tacksam om det görs någonting för att begränsa den tid under vilken ett dödsbo får bestå, för det hindrar mycket av rationellt arbete i skogen.

När det gäller omprioritering av anslagen hoppas jag att också statsrådet är beredd att göra vissa omprioriteringar från departementets sida så att Kopparbergs län får mera pengar för att klara omstruktureringen av jord- och skogsmarken. Det behövs för att man skall få en tillfredsställande fastighetsstruktur i länet.

Jag hoppas också att statsrådet är beredd att på ort och ställe se på dessa frågor, så han får klart för sig hur besvärligt det i verkligheten är.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om åtgärder för att stärka patienternas rättssäkerhet inom sjukvården

Statsrådet HEDDA LINDAHL erhöll ordet för att besvara *Knut Wachtmeisters* (m) den 7 december anmälda fråga, 1978/79:216, och anförde:

Herr talman! Knut Wachtmeister har mot bakgrund av att ett lasarett utan patienternas vetskap bandat samtalen till akutmottagningen under kvälls- och nattid samt över helger frågat mig om jag avser att ta något initiativ för att stärka patienternas rättssäkerhet inom sjukvården.

Enligt gällande rätt skyddas patientens intresse av sekretess för lämnade uppgifter främst genom regeln om tystnadsplikt för hälso- och sjukvårdspersonal. Sålunda gäller tystnadsplikt för uppgifter som lämnats i förtroende. Vidare gäller förbud mot att obehörigen yppa personliga uppgifter som framkommit på annat sätt.

Journal inom den allmänna hälso- och sjukvården är enligt tryckfrihetsförordningen allmän handling. Det innebär emellertid inte att en journal utan vidare får lämnas ut. Enligt 14 § första stycket sekretesslagen får nämligen handlingar i ärenden angående hälso- och sjukvård i princip inte lämnas ut till annan än den handlingen rör, om inte denne samtycker till det.

Sådana bandupptagningar som Knut Wachtmeister har berört i sin fråga får anses vara sekretesskyddade på samma sätt som sjukjournaler. Personligen anser jag att patienterna bör i förväg underrättas om att telefonsamtalen spelas in på band.

Inom kort kommer förslag till nya bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess inom bl. a. hälso- och sjukvården att remitteras till lagrådet. Enligt vad jag har inhämtat kommer bandupptagningar av det angivna slaget att vara sekretesskyddade också enligt de föreslagna bestämmelserna.

Medicinalansvarskommittén har i sitt huvudbetänkande (SOU 1978:26) lagt fram vissa förslag om patientjournaler. Kommittén har vidare anfört att hela systemet med patientjournaler bör ses över i särskild ordning. En sådan översyn borde enligt kommitténs mening innefatta inte bara journalerna utan

även andra former av patientdokumentation samt dokumentationsmetoderna med hänsyn tagen främst till integritetsintresset. Efter remissbehandling övervägs nu kommitténs förslag i socialdepartementet.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka sjukvårdsministern för svaret på min fråga.

Till att börja med vill jag anlägga några principiella synpunkter på problemen.

Inom sjukvården har den vetenskapliga och tekniska utvecklingen medfört många förbättringar för den vårdsökande allmänheten, men den har också orsakat problem när det gäller den personliga integriteten. Datateknikens intåg har medfört stora administrativa och medicinska fördelar men betyder också att fler och fler uppgifter om patienterna lagras med åtföljande risk att de kommer i orätta händer.

Så länge vi hade en omfattande privatläkarkår hade många patienter i allmänhet bara en läkare att anförtro sig åt. Privatläkarnas journaler är inte underkastade sekretesslagens regler. Journalerna är därmed läkarnas egendom och i motsats till de offentliganställda läkarnas journaler inte allmän handling. Sålunda är privatläkarjournalerna mer svåråtkomliga för utomstående. Den fortlöpande minskningen av privatläkarkåren medför att patienterna nu kommer i kontakt med fler läkare, och sekretessbestämmelserna för dem är sålunda dessutom mindre.

Ett annat hot mot integriteten är den s. k. bevissäkringslagen som varit i kraft i tre år. Den möjliggör för skattemyndigheterna att ta del av patientjournalerna i fiskalt syfte också utan att misstanke om skattebrott föreligger.

En effektiv vård förutsätter ett fullständigt förtroende mellan patient och läkare. Patienten måste kunna känna att vad som anförtros läkaren och övrig vårdpersonal under inga som helst omständigheter får komma i orätta händer. Känner inte patienten den tryggheten kan han eller hon bli benägen att undanhålla uppgifter, vilket naturligtvis kan leda till ett sämre vårdresultat. Det som hänt vid Ängelholms lasarett är förvisso inte ägnat att öka möjligheterna att åstadkomma ett förtroendefullt samarbete mellan patient och vårdpersonal.

Jag är naturligtvis tacksam för att bestämmelserna om tystnadsplikt och sekretess kommer att överarbetas, som sjukvårdsministern nyss angav. Det är viktigt att de förbättras, för som jag tidigare anförde blir det fler och fler som har möjlighet att ta del av patientjournalerna.

Jag är också glad att sjukvårdsministern delar min uppfattning att patienterna i förväg bör underrättas om att telefonsamtal spelas in. För mig är naturligtvis detta en självklarhet. Man får nu hoppas att det uppseende denna fråga orsakat och sjukvårdsministerns ställningstagande här medför att berört landsting sätter stopp för det ofoget.

Jag skulle till sist vilja ställa en följdfråga till sjukvårdsministern: Om det visar sig att landstinget inte gör rättelse i det här avseendet, kommer

Torsdagen den
14 december 1978

*Om åtgärder för
att stärka patienternas
rättssäkerhet inom sjukvården*

sjukvårdsministern då att ta något initiativ för att få stopp på denna hantering?

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! I och för sig är det ju inte något märkligt att uppgifter som patient lämnar vid t. ex. telefonsamtal med personalen inom hälso- och sjukvården antecknas och bevaras. Syftet är ju främst att tjäna patientens intresse av god och säker vård i framtiden. Patienten har självfallet också ett intresse av att uppgifterna stannar mellan honom och personalen. Även om det inte föreligger någon allmän skyldighet att tala om att ett telefonsamtal spelas in, anser jag, som jag sade i mitt förra svar, att patienten i förhand bör underrättas om att samtalet spelas in på band. Härvidlag är Knut Wachtmeister och jag helt eniga.

Som jag också påpekat i svaret har medicinalansvarskommittén uppmärksammat vissa problem i samband med journalhanteringen och patientdokumentationen och föreslagit att en särskild översyn kommer till stånd. Liksom medicinalansvarskommitténs förslag i övrigt övervägs denna fråga i departementet. Det menar jag är ett svar på Knut Wachtmeisters senaste fråga.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Integritetsproblemen är naturligtvis särskilt stora vid akutmottagningarna, eftersom vårdpersonalen ofta måste ställa frågor för att kunna göra en angelägenhetsgradering. Därför har man t. ex. vid det landsting som jag tillhör, Malmöhus läns, tagit särskild hänsyn till detta under program- och projekteringsarbetet beträffande sjukvårdsbyggnader. Vid de befintliga anläggningarna försöker man avgränsa den enskilda patientens samtal med mottagningsköterskan.

Jag beklagar att sjukvårdsministern inte vill säga rent ut att hon tänker ta ett initiativ, om den här hanteringen fortsätter. Kan jag nu inte få ett svar, kan jag blott rekommendera henne att vandra över till justitieministern och be honom vidta de erforderliga åtgärderna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:183 och 184 till socialförsäkringsutskottet

§ 12 Föredrogs men bordlades åter

Näringsutskottets betänkanden 1978/79:9, 13 och 16

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:16

§ 13 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:113

§ 14 Den ekonomiska politiken m. m.

Nr 54

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1978/79:10 om inriktningen av den ekonomiska politiken samt åtgärder för att stimulera konsumtion och investeringar,

skatteutskottets betänkanden

1978/79:19 med anledning av dels propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m. såvitt avser budgetdepartementets arbetsområde (bilaga 2) jämte motioner, dels propositionen 1978/79:56 om ändring i sjömansbeskattningen, m. m., i viss del,

1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:56 om ändring i sjömansbeskattningen, m. m. jämte motioner,

socialutskottets betänkande

1978/79:21 med anledning av propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m., såvitt avser höjning av de allmänna barnbidragen, jämte motioner,

socialförsäkringsutskottets betänkande

1978/79:13 med anledning av propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m., såvitt propositionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet jämte motioner och

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1978/79:15 med anledning av propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m. såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

ANDRE VICE TALMANNEN:

Finansutskottets betänkande nr 10, skatteutskottets betänkanden nr 19 och 20, socialutskottets betänkande nr 21, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 13 samt arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast de betänkanden, beträffande vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Finansutskottets betänkande nr 10

Med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen hade vid riksmötets början följande motioner väckts:

1978/79:1 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga föreslagits att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att ett bostadsbyggnads-

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

program om 85 000 lägenheter genomfördes under budgetåret 1978/79,

2. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att ytterligare 20 000 barnstuge- och fritidshemsplatser skulle byggas under budgetåret 1978/79 och att erforderliga statsbidrag härför skulle utgå,

3. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att personaltäteten i daghemmen blev 1 personal på 4 barn,

4. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 6 000 nya tjänster inom sjukvården,

5. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 5 000 nya tjänster inom äldreomsorgen,

6. att hos regeringen hemställa om åtgärder för en förbättrad kollektivtrafik – såväl statlig som kommunal – av sådan omfattning att 12 000 ytterligare tjänster inrättades,

7. att hos regeringen hemställa om förslag till program för alternativ energiproduktion och energibesparande åtgärder som gav 5 000 årsarbeten ytterligare inom verksamheten,

9. att hos regeringen hemställa om förslag till sysselsättningsgaranti inom gruv- och stålbranschen,

12. att hos regeringen hemställa om förslag till statligt stöd till nya idrottsanläggningar som kunde ge 1 000 nya arbetstillfällen,

13. att hos regeringen hemställa om åtgärder för utarbetande av ett industripolitiskt program med sikte på ökad förädling inom landet,

14. att godkänna de i motionen i övrigt angivna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

1978/79:2 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen skulle

1. besluta inrätta en strukturfond fr. o. m. den 1 januari 1979 i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

2. till Strukturfonden (industridepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag på 2 000 000 000 kr.,

3. uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för strukturfondens förpliktelser på ett belopp intill sammanlagt högst 2 000 000 000 kr.,

5. besluta ge regeringen till känna vad som i motionen anförts i fråga om behovet av en ansvarsfull energipolitik,

6. besluta ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om prisstopp på byggnadsmaterial och skärpt kontroll av entreprenadpriser på byggnadsområdet,

7. godkänna – under förutsättning av bifall till hemställan under 6 ovan – i motionen förordade riktlinjer beträffande särskilt tilläggsån för flerbostadshus,

10. godkänna de ändringar i fråga om hyresgränser och inkomstprövningsregler för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. m. som förordats i motionen.

11. till Bostadsbidrag m. m. (bostadsdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 163 000 000 kr.,

14. hos regeringen hemställa att konsumentpriset på mjölk, ost, nötkött, bröd och mjöl sänktes med i motionen angivna belopp,

15. till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (jordbruksdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 825 000 000 kr.,

16. besluta genom utnyttjande av anslaget under punkt 15 kompensera jordbruket genom särskilda pristillägg på berörda jordbruksprodukter för de i motionen föreslagna prissänkningarna,

18. godkänna de i motionen i övrigt angivna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

1978/79:5 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga föreslagits att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att verkställa ett omedelbart och effektivt allmänt pristopp under 12 månader,

2. att hos regeringen hemställa om förslag till lag om hyresstopp under i första hand 12 månader,

6. att i övrigt som sin mening uttala vad som i motionen anförts om den ekonomiska politiken.

I den för riksdagen den 9 november 1978 framlagda propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m. hade regeringen (ekonomidepartementet) – efter föredragning av budget- och ekonomiministern Ingemar Mundebo – dels föreslagit riksdagen att godkänna vad som i propositionen anförts om inriktningen av den ekonomiska politiken, dels i bil. 1–4 framlagt lagförslag, gjort anslagsframställningar m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen redovisas huvuddragen i den ekonomiska utvecklingen fram t. o. m. år 1978 samt ges prognoser för år 1979. Mot denna bakgrund framläggs förslag om inriktningen av den ekonomiska politiken och om utformningen av erforderliga ekonomisk-politiska åtgärder.

För att öka kapacitetsutnyttjandet och sysselsättningen föreslås en förstärkning av hushållens köpkraft med sammanlagt ca 2,5 miljarder kr. Förslaget tillförsäkrar hushållen en ökning av realinkomsten från 1978 till 1979 med 2,5 %. En viss marginalskattelättnad genomförs utöver inflations-skyddet. Den särskilda skattereduktionen räknas upp. Det extra skatteavdraget höjs för pensionärer liksom avdraget för underhållsbidrag till icke hemmavarande barn.

Barnbidraget höjs från 2 260 till 2 500 kr. per barn och år fr. o. m. januari 1979. Samtidigt höjs studiebidraget inom studiehjälpen och det förlängda barnbidraget.

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

För att stimulera näringslivets investeringar utsträcks de nuvarande reglerna ifråga om investeringsavdrag och investeringsbidrag för maskininvesteringar ytterligare ett år. Vidare införs ett tidsbegränsat 10-procentigt investeringsavdrag för byggnadsinvesteringar. Vissa förändringar i den s. k. Annell-lagstiftningen föreslås i syfte att underlätta företagens anskaffning av riskvilligt kapital.

För att upprätthålla sysselsättningen föreslås arbetsmarknadspolitiska åtgärder till ett belopp om ca 3 000 milj. kr.”

Propositionen hade remitterats till finansutskottet, bil. 1 till socialutskottet, bil. 2 till skatteutskottet, bil. 3 till socialförsäkringsutskottet och bil. 4 till arbetsmarknadsutskottet.

Finansutskottet hade behandlat följande med anledning av propositionen väckta motioner:

1978/79:88 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställts att vad gällde riktlinjerna för den ekonomiska politiken riksdagen beslutade i enlighet med vad som i motionen anförts,

1978/79:94 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att godkänna vad som i motionen anförts om inriktningen av den ekonomiska politiken samt
2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans.

1978/79:96 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari föreslagits

1. att byggandet av minst 75 000 lägenheter igångsattes under 1979,
2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande kapitalexport och utlandsinvesteringar,
3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en ökad vidareförädling av svenska produkter för att stimulera den inhemska sysselsättningen samt
4. att riksdagen i anledning av proposition 1978/79:50 gav regeringen till känna vad som i denna motion ytterligare anförts som riktlinjer för den ekonomiska politiken,

1978/79:105 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att med avslag på vad som sagts i propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken godkänna vad som i denna motion samt i motionerna 1978/79:1 och 1978/79:5 sagts i motsvarande del, och

1978/79:116 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att godkänna vad som i motionen anförts om inriktningen av den

ekonomiska politiken,

2. att i enlighet med den överenskommelse som träffats i civilutskottet fr. o. m. den 1 januari 1979 förbättra bostadsstödet till barnfamiljerna samt

3. att till Bostadsbidrag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag på 150 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:1, yrkandet 14, 1978/79:2, yrkandet 18, 1978/79:5, yrkandet 6, 1978/79:94, yrkandet 1, 1978/79:96, yrkandet 4, 1978/79:105 och 1978/79:116, yrkandet 1, skulle godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:50 och motionen 1978/79:88 och som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde,

2. beträffande inrättande av en strukturfond att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2 yrkandena 1–3,

3. beträffande prisstopp på byggnadsmaterial m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2 yrkandet 6,

4. beträffande särskilt tillägslån för flerbostadshus att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2 yrkandet 7,

5. beträffande bostadsbyggandets omfattning att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:1 yrkandet 1 och 1978/79:96 yrkandet 1,

6. beträffande ytterligare 20 000 barnstuge- och fritidshemsplatser att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 2,

7. beträffande personaltätheten i daghemmen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 3,

8. beträffande 6 000 nya tjänster inom sjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 4,

9. beträffande 5 000 nya tjänster inom äldreomsorgen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 5,

10. beträffande förbättrad kollektivtrafik att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 6,

11. beträffande program för alternativ energiproduktion m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 7,

12. beträffande stöd till nya idrottsanläggningar att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 12,

13. beträffande förbättrat bostadsbidrag att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2 yrkandena 10 och 11 och 1978/79:116 yrkandena 2 och 3,

14. beträffande sänkning av priset på vissa baslivsmedel m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2 yrkandena 14–16,

15. beträffande allmänt prisstopp att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:5 yrkandet 1,

16. beträffande förslag till lag om hyresstopp att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:5 yrkandet 2,

Nr 54

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

17. beträffande sysselsättningsgaranti inom gruv- och stålbranschen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1 yrkandet 9,

18. beträffande ökad vidareförädling av svenska produkter att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:1 yrkandet 13 och 1978/79:96 yrkandet 3,

19. beträffande kapitalexport och utlandsinvesteringar att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:96 yrkandet 2,

20. beträffande uttalande om behovet av en ansvarsfull energipolitik att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2 yrkandet 5,

21. beträffande uttalande om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:94 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken m. m. av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Karin Flodström, Bo Forslund och Jan Fransson (samliga s) som ansett att

dels utskottet under 1–3 bort hemställa

1. beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:50 samt motionerna 1978/79:1, yrkandet 14, 1978/79:5, yrkandet 6, 1978/79:88, 1978/79:94, yrkandet 1, 1978/79:96, yrkandet 4, 1978/79:105 och med anledning av motionen 1978/79:2 yrkandet 18 skulle godkänna vad som förordats i motionen 1978/79:116 yrkandet 1 och som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande inrättande av en strukturfond att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2 yrkandena 1–3 skulle

a. besluta inrätta en strukturfond fr. o. m. den 1 januari 1979 i enlighet med de riktlinjer reservanterna angivit,

b. till Strukturfonden på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 000 kr.,

c. uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för strukturfondens förpliktelser på ett belopp intill sammanlagt högst 2 000 000 000 kr.,

3. beträffande prisstopp på byggnadsmaterial m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2 yrkandet 6 beslutade som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om prisstopp på byggnadsmaterial och skärpt kontroll av entreprenadpriser på byggnadsområdet,

dels utskottet under 4 – under förutsättning av bifall till reservationens förslag till hemställan under 3 – bort hemställa

beträffande särskilt tilläggs lån för flerbostadshus att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2 yrkandet 7 godkände av reservanterna förordade riktlinjer beträffande särskilt tilläggs lån för flerbostadshus,

dels utskottet under 13 och 20 bort hemställa

13. beträffande förbättrat bostadsbidrag att riksdagen med anledning av

motionen 1978/79:2 yrkandena 10 och 11 och med bifall till motionen 1978/79:116 yrkandena 2 och 3 skulle

a. godkänna vad reservanterna anfört om höjning av det statliga bostadsbidraget och den övre hyresgränsen för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl.,

b. till Bostadsbidrag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under trettionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.,

20. beträffande uttalande om behovet av en ansvarsfull energipolitik att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande uttalande om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans av Nils Åsling, Torsten Gustafsson, Anton Fågelsbo och Rolf Rämgård (samtliga c) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:94 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande uttalande om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans av Björn Molin (fp), Rune Rydén (m), Knut Wachtmeister (m) och Olle Wästberg (fp) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken av Nils Åsling, Torsten Gustafsson, Anton Fågelsbo och Rolf Rämgård (samtliga c),

2. beträffande allmänt prisstopp av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Karin Flodström, Bo Forslund och Jan Fransson (samtliga s),

3. beträffande kapitalexport och utlandsinvesteringar av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Karin Flodström, Bo Forslund och Jan Fransson (samtliga s).

Skatteutskottets betänkande nr 19

I propositionen 1978/79:50 bil. 2 hade hemställts att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,
2. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
3. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623),
4. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),
5. lag om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,
6. lag om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning,

7. lag om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten,
8. lag om ändring i lagen (1978:401) om exportkreditstöd,
9. lag om ändring i förordningen (1947:174) om investeringsfonder,
10. lag om ändring i lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning,
11. lag om ändring i förordningen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning.

Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) behandlades i vad avsåg ändring i 19 § i betänkandet SkU 1978/79:21.

I fråga om beskattningen av fysiska personer hade föreslagits att den statliga inkomstskatten sänktes för 1979 års inkomster. Skattesänkningen tog främst sikte på att mildra marginalskatteeffekterna för de stora grupperna av heltidsarbetande. Beträffande den särskilda skattereduktionen om f. n. 400 kr. hade föreslagits en årlig uppräknings.

Det extra avdraget för folkpensionärer hade också föreslagits höjt. Vidare hade föreslagits att det särskilda avdraget för underhåll till icke hemmavarande barn höjdes från 2 500 kr. till 3 000 kr. Den provisoriska lagstiftningen om avdragsrätt för arbetskläder hade föreslagits förlängd i ytterligare tre år.

Avsikten var att de nya reglerna i angivna delar skulle träda i kraft den 1 januari 1979 och tillämpas första gången vid 1980 års taxering. Höjningen av avdraget för underhållsbidrag liksom förlängningen av avdragsrätten för arbetskläder skulle emellertid tillämpas redan vid 1979 års taxering.

På företagsbeskattningsområdet hade föreslagits att giltighetstiden för det 25-procentiga särskilda investeringsavdraget och det 10-procentiga statliga investeringsbidraget för maskininvesteringar förlängdes från utgången av år 1978 till utgången av år 1979. Dessutom hade föreslagits att ett nytt 10-procentigt investeringsavdrag infördes för byggnadsinvesteringar som igångsattes under tiden den 1 oktober 1978—den 30 september 1979. Propositionen innehöll också förslag till vissa ändringar i lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning och till förbättringar av det s. k. Annell-avdraget för nyemissioner efter utgången av år 1978.

Även i propositionen 1978/79:56 (budgetdepartementet) hade hemställts att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till ändringar i kommunalskattelagen (1928:370) och uppbördslagen (1953:272). Propositionen behandlades i denna del i detta betänkande och i övrigt i betänkandet SkU 1978/79:20. De nu aktuella förslagen innehöll vissa tekniskt betonade ändringar i sjömäns beskattning av annan inkomst än inkomst ombord.

Skatteutskottet hade behandlat

dels de med anledning av propositionen nr 50 väckta motionerna

1978/79:89 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att 10 § 1 mom. tredje stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt fr. o. m. 1980 skulle ha av motionärerna angiven lydelse, innebärande en marginalskattespärr vid 85 %,

1978/79:90 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att 10 § 1 mom. andra stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt fr. o. m. 1980 års taxering skulle ha av motionärerna föreslagna lydelse, innebärande lättnader i marginalskatten med 1 procentenhet i det angränsande inkomstläget 75 000–90 000 kr.,

1978/79:95 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att med avslag på regeringens förslag om justering i den statliga skatteskalen hos regeringen begära ett samlat och samordnat skattepolitiskt förslag, vilket bl. a. i huvudsak omfattade kommunalekonomiska utredningens förslag till 1979 års vårriksdag i enlighet med vad som anförts i motionen 1978/79:94,

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen 1978/79:94 anförts om samtidigt utnyttjande av investeringsfundsmedel och regionalpolitiska medel,

1978/79:97 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade hos regeringen anhålla om förslag att avskaffa mervärdeskatten och införa en skatt på lyxkonsumtion,

2. att riksdagen skulle anta de i motionen 1978/79:96 redovisade riktlinjerna för skattepolitiken,

1978/79:102 av Hans Nyhage (m) och Arne Andersson i Ljung (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att även taxirörelse skulle få möjlighet att utnyttja investeringsbidrag och avdrag,

1978/79:103 av Johan Olsson m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1978/79:50 beslutade att statligt investeringsbidrag skulle kunna utgå för investeringar i byggnadsarbeten i fall där det i propositionen föreslagna investeringsavdraget för byggnadsinvesteringar icke kunnat helt utnyttjas,

1978/79:104 av Rune Rydén (m) och Knut Wachtmeister (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade att investeringsavdrag och investeringsbidrag även fortsättningsvis skulle kunna utges för införskaffande av kontorsmöbler,

1978/79:106 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen hemställde

1. om skyndsamt förslag om slopande av indexregleringen i skattesystemet,

2. om skyndsamt förslag om en extra skattereduktion om 1 000 kronor vid beskattningsbara inkomster mellan 30 000 kronor och 70 000 kronor samt med avtrappning i övriga inkomstkick enligt i motionen angivna regler,

3. om förslag om särskilt statsbidrag till skattetyngda kommuner så att särskilt skatteavdrag gavs till varje skattebetalare motsvarande den utdebitering som låg över 29 kronor,

4. om en skyndsamt utredning rörande övergång till en progressiv statskommunal enhetsskatt,

5. om förslag enligt vad i motionen anförts rörande folkpensionärernas beskattning med innebörden att folkpension och pensionstillskott jämte en sidoinkomst om 1 000 kronor skulle vara befriade från beskattning,

6. att från den 1 januari 1979 upphäva lagen om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

7. att från den 1 januari 1979 upphäva lagen om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning,

8. att avslå regeringens förslag till lag om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten,

9. att från den 1 januari 1979 upphäva förordningen om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning,

1978/79:115 av Joakim Ollén (m) och Olle Aulin (m),

1978/79:117 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att med avslag på propositionen 1978/79:50 bil. 2 punkten 2 anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, innebärande bl. a. att indexregleringen av skatteskalen skulle slopas och att marginalskatten i 1978 års skala skulle sänkas med 2 procentenheter i inkomstsiktet 55 000–65 000 kr.,

2. att med avslag på propositionen 1978/79:50 bil. 2 punkten 4 anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i uppbördslagen (1953:272), innebärande att skattereduktionen konstruerades om till en kommunalskat-tereduktion med 10 % av debiterad kommunalskatt, dock lägst 560 och högst 2 400 kr.,

3. att anta i motionen begärd ändring av de i propositionen framlagda förslagen om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag samt om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag, innebärande att kontorsmöbler fortfarande skulle omfattas av lagstiftningen,

4. att anta i motionen föreslagen ändring i förordningen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning, innebärande att avdragsrätten begränsades till högst 6 % av aktiekapitalet om året under sammanlagt 16 år,

5. att anta i motionen föreslagen höjning av förmögenhetsskatten,

dels de med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen vid riksmötets början väckta motionerna

1978/79:2 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 4) hemställts att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av vissa investeringsstimulerande åtgärder,

1978/79:5 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 3 och 4) hemställt att riksdagen beslutade

3. att hos regeringen anhålla om förslag till slopande av mervärdeskatten på nödvändighetsvaror, finansierat i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

4. att hos regeringen anhålla om förslag till ändrad inriktning av skattepolitiken i enlighet med i motionen anförda riktlinjer

(motionerna nr 2 och 5 hade hänvisats till finansutskottet och sedermera i dessa delar överlämnats till skatteutskottet),

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:235 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen skulle uttala sig för slopande av hela momseffekten på livsmedel och hos regeringen begära att förslag härom snarast förelades riksdagen,

1977/78:322 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen skulle uttala sig för en radikal förändring av avdragssystemet i beskattningen och hos regeringen begära att förslag härom snarast förelades riksdagen, innebärande

1. slopande av sparavdraget,
2. slopande av representationsavdraget,
3. slopande av rätten att göra avdrag för underskott i en förvärvskälla från inkomsten i en annan förvärvskälla,
4. begränsning av ränteavdragen så att sådana medgavs för räntor på ett skuldbelopp om maximalt 200 000 kr., men ej däröver,
5. begränsning av avdragsrätten när det gällde utgifter för upprustning och ombyggnad av hyresfastigheter,
6. höjning av schablonavdraget under inkomst av tjänst,
7. förändring av avdragsreglerna, så att medgivet avdrag skedde ej som nu från inkomsten utan från skatten med viss procentuell andel av beloppet,

1977/78:323 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen skulle uttala sin anslutning till det i motionen framlagda programmet för en genomgripande skattereform, särskilt i vad angick övergång till produktionsbeskattning och till en progressiv statskommunal enhetsskatt, och hos regeringen begära att förslag härom snarast förelades riksdagen,

1977/78:498 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställt att riksdagen i enlighet med vad som sagts i motionen 1977/78:497 uttalade att folkpensionen gjordes reellt skattefritt genom att den vid taxering särskildes från övriga inkomster,

1977/78:507 av Gusti Gustavsson m. fl. (s),

1977/78:509 av Gördis Hörnlund m. fl. (s),

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1977/78:665 av Birgitta Rydle (m),

1977/78:944 av Margareta Andrén (fp),

1977/78:953 av Nils Hörberg (fp),

1977/78:958 av Göthe Knutson (m) och Georg Danell (m),

1977/78:961 av Grethe Lundblad m. fl. (s),

1977/78:962 av andre vice talmannen Tage Magnusson (m) och Knut Wachtmeister (m),

1977/78:971 av Evert Svensson m. fl. (s),

1977/78:974 av Daniel Tarschys (fp),

1977/78:1386 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställt

1. att mervärdesskatten successivt skulle avvecklas och ersättas med en produktionsskatt,

2. att grundavdraget höjdes till 9 000 kr., dock med den begränsningen att avdraget minskades med 10 % av inkomsten till den del denna översteg 60 000 kr. per år, men icke 105 000 kr. – när inkomsten översteg 105 000 kr. skulle grundavdraget som nu utgöra 4 500 kr., samt

1977/78:1459 av Per-Eric Ringaby m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande skattereduktion för beskattningsåret 1979 med 560 kr. att riksdagen skulle bifalla propositionen 1978/79:50 bilaga 2 i denna del,

2. beträffande inflationsskydd för skatteskala och skattereduktion att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:117 yrkandet 1 i denna del och 1978/79:106 yrkandet 1 samt bifalla propositionen i denna del,

3. beträffande skatteskala och kommunalskattereduktion att riksdagen med avslag på propositionen i denna del och på motionerna 1978/79:90, 1978/79:95 yrkandet 1, 1978/79:106 yrkandet 3 och 1978/79:117 yrkandet 1 i denna del och yrkandet 2 samt med anledning av vad utskottet i betänkandet anfört beslutade att skatteskalan skulle ha den utformning utskottet förordat,

4. beträffande ytterligare skattereduktion att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:106 yrkandet 2,

5. beträffande grundavdraget att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1386 yrkandet 2,

6. beträffande marginalskattespärr att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:89,

7. beträffande skärpt förmögenhetsskatt att riksdagen skulle avslå

motionen 1978/79:117 yrkandet 5,

8. beträffande underhållsbidrag till barn att riksdagen skulle

a) bifalla propositionen i denna del,

b) avslå motionen 1977/78:507,

c) avslå motionen 1977/78:958,

9. beträffande arbetskläder att riksdagen skulle

a) bifalla propositionen i denna del,

b) avslå motionen 1977/78:944,

c) avslå motionen 1977/78:962,

10. beträffande folkpensionärer att riksdagen med avslag på motionerna 1977/78:498 och 1978/79:106 yrkandet 5 skulle bifalla propositionen i denna del,

11. beträffande behovet av investeringsfrämjande åtgärder m. m. att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2 yrkandet 4 och propositionen i denna del samt med avslag på motionen 1978/79:106 yrkandena 6–9 skulle godta vad utskottet förordat i denna del,

12. beträffande maskininvesteringar m. m. att riksdagen skulle

a) i fråga om bilar avslå motionen 1978/79:102,

b) i fråga om kontorsmöbler med avslag på propositionen i denna del bifalla motionerna 1978/79:104 och 117 yrkandet 3,

c) i övrigt bifalla propositionen i denna del samt avslå motionen 1978/79:2 yrkandet 4 i denna del i den mån den inte var besvarad,

13. beträffande byggnadsinvesteringsavdrag att riksdagen skulle

a) i fråga om hotell m. m. avslå motionen 1978/79:115,

b) i fråga om uthyrda byggnader bifalla vad utskottet i betänkandet förordat,

c) i övrigt bifalla propositionen i denna del med den ändring utskottet i betänkandet förordat samt avslå motionen 1978/79:2 yrkandet 4 i denna del i den mån den inte var besvarad,

14. beträffande byggnadsinvesteringsbidrag att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:103 skulle godta vad utskottet förordat i denna fråga,

15. beträffande investeringsfonder att riksdagen skulle

a) bifalla propositionen,

b) avslå motionen 1978/79:95 yrkandet 2 i den mån den inte var tillgodosedd genom vad utskottet i betänkandet anfört,

16. beträffande Annell-lagstiftningen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:117 yrkandet 4 och bifalla propositionen i denna del,

17. beträffande skattesystemets utformning m. m. att riksdagen skulle avslå följande motioner, nämligen

a) motionen 1977/78:235,

b) motionen 1977/78:322,

c) motionen 1977/78:323,

d) motionen 1977/78:509,

e) motionen 1977/78:665,

f) motionen 1977/78:953,

g) motionen 1977/78:961,

- h) motionen 1977/78:971,
- i) motionen 1977/78:974,
- j) motionen 1977/78:1386 yrkandet 1,
- k) motionen 1977/78:1459,
- l) motionen 1978/79:5 yrkandena 3 och 4,
- m) motionen 1978/79:97 yrkandena 1 och 2,
- n) motionen 1978/79:106 yrkandet 4,

18. beträffande författningsförslagen att riksdagen med anledning av vad utskottet ovan hemställt och i betänkandet anfört skulle

A. anta vid propositionen 1978/79:50 bilaga 2 och propositionen 1978/79:56 fogade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt med den ändring att 10 § 1 mom. skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande en uppräknning av skattereduktionen från 400 till 560 kr. med inflationsskydd för kommande år och lättnader i den nuvarande skatteskalen med 1 procentenhet i skiktet 8–9 basenheter, 2 procentenheter i skikten 9–10 och 10–11 basenheter samt 1 procentenhet i skiktet 11–12 basenheter,

2. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

3. lag om ändring i taxeringslagen (1956:623) med den ändring att 22 § 3 mom. skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att deklara-tionspliktsgränsen för folkpensionärer fastställdes till 16 000 kr. eller om den skattskyldiges make uppburit folkpension till 13 800 kr.,

4. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272),

5. lag om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt med den ändring att 3 § skulle erhålla av utskottet följande lydelse,

6. lag om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning med den ändring att 3 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

7. lag om särskilt investeringsavdrag för vissa byggnadsarbeten med den ändring att 1 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att investeringsavdrag skulle kunna medges oavsett om byggnadsinvesteringarna avsåg byggnad för eget bruk eller byggnad för uthyrning,

8. lag om ändring i lagen (1978:401) om exportkreditstöd,

9. lag om ändring i förordningen (1947:174) om investeringsfonder,

10. lag om ändring i lagen (1955:256) om investeringsfonder för konjunkturutjämnning,

11. lag om ändring i förordningen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning,

B. anta av utskottet framlagt förslag till lag om statligt investeringsbidrag för vissa byggnadsarbeten.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande motiveringen till utskottets hemställan vid mom. 1–5 av andre vice talmannen Tage Magnusson (m) och Bo Lundgren (m) som ansett

att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angivna lydelse,

2. beträffande inflationsskydd för skatteskala och skattereduktion av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79:106 yrkandet 1 och 1978/79:117 yrkandet 1 i denna del skulle anta av reservanternas framlagt förslag till lag om upphävande av lagen (1977:1071) om basenhet enligt 10 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

3. beträffande skatteskala och kommunalskattereduktion av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 och 18 i motsvarande delar bort hemställa

att riksdagen – under förutsättning att reservationen nr 2 antogs av riksdagen – med bifall till motionen 1978/79:117 yrkandena 1 i denna del och 2 samt med avslag på propositionen i denna del och på motionerna 1978/79:90, 1978/79:95 yrkandet 1 och 1978/79:106 yrkandet 3 skulle

a) anta det i motionen 1978/79:117 yrkandet 1 angivna förslaget till lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

b) anta förslaget i motionen 1978/79:117 yrkandet 2 såvitt avsåg 2 § 5 mom. första stycket uppbördslagen (1953:272),

4. av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som under återropande av innehållet i reservationen nr 3 hemställt

att riksdagen – för det fall att reservationen nr 2 inte skulle bifallas – med anledning av motionen 1978/79:117 yrkandena 1 i denna del och 2 samt med avslag på propositionen i denna del och på motionerna 1978/79:90, 1978/79:95 yrkandet 1 och 1978/79:106 yrkandet 3 skulle

a) anta förslaget i motionen 1978/79:117 yrkandet 2 såvitt avsåg 2 § 5 mom. första stycket uppbördslagen (1953:272) med den ändring att skattereduktion skulle åtnjutas lägst med det belopp varmed 0,4 basenheter översteg 1 600 kr. och högst med 2 400 kr.,

b) anta av reservanternas framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt,

5. beträffande marginalskattespärr av andre vice talmannen Tage Magnusson (m) och Bo Lundgren (m) som ansett att utskottet under 6 och 18 i motsvarande del bort hemställa

1. att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:89 och avslå propositionen i motsvarande del,

2. att riksdagen i fråga om 10 § 1 mom. lagen (1947:576) om statlig

inkomstskatt till följd härav skulle besluta att tredje stycket skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

6. beträffande skärpt förmögenhetsskatt av Erik Wörnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:117 yrkandet 5 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt,

7. beträffande maskininvesteringar m. m. av andre vice talmannen Tage Magnusson (m) och Bo Lundgren (m) som ansett att utskottet under 12 a och 18 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:102 skulle anta vid propositionen fogade förslag till

a) lag om ändring i lagen (1975:1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt med den ändring att 3 § andra stycket skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse,

b) lag om ändring i lagen (1975:1149) om statligt investeringsbidrag för inventaricanskaffning med den ändring att 3 § andra stycket skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse,

8. beträffande byggnadsinvesteringsavdrag/bidrag av Erik Wörnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som hemställt

att riksdagen skulle avslå utskottets hemställan under 13 b och 14 samt 18 i motsvarande delar,

9. beträffande Annell-lagstiftningen av Erik Wörnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet under 16 och 18 i motsvarande del bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:117 yrkandet 4 skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i förordningen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning med de ändringar att 2 och 4 §§ skulle erhålla av reservanterna angiven lydelse.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av Alvar Andersson, Stig Josefson, Tage Sundkvist och Johan Olsson (samtliga c) samt

2. av andre vice talmannen Tage Magnusson (m) och Bo Lundgren (m).

Socialutskottets betänkande nr 21

I propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken,

m. m. hade regeringen (socialdepartementet) såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet föreslagit riksdagen att

1. anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

2. till Allmänna barnbidrag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210 000 000 kr.

Förslaget innebar att det allmänna barnbidraget fr. o. m. den 1 januari 1979 skulle höjas med 240 kr. per barn och år till 2 500 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen väckta motionerna

1978/79:2 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt här var i fråga (yrkandena 8 och 9) hemstälts att riksdagen skulle

8. godkänna de grunder för extra tillägg till barnbidrag som angivits i motionen, innebärande att ett extra tillägg med 500 kr. till det allmänna barnbidraget skulle utbetalas så snart som möjligt under hösten 1978,

9. till Extra tillägg till barnbidrag (socialdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 890 000 000 kr.,

1978/79:5 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 5) hemstälts att riksdagen beslutade att öka det allmänna barnbidraget till 3 150 kr. per barn och år från den 1 januari 1979, vilket utgjorde 25 % av gällande basbelopp (oktober 1978), och att anvisa nödvändiga medel härför

(motionerna nr 2 och 5 hade hänvisats till finansutskottet och sedermera i dessa delar överlämnats till socialutskottet),

dels de med anledning av propositionen 1978/79:50 väckta motionerna

1978/79:91 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemstälts att riksdagen beslutade att barnbidraget fr. o. m. den 1 januari 1979 skulle utgöra 2 460 kr. per barn och år samt att det fr. o. m. det tredje barnet och följande barn dessutom skulle utgå ett skattefritt tillägg om 400 kr. per barn och år,

1978/79:98 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemstälts att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:96 beslutade höja barnbidragen från den 1 januari 1979 med 500 kr. per barn och år,

1978/79:108 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemstälts att riksdagen beslutade att anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, innebärande att med nuvarande basbelopp, 12 600 kr., det allmänna barnbidraget fr. o. m. den 1 januari 1979 skulle höjas med 890 kr. per barn och år till 3 150 kr.,

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1978/79:119 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle besluta

1. att med avslag på hemställan i propositionen 1978/79:50 bil. I fastställa den i motionen 1978/79:116 föreslagna höjningen av det allmänna barnbidraget, innebärande att det allmänna barnbidraget skulle höjas med 500 kr. per barn och år till 2 760 kr. fr. o. m. den 1 januari 1979,

2. att till Allmänna barnbidrag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 445 000 000 kr.,

dels den med anledning av propositionen 1978/79:25 väckta motionen 1978/79:151 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen under femte huvudtiteln C 1. Allmänna barnbidrag beslutade anvisa 788 000 000 kr. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning och indexreglering av det allmänna barnbidraget samt beträffande extra tillägg till vissa flerbarnsfamiljer att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:98 och motionen 1978/79:119 samt med anledning av regeringens förslag i propositionen 1978/79:50, motionen 1978/79:5 yrkandet 5, motionen 1978/79:91, motionen 1978/79:108 och motionen 1978/79:151, skulle

dels anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

dels till Allmänna barnbidrag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 445 000 000 kr.,

2. beträffande extra tillägg till det allmänna barnbidraget hösten 1978 att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2 yrkandena 8 och 9.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande höjning av det allmänna barnbidraget av Kersti Swartz (fp), Karin Andersson (c), Bengt Bengtsson (c), Britt Wigenfeldt (c), Rune Gustavsson (c) och Margot Håkansson (fp) som ansett att utskottet under I bort hemställa

beträffande höjning och indexreglering av det allmänna barnbidraget samt beträffande extra tillägg till vissa flerbarnsfamiljer att riksdagen med bifall till regeringens förslag i propositionen 1978/79:50 samt med anledning av motionen 1978/79:5 yrkandet 5, motionen 1978/79:91, motionen 1978/79:98, motionen 1978/79:108, motionen 1978/79:119 och motionen 1978/79:151 skulle

dels anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

dels till Allmänna barnbidrag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210 000 000 kr.,

2. beträffande höjning av det allmänna barnbidraget och beträffande extra tillägg till vissa flerbarnsfamiljer av Nils Carlshamre (m) och Ingegerd Troedsson (m) som ansett att utskottet under I bort hemställa

beträffande höjning och indexreglering av det allmänna barnbidraget samt beträffande extra tillägg till vissa flerbarnsfamiljer att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:91 samt med anledning av regeringens förslag i propositionen 1978/79:50, motionen 1978/79:5 yrkandet 5, motionen 1978/79:98, motionen 1978/79:108, motionen 1978/79:119 och motionen 1978/79:151 skulle

dels som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om extra tillägg till vissa flerbarnsfamiljer,

dels anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

dels till Allmänna barnbidrag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210 000 000 kr.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 13

I propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m. hade regeringen (utbildningsdepartementet) såvitt propositionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

Propositionen innehöll bl. a. förslag om att studiebidraget till studerande mellan 16 och 19 år i gymnasial utbildning skulle höjas från 188 kr. till 208 kr. i månaden fr. o. m. den 1 januari 1979. Motsvarande höjning hade föreslagits också beträffande det förlängda barnbidrag som utgick till elever i grundskolan som fyllt 16 år. Förslagen skulle ses mot bakgrund av det i samma proposition framlagda förslaget om höjning av det allmänna barnbidraget fr. o. m. samma tidpunkt från 2 260 kr. till 2 500 kr. per barn och år.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen väckta motionen 1978/79:2 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt avsåg yrkandet 12 hemställt att riksdagen skulle godkänna de grunder för extra tillägg till studiebidrag m. m. som angivits i motionen, och såvitt avsåg yrkandet 13 till Extra tillägg till studiebidrag m. m. på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 000 kr., innebärande bl. a. att ett extra tillägg med 375 kr. till studiebidraget och det förlängda barnbidraget skulle utbetalas under höstterminen 1978

(denna motion hade hänvisats till finansutskottet och sedermera i dessa delar överlämnats till socialförsäkringsutskottet),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:92 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen beslutade om förlängt barnbidrag och studiebidrag inom studiehjälpssystemet samt om skattefritt tillägg till dessa bidrag för vissa flerbarnsfamiljer i

enlighet med vad som anförts i motionen 1978/79:91, innebärande att studiebidraget och det förlängda barnbidraget skulle höjas till 205 kr. per månad samt att i familjer där det fanns tre eller flera barn under 18 år som uppbar studiebidrag eller förlängt barnbidrag ett extra tillägg om 400 kr. per barn och år skulle utgå fr. o. m. tredje barnet fr. o. m. den 1 januari 1979,

1978/79:107 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349), innebärande att förlängt barnbidrag och studiebidrag skulle utgå med 261 kr. i månaden, och

1978/79:118 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. med avslag på hemställan i propositionen 1978/79:50 bil. 3 besluta om de i motionen föreslagna höjningarna av studiebidraget inom studiehjälpen och det förlängda barnbidraget, innebärande att studiebidraget och det förlängda barnbidraget skulle höjas till 230 kr. per månad fr. o. m. den 1 januari 1979,

2. till Studiebidrag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 38 000 000 kr.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1978/79:2, yrkandena 12 och 13,
2. med bifall till motionen 1978/79:118 och med anledning av propositionen 1978/79:50 (bil. 3) samt motionerna 1978/79:92 och 1978/79:107 dels anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

dels till Studiebidrag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 38 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. av Arne Magnusson (c), Britta Bergström (fp), Maj Pehrsson (c), Gösta Andersson (c), Elis Andersson (c) och Martin Olsson (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:50 (bil. 3) och med anledning av motionerna 1978/79:92, 1978/79:107 och 1978/79:118 skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

2. av Allan Åkerlind (m) och Yvonne Hedvall (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:92 och med anledning av

propositionen 1978/79:50 (bil. 3) samt motionerna 1978/79:107 och 1978/79:118 skulle

dels anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i studie-stödslagen (1973:349),

dels ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om extra tillägg till studiebidrag och förlängt barnbidrag.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15

I propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m. bil. 4 (arbetsmarknadsdepartementet) hade föreslagits riksdagen att dels – under rubriken Särskilda åtgärder för att främja sysselsättningen under vinterhalvåret 1978/79 –

1. godkänna de i propositionen föreslagna ändrade reglerna för flyttningsbidrag,

2. godkänna de i propositionen föreslagna reglerna för bidrag till utbildning i företag vid permitteringsshot under första halvåret 1979,

3. godkänna vad som hade anförts om fortsatt tillämpning under första halvåret 1979 av nuvarande bestämmelser om s. k. äldrestöd till tekoindustrin,

4. godkänna vad som hade anförts om fortsatt tillämpning under första halvåret 1979 av nuvarande bestämmelser om tillfälliga sysselsättningsbidrag till företag som dominerade på sin ort,

5. godkänna vad som hade anförts om rätt till utbildningsbidrag för anställda vid företag som hade varslat om uppsägningar,

dels – under punkten B 2 – till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 1 000 000 000 kr.,

dels – under punkten B 3 – till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 2 135 000 000 kr., varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen väckta motionerna

1978/79:1 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 10 och 11) yrkats att riksdagen beslutade

10. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att sysselsättningen inom textilbranschen ej skulle minska,

11. att hos regeringen hemställa om förslag till bidrag för kommunerna och landstingen att anordna ungdomsarbete, bl. a. genom tidigareläggning av angelägna investeringar intill 20 000 nya arbetstillfällen,

1978/79:2 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 17) yrkats att riksdagen skulle anta de förslag till åtgärder som motionärerna förordat i avsnittet Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, innebärande bl. a.

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

att ytterligare tjänster omedelbart tillfördes arbetsmarknadsverket (AMV),
att den uppsökande studie- och yrkesorienteringen (SYO) förstärktes,
att de lokala planeringsråden för samverkan mellan skola och arbetsliv (SSA-råden) stärktes,
att regionala SSA-råd inrättades i hela landet,
att ett centralt SSA-råd tillskapades,
att rätten till försök med varvad utbildning och praktik vidgades till samtliga kommuner,
att särskilda insatser gjordes för att bereda handikappade ungdomar möjlighet att delta i denna utbildning,
att medel anvisades för uppsökande verksamhet bland unga förtidspensionärer, i syfte att erbjuda rehabilitering, utbildning och arbete,
att unga förtidspensionärer som deltog i försöksverksamhet med varvad utbildning och praktik samt korta påbyggbara yrkesinriktade kurser skulle få vilande pensionsrätt,
att särskilda resurser anvisades för utbildning av socialt handikappade ungdomar,
att särskilda kurser för arbetslös ungdom gav meritvärde vid ansökan till gymnasieskolan,
att praktikanställning fick en entydig definition i lagen (1974:12) om anställningsskydd,
att AMV skulle få befogenhet att anskaffa praktikplatser,
att privata och offentliga arbetsgivare på försök blev skyldiga att vid anfordran från AMV upprätta och förete planer för att anställa unga i beredskapsarbete,
att alla unga i beredskapsarbete skulle få handledning, yrkesvägledning och möjlighet till regelbunden kontakt med förmedling samt facklig information,
att de ungas samlade utbildningsbehov kartlades under hösten 1978 samt att nya kurser lades ut för vårintagning i gymnasieskolan
(motionerna nr 1 och 2 hade hänvisats till finansutskottet och sedermera i dessa delar överlämnats till arbetsmarknadsutskottet),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:72 av Hans Nyhage m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen skulle avslå förslaget i propositionen 1978/79:50 att äldrestödet till tekoindustrin även skulle utgå till företag inom Eiserkoncernen,

1978/79:93 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställde om en omgående översyn av de arbetsmarknadspolitiska stödinsatserna i enlighet med vad i motionen anförts,

1978/79:100 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala sig för att reglerna för företagens utnyttjande av utbildningsbidrag skärptes,

1978/79:109 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen hemställa om förslag innebärande att starthjälp och flyttningsbidrag skulle finansieras genom en strukturavgift som belastade företagen,

2. att hos regeringen hemställa om att en översyn av arbetsmarknadsutbildningen omedelbart genomfördes för att förbättra möjligheterna för dem som genomgick utbildning att få anställning inom utbildningsyrkena,

3. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att omedelbart inleda ett samarbete mellan regeringen och kommuner inom regioner med hög arbetslöshet för att ta fram industriprojekt i statlig eller kommunal ägo som var lämpliga som objekt för beredskapsarbete, och

1978/79:114 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:50 i den del som avsåg förslag till höjda flyttningsbidrag beslutade att ställa motsvarande medel till statens industriverks förfogande för regionalpolitiska satsningar i stödområdet i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de i propositionen föreslagna reglerna för bidrag till utbildning i företag vid permitteringshot under första halvåret 1979,

2. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:114 godkände de i propositionen föreslagna ändrade reglerna för flyttningsbidrag,

3. beträffande finansiering av flyttningsbidragen med en strukturavgift att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:109, yrkandet 1,

4. att riksdagen godkände vad som anförts i propositionen om rätt till utbildningsbidrag för anställda vid företag som hade varslat om uppsägningar,

5. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:72 godkände propositionens förslag om s. k. äldrestöd till företag inom Eiserkoncernen,

6. att riksdagen i övrigt godkände vad som anförts i propositionen om fortsatt tillämpning under första halvåret 1979 av nuvarande bestämmelser om s. k. äldrestöd till tekoindustrin,

7. beträffande åtgärder mot minskad sysselsättning inom textilbranschen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1, yrkandet 10,

8. att riksdagen godkände vad som anförts i propositionen om fortsatt tillämpning under första halvåret 1979 av nuvarande bestämmelser om tillfälliga sysselsättningsbidrag till företag som dominerade på sin ort,

9. beträffande åtgärder mot ungdomsarbetslösheten att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2, yrkandet 17,

10. beträffande ungdomsarbeten i regi av kommuner och landsting att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1, yrkandet 11,

11. beträffande översyn av tillämpningen av de arbetsmarknadspolitiska stödformerna att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:93,

12. beträffande inriktningen av arbetsmarknadsutbildning och beredskaps-

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

arbeten att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:109, yrkandena 2 och 3,

13. beträffande skärpning av reglerna om bidrag till utbildning i företag att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:100,

14. att riksdagen till Bidrag till arbetsmarknadsutbildning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisade ett anslag av 1 000 000 000 kr.,

15. att riksdagen till Sysselsättningskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 2 135 000 000 kr., varav förslagsvis 200 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande flyttningsbidrag av Torsten Stridsman, Arne Fransson, Pär Granstedt och Olof Johansson (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1978/79:114 skulle

dels som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om ändrade regler för flyttningsbidrag och ytterligare förstärkning av resurserna till regionala utvecklingsfonder,

dels till Särskilda stödåtgärder i glesbygder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,

2. beträffande äldrestöd till företag inom Eiserkoncernen av Alf Wennerfors (m) och Filip Fridolfsson (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:72 skulle avslå propositionens förslag om s. k. äldrestöd till företag inom Eiserkoncernen,

3. beträffande åtgärder mot ungdomsarbetslösheten av Bengt Fagerlund, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson, Frida Berglund och Anna-Greta Leijon (samtliga s) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2, yrkandet 17, skulle anta det genom motionen framlagda programmet för åtgärder mot ungdomsarbetslöshet,

4. beträffande översyn av tillämpningen av de arbetsmarknadspolitiska stödförmerna av Alf Wennerfors (m) och Filip Fridolfsson (m) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:93 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

minskad sysselsättning inom textilbranschen av Bengt Fagerlund, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson, Frida Berglund och Anna-Greta Leijon (samtliga s).

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Riksdagens ekonomiska debatt kommer att föras i former som är anmärkningsvärda. Vid behandlingen av finansutskottets betänkande möter vi om en stund centerpartisten Nils Åsling i opposition mot regeringspartiet och mot det utskottsbetänkande där det yrkas bifall till regeringens förslag om stimulansåtgärder för 1979. Denna opposition utför han märkligt nog också mot sig själv som undertecknare av finansutskottets betänkande. Något senare, vid behandlingen av skatteutskottets betänkande, kommer riksdagen att få höra centerpartisten Alvar Andersson försvara regeringens skatteförslag i lätt modifierat skick.

Samma tur genom den politiska geografin, fast åt det motsatta hållet, kommer moderaternas företrädare att beskriva, där man först stöder regeringens ekonomiska politik i finansutskottet för att sedan bekämpa dess skatteförslag i skatteutskottet.

Den här röran har folkpartisterna åstadkommit genom en serie mer eller mindre fiffiga manövrer i utskotten. Splittringen mellan de borgerliga partierna gjorde enighet dem emellan i de grundläggande sakfrågorna omöjlig. Strävan att skapa parlamentariskt underlag för regeringens politik ersattes av ett taktikspel med två syften. Det ena var att med formella majoriteter skyla över det faktum att regeringens förslag inte har vunnit stöd i sak. Det andra var att söka hindra att socialdemokratins alternativ kom under riksdagens prövning i slutvoteringar här i kammaren.

Som prov på regeringen Ullstens statskonst är resultaten förödande. Riksdagen kommer att fatta sina beslut i något som närmast måste kallas förvirring. Det enda klara utslaget är att det råder stor oenighet i riksdagen om inriktningen av den ekonomiska politiken och om skattepolitiken för framtiden. Regeringen har därmed misslyckats i sin huvuduppgift – att skapa ett sakligt parlamentariskt underlag för sin politik.

Taktikspelet i utskotten har också fått en annan konsekvens. De riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås av en majoritet i finansutskottet kommer i sak att underkännas och ges ett annat innehåll genom riksdagens beslut om skattepolitiken. Hur omröstningarna i dag än kommer att utfalla innebär de alltså att riksdagen fattar sinsemellan motstridiga beslut.

Den här upplösningen av folkpartiets skatedrama reser otvivelaktigt vissa frågor om vilken roll finansutskottet skall spela i riksdagens handläggning av ekonomiska frågor. Den här gången ledde kohandeln mellan de borgerliga partierna till förslag som ligger inom en mindre statsfinansiell ram än finansutskottet förordat. Men om det här förfarandet accepteras är det ju ingenting som hindrar att utgifts- och skatteförslag i fortsättningen väsentligt överskrider den ram som av finansutskottet angetts som rimlig och försvarbar med hänsyn till det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget. Hela idén om att i ett utskott – finansutskottet – få en sammanhållen

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

prövning av det totala utrymmet för riksdagens utgifts- och skattebeslut löper med andra ord stor risk att förfuskas. Och, herr talman, det skulle vara av intresse att höra vad finansutskottets ordförande har att säga om den situation som nu har uppstått och hur han tänker hantera den fortsättningsvis.

Folkpartiregeringens vantolkning av minoritetsregerandet skapar alltså oro för riksdagens möjligheter att framdeles på ett konsekvent och ansvarsfullt sätt behandla de ekonomiska frågorna. Tyvärr måste man med ännu större oro betrakta vårt lands ekonomiska framtid, om den skall följa de utvecklingslinjer som blivit resultatet av två års borgerlig politik.

Under den gångna hösten har idoga försök gjorts att av spillrorna efter trepartiregeringen bygga upp myten om denna regerings stora framgångar inom den ekonomiska politiken. Byggnadsmaterialet består framför allt av den förbättrade bytesbalansen under 1978 och den på sistone avtagande takten i den svenska inflationen. Men de borgerliga partiernas självbelåtenhet över sina prestationer är inte befogad.

Det är ingen stor konst att minska underskottet i utrikesaffärerna och att sänka inflationstakten från en mycket hög nivå när man driver ekonomin i stagnation med sjunkande investeringar, växande arbetslöshet och sänkta reallöner som konsekvens.

Huruvida den här politiken verkligen lett till de resultat som man nu skryter om får vi besked om först den dag då ekonomin åter nått en normal aktivitet och kan skapa full sysselsättning. Det är bara när yttre och inre balans kan förenas med full sysselsättning och ekonomisk tillväxt som det finns anledning att ta så stora ord i sin mun som de borgerliga partierna redan nu vill göra.

Bräckligheten i påståendena om den borgerliga politikens alla välsignelser framgår redan av den beskrivning man gör av den ekonomiska utvecklingen 1979. Man förutser nu en viss uppgång av den ekonomiska aktiviteten. Den är visserligen långt ifrån tillräcklig för att återföra ekonomin till fullt resursutnyttjande. Inte heller väntas arbetslösheten minska. Men aktiviteten och efterfrågan i den svenska ekonomin blir ändå för hög för att vi skall klara ett oförändrat underskott i bytesbalansen. Det väntas i stället öka igen mellan 1978 och 1979 med ca 1,5 miljarder kronor.

Det måste tilläggas att utfallet kan bli sämre. Regeringens och utskottsmajoritetens exportprognos bygger på antagandet att den ekonomiska tillväxten i OECD-området nästa år blir lika stor som i år, dvs. 3,5 %. Men allt tyder nu på att tillväxten kommer att försvagas igen under 1979 och allra högst bli 3 %. Det beror framför allt på att den amerikanska konjunkturen väntas bli kraftigt försvagad nästa år.

När det gäller det andra huvudmålet för den ekonomiska politiken, kampen mot inflationen, satsar regeringen på den utomordentligt optimistiska bedömningen om 5 % prisstegring nästa år. Att just den siffran valts kan möjligen ha samband med att den uppfyller prisklausulen i löneavtalen.

Men den här prisprognosen har redan ifrågasatts på flera håll, t. ex. av Industriförbundets ekonomer, som tror på en prisstegring med 7,5 % 1979.

Och skepsisen är befogad. Den svenska ekonomin har ett enormt överhäng av uppladdad likviditet i näringsliv och banker, som har uppstått genom det stora och snabbt växande statliga budgetunderskottet. Utan en klar omläggning av finanspolitiken förefaller det ofrånkomligt att Sverige går mot en ny inflationskris.

Sanningen är bara alltför uppenbar. Svensk ekonomi har inte återvunnit den styrka som krävs för att klara både balans och full sysselsättning. Ihålligheten i det borgerliga skrytet på denna punkt avslöjas i full skala av den nya långtidsutredningen. Den räknar med att Sveriges underskott i bytesbalansen ännu år 1983 är 5 miljarder kronor samtidigt som arbetslösheten ligger på 80 000 personer och reallöneutvecklingen stagnerar under de kommande fem åren. För att nå det resultatet har man ändå tvingats visa en närmast halsbrytande djärvhet i sina antaganden om en snabb produktivitetsstegring och en låg kostnadsökning, som i kombination med den förutsatta snabba vinstuppgången i näringslivet gör hela räkneövningen direkt orealistisk. Men just därför framstår budskapet från långtidsutredningen desto tydligare – frågan om hur Sveriges ekonomiska problem skall lösas har ännu inte fått något svar.

Det sker inte heller i finansutskottets majoritetsutlåtande om riktlinjerna för den ekonomiska politiken. I och för sig är förslagen om stimulansåtgärder ett om än senkommet erkännande av att svångremspolitiken drivits onödigt långt och att vår kritik sedan i våras har varit befogad. Men då framstår det som desto mer oförsvarligt, att man så länge gjort så hårt motstånd mot att ändra politikens inriktning. Man hade chansen att göra det vid två tillfällen i våras, när man i stället fällde en rad socialdemokratiska förslag om en mera aktiv politik för att stimulera konsumtion och investeringar. Man fick chansen på nytt att redan i början av höstriktsdagen ta upp våra förslag till snabba ingripanden för att motverka arbetslöshet och företagsnedläggelser. Men i stället satte man i gång en medveten förhållningsoperation i de olika utskotten. Den medförde bl. a. att flera av de socialdemokratiska förslagen i realiteten undandrogs riksdagens sakliga prövning. Så kan bara en riksdagsmajoritet handla, som sätter den partipolitiska taktiken och prestige framför ansvaret för medborgarna. Det är de arbetslösa som nu får betala priset.

De åtgärder för att stimulera produktion och sysselsättning som den borgerliga majoriteten i finansutskottet nu äntligen kommit sig för att förorda är både halvhjärtade och kortsynta. Hur halvhjärtade de är framgår av skatteutskottets betänkande, där den av finansutskottet förordade totala ramen på ca 2,5 miljarder kronor för stimulansåtgärder kapats med 600 milj. kr. efter diverse interna uppgörelser i det borgerliga lägre.

I den socialdemokratiska reservationen hävdas att stimulansen av hushållens efterfrågan bör uppgå till inemot 3 miljarder kronor. Den bör framför allt riktas till låg- och medelinkomsttagarna och till barnfamiljerna. Vi anser att det finns starka skäl att ge dessa grupper möjlighet till en viss standardhöjning mot bakgrunden av de standardsänkningar under 1977 och 1978 som för dem blev särskilt kännbara. Vi har också i våra yrkanden tagit med den förbättring av bostadsbidragen som ett enigt civilutskott föreslagit i ett yttrande till

finansutskottet över en socialdemokratisk motion.

Enligt vår mening är åtgärder av den här omfattningen och med den här inriktningen väl försvarbara på sysselsättnings- och fördelningspolitiska grunder. Det understryks av den ökade osäkerhet om den svenska exportens utveckling som skapas av att det internationella ekonomiska läget på nytt kan komma att försvagas under loppet av 1979.

Det finns alltså behov av snabba åtgärder – åtgärder som egentligen borde ha vidtagits långt tidigare – för att kortsiktigt höja efterfrågan på den privata konsumtionens område. Men det får inte skymma undan det mera grundläggande problem i vår ekonomi som skapas av den svaga investeringsutvecklingen. Industriinvesteringarnas nedgång visar sig nu bli ännu större i år än vad som tidigare befarats. Nedgången uppskattas till hela 17 %. Det betyder att industrins investeringar på två år minskat med nära en tredjedel jämfört med 1976. Industriinvesteringarna är nu lägre än de varit på tio år. Den av regeringen antagna uppgången nästa år på ungefär 3.5 % för inte upp industriinvesteringarna ens till 1970 års nivå.

Denna utomordentligt allvarliga utveckling vill regeringen och utskottsmajoriteten möta med i stort sett en förlängning av den hittills förda investeringspolitiken. Det enda nya grepp som tas är att man vill införa ett tioprocentigt skatteavdrag för byggnadsinvesteringar. Något egentligt resultat av de här åtgärderna väntar man sig inte. Det framgår av att man inte vågar spå om en större investeringsökning nästa år än några få procent från dagens låga nivå.

Motiveringen för denna låt-gå-politik är också den en förlängning av tidigare resonemang. Man säger: Det är bara att vänta tills kapacitetsutnyttjandet nått en sådan nivå att det finns behov av nyinvesteringar. Och därefter är det bara att fortsätta att vänta tills vinsterna blivit så höga och soliditeten så god i företagen, att kapitalägarna vill börja satsa sina pengar på nya investeringar.

Vi kan inte finna att det sättet att resonera kan accepteras. Den negativa investeringsutvecklingen inom industrin under 1970-talets andra hälft håller på att utvecklas till vårt allvarligaste ekonomiska problem. Det kan försätta svensk ekonomi i ett långvarigt svaghetstillstånd, som gör det omöjligt för oss att klara både utrikesbalansen och sysselsättningen.

Det är inte bara det att industrins kapacitet inte byggs ut och att moderniseringen stannar av. Det pågår dessutom en förstörelse av produktionskapital genom utslagningen inom vissa industrigrenar och de många företagsnedläggningarna. Den låga investeringsverksamheten åtföljs också av sjunkande insatser för den långsiktiga förnyelsen av vår industri genom forskning och teknisk utveckling.

Att i det läget sitta och vänta på en process som, om den över huvud taget kommer till stånd, kan dra ut över flera år, går enligt min mening inte att försvara. Det förhållandet att låga investeringar i sig själva håller ekonomin kvar i ett försvagat tillstånd kan också föra oss in i en ond cirkel, som det blir svårt att komma ur. Det är således inte givet att vinsterna ens på längre sikt blir så höga att de räcker till för att i en allmänt sett svag ekonomi

åstadkomma de investeringar som behövs för att ekonomin skall förstärkas.

Vi har under det senaste året föreslagit en rad åtgärder som syftar till att försöka bryta den här utvecklingen. Vi har föreslagit direkta insatser från statens sida på vissa konkret angivna områden för att få i gång utvecklingsarbete och investeringar. Vi har föreslagit ökat stöd till företagets forsknings- och utvecklingsarbete. Vi har föreslagit att en strukturfond på 4 miljarder kronor skulle inrättas för att ställa riskbärande kapital till förfogande för investeringar.

Alla dessa uppslag har tidigare förkastats av den borgerliga majoriteten. Förslaget om en strukturfond avstyrks också i dag av finansutskottets majoritet. Allteftersom tiden går och den förda politikens misslyckanden blir allt uppenbarare är denna brist på initiativ alltmer obegriplig. På borgerligt håll har man tydligen utan reservationer och utan eftertanke accepterat storfinsansens krav på en väsentligt ökad vinstandel i ekonomin för att investeringarna skall öka. Men även om det argumentet godtas, lägger det ju inga hinder i vägen för att man prövar vad som kan uppnås redan nu genom att staten erbjuder riskbärande kapital för investeringar på det sätt som vi föreslagit. Det skulle innebära för det första att osäkerheten om investeringarnas framtida lönsamhet minskade i och med att samhället bar en del av risken och för det andra att företagen tillfördes det man nu på grund av vinstförsvagningen så uppenbart saknar, nämligen riskvilligt kapital. Dessutom skulle genom en strukturfond kapital finnas för fristående innovatörer och småföretag med framtidsprojekt, som verkligen inte hjälps av att de etablerade storföretagen ökar sina vinster.

De skäl som finansutskottets majoritet anför mot att inrätta en strukturfond är enbart förbryllande. Det ena är att fonden knappast skulle kunna ge effekter på investeringarna under 1979, som är "särskilt betydande". Det är möjligen sant, eftersom beslutet fördröjts gång på gång genom den borgerliga majoritetens motstånd. Argumentet kan emellertid inte användas mot tanken på en strukturfond. Varje investeringstillskott som snabbt kan uppnås är värdefullt för framtiden, även om den totala effekten inte blir "särskilt betydande".

Det andra skälet som man anför är att vi inte skulle tillräckligt ha klargjort vilka riktlinjer som skall gälla för fonden och att ett bemyndigande till regeringen att inrätta en strukturfond därför skulle bli alltför långtgående.

Jag måste med anledning av detta fråga finansutskottets ordförande, om han inte har tillräckligt förtroende för sin egen regerings förmåga att handskas med ett riksdagsbeslut av det här slaget. Är det inte snarare så, Björn Molin, att det är rädslan för att stöta sig med mäktiga ekonomiska krafter i näringslivet som bestämmer folkpartiets fortsatta motstånd?

I det här sammanhanget förtjänar centerpartiets irrgångar i den ekonomiska politiken en smula uppmärksamhet. Nils Åsling har, som jag redan nämnt, lyckats tilldela sig rollen som opponenter mot sig själv när det gäller riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Men hans turer under den här debatten är åtskilligt mera invecklade än så. Förutom det särskilda yttrandet,

där finansutskottets centerpartister fördömer sitt eget ställningstagande i utskottsbetänkandet angående den ekonomiska politiken, har man reserverat sig till förmån för en centermotion, som vill att riksdagen skall uttala sig för att i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans.

Av den centerpartistiska reservationen framgår att målsättningen rättvis inkomstfördelning inte hävdas genom folkpartiregeringens skatteförslag. Det ger ingen förbättring för låginkomsttagarna, säger centern. Jag kan helt instämma i detta, liksom i påpekandet i reservationen att en sänkning av kommunalskatten är den mest angelägna och den mest rättvisa skattereformen. Men detta ställningstagande av finansutskottets centerpartister har inte hindrat skatteutskottets centerpartister från att rösta mot vårt förslag till sänkt kommunalskatt och för regeringens förslag om marginalskatteerna, låt vara i något modifierat skick.

Kammaren har alltså att se fram mot följande lilla sketch. Först kommer Nils Åsling att uppmana riksdagen att rösta för hans anatema över marginalsattesänkningens orättvisor. Sedan får vi se honom, antagligen utstrålade samma övertygelse, rösta för sänkta marginalsatser.

Centerns försök till dubbelspel i skattefrågan kommer att ingående granskas av andra företrädare för socialdemokratin. Jag skall här ta upp den andra delen av reservationen, som handlar om regionalpolitiken. Den är ett nästan lika fullödigt exempel på den beryktade centertaktiken.

I reservationen kräver centern en bättre regional balans. Jag har full förståelse för det kravet. Under de senaste två åren har den regionala obalansen kraftigt ökat och koncentrationstendenserna förstärkts. Den under 1970-talet uppnådda stabiliseringen av sysselsättning och befolkningsutveckling i skogslänen har avbrutits. Där är arbetslösheten störst i dag. Vart tionde industriarbete har försvunnit. Hårdast har ungdomarna och kvinnorna drabbats. Tvånget till utflyttning är stort och skulle snabbt ge utslag i befolkningsminskning, om det bara fanns några jobb att flytta till. Lokaliseringspolitikens misslyckande bekräftas av att det numera är Stockholms län som har den snabbaste folkökningen i landet. Där ökade befolkningen perioden 1 januari 1977–30 juni 1978 dubbelt så snabbt som under tidigare år.

Vad har då den man att säga om detta som under de här två åren var ansvarig för regionalpolitiken och som spenderade tiotals miljarder kronor i sin s. k. industripolitik? Jo, förklarar Nils Åsling i sin reservation, de under 1977 och 1978 uppkomna problemen beror på att de socialdemokratiska riktlinjerna för regionalpolitiken visat sig otillräckliga.

Jag undrar, herr talman, om inte det uttalandet kvalificerar Nils Åsling till alla tiders svenske mästare i grenen politiska bortförklaringar. Om nu våra riktlinjer från 1975 var otillräckliga, fanns det väl ingenting som hindrade centern och den borgerliga regeringen från att anta nya och bättre riktlinjer? Det hade väl räckt, herr Åsling, med att centern plockat fram bara en bit av sitt program för 400 000 nya jobb?

Förklaringen är naturligtvis en annan, och desto mera uppenbar. Den är att

den borgerliga regeringen misslyckades med sin ekonomiska politik i allmänhet och Nils Åsling med sin industripolitik i synnerhet. När 100 000 jobb på två år försvinner ur industrin, när det inte investeras och byggs ut, då är det svårt att bedriva någon som helst regionalpolitik. Men det blev ännu värre av att Nils Åsling medverkade till att miljarder ströddes ut över näringslivet utan att något försök gjordes att styra deras användning. Ta som ett exempel den mycket omskrutna sänkningen av arbetsgivaravgiften, som enligt centern skulle rädda så många jobb i det inre stödområdet. Vilka resultat kan Nils Åsling i dag redovisa från den dyrbara operationen? Hur många jobb har räddats? Sin industripolitik förde Nils Åsling i hög grad på storföretagens villkor. Han tillät nedläggningar och sammanslagningar, som både ökade företagskoncentrationen och företrädesvis drabbade just de små orterna. Nedlagda fabriker och övergivna företag runt om i landet står som gravvårdar över den Åslingiska regional- och näringspolitiken.

Jag påstår inte att allt som hänt är Nils Åslings fel. Jag påstår inte ens att det med en annan och bättre politik hade varit möjligt att lösa alla strukturproblem de här åren utan regionala konsekvenser. Men jag tycker att Nils Åsling gör sig och sitt parti onödigt ynkliga genom att inte i någon utsträckning vilja erkänna sitt ansvar för det som faktiskt har skett.

Men om nu centerpartiet vill förstärka regionalpolitiken – en vilja som inte behöver betvivlas – varför hänger man då så villigt med folkpartiet och moderaterna i deras motstånd mot åtgärder som skulle kunna få fart på industrins utbyggnad? Och varför sväljer man så totalt storfinansens krav på att utan inblandning få avgöra när, hur och var man skall investera i framtiden, i en helt vinststyrd ekonomi?

Jag skulle vilja råda Nils Åsling och andra centerpartister att noga studera den senaste långtidsutredningen. Där får man besked om vilka villkor som skapas för regionalpolitiken, om sparandet i framtiden helt flyttas över till företagen och investeringarna styrs enbart av vinstutvecklingen. Jag har svårt att tro att centern kan acceptera den folkomflyttning av åtminstone ett par hundra tusen människor som långtidsutredningen räknar med som en följd av näringslivets investeringspolitik. Men inse då också, att långtidsutredningens framtidsperspektiv inte är någonting annat än en framskrivning av den närings- och fördelningspolitik som centern har bedrivit tillsammans med folkpartiet och moderaterna. Det är den politiken man fortsätter också i dag i den borgerliga samling som hålls ihop bara genom motståndet mot socialdemokratiens förslag.

De socialdemokratiska förslagen innebär skattesänkningar och utgiftsökningar av relativt stor omfattning. Vi är medvetna om att bifall till våra förslag får betydande statsfinansiella konsekvenser. Men vi har i detta sammanhang inte kunnat beakta dessa konsekvenser, inte ens analysera dem, insatta i ett budgetperspektiv. Det beror på att budgetministern i sin proposition inte med ett ord berör det statsfinansiella läget och de konsekvenser hans förslag får för statsbudgeten. Vi måste således vänta till dess regeringen presenterar sitt budgetförslag i januari, innan ställning kan tas till hur finanspolitiken bör föras i framtiden.

Men redan den historiska utvecklingen räcker för att skapa dystra föraningar om vad som komma skall. Den borgerliga regeringens första "egna" budget, för budgetåret 1977/78, gav ett underskott på 25 miljarder kronor. Bedömningarna av underskottet i den nu löpande budgeten, alltså för budgetåret 1978/79, ger alltmer alarmerande siffror. Enligt vad jag erfarit kommer riksrevisionsverket i sin nästa prognos för budgetutfallet innevarande budgetår att räkna med ett budgetunderskott på 45 miljarder kronor. Det betyder en ytterligare försämring av budgetläget med 20 miljarder från förra budgetårets rekordunderskott på 25 miljarder.

Under alla förhållanden kan man därför redan nu dra den slutsatsen, att den borgerliga trepartiregeringens två budgetar kommer att ge ett sammanlagt underskott på minst 70 miljarder kronor. Denna ökning av statsskulden på två år – mer än vad socialdemokratiska regeringar skuldsatte staten på 44 år – är en icke oväsentlig del av bokslutet över regeringen Fälldin.

I dag är statsskulden 130 miljarder. En fortsatt ökning av statsupplåningen i samma takt skulle föra upp statsskulden till nivån 200 miljarder under 1980. Bara räntorna på denna skuld skulle då kosta skattebetalarna närmare 20 miljarder kronor om året. Den statsfinansiella konsekvensen av den räntebördan framgår kanske klarast om man konstaterar att den statliga inkomstskatten f. n. ger en total skatteintäkt på ungefär 28 miljarder. Med andra ord skulle inkomstskatten i framtiden till allra största delen gå åt för att betala statens skuldräntor. Jag måste fråga Björn Molin och budgetministern om de inte delar min oro över den här utvecklingen.

Hur folkpartiregeringen från det här utgångsläget skall kunna presentera en budget i januari som är samhällsekonomiskt försvarlig, är än så länge höljt i det relativa dunkel som alltid omger budgetarbetet. Men jag skulle ändå vilja rikta ett varningens ord till budgetminister Mundebo. Att sköta svensk ekonomi med en budget, som fortsätter att ha ett underskott i storleksordningen 10–12 % av bruttonationalprodukten, tror jag inte är möjligt. Jag är långt ifrån ensam om den uppfattningen. Från riksbankschefen till ett antal professorer i nationalekonomi varnar man nu för att de stora budgetunderskotten laddar upp en bomb av överlikviditet i samhället, som måste desarmeras innan den för landet in i en ny inflationskris. Ytterligare ett år med en statlig upplåning i storleksordningen 50 miljarder kronor kan göra situationen direkt ohållbar.

Man måste fråga sig om budgetministern inser detta. I varje fall har hans enda uttalanden under senare tid om den framtida finanspolitiken utgjorts av ett löfte om att regeringen nästa år måste ta rejälare tag, som det heter, med marginalskattesänkningar. Om detta blir regeringens linje – att ställa upp i konkurrensen med moderaterna om skattesänkningsslöften – då har folkpartiet grovt åsidosatt landets ekonomiska intressen för valtaktiken. Då tvingas man nog konstatera att tio månaders folkpartiregerande helt enkelt var tio månader för mycket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen vid finansutskottets betänkande nr 10.

NILS ÅSLING (c):

Nr 54

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr talman! Efter några år av växande problem i svensk ekonomi möter nu en utveckling med flera positiva inslag. Eftersom återhämtningen i ekonomin sker från en låg nivå, efter den svåraste krisen under efterkrigstiden, är den inte problemfri, och framför allt ställer den stora krav på den ekonomiska politiken. Nu ökar industriproduktionen igen efter några svaga år sedan slutet av 1974. Industrins order ökar påtagligt. Vi kan notera hur tidigare förlorade marknadsandelar återerövrats på världsmarknaden. Det tidigare underskottet i handelsbalansen vänds i år till ett överskott på ungefär 5 miljarder kronor. Takten i prisstegringarna har halverats, om man jämför med situationen för ett år sedan, och den privata konsumtionen, som minskat sedan första kvartalet 1977, har vänt uppåt under tredje kvartalet i år.

Detta är i första hand det samlade resultatet av den stabiliseringspolitik som trepartiregeringen genomförde, även om naturligtvis förbättringen i den internationella konjunkturen underlättar återhämtningen i svensk ekonomi. De socialdemokratiska reservanterna i finansutskottet, vilkas talan nyss fördes här av Kjell-Olof Feldt, har haft svårt när de nu liksom tidigare försöker leda i bevis att trepartiregeringens stabiliseringspolitik inte varit framgångsrik. Den faktiska utvecklingen talar dock sitt eget och tydliga språk. Här är det inte fråga om mytbildning, Kjell-Olof Feldt, här är det fråga om realiteter.

Det är heller ingen tacksam uppgift för de socialdemokratiska företrädarna i finansutskottet att i omsorgen om partiets skamfilade prestige inom den ekonomiska politiken framhärda med en rad förslag till stimulansåtgärder som är rätt illa konstruerade men framför allt äventyrliga med hänsyn till den aktuella konjunkturbilden.

Kjell-Olof Feldt har här försökt motivera den socialdemokratiska inställningen med en dyster skildring av framtidsutsikterna för vår ekonomi. Det är en skildring som nästan ordagrant överensstämmer med vad vi har hört från Kjell-Olof Feldt under tidigare ekonomiska debatter det här året, och intrycket blir att socialdemokratin inte ser att någonting har hänt. Det märks också i de alternativa förslag som man framställer; det är i stort sett de gamla förslagen som återupprepas, trots att konjunkturbilden ändå så markant har förändrats. Socialdemokratin måste börja bestämma sig för hur man vill ha det med den ekonomiska politiken. Tåget håller på att gå ifrån socialdemokratin på nytt. Jag tycker att erfarenheterna från det tidiga 1970-talet skulle avskräcka.

Nu kommer stabiliseringspolitiken att ställas på nya svåra prov, och därför måste den målmedvetet fullföljas. Det centrala måste då vara att ytterligare förbättra den svenska industrins konkurrenskraft för att hävda sysselsättningen. De investeringsstimulerande åtgärder som föreslagits i propositionen bidrar till att stärka investeringsaktiviteterna. Den låga nivå nyinvesteringarna nu har gör detta särskilt angeläget. Det finns dock anledning varna för en övertro på effekterna hos stimulansåtgärder. Viktigare för en ökad investeringsaktivitet är att den ekonomiska politiken, liksom näringspolitiken, är målmedveten och konsekvent i sin uppbyggnad. Det är detta som skapar den

framtidstro som i sin tur ger en lämplig atmosfär också för investeringsbeslut i företagen.

Det kan ytligt sett förefalla som om skillnaderna mellan de olika partiernas inställning till stimulansåtgärder är ganska små. Det rör sig om – det kan förefalla så – marginella differenser. Det viktiga är dock anslaget, målmedvetenheten och konsekvensen i stabiliseringspolitiken, och det är detta mer än sakinnehållet som har markerat åsiktsskillnaderna i finansutskottets behandling av den ekonomiska politiken.

Kjell-Olof Feldts något vårdslösa skildring av den formella behandlingen av utskottets betänkande får väl ses mot denna bakgrund. Det finns en skillnad också i bedömningen av den internationella utvecklingen. Man kan t. ex. notera att socialdemokraterna tror på en snabbare amerikansk nedgång och dess påverkan på svensk ekonomi, liksom man är mera pressimistisk beträffande den västtyska stimulanspolitikens betydelse för den svenska utvecklingen än centern. Det förklarar dock inte skillnaderna i inställning till angelägenheten av en fortsatt målmedveten stabiliseringspolitik.

Från centerpartiets sida har vi i partimotionen och i utskottet hävdad att indexregleringen av skatteskalorna, som de tre partierna i regeringssamverkan träffade överenskommelse om, skall ligga fast. Det är en hörnsten också för det gällande avtalet mellan arbetsmarknadens parter. Även kompensationsinslaget till barnfamiljerna, som också ingick i uppgörelsen, ligger självfallet fast. Därutöver borde inga ytterligare åtgärder för stimulans av den privata konsumtionen vidtas. Anledningen till denna restriktiva inställning från vår sida är bl. a. farhågorna för att den stora likviditetsuppbyggnaden i penningväsendet innebär så betydande påfrestningar i vår ekonomi att varje ytterligare stimulans ökar riskerna och äventyrar möjligheterna att fullfölja stabiliseringspolitiken.

Det finns också andra faktorer av betydelse i detta sammanhang. Osäkerheten beträffande sparandets utveckling, de retroaktiva löneutbetalningarna samt naturligtvis som allmän bakgrund den alldeles påtagliga konjunkturuppgång som vi nu befinner oss i för vissa delar av vårt näringsliv. Även om kapacitetsutnyttjandet är lågt ännu så länge i många företag och branscher, är det en gammal erfarenhet att lika väl som vi i detta land hårt drabbas av internationell konjunkturedgång får också en uppgång, när viljan till investeringar och lageruppyggnad väl återvänder i våra avnämrländer, ett kraftigt och omedelbart genomslag i våra exportnäringar.

Att i detta läge ytterligare i någon omfattning stimulera konsumtionen är därför enligt vår uppfattning alltför riskfyllt. Det kan lätt resultera i en ny inflationsvåg, vilket skulle få ödesdigra följder för vår ekonomi och konkurrenskraft och därmed för vår sysselsättning. Det här är en så allvarlig fråga att vi från centerpartiets sida anser att man bör arbeta med största möjliga säkerhetsmarginal. Där har vi stöd från en nästan enig grupp fackekonomer. Kjell-Olof Feldt åberopar fackekonomernas syn på det växande budgetunderskottet, men han försummar att tala om att socialdemokratin inte tar intryck av den slutsats som man måste dra av fackekonomernas rekommendationer.

Även om svenska folket med iver väntar på varje antydan till skattelättnad, måste dock skattepolitiken ses som ett inslag i stabiliseringspolitiken om den skall vara meningsfull. Därför kräver vi ett samlat grepp inom skattepolitiken under nästa år, då bl. a. frågan om den kommunala skatteutjämningen måste lösas. En central fråga är nämligen den om kommunalskatternas fortsatta utveckling. En marginalskattereform nu kan inte bli ett inslag i stabiliseringspolitiken, eftersom den rimligen inte kommer att beaktas av arbetsmarknadens parter.

Tyvärr har det inte funnits möjlighet att samla majoritet i utskottet för centerpartiets konsekventa uppföljning av de stabiliseringspolitiska insatserna. Vi har därför i den slutliga voteringen i utskottet valt att stödja regeringsförslaget. Detta ställningstagande har också dess bättre av skatteutskottets majoritet kunnat fullföljas på det sättet, att den marginalskattereform som nu föreslås har tonats ner och underordnats våra synpunkter på minsta möjliga stimulans till den privata konsumtionen vid *detta* tillfälle.

Enligt centerpartiets uppfattning är det angeläget att få en bred samling kring den stabiliseringspolitik som under det senaste året varit så framgångsrik. Detta är också den reella innebörden i majoritetsskrivningen i utskottet. Det finns anledning understryka hur angeläget det är att den målmedvetna satsningen på stabiliseringspolitiken och den ekonomiska politiken i stort nu fullföljs.

Det har dock inte visat sig möjligt att i utskottsarbetet vinna majoritet för centerpartiets krav på att i den praktiska utformningen av den ekonomiska politiken beakta målsättningarna om rättvis inkomstfördelning och regional balans. Anledningen till att centerpartiet aktualiserat den frågan i detta sammanhang är att när nu konjunkturutsikterna förbättras uppträder på nytt tendenser till koncentration av den ekonomiska aktiviteten i landet. Risker för överhettning i vissa regioner i en ny högkonjunktur måste i tid pareras och förutses i de politiska dispositionerna.

Vi har på detta sätt velat betona t. ex. den kommunala skatteutjämnings strategiska betydelse inte bara för dem som har låga inkomster utan också därför att det kommunala skattetryckets variationer slår så regionalt olika. Det innebär också att förutsättningarna för en rättvis inkomstfördelning delvis urholkas av skillnader i kommunal debitering. Vi har också velat betona hur viktigt det är att investeringsstimulerande åtgärder som t. ex. investeringsfondsfrisläppen underordnas den regionalpolitiska målsättningen och att utnyttjande av investeringsfonder skall kunna kombineras med de regionalpolitiska stödformerna. Det är märkligt att Kjell-Olof Feldt, som säger sig dela vårt krav på regional balans, inte närmare har kunnat ansluta sig till de tankegångarna.

I den här speciella frågan föreligger nu ett annat majoritetsförhållande i utskottet. Eftersom våra regionalpolitiska synpunkter inte har vunnit stöd från moderater och folkpartister har socialdemokraterna svarat för majoritetstytrandet i detta begränsade avsnitt, och det är ett märkligt utlåtande som den socialdemokratiska majoriteten har avgett.

Man avvisar där våra krav på en rättvis inkomstfördelning och regional

balans under hänvisning till att vi från centerpartiets sida har accepterat en indexreglering av skatteskalorna. Det är en inkonsekvent ståndpunkt som socialdemokraterna här har intagit, dvs. att inflationseffekterna på vårt skattesystem skulle i och för sig vara någonting som verkade för rättvis inkomstfördelning och att man genom indexreglering av skatteskalorna på något sätt skulle motverka detta. Det är ju en närmast absurd inställning, och det skulle då innebära att man också i andra avseenden vore benägen att acceptera en hög inflationstakt som någonting i och för sig önskvärt för en rättvis inkomstfördelning. Här har man hamnat långt bort ifrån politiska realiteter. .

Kjell-Olof Feldt talar om balanskonster och dubbelspel. Jag undrar om inte det här är ett strålande exempel på hur man försöker göra ett praktfullt illusionsnummer. Han överträffar det visserligen själv, när han talar om den socialdemokratiska skatterabatten som någonting som skulle ersätta en kommunalskattereform. Det är också att inge folk faiska föreställningar om vad det här är fråga om.

I sin skrivning har socialdemokraterna dessutom gått i en direkt polemik mot centerpartiets regionalpolitik och därvid bortsett från sådana otvetydiga fakta som att regionalpolitiken under de två senaste åren till sina huvuddrag är en följd av den regionalpolitik som utformades av den socialdemokratiska regeringen. När trepartiregeringen tillträdde fick den överta en proposition som redan låg på riksdagens bord och där socialdemokratin hade dragit upp riktlinjerna för regionalpolitiken. Det är den som Kjell-Olof Feldt nu kritiserar, och det är väl egentligen den enda punkt i hans anförande som jag kan instämma med honom i. Den propositionen var bristfällig, och jag kan utan vidare deklarerat att det var ett fel av den förra regeringen att inte ta tillbaka den socialdemokratiska propositionen och arbeta om den. Det fanns dock i det skedet inte några förutsättningar för detta. Vi valde i stället att successivt göra de förbättringar i regionalpolitiken som vi hade möjlighet att göra under dessa två år. Inte förrän nu till våren skulle den gamla regionalpolitiken dock kunna avlösas av en mer total lösning, en mera offensiv regionalpolitik. Vi hade nämligen att vänta på sysselsättningsutredningens betänkande och förslag beträffande de regionalpolitiska instrumenten.

Men sådana bagateller viftar naturligtvis socialdemokratin bort, och det gör att majoritetsyttrandet i det här avseendet väger ganska lätt. Det får väl närmast ses som en demonstration av en grupp som när det gäller regionalpolitiken ingenting lärt och ingenting glömt. Konjunktursituationen har dock påverkat effekten i regionalpolitiken. Det torde Kjell-Olof Feldt ha svårt att bortse ifrån.

Sedan har Kjell-Olof Feldt här i sitt anförande talat om att industripolitiken motverkade de regionalpolitiska strävandena, att miljarder ströddes ut, att arbetsgivaravgiftens borttagande inte gav effekt, etc. Det är gamla sagor som vi hört tidigare. Att miljarder ströddes ut är ett vårdslöst påstående, och jag skulle gärna vilja ha en redovisning över vilka industripolitiska åtgärder som socialdemokratin skulle ha velat ha gjorda. Jag har aldrig fått klart besked

om vad i industripolitiken som socialdemokratien egentligen opponerar sig emot. Jag har läst i någon publikation att Kjell-Olof Feldt anser att man borde ha låtit Grängesbergensbolaget gå i konkurs i stället för att bilda SSAB. Det noterar jag som en eftergift till de marknadsekonomiska krafterna, men det kommer från ett överraskande håll, och det strider både mot fackföreningsrörelsens rekommendationer och mot socialdemokratiens ställningstagande till propositionen om Svenskt Stål AB.

Det här bristande intresset och förståelsen för de regionala påfrestningar som följer med en konjunkturuppgång möter man emellertid också från andra håll här i kammaren. Bl. a. har företrädare för folkpartiregeringen uttalat sig för en ökad geografisk rörlighet hos arbetskraften som ett instrument att i det här konjunkturläget undvika flaskhalsar. Tanken är då den gamla som präglade 1960-talets arbetsmarknadspolitik att arbetskraften skall flytta till industriellt mer välutvecklade och expansiva regioner. Därmed får man emellertid räkna med nya problem med regional obalans. Man flyttar alltså problemen från industripolitiken till regionalpolitiken. Naturligtvis behöver vi rörlighet på arbetsmarknaden, men det är någonting helt annat. Där rör det sig om den enskildes beredskap, motivation och möjligheter att byta arbetsplats och yrke – ja, också tolerera ett ökat inslag av pendling inom regionen för att klara anpassningen till näringslivets successiva förändring.

Bakom talet om ökad geografisk rörlighet anar man ett återfall till en mera passiv och uppgiven inställning till industri- och näringspolitiken. Det vore ödesdigert som jag ser det. Förutsättningen för att man skall lyckas med den robusta stabiliseringspolitik som vi bedriver här i landet och som varit framgångsrik är att den kompletteras med en aktiv näringspolitik. Samhället måste då vara berett till aktiva insatser, ibland också okonventionella sådana, för att säkra en nödvändig strukturomvandling och göra det i former som är acceptabla också för arbetskraften. Då går det inte att motivera passivitet med hänvisning till att marknadskrafterna bör ha sin gång och att man kan nöja sig med näringslivets självsanering. Även om det, som det har sagts i tidningsdebatten, betyder att en del företag får "en död i skönhet", så innebär det att man förlorar tempo i näringslivets strukturomvandling, vilket om det upphöjs till något av en politisk doktrin snabbt får ödesdigra följder för sysselsättningen och för vår framtida produktionsförmåga.

Denna marknadsekonomiskt förankrade passivitet får lätt också andra konsekvenser. Leder den till att man väljer behagliga, ur politisk synpunkt populära lösningar av problemen i branscher med överkapacitet, t. ex. inom varvsnäringen, kommer passiviteten också att medföra ett resursslöseri av gigantisk omfattning, vilket motverkar våra möjligheter till offensiva insatser i områden av näringslivet där det finns utvecklingsmöjligheter. Vi får anledning att återkomma till dessa frågor, men det bör i detta sammanhang betonas att om den nya regeringen nu ger sin anslutning till en fortsatt stram stabiliseringspolitik – vilket jag noterat efter att ha tagit del av propositionen – är det också hög tid att detta vägval kombineras med en klar målangivelse för regeringens näringspolitik. En stram stabiliseringspolitik förutsätter en aktiv

industripolitik med en stark betoning av insatser för att rädda sysselsättningen. Planmässighet i näringspolitiken innebär inte att man sätter de marknadsekonomiska krafterna ur spel, men planlöshet får lätt sådana följder, om man inte är på sin vakt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 10 punkterna 1 t. o. m. 20 och i vad avser punkten 21 till reservationen 2 av centerns ledamöter.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det Nils Åsling sade om centerns skattepolitik visar väl bara den förvirring som just nu råder i det avseendet.

Men det kom alltså ett litet erkännande om att det i den borgerliga trepartiregeringen fanns faktorer som gjorde att det inte förelåg reella förutsättningar att föra en lokaliseringspolitik. Man undrar vilka dessa faktorer var. Var det att herr Bohman inte kunde avlägsnas som ekonomiminister eller var det att löftet om 400 000 nya jobb bara var en bluff?

Sedan frågar Nils Åsling: Vilka industripolitiska åtgärder var det som innebar att pengar spreds ut i onödan och ledde till koncentration osv.? Jag ställde en fråga som gällde arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet. Det var hundratals miljoner som spreds ut, men vilka blev resultaten? Kan det visas någonting om detta i dag?

Ett annat exempel tog Nils Åsling upp själv. Det var de 700 miljoner som man gav mer eller mindre som gåva till aktieägare och fordringsägare i Grängesbergsbolaget. Min avsikt var inte att med detta säga att SSAB inte skulle ha bildats, men jag ville framhålla att för de 700 miljonerna kunde åtskilligt mer ha utträttats än som nu skedde.

Och på sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften satsades 8 miljarder kronor. Om det är detsamma som en medveten industripolitik för att skapa nya jobb, då vore det angeläget att herr Åsling beskrev resultatet av denna politik med något större entusiasm än han gör i dag. Han konstaterar med all rätt att den hittills i varje fall inte lett till några som helst framgångar.

Nå, vad handlar nu centerns nya krafttag i lokaliseringspolitiken om, alltså det som man har tagit fram i sin reservation? Ja, det ena är att man vill försämra flyttningsbidragen. Men vilken hjälp ger detta åt de arbetslösa i skogslänen? Vilka nya jobb och vilka möjligheter till utveckling skapas genom detta förslag?

Det andra är att man vill att investeringsfonder skall utgå samtidigt med lokaliseringsstöd. Ja, det är en kolossal kraftinsats. Skatteutskottet konstaterar med all rätt att det helt enkelt är så, att investeringsfondslagstiftningen inte innehåller något hinder mot att tillstånd lämnas för att fondmedel tas i anspråk samtidigt som annat stöd utgår från investeringar som är i fråga. Herr Åsling slår alltså med stora ord in en helt öppen dörr.

Var det mycket annat bevänt med denna reservation om lokaliseringspolitiken än att den skapar fundamentet för det vi får vänta oss i fortsättningen, nämligen att centern kommer att stryka ett streck över de två år man var

ansvarig för lokaliseringspolitiken och nu i stället gå till en ny och lika innehållslös kampanj som man förde i förra valrörelsen? De 400 000 nya jobben finns redan i planen till centerpartiets valpropaganda.

NILS ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Erkännandet beträffande regionalpolitiken var ju att den socialdemokratiska regionalpolitiken var för dålig. Vi borde ha tagit tillbaka propositionen som låg på riksdagens bord hösten 1976. Vi valde att göra ganska betydande temporära förbättringar. Delvis har socialdemokratin opponerat sig mot en del av dessa förbättringar, trots att de dokumenterat har gett regionalpolitisk effekt. Sysselsättningsutredningen som har arbetat med en översyn av de regionalpolitiska instrumenten har också visat hur dålig den socialdemokratiska regionalpolitiken var. Vi hade ambitionen, och har alltjämt ambitionen, att förbättra regionalpolitiken och göra den oberoende av konjunkturpolitiken. Det får inte vara så, det är en erfarenhet av de här två åren, att en lågkonjunktur spolieerar möjligheterna till en aktiv regionalpolitik. Men, Kjell-Olof Feldt, sluta med denna mytbildning om att det är vi som har motarbetat regionalpolitiken! Det är vi som har flyttat fram positionerna och försökt förbättra den regionalpolitik som fanns tidigare och som hade så stora brister.

Arbetsgivaravgiften är ju inte en industripolitisk åtgärd, den är en stabiliseringspolitisk åtgärd. Borttagandet av arbetsgivaravgiften bidrog i hög grad till effektiviteten i stabiliseringspolitiken, Kjell-Olof Feldt. Blanda inte ihop begreppen! Det är väl inget som helst tvivel om att den svenska industrins ökade konkurrensförmåga till en del beror på borttagandet av arbetsgivaravgiften.

Jag noterade uttalandet om Gränges AB som ganska anmärkningsvärt och ganska vårdslöst för att komma från en ledande företrädare för socialdemokratin, därför att om Gränges AB hade fått gå i konkurs – en del marknadsekonomer stöder självfallet Kjell-Olof Feldt i uppfattningen att det borde ha fått göra det – så hade inte heller SSAB kunnat bildas. Detta var alltså ett sensationellt påstående av Kjell-Olof Feldt i detta sammanhang.

När det gäller de rörlighetsstimulerande medlen är det en principfråga att man inte skall möta detta konjunkturläge med att öka de rörlighetsstimulerande insatserna. Det är likadant med investeringsfonderna. Herr Sträng, som sitter här i salen, var ju inte hågad att använda dem i förbindelse med de regionalpolitiska instrumenten. Det krävdes alltså här ett principuttalande för att ge herr Mundebo bättre kurage i detta avseende. Frågan är alltså principiellt ganska väsentlig.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det Nils Åsling nu talar om, det är att han suttit i två år och bedrivit en dålig regionalpolitik. Nils Åsling talar visserligen om förbättringar, men låt oss ta ett exempel.

Det har åberopats att centern förbättrade regionalpolitiken för Norrbottens del. Vad gjorde man då för Norrbotten? Jo, man gjorde en skrivbordsprodukt

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

enligt vilken planeringstalet i Norrbotten skulle höjas med 30 000 människor. Men det som hänt i Norrbotten är ju precis det motsatta. Där påbörjades utflyttningen 1977, och människorna har flyttat hit till Stockholmsområdet. Det är bl. a. därför som befolkningsökningen i Stockholm har skjutit fart igen, och det har skett under herr Åslings ledning.

Sedan sade Nils Åsling att den sänkta arbetsgivaravgiften inte är en industripolitisk åtgärd utan en stabiliseringspolitisk sådan. Jag skall inte blanda ihop begreppen, sades det. Men hur var det, herr Åsling, när riksdagen diskuterade sänkningen av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet? Centern framhöll ju den åtgärden som en av de stora regionalpolitiska insatserna. Jag har nu två gånger bett Nils Åsling redovisa resultatet av åtgärden. På vilket sätt har den förbättrat situationen i de befolkningsglesa delarna av landet? Hade det inte varit bättre att sätta in åtgärder för de konkreta ting som hade behövt göras?

Jag har debatterat med Nils Åsling här i riksdagen om hur vi skulle göra med Horndal, med Vikmanshyttan och andra orter som förlorat sysselsättningstillfällena och i dag är på väg att ödeläggas. Hans svar har i stort sett varit: Vi har inte pengar. Vi kan inte göra någonting. Företagen är inte med på det hela. Det får gå som det går.

Det är denna kraftlöshet – jag vet inte om jag kanske skulle kalla det cynism – som har upprört mig speciellt, därför att Nils Åsling var den centerpartist som före 1976 åkte land och rike runt för att tala om för människorna i de små orterna att deras jobb skulle tryggas om bara centern fick styra lokaliseringpolitiken. Och ser man på! Nu börjar centerpartisterna åka runt igen på samma orter och ställa ut samma löften. När nu löftesgivningen börjar igen är det därför viktigt att vi här i riksdagen får klart för oss vad det reella innehållet i löftena är.

Resultaten av politiken måste prövas utifrån. Om centern inte förmådde – om det nu var detta som gällde – övertyga folkpartister och moderater att man borde lägga om lokaliseringpolitiken under regeringstiden, så kunde man ha gjort det nu i sin motion och i sin reservation. Men där tar man bara upp två ting, varav det ena är att försämra flyttningssubventionerna för människor som på grund av den borgerliga politiken blivit arbetslösa och inte har något jobb där de bor. Det andra är att man talar om att investeringsfonder skall kunna användas i lägen där man redan vet att de kan användas. Det är verkligen stordåd som herr Åsling förmår uträtta nu, sedan han släppts ut ur det borgerliga kanslihuset!

NILS ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller frågan om de rörlighetsstimulerande medlen har vi accepterat att hålla dem som av arbetsmarknadsskäl tvingats flytta skadeslösa för penningvärdeförsämringen. Men därifrån till att se detta som ett instrument för att klara vissa problem i den konjunktur vi har är ju steget mycket långt. Här har socialdemokratin verkligen inte slutit upp bland dem som är intresserade av en aktiv regionalpolitik. Det finns många exempel på detta. När därför Kjell-Olof Feldt polemiserar mot regionalpolitiken i t. ex.

Norrboten och utelämnar hela den massiva satsning som trepartiregeringen gjorde bl. a. genom Norrbottendelegationen är det ett försök att blanda bort korten. Det är det också när Kjell-Olof Feldt säger att de regionalpolitiska förslag vi har borde sättas in i det här sammanhanget. Vi kommer tillbaka med våra förslag, var förvissad om det! Vi skall då testa den socialdemokratiska benägenheten att också i reella termer arbeta för regional balans. Det har varit litet dåligt med den saken under åren som gått. Ni skall verkligen få lägga korten på bordet i det här sammanhanget, det kan jag försäkra.

Sänkningen av arbetsgivaravgiften har inneburit en sänkning av företagens kostnader först i det inre stödområdet och därefter i landet i övrigt. Självfallet har detta medfört en ökad konkurrenskraft för den svenska industrin som direkt har gett utslag i ökade marknadsandelar. Det kan Kjell-Olof Feldt aldrig bortförklara.

Kjell-Olof Feldt har inte gett sig djupare in i skattedebatten, men den tillhör ju en senare del av den här debatten. Jag vill emellertid upprepa vad jag sade tidigare: Socialdemokratin har, genom att försöka inbilla människor att den skatterabatt man föreslår skulle kunna ersätta den kommunala skatteutjämningen, gett sig in på ett illusionsnummer, som verkligen avslöjar vad man är ute efter. Det är ju kommunalskattens höjd och den kommunala ekonomin som är det avgörande för våra möjligheter att bedriva en rimlig inkomstpolitik i landets skilda delar. Men det försöker då socialdemokratin klara genom en skatterabatt, ett system som i detta sammanhang är av ringa värde. Det är samma sak med socialdemokratins motivering att man inte vill acceptera vår regionalpolitiska syn, därför att vi har anslutit oss till en indexreglering av skatteskalorna. Skulle den omständigheten att inflationen automatiskt ändrar skattetrycket på något sätt öka möjligheterna att skapa en bättre regional balans? Det är en absurd tanke.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Tillkomsten av folkpartiregeringen har öppnat dörren för de mest reaktionära förslag på det ekonomiska och sociala området. En provkarta gavs i ett TV-program häromkvällen. Även en del av den beryktade Milton Friedmans recept, provat bl. a. i militärjuntans Chile, anses nu tillämpligt på Sverige. Så besannas den gamla satsen: "Där åtelen är, dit församlas örnarna." Kapitalet satsar nu hårt på att ytterligare sänka lönarbetarnas standard och försämma deras allmänna läge. Det är nödvändigt att den fackliga och politiska arbetarrörelsen bestämt tar upp kampen mot denna arbetarfientliga politik.

Långtidsutredningen 1978, som utarbetats inom ekonomidepartementet och torde uttrycka folkpartiregeringens syn på den ekonomiska utvecklingen, vill medge en ökning av den privata konsumtionen under perioden 1977–1983 med endast 1,8 % per år. Inom den offentliga sektorn skall det inte få bli mycket mera, 2,2 % per år. Produktiviteten inom näringslivet vill man emellertid öka med 3,0 % om året och inom industrin med inte mindre än 7,2 % om året.

Vilka grupper skall då få dra nytta av denna ökning i produktiviteten? Jo,

de kapitalistiska företagen som enligt långtidsutredningen skall få förbättra sitt finansiella sparande med inte mindre än 18 miljarder kronor mellan 1977 och 1983. Inom den offentliga sektorn vill man däremot ha en kraftig nedgång i det finansiella sparandet. Kapitalet skall få berika sig ännu mera på lönarbetarnas bekostnad – det är den reaktionära huvudlinjen i långtidsutredningen.

De fyra nationalekonomer, som tillsammans kallar sig konjunkturrådet, går ännu mera i detalj när det gäller reaktionära förslag. De kallar sig "oberoende", men deras förslag har i allt en konservativ prägel och påminner om vad direktören Nicolin och Milton Friedman brukar kräva. SNS, Studieförbundet näringsliv och samhälle, som trycker konjunkturrådets betraktelser, kallar sig också "fristående", men banden med Industriförbundet och Arbetsgivareföreningen går inte att ta miste på. I en del konservativa tidningar har man klagat över "politiseringsen" av frågorna i den svenska debatten och framhållit hur mycket klokare de nationalekonomiska experterna är. Det är en vanlig konservativ visa, som inte bör lura någon. Nationalekonomer blir självfallet inte opolitiska därför att de framlägger reaktionära förslag.

Vad föreslår i år ekonomerna i konjunkturrådet? Jo, bl. a. att man skall minska skatterna och i stället i ökad utsträckning höja eller införa avgifter på olika typer av service och samhällsvård. Man talar om höjning av avgifterna på värme och vatten inom kommunerna och framhåller att det skulle ge ännu mer pengar att höja avgifterna på "allt från barndaghem och hemhjälp till badanläggningar och småbåtshamnar". Inom sjukvården tänker man sig finansiering genom dels en obligatorisk fast grundförsäkring, dels en självrisk mot vilken ytterligare frivilliga försäkringar kan tecknas. Det blir de fattiga och mycket sjuka – till stor del samma grupp – som får sitta emellan i ett sådant system.

Ökad rörlighet på arbetsmarknaden är ett krav som går igen i alla de reaktionära recepten. Lönarbetarna skall tvingas flytta dit kapitalet vill förlägga sin exploatering för att få den så effektiv som möjligt. Det är den gamla flyttlasspolitiken, som utarmat Norrland, som man vill återinföra.

Kravet på ökad rörlighet finns också i det betänkande från finansutskottet, som de borgerliga partierna slagit sig ihop om. Där heter det vidare: "Den ekonomiska politiken och skattepolitiken måste alltfört inriktas på att stärka de produktiva krafterna och skapa ett gynnsamt klimat för företagsamhet och enskilda insatser."

Det är, herr talman, precis som att läsa i ett dokument från Arbetsgivareföreningen eller i Milton Friedmans anvisningar för juntan i Chile. Det enda man tänker på är kapitalets intressen och hur man skall kunna öka profitterna. Det är en ekonomisk politik som snabbt leder fram till nästa ekonomiska kris, kanske redan innan den nuvarande är helt övervunnen.

Mot denna reaktionära borgerliga politik, som bara kan leda den svenska ekonomin ännu längre ner i utförsbacken, måste ställas en radikal arbetarpolitik, som vänsterpartiet kommunisterna föreslagit. Huvudlinjen för den ekonomiska politiken måste vara att angripa kapitalägarnas makt över

ekonomin och den planlöshet och misshushållning med landets tillgångar i arbetskraft och andra resurser som följer därav.

Vi måste få en politik som skapar nya jobb och börjar avskaffa arbetslösheten. Det nuvarande läget kan inte accepteras. Massarbetslösheten bland ungdomar, kvinnor och män visar det kapitalistiska systemets bankrutt. Det samhälle som inte kan bereda alla medborgare ett arbete har dömt sig självt.

De omedelbara åtgärderna måste följa två huvudlinjer. Den ena är kamp för att rädda de hotade jobben vid varven, vid järnverken, inom teko. Att kamp ger resultat visar beslutet om fortsatt frist för sömmerskorna vid Algots Nord. Tror någon att sådana resultat kan uppnås utan arbetarnas kamp? Självfallet inte. De är ett resultat helt och hållet av den kamp som förs och den opinion som utvecklas. De som vill lägga ner stora delar av svensk industri har tvingats att stoppa upp sina attacker, men de har naturligtvis inte gett upp sina planer. Fortsatt kamp för jobben är tvingande nödvändig. Denna rörelse måste utvecklas ännu mer. Försvarskampen måste vändas i en offensiv för utbyggnad av förädlingsindustrin på grundval bl. a. av svenska råvaror. Det krävs långsiktiga industriella satsningar – industrin måste moderniseras och ges en ökad inriktning på den inre marknaden.

Men vi kan självfallet inte satsa på vilken produktion som helst. Nu tillverkas många skadliga eller onyttiga produkter. Profiten får inte längre styra produktionen. Den måste i stället svara mot människornas och samhällets behov. Därför växer kravet på och rörelsen för en alternativ produktion.

Den andra huvudlinjen i kampen för flera arbetstillfällen svarar till stora otillfredsställda behov på olika områden. Vänsterpartiet kommunisterna kräver ökat bostadsbyggande, ytterligare barnstuge- och fritidshemsplatser, ökade insatser inom vården, förbättrad kollektivtrafik, bättre miljövård, satsning på alternativ produktion av energi osv.

Vi har sammanfattat våra krav vad gäller sysselsättningspolitiken i ett program som kan skapa 100 000 nya arbetstillfällen på tolv månader. De övriga partierna försöker vifta bort detta program med allehanda tricks. Men kan – för att ta ett exempel – någon av er förneka att det går många byggnadsarbetare utan arbete f. n.? Kan ni förneka att det också på nytt finns en betydande bostadsbrist på en rad orter? Kan man dra någon annan slutsats av dessa bägge förhållanden – arbetslöshet bland byggnadsarbetarna samtidigt med brist på bostäder – än att de arbetslösa byggnadsarbetarna måste ges arbete med att bygga fler bostäder? Då slår man ju två flugor i en smäll – man minskar arbetslösheten och man minskar bostadsbristen.

På motsvarande sätt är det på andra områden. Liksom vpk krävt att det skall byggas 25 000 fler lägenheter än regeringen vill vara med om kräver vi 20 000 barnstugeplatser utöver den tidigare antagna planen. Vi kräver ökad personaltäthet från en anställd på fem barn till en anställd på fyra barn vid barnstugor och fritidshem. Vi kräver utbyggd personaltäthet inom sjukvården, vi kräver ökad satsning på kollektivtrafik osv. På varje punkt har vi angivit hur många årsarbeten man borde kunna få som tillskott.

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Finansutskottet avstyrker våra krav med skiftande och motsägelsefulla motiveringar. Kravet om att bygga 25 000 fler lägenheter är för allmänt, säger man. Andra krav påstår man skulle innebära en expansion av den kommunala verksamheten, medan utskottet anser att en dämpning av den kommunala ökningstakten måste ske. Ungdomar skall alltså gå utan bostad, barn inte få tillgång till daghemsplats bara därför att finansutskottet tillstyrkt en uppgörelse om att kommunerna inte skall öka sin verksamhet. Om det behövs fler bostäder och fler daghemsplatser i ett läge med stor arbetslöshet, kan man väl inte avvisa dessa krav med "träffade överenskommelser"! Människornas behov måste få vara avgörande, inte finansutskottets eller någon regerings prestige.

De borgerliga partierna, som svarar för majoriteten i finansutskottet, avslöjar emellertid varför de ställer sig så avvisande till vpk:s förslag. De skriver att "riktade åtgärder som syftar till att hålla nere arbetslösheten i första hand bör ske inom arbetsmarknadspolitikens ram". Se där har vi pudelns kärna! De arbetslösa får inte bygga bostäder, inte bygga daghemsplatser osv. De skall möjligen engageras på beredskapsarbeten och i AMS-kurser, för då kan de hela tiden hållas i beredskap när kapitalet behagar efterfråga dem. Om de arbetslösa däremot blir byggnadsarbetare eller barnvårdare står de inte på samma sätt till förfogande för kapitalet.

På samma cyniska sätt resonerade de borgerliga partierna på 1930-talet, under den stora ekonomiska krisen, när de skickade folk på AK-jobb till låga löner för att de inte skulle konkurrera med den arbetsmarknad där kapitalet härskade. 1930-talets resonemang går i dag igen i de borgerliga partiernas ställningstaganden. Det är också där man skall placera ekonomer som Milton Friedman, bland de borgerliga nationalekonomerna före John Maynard Keynes, före Beveridge. Det är beklämmande att se hur svenska nationalekonomer nu vänder tillbaka till samma konservativa inställning. Där ligger tydligen också finansutskottets ideal.

Herr talman! Den inställningen vägrar vi i vänsterpartiet kommunisterna bestämt att dela. Det är mot denna bakgrund jag yrkar bifall till vpk-motionerna 1 och 5 samt 105-109.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag skall be att få börja med att göra en liten kommentar till den procedurdiskussion som har förekommit och som Kjell-Olof Feldt också tog upp.

Inför det faktum att vi inte längre har en majoritetsparlamentarisk situation, där regeringens förslag utan komplikationer glider igenom vid behandlingen i riksdagen, har det uppträtt en nymornad och förvirrad diskussion om riksdagens och speciellt riksdagsutskottens roll. Det tycks på sina håll ha kommit som en överraskning att man i riksdagsutskotten har skyldighet att ställa proposition på framförda yrkanden och genomföra votering enligt samma principer som i kammaren.

Låt mig, herr talman, för ordningens skull påminna om att riksdagsordningens 4 kap. 14 § anger att beslut i utskott om så begärs skall fattas genom

omröstning, att vid lika röstetal ordföranden har utslagsröst och att den som ställt yrkande och förlorat vid omröstning inom utskott har rätt att foga reservation till betänkandet. I grundlagberedningens kommentar till denna bestämmelse sägs att beslut vid utskottssammanträde i princip fattas i samma former som i kammaren. Det är alltså inte något uttryck för taktisk slughet eller illvilligt fifflande när man i utskotten först ställt två förslag mot varandra i en kontraposition och därefter i en huvudvotering gett dem som förlorat i den förberedande omröstningen möjlighet att stödja det näst bästa alternativet. Man har av en del inslag i den här procedurdiskussionen nästan fått intryck av att socialdemokraterna trodde att de automatiskt kom i majoritet i riksdagen bara därför att vi inte längre har en majoritetsregering, men sju av femton platser i riksdagsutskotten är faktiskt lika mycket minoritet i dag som de var det före regeringsskiftet. Trots detta envisas socialdemokraterna med att tala om fiffel och taktikspel i utskotten, och jag beklagar att också moderatledaren Gösta Bohman har stämt in i kören när han talar om utskottscirkus och tycker att vi hade kunnat slippa den här "soppan".

Låt mig, herr talman, då slå fast att man från de icke-socialistiska partierna vid behandlingen av stimulanspaketet i riksdagen på alla punkter har förfarit enligt grundlagens bestämmelser. Antydningar och påståenden om fiffel med procedurordningen kan entydigt avvisas.

Regeringens stimulanspaket, som riksdagen i dag har att ta ställning till, innehåller flera olika bitar. Den särskilda skattereduktionen föreslås höjd. En viss marginalskatteminskning föreslås utgå, baserad på riksdagens tidigare beslut om en inflationsskyddad skatteskala. Det extra skatteavdraget för pensionärer föreslås höjt. Avdraget för underhållsbidrag skall likaså höjas. Barnbidraget och därmed också studiebidraget inom studiehjälpen och det förlängda barnbidraget föreslås bli höjt med 240 kr. per år. Därutöver föreslås en förlängning av vissa av de investeringsstimulerande åtgärder som f. n. är i kraft. Slutligen innehåller stimulanspaketet ett rätt omfattande program för att ytterligare förbättra sysselsättningsläget. De sysselsättningspolitiska åtgärderna beräknas kosta i det närmaste 3 miljarder kronor och stimulanspaketet omkring 2,5 miljarder.

Detta stimulanspaket har blivit möjligt tack vare den förbättring av vårt lands ekonomi som har inträtt under år 1978. Denna förbättring är starkare och mera påtaglig än någon hade väntat sig. Både oppositionens och majoritetens prognoser från riksdagsbehandlingen i våras har visat sig vara alltför pessimistiska. Genom en förbättring av det relativa kostnadsläget – i sista hand orsakad av devalveringen i augusti 1977 – har vår internationella konkurrenskraft på nytt kunnat stärkas. Exporten har ökat kraftigt, och vi har kunnat återta en del av de marknadsandelar som vi förlorat under tidigare år. Detta har lett till ett överskott i handelsbalansen i år på ca 6 miljarder kronor och ett prognostiserat överskott nästa år i samma storleksordning. Det här är ett betydande omslag jämfört med vad som har rått under flera år. Det innebär i sin tur att underskottet i bytesbalansen i år kommer att stanna vid ca 7 miljarder kronor. Tolkningen av den s. k. restposten kan möjligen leda till att det faktiska bytesbalansunderskottet visar sig vara ännu mindre. Dessa

siffror skall jämföras med de beräkningar som gjorts tidigare i år. I finansplanen i januari beräknades bytesbalansunderskottet till 17 miljarder kronor, och i den reviderade finansplanen i maj i år stannade man för siffran 12 miljarder. I överraskande hög grad har alltså de pessimistiska profetiorna i svensk ekonomi kommit på skam.

Samma underskattning av svensk ekonomis förmåga att återhämta sig har funnits hos fackekonomerna. Det s. k. konjunkturrådet konstaterar i sin nyligen utkomna rapport att man gjort en dålig prognos för år 1978. Den största felbedömningen, säger man, knöt an till exportutvecklingen. Exportvolymen ökade långt snabbare än man räknat med. Jag citerar: "— — — den snabba återhämtningen av förlorade marknadsandelar har överraskat. Deprecieringen av kronan tycks ha verkat väsentligt snabbare och mer effektivt än vi vågade räkna med." Till denna utveckling har naturligtvis också de löneavtal som nåddes i början av året bidragit. Jag har tidigare i riksdagen pekat på värdet av detta.

Det blev inte heller som en del ekonomer hävdade att uteblivna stimulanser i början av året skulle leda till ytterligare avmattning. Dessa expansionisters prognosförmåga visade sig vara dålig. Trots att vi inte följde deras råd om ytterligare stora sänkningar av skatter och arbetsgivaravgifter lyckades vi få landets ekonomi på fötter. Jag tror att detta ytterligare visar att nästan alla prognosmakare på det ekonomiska området har underskattat kraften i vår ekonomi att kunna återhämta sig.

Det finns också andra illustrationer till denna återhämtning av vårt lands ekonomi. Jag tänker på t. ex. utlandsupplåningen, som ju var ett kärt debattämne förra året. Utlandsupplåningen har nästan helt försvunnit ur debatten och ur socialdemokraternas argumentationsarsenal. Det beror naturligtvis på att vårt behov av att låna pengar glädjande nog har minskat starkt jämfört med förra året. Och det här minskade upplåningsbehovet är naturligtvis en följd av att vi har fått ett större exportöverskott nu och att vi är på väg att få en bättre balans i vår ekonomi. Socialdemokraterna ägnade i debatterna förra året mycket tid åt att måla ut riskerna med den stigande utlandsupplåningen och det därav skapade eventuella beroendet av andra länder. Nu borde man kunna konstatera att de riskmomenten är borta. I själva verket är det så, att inget nytt utlandslån har tagits upp under andra halvåret 1978 och att den totala utlandsupplåningen i år kommer att ligga långt under hälften av vad motsvarande upplåning var 1977. Den av socialdemokraterna så förkättrade devalveringen har naturligtvis på ett verksamt sätt bidragit till detta positiva resultat i fråga om utlandsupplåningen liksom till en lugn valuta-utveckling under det senaste året.

Betyder då detta att vi nu har en ekonomi utan problem? Nej, herr talman, det vore naturligtvis fel att uttrycka saken på det viset. Vi har alltså betydande balansproblem. Ett bytesbalansunderskott på 7–8 miljarder kronor – inte 10 miljarder som påstås i den socialdemokratiska reservationen – är naturligtvis ett problem för ett land med så goda ekonomiska förutsättningar som vårt. Målsättningen att nå balans i våra utrikesaffärer, som ofta strukits under från finansutskottets sida, gäller självfallet fortfarande.

Prisstabiliteten är i nuvarande läge en nyckelfaktor. Det kan noteras att vi på ett år har mer än halverat inflationstakten och att målsättningen att undvika sådana prishöjningar att prisstegringsklausulen i avtalet på den privata sektorn skulle utlösas framgångsrikt har kunnat hållas. Tendenserna inför 1979 är emellertid något motstridiga. Konjunkturinstitutet räknar med en lugn inflationstakt. Kjell-Olof Feldt gav i sitt anförande uttryck för en oro för att prisutvecklingen 1979 skulle bli en annan. Det är klart att man mot den bakgrunden känner en viss förvåning över att socialdemokraterna, om de har en annan prisprognos än den konjunkturinstitutet har, nu vill stimulera mera. Den lugna prisutveckling som konjunkturinstitutet räknar med förutsätter dock att den stora likviditet som f. n. finns i bankerna och på andra håll inte tillåts blossa upp i en ny inflationsbrasa. Jag vet att vaksamheten på den här punkten inom regeringen och riksbanken är betydande och att vi kan räkna med att åtgärder för att hålla igen prisstegringarna kommer att vidtas, om vi får uppleva en ny sådan här inflationsbrasa.

Ett annat balansproblem i vår ekonomi knyter an till den statsfinansiella situationen. Vi arbetar f. n. med ett underskott i statsbudgeten på 40 miljarder kronor eller något mera – ett underskott som visserligen delvis kompenseras av ett överskott på socialförsäkringssektorn och inom kommunerna men som likväl på sikt inger oro. Jag har tidigare i ett par debatter pekat på riskerna med ett bestående stort underskott i statsbudgeten, och jag vill som svar på Kjell-Olof Feldts fråga tidigare här i dag säga att det fortfarande gäller.

När socialdemokraterna trots det myckna talet om det stora sammanlagda budgetunderskottet nu i sin reservation säger sig inte kunna beakta de statsfinansiella konsekvenserna av sina förslag, måste jag fråga Kjell-Olof Feldt: Ni har väl ändå någon uppfattning? Ni har väl ändå någon möjlighet att räkna på effekten av era egna förslag? Leder inte en sådan rätt enkel huvudräkning till resultatet att det är ett icke obetydligt utgiftspåslag som finns i den socialdemokratiska reservationen? Det skulle vara intressant att höra vad finansutskottets vice ordförande säger på den punkten.

Jag vill emellertid, herr talman, starkt stryka under att när vi nu stimulerar vårt lands ekonomi genom åtgärder som kommer att uppgå till ca 2 miljarder kronor – ungefär en halv miljard lägre än vad vi har räknat med från finansutskottets sida – så får detta naturligtvis inte tas till intäkt för att den starka återhållsamhet med statsutgifterna som vi tidigare pläderat för inte längre skulle gälla.

Jag tror tvärtom att det är mera viktigt nu än tidigare – nu när vi befinner oss i början av en uppåtgående trend i vårt lands ekonomi – att vi gör vårt yttersta för att nedbringa underskottet i statsbudgeten. Riksdagen har och kommer att ha ett betydande ansvar för att denna återhållsamhet i fråga om statsutgifterna kan uppehållas. Utrymmet för nya kostnadskrävande reformer är mycket litet och nödvändigheten av sparande påtaglig.

De åtgärder för att öka människors köpkraft och för att ge flertalet en förbättrad levnadssituation som nu föreslås måste alltså ses i ett ganska begränsat perspektiv. Vi har alltså ett relativt lågt kapacitetsutnyttjande i vår industri. Det innebär att produktionen kan öka och att en stimulans av

efterfrågan är möjlig utan att det uppkommer farliga flaskhalsar i ekonomin. Om stimulanserna tar formen av en marginalskattesänkning kan man dessutom räkna med att en ökad vilja till arbetsinsatser uppkommer därigenom och att det i sin tur leder till en ökad produktion och på sikt till ökade resurser för stat och kommun. Ett ytterligare motiv för att nu stimulera ekonomin är naturligtvis att människors privata konsumtion har måst hållas tillbaka för att vi skulle kunna återställa balansen i vår ekonomi och att en förbättring för löntagarna nu bör kunna bidra till ett relativt försiktigt framtida löneavtal.

Från dessa utgångspunkter har vi alltså i finansutskottet kunnat tillstyrka regeringens förslag om en stimulans av vår ekonomi med syfte att öka den privata konsumtionen under 1979 med 2,5 %. Konjunkturinstitutet har i sin höstrapport beräknat att konsumentpriserna under 1979 skall stiga med 5 %. Några faktorer som inte kunnat beaktas i konjunkturinstitutets prognos, främst effekten i sänkande riktning på hyreshöjningarna av de av regeringen föreslagna reparationslånen, bör kunna medföra en ännu något lägre prisstegringstakt under nästa år. Förutsatt att sparandet inte förändras jämfört med nu, skulle det då vara möjligt att stimulera den privata konsumtionen med mellan 0,5 och 1 % med målsättningen att stanna vid en ökning för nästa år på 2,5 %. Flertalet av de förslag som har förts fram i propositionen och i motionerna ligger inom detta intervall, i kronor någonstans mellan 2 och 3 miljarder i stimulansåtgärder från statens sida. Centerpartiet har föreslagit en lägre ram men nu godtagit stimulansåtgärder om sammanlagt ca 2 miljarder kronor.

Jag vill emellertid understryka att skillnaderna på den här punkten är ganska små mellan partierna. Skillnaderna ligger inom mindre än 1 miljard kronor vad avser ramen, och jag tror inte heller att skillnaderna är så stora när det gäller val av stimulansåtgärder inom den uppställda ramen. I samtliga fall har man godtagit dels en förbättring av stödet till barnfamiljerna, dels en viss minskning av statsskatten, och jag noterar också att argumentationen för stimulansåtgärder av dessa båda slag är tämligen likartad i de olika partiernas motioner, även om den socialdemokratiska reservationen – som bitvis är en avskrift av motionerna – söker uppförstora olikheterna i synen på vad som nu bör göras. Det är egentligen bara vänsterpartiet kommunisterna som avviker genom ett stort överbud, som skulle kunna innebära en betydligt större påspädning av vårt lands ekonomi och ett vida större budgetunderskott än övriga förslag.

Herr talman! Listan över socialdemokraternas misstag i den ekonomiska politiken skulle i och för sig kunna göras lång. Man ville inte vara med om den åtstramning av den inhemska konsumtionen som åstadkoms bl. a. genom höjningen av momsén 1977. Man ville inte vara med om att ta bort den allmänna arbetsgivaravgiften och därigenom förbättra kostnadsläget för vår industri och öka dess möjligheter att konkurrera med andra länder ute på världsmarknaden. Man motsatte sig devalveringen och utträdet ur valuta-ormen och sade alltså nej till den anpassning av kostnadsläget som därigenom skedde och till den snabba förbättring av handels- och bytesbalansen som nu

delvis kan avläsas. Socialdemokraterna har inte i dagens debatt påmint om sitt motstånd mot devalveringen och utträdet ur valutaormen, och det tycker jag är bra. Möjligen kunde man ha hoppats att deras tidigare motstånd skulle kunna övergå i ett litet erkännande av den ekonomiska politik som de så intensivt kritiserade ännu för ett halvår sedan men som nu visat sig vara överraskande lyckosam.

Socialdemokraterna har också motsatt sig en omläggning av skattesystemet i form av ett inflationsskydd för skatteskalan och en sänkning av marginalsatserna, vilket har inneburit att inflationen nu inte längre automatiskt kan höja skatteuttaget. I nuläget vill socialdemokraterna vidare gå något längre i stimulans av den privata konsumtionen. Jag vill emellertid – trots dessa kritiska synpunkter på den socialdemokratiska ekonomiska politiken, framför allt den som fördes tidigare – säga att skillnaderna i den ekonomisk-politiska bedömningen mellan regeringen och det socialdemokratiska partiet nu är mycket mindre än tidigare, och jag tycker inte att det i och för sig finns anledning att förstora de relativt små skillnader som finns mellan partigrupperna i finansutskottet, mellan majoriteten och reservanterna.

Herr talman! Efter detta skall jag kommentera några enskilda punkter i finansutskottets betänkande. I en av de socialdemokratiska reservationerna vill man att riksdagen skall göra ett tillkännagivande till förmån för vad man kallar en ansvarsfull energipolitik. Det är inte så alldeles glasklart vad syftet med det uttalandet skall vara, men låt mig för att inte förbigå saken här skjuta in det ganska självklara konstaterandet, att det finns ett samband mellan ekonomisk politik och energipolitik – inte bara i den enkla meningen att en expanderande ekonomi förutsätter tillgång på energi, utan också i den meningen att balansen i vår ekonomi, balansen i våra utrikesaffärer, sammanhänger med vilken energipolitik vi för. Det är ju bl. a. därför som det är så viktigt – vilket har framhållits av folkpartiregeringen – att komma ifrån oljeberoendet och minska den oljeimport som alltså utgör en så stor belastning på vår handelsbalans. Vi importerar olja för 40–50 milj. kr. om dagen, och det är naturligtvis en illustration till betydelsen av att ytterligare satsa på inhemska energikällor. Självfallet innebär en utbyggnad av andra energikällor än olja en ökad handlingsfrihet och ett mindre beroende av en enda energikälla och därmed ett bättre utfall av vår handelsbalans. Detta konstaterande bör, tillsammans med den redovisning som näringsutskottet gjort av vad som faktiskt utträttats på energiområdet under senare år, vara ett fullt tillräckligt svar på det yrkande som finns från socialdemokratiskt håll. Jag tycker nog att det i nuläget gör ett litet löjligt intryck att kräva ett tillkännagivande om en ansvarsfull energipolitik.

En annan punkt i den socialdemokratiska reservationen gäller inrättande av en strukturfond. Detta yrkande har riksdagen prövat tre gånger tidigare i år. Jag tillät mig vid en av dessa debatter att likna strukturfonden vid galten Särimer, som slaktas och äts upp på kvällen men som står där lika frisk och fet nästa morgon. Jag tror att den karakteristiken duger bra i dagens debatt också. Därutöver vill jag bara påpeka att ett bifall till den socialdemokratiska

reservationen om en strukturfond innebär en kostnad för staten på 2 miljarder kronor det här budgetåret. Det redan stora budgetunderskottet skulle alltså därigenom öka med ytterligare 2 miljarder kronor.

Herr talman! I slutet av finansutskottets betänkande finns ett kort avsnitt om inkomstfördelning och regional balans, vilket knyter an till en motion från centerpartiet. Vi har velat ansluta oss till hävdandet av dessa målsättningar men samtidigt påpeka att dessa målsättningar ju måste ses tillsammans med andra viktiga målsättningar för den ekonomiska politiken, t. ex. tillväxt, balans i utrikesaffärerna och låg inflation. Utan att ifrågasätta de allmänna målsättningar som nämnts i centerns motioner menar vi att det får ske en vägning mellan olika mål. Vi är inte heller – som motionärerna – övertygade om att en rätt att få utnyttja investeringsfonderna i kombination med annat sysselsättningsstöd är den rätta metoden i den riktningen. Vi tror också att de rörlighetsstimulerande åtgärder som föreslagits av regeringen i nuvarande situation är värdefulla.

Socialdemokraterna har utnyttjat sin majoritetsposition i utskottet på den här punkten till en starkt polemisk skrivning i utskottet i fråga om regionalpolitiken, en skrivning som vi inte har kunnat ansluta oss till. Jag har i och för sig svårt att finna någon saklig skillnad mellan vår och socialdemokraternas bedömning på den här punkten. Socialdemokraterna skiljer ut sig genom att de har velat begagna tillfället att ge centerpartiet ett tjuvnyp. Det är i sin tur litet egendomligt i ett tillkännagivande till en regering, som inte längre innehåller några centerpartister. Jag undrar om inte den socialdemokratiska reservationen även i detta avseende är något passerad av verkligheten.

Herr talman! Vi kommer inom kort att få en ny diskussion i riksdagen om de ekonomiska förutsättningarna och de ekonomiska problemen i vårt land framöver. Den diskussionen kommer att kunna ske under gynnsammare auspicer nu än tidigare. Den kommer att utgöra ett belägg för att den förmodan som jag framförde i kammaren i våras var riktig – nämligen inte bara att 1978 års ekonomiska läge skulle vara bättre än 1977 års utan också att 1979 i sin tur skulle bli ljusare än 1978. Med hänsyn härtill och till att vi senare på talarlistan får en omfattande diskussion om skatteomläggningen såsom stimulansåtgärd kan jag nu i huvudsak avstå från att kommentera de olika komponenter som ingår i det här stimulanspaketet.

När det gäller stödet till barnfamiljerna vill jag bara säga att det är riktigt att man i ett stimulanspaket av detta slag gör en specialdestination till barnfamiljerna i form av höjda barnbidrag. I valet mellan en förbättring av barnbidragen och en höjning av bostadsbidragen tycker jag det är riktigt att i nuvarande läge välja en höjning av barnbidraget, dels därför att den ger en stimulans till alla barnfamiljer, dels därför att bostadsbidragen höjs vid nyår genom ett av riksdagen redan tidigare fattat beslut. En ytterligare höjning av bostadsbidragen skulle dessutom – som påpekats av Kommunförbundet – kunna få besvärande verkningar på balansen i kommunernas ekonomi, och vi har ju i enighet uttalat oss för en lugnare och mera balanserad expansionstakt för kommunerna.

Carl-Henrik Hermansson påstod att vi hade uttalat oss för att kommunerna inte skulle få expandera alls. Detta påstående är felaktigt. Vi har sagt att den kommunala expansionstakten bör stanna vid 3 % per år.

Barnfamiljerna kommer alltså under 1979 att få förbättringar både på bostadsbidragssidan genom ett tidigare beslut och på barnbidragssidan genom dagens beslut.

Finansutskottet tillstyrker således regeringens förslag om en viss stimulans av den privata konsumtionen under nästa år. Med hänsyn till de relativt smala marginaler som det trots allt är fråga om mellan underutnyttjande och överefterfrågan i svensk ekonomi bör stimulansen vara relativt begränsad.

Den av finansutskottet förordade politiken syftar – nu liksom tidigare – till att återställa balansen i samhällsekonomin. Ett bifall till utskottets riktlinjer innebär ett fullföljande av en framgångsrik och ansvarsfull ekonomisk politik – en politik som gavs sina huvudlinjer av den tidigare trepartiregeringen och som nu i ett ekonomiskt gynnsammare skede fullföljs av folkpartiregeringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan på alla punkter utom punkten 21, där jag yrkar bifall till reservationen 3.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste göra en kommentar till det Björn Molin kallar procedurfrågan men som är någonting mycket mera. Det taktiska manövrerandet under behandlingen av det här ärendet har bestått i att borgerliga partier i utskottet har tillåtit eller tillåtit sig att först rösta för regeringsförslaget och därmed skapa formella majoriteter och sedan avge det man kallar särskilda yttranden men som i realiteten är reservationer. Den tolkningen har ju gjorts både av Nils Åsling i finansutskottet och av moderaterna i skatteutskottet.

Ett resultat av detta är att finansutskottets riktlinjer för den ekonomiska politiken i sak underkänts av majoriteten i skatteutskottet. Ett annat är att riksdagen i realiteten är djupt oenig i sak och friskt opponerar sig mot regeringsförslaget. Därför tycker jag att de litet magistrala uttalanden som gjordes i slutet av Björn Molins anförande om bredden och tyngden i folkpartiregeringens politik är synnerligen litet motiverade.

Sedan undrar jag varför inte finansutskottets ordförande hade något att säga om hur finansutskottet i framtiden tänkes arbeta. Skall vi i fortsättningen göra så som har hänt den här gången, då är det inte mycket värt med grundlagens föreställningar om finansutskottets uppgift i de ekonomiska frågorna.

Sedan måste jag fråga Björn Molin: Vilken vaksamhet finns det nu i kanslihuset med avseende på likviditetssituationen och de konsekvenser den kan få för inflationsutvecklingen? Björn Molin säger att han vet att åtgärder kommer att vidtas om inflationen ökar igen. Jag måste fråga honom: Vilka åtgärder är det herr Molin redan nu känner till? Varför kan de inte redovisas i dag inför riksdagen?

Björn Molin frågar: Kan man inte räkna fram en icke obetydlig utgiftsök-

ning av de socialdemokratiska förslagen? Jovisst, precis på samma sätt som man kan räkna fram en icke obetydlig utgiftsökning av regeringsförslaget, av skatteutskottets förslag och andra utskotts förslag. Men i motsats till regeringen och i motsats till utskottsmajoriteten säger vi socialdemokrater klart ifrån att vi i januari, när vi har regeringens budgetförslag på riksdagens bord, också måste beakta konsekvenserna av de beslut som tas här nu och av budgetläget i stort.

Björn Molin säger, och det är inte första gången, att han också är orolig för budgetunderskotten och den närmast astronomiska uppgången av statsupplåningen. Men vad är den oron värd? Herr Molins budgetminister lovar bara nya skattesänkningar. Om den här oron skall ha något innehåll, måste den ju någon gång övergå i ett ansvarstagande för de faktiska konsekvenserna av den politik som förs.

Riskerna vi står inför och perspektiven är i dag djupt oroande. Min förhoppning är att folkpartiregeringen i januari, när den lägger fram sitt budgetförslag, skall göra någonting som minskar oron och riskerna för framtiden.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Finansutskottets ordförande vill söka göra skillnaderna i inställning och politik mellan de olika partierna i dagens läge till en fråga om skillnader i de belopp med vilka partierna sägs vilja stimulera den svenska ekonomin. Vpk vill ge den största stimulansen, säger man, så kommer socialdemokraterna och därefter folkpartiet och moderaterna. Centern vill försöka skilja ut sig genom det lägsta beloppet. Centern säger sig frukta en inflationsartad utveckling, om stimulansen blir för stor.

Jag vill ta upp det här resonemanget till granskning, för jag anser det inte hållbart. Men först några ord om centerpartiets speciella inställning. Den förefaller vid första anblicken ologisk, eftersom detta parti i regeringsställning varit orhört slösaktigt när det gällt statens utgifter. Ingen industriminister i modern tid har väl öst ut så många miljarder som herr Åsling hann göra på två år. Vid närmare granskning finner man emellertid att centerpartiets inställning är sammanhängande och logisk, vilket jag vill erkänna. Det är till de kapitalistiska företagen man vill ge pengar, inte till de arbetande människorna. Så var det när man satt i regeringen och så är det också nu.

Argumentet om inflationsfaran förefaller emellertid att pressas en smula när Sverige, som vi vet, har stor arbetslöshet och lågt utnyttjande av produktionsapparaten. Det stora problemet i dag är ju den arbetslöshet som sammanhänger dels med konjunkturkrisen, dels med mera långsiktiga krisfenomen inom kapitalismen. Att med olika medel söka åstadkomma ett ökat utnyttjande av alla produktiva resurser måste i det läget vara riktigt. Varje annan politik leder ju till stora förluster.

Men det kan inte vara tillfredsställande att bara jämföra de summor som partierna vill satsa i stimulanssyfte. Det avgörande är den klassmässiga aspekten, det avgörande är hur dessa pengar satsas.

Vpk vill satsa på en förbättring av lönarbetarnas, barnfamiljernas och

pensionärernas standard. Vi vill ta bort indexregleringen av skatten. Vi är mot subventioner till företagen, som de övriga partierna vill ha. Vi är mot kapitalexporten och vill begränsa valutautströmningen till utlandet.

Det är alltså fel att, som herr Molin gör, påstå att vi vill ha ett större budgetunderskott. Men jag vill sluta med en direkt fråga till herr Molin: Menar herr Molin att det inte är någon som helst skillnad mellan hur man vill använda de här miljarderna som herr Molin kallar för satsning på stimulans, alltså att man kan nöja sig med en jämförelse mellan de olika beloppens storlek?

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först säga, med anledning av den fråga herr Hermansson avslutningsvis framförde, att visst finns det en skillnad mellan olika typer av stimulansåtgärder när det gäller effekten. Jag är t. ex. positivt inställd till stimulansåtgärder som har karaktären av marginskattesänkning, därför att de bidrar till att stimulera arbetsviljan, och detta har positiva effekter på produktionen, medan det naturligtvis finns andra stimulansåtgärder som i och för sig – t. ex. av sociala skäl – är angelägna men som inte har samma positiva effekt på produktionen utan enbart är en konsumtionsstimulans.

Får jag sedan säga till Kjell-Olof Feldt att jag skall gärna hålla med om att den procedurordning som finns fastlagd när det gäller budgetbehandlingen i riksdagen kan diskuteras. Jag kan också hålla med om att erfarenheterna härvidlag innebär att det finns risker för att tanken med, som Kjell-Olof Feldt uttryckte sig, en sammanhållen prövning av hela budgeten delvis kan bli förfuskad. Men det är en sak, Kjell-Olof Feldt. En helt annan sak är att stå här och säga att vi skulle genom taktiska manövrer och fiffel ha åstadkommit ett beslut i en viss riktning. Det var den typen av resonemang som jag väldigt bestämt ville avvisa, och jag menar att de som framför påståenden och insinuationer av det slaget får också visa konkret vad det är för fel som har begåtts. Jag skall gärna vara med om att diskutera en ändring av de regler vi har, men jag vidhåller bestämt att vi har icke i något avscende avvikit från reglerna.

Jag sade inte att det finns risk för att den likviditet vi har i vår ekonomi skall slå över i en inflation. Jag sade att jag inte alls är säker på detta. Om den situationen skulle uppträda – och vi alltså skulle få en väsentligt högre prisstegringstakt 1979 än den konjunkturinstitutet förutser – då utgår jag ifrån att regeringen och riksbanken vidtar åtgärder.

När det sedan gäller budgetunderskottet vill jag upprepa att man här fört ett långvarigt tal om riskerna med ett stort budgetunderskott. I det avscendet tror jag att Kjell-Olof Feldt och jag är ense om att det finns betydande risker med ett bestående stort budgetunderskott. Då menar jag att det borde leda till två saker. Dels borde det leda till att man från socialdemokraternas sida är beredd att stödja det uttalande som finns i finansutskottets betänkande om stor återhållsamhet med nya kostnadskrävande reformer, dels borde det leda till att man i sina egna förslag visar återhållsamhet just då det gäller reformer

som leder till en ökning av statsutgifterna. Ingetdera gör man emellertid i denna omgång. Man säger bara: Vi kan inte i det här läget beräkna effekterna på statsfinanserna av de förslag som vi för fram. Men nog måste ni väl i alla fall kunna räkna ihop det så mycket att ni kan konstatera att det medför en ökning av statsutgifterna och därmed av budgetunderskottet!

KJELL-OLOF FFLDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Björn Molin har missförstått mig. Det är inte matematiken som är problemet. Vi kan räkna ut att folkpartiregeringens förslag kostar 2,5 miljarder och vårt kostar 3 miljarder. Frågan är vilka statsfinansiella konsekvenser som skall dras av detta. Det är i dag inte möjligt att avgöra detta när regeringen inte avslöjar något om det statsfinansiella läget och det perspektiv som kommer att redovisas om några veckor för riksdagen. Det är detta det gäller.

Det är taktik om man åstadkommer en parlamentarisk situation där två partier kan både rösta för och opponera sig emot ett och samma förslag i en och samma politik. Då har riksdagen hamnat i en ganska omöjlig situation, och regeringen har misslyckats med sin uppgift att skapa ett parlamentariskt underlag i sak för sin politik. Riksdagen är i dag djupt splittrad av den ekonomiska politiken och skatterna, och detta kan få ganska ödesdigra konsekvenser under våren när vi skall behandla statsbudgeten och alla dess tusentals anslag. Jag tror att också Björn Molin inser detta.

Sedan upprepar han att politiken varit överraskande lyckosam. Ja, man måste ha lågt ställda förväntningar för att säga det. Men Björn Molin går helt förbi problemet med de sjunkande industriinvesteringarna, den svaga utrikesbalansen, att det kan ta oss åtta år enligt långtidsutredningen innan vi återvinner den. Och han sade inte ett ord om det förhållandet att en stor mängd människor i dag går arbetslösa, i beredskapsarbeten eller utbildning därför att det inte finns jobb för dem.

Sedan går Björn Molin med ett litet animalt skämt förbi vårt förslag om en strukturfond. Det må vara att hans känsla för humor sviker honom. Men det viktiga är att regeringen inte redovisar någon som helst idé om hur själva basen för vår välfärd, dvs. industrins utbyggnad och förnyelse, skall klaras. Inte heller utskottets talesman gör detta. Då är det inte skämt om strukturfonden som man vill höra utan frågan är hur vi 1979 reellt skall kunna vända utvecklingen när det gäller investeringarna.

Slutligen, herr talman, säger Björn Molin att det är löjligt att kräva en ansvarsfull energipolitik. Ja, löjet är i så fall helt på vår sida, Björn Molin. Att efter kärnkraftscirkusen i den borgerliga trepartiregeringen nu tro att vi utan vidare, enbart därför att energiministern heter Tham i stället för Johansson, skall få en ansvarsfull och långsiktigt genomtänkt energipolitik är faktiskt för mycket begärt. För några eller något parti måste folkpartiregeringen i så fall köra över, och den berömda mittensamverkan måste få någon knäck i sin bas för att det skall bli en ansvarsfull energipolitik. Men över denna för folkpartiet centrala fråga väljer Björn Molin att låta löjets skimmer falla.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i den s. k. fiffeldebatten under behandlingen i utskottet. Vpk får ju inte vara med att rösta i finansutskottet, och därför är vårt parti det enda som har rena händer i den här frågan.

Men jag kan inte låta bli att göra en liten sidoanmärkning till Kjell-Olof Feldt. Socialdemokratin bär ju också ett visst ansvar för att det här läget har uppkommit. Ni har ju medverkat till att vi i dag har en minoritetsregering, som bara representerar 10 % av väljarna.

ANDRE VICE TALMANNEN lät nu klubban falla och yttrade:
Repliken gäller Björn Molin.

Talaren fortsatte:

Likafullt är den sakligt korrekt, herr talman.

Om jag får återgå till herr Molin var det bra att han medgav att olika typer av stimulansåtgärder självfallet har olika effekt, men det är en sådan diskussion jag saknar i finansutskottets betänkande. Där har man bara slagit ihop de olika partiernas förslag, gjort prutningar och tillägg på olika poster och fått fram en totalsumma, och så jämför man totalsummorna utan att göra någon kvalitativ värdering av innehållet i de olika förslagen. Det tycker jag är felaktigt.

Jag vill erinra om bakgrunden litet mer, eftersom denna inte blivit klargjord under debatten.

Kapitalismen är som vi alla vet ett utomordentligt slösaktigt system, och det framkommer ju i utomordentligt hög grad under den nuvarande ekonomiska krisen. Den nya långtidsutredningen illustrerar också detta. Enligt dess beräkningar fanns det 1977 en produktivitetsreserv inom industrin på 14 %. När det enbart gällde vad man kallar kapitalsidan uppskattades den effektiva lediga kapaciteten till inte mindre än 20 %. Kapitalismen dömer hundratusentals människor i vårt land till arbetslöshet, och den kan inte utnyttja en väsentlig del av det kapital av produktionsmedel som har skapats. Men det är i detta läge man måste diskutera vilka åtgärder som skall vidtas för att få till stånd ett bättre utnyttjande av arbetskraft och andra produktiva resurser. Det är i det sammanhanget man måste sätta in det krav som vpk ställt om att man skall godta en plan för att skapa 100 000 nya arbeten på 12 månader. Där har vi redogjort för hur man skall möjliggöra sådana insatser. Antagandet och genomförandet av en sådan plan skulle ha en utomordentligt positiv effekt för utvecklingen av hela den svenska ekonomin.

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade naturligtvis inte att det var löjligt att kräva en ansvarsfull energipolitik. Det hörde nog Kjell-Olof Feldt också. Jag sade att jag inte förstod vad det skulle vara för glädje med att nu kräva ett tillkännagivande av en ansvarsfull energipolitik där man inte gör några ytterligare preciseringar.

Nr 54

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Jag hade inga nya argument att anföra mot strukturfonden – det skall jag gärna erkänna – men Kjell-Olof Feldt hade heller inga nya argument att anföra för den. Vi har diskuterat saken tre gånger tidigare här i kammaren.

Jag har sagt, Kjell-Olof Feldt, att det har skett en återhämtning i den svenska ekonomin. Vi är enligt min mening i hög grad på väg till en situation, där det blir bättre balans. Jag undrar om socialdemokraterna verkligen vill förneka detta.

I reservationen står det i och för sig några ord om att produktionen och handelsbalansen har utvecklat sig mera positivt än man hade anledning att räkna med i våras. Det är ju ett litet erkännande av att här skett en förändring till det bättre, men någon annan förklaring än lagerutvecklingen vill socialdemokraterna inte nämna i sin reservation. Men enligt min mening är det ändå obestridligt att den ekonomiska politik som började föras under våren 1977 givit mycket positiva resultat. Den har lett till att vi fått en bättre konkurrenskraft, den har medfört en oväntat kraftig ökning av exporten, den har medfört ett överskott i handelsbalansen mot ett underskott förra året, den har inneburit att underskottet i bytesbalansen sjunkit mycket påtagligt och beräknas nu stanna vid ungefär 7 miljarder kronor, medan socialdemokraterna i sin reservation nämner ett något högre tal. Inflationen är vida lägre. Arbetslösheten ligger fortfarande på en relativt hög nivå, men vi har anledning att räkna med en lägre arbetslöshet under 1979. Detta är väl positiva resultat av den ekonomiska politik som förts och måste väl i all rimlighets namn kunna beskrivas som en återhämtning på vägen till en sund ekonomi.

Jag vill tillägga att denna återhämtning inte hade kommit till stånd eller i varje fall inte blivit lika stark om vi hade följt socialdemokraternas rekommendationer. Då hade vi avstått från att ta bort löneskatten, då hade vi avstått från att devalvera, då hade vi varit kvar i valutaormen och då hade vi haft problem med kostnadsläget. Vi hade icke kunnat öka vår export i den utsträckningen, vi hade haft större underskott i handels- och bytesbalansen och ett större behov av att låna pengar utomlands. Då hade vi inte kunnat få uppleva samma lyckosamma resultat som vi nu kan se.

Till sist, herr talman. I procedurfrågan vill jag bestämt avvisa Carl-Henrik Hermanssons antydning om att vi inte skulle ha rena händer. Vad jag upprepat två gånger här är att det inte begåtts några formella fel vid handläggningen, så jag har även i det avseendet rena händer, herr Hermansson, och det tror jag att herr Feldt också har.

Vad jag däremot sade var att nuvarande procedurordningen i riksdagen, grundlagen och riksdagsordningens tillämpningsbestämmelser, ger all rätt för dem som i en förberedande votering fått sitt förstahandsyrkande avslaget att vid huvudvoteringen rösta på och reservera sig för sitt andrahandsyrkande. Det är obestridligt.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m):

Herr.talman! Finansutskottets majoritet har slutit upp bakom modera-

ternas och folkpartiets förslag om hur stora stimulanserna bör vara, och riksdagens beslut kommer sannolikt att följa dessa förslag. Sedan har folkpartiet i skatteutskottet följt en helt annan linje och i de konkreta frågorna ställt sig bakom yrkanden som innebär, att stimulansen blir mindre än vad partiet hemställt om i finansutskottet.

Riksdagen kommer genom detta agerande att fatta motstridiga beslut, och folkpartiet står bakom bägge dessa motstridiga beslut. Att jag kommer sist bland partiernas företrädare i debatten om finansutskottets betänkande måste, såvitt jag förstår, bero på att jag är den ende som i realiteten företräder de uppfattningar som finansutskottets majoritet har givit uttryck för i utskottsbetänkandet. Till en del beror det förhållandet att det över huvud taget är möjligt att fatta dessa motstridiga beslut på en och samma dag på den något underliga konstitutionella ställning som finansutskottet har, men det skall vi inte diskutera i detta sammanhang.

De olika förslag som lagts fram har vägts mot varandra mycket ingående. Stora risker har sagts på det ena eller andra sättet vara förenade med det ena eller andra förslaget. Och en sådan noggrann prövning måste ske. Men det är naturligtvis något underligt att nu väga olika stimulanspaket på apoteksvåg när man inte vet vad den statsbudget som skall läggas fram om några veckor innebär på många miljarder när i fråga om budgetbalans och inverkan på samhällsekonomin. Vad vi vet är att det säkert kommer förslag till nya stora statsutgifter som det inte har varit möjligt att ta med i beräkningarna nu.

Vad vi vidare kan ta för givet är att regeringen säkert själv kommer att lägga fram förslag om ytterligare utgifter utöver vad som kommer att redovisas i statsbudgeten. När man t. ex. nu höjer arbetsgivaravgifterna i ett känsligt sysselsättningsläge kommer detta att drabba inte minst olika krisbranscher som teko och varv. Den långa raden av krisföretag i övrigt får då naturligtvis svårare att klara sig. Då behövs det sedan nya anslag för att reparera skattepolitikens dåliga inverkan på sysselsättningen. När sådana förslag sedan läggs fram om nya pengar till AMS och industrisubventioner får budgethänsyn flyga och fara.

Därför tycker vi moderater att det är bakvänt att som nu sker höja löneskatterna. Utan den höjningen skulle sysselsättningen bli bättre och så småningom färre utgifter för AMS och industrisubventioner att tränga sig på. Hotet mot sysselsättningen kommer i hög grad från skattepolitiken och från ytterligare skattehöjningar avsedda att täcka de utgifter som gjorts för att försöka reparera de skador som uppstått just genom de höga skatterna. Vi moderater vänder oss emot detta högskattepolitikens raseri och vill framhålla, att den politik vi signerade inom trepartiregeringen med i stället sänkta löneskatter har varit framgångsrik och borde fullföljas. Den har lett till bättre konkurrenskraft, högre sysselsättning och lägre priser. Bl. a. har den långsammare prisökningen för alla varit mera värdefull, ökat standarden mera, än olika bidragshöjningar.

Det är viktigt att på detta sätt försöka klargöra vilka verkningar olika ekonomisk-politiska paket har på samhällsekonomin. Den omedelbara verkan på statsbudgeten är inte samma sak som verkan på samhällseko-

nomin och därmed på statens inkomster och utgifter på sikt. Och det är när allt kommer omkring detta som spelar någon roll, men det tappar man ofta bort i en felvisande och statisk budgetexercis.

Låt mig ta ett exempel till på detta. Socialdemokraterna vill kraftigt höja förmögenhetsskatterna, och de skatteinkomster man därvid tror sig få in vill man räkna som en åtstramande åtgärd, så att stimulanserna i övrigt inte blir för stora. Men verkan på samhällsekonomin av en sådan skattehöjning blir inte åtstramande utan det omvända. Det blir en konsumtionsökning, eftersom många kommer att spara mindre när det blir ytterligare skatt på sparande. Långsiktigt leder det till en än mera försämrad utveckling i och med att det minskade sparatet ger ett mindre underlag för investeringar.

Det viktigaste av allt i dagens läge när vi bedömer den samhällsekonomiska utvecklingen är dock att göra klart för sig att skattepolitikens inverkan på samhällsekonomin är en annan än den som redovisas i sådana statiska budgetberäkningar. Hur mycket man kan tillåta av stimulansåtgärder i ett visst paket beror på hur den ena eller den andra åtgärden påverkar inte bara konsumtionen utan också produktionen och produktionsresurserna. Därför är det nödvändigt, herr talman, att i detta sammanhang ägna en viss uppmärksamhet också åt skatteutvecklingen.

En sänkning av marginalskatterna ger de enskilda inkomsttagarna mera pengar i handen och ökar konsumtionen och är därigenom visserligen en stimulansåtgärd, men till skillnad från andra sätt att stimulera konsumtionen blir det steg för steg mycket gynnsamma verkningar av sänkta marginalskatter. När man har möjlighet att genomföra stimulansåtgärder gäller det att försöka slå mer än en fluga i samma smäll, genom att vidta sådana åtgärder som har långsiktigt gynnsamma och resursskapande verkningar. Det är därför vi moderater vill att marginalskatterna nu skall sänkas som vi har föreslagit, som ett steg i rätt riktning. Ett stimulanspaket utan marginalskattesänkningar måste göras mindre därför att det saknas gynnsamma resursskapande verkningar. Jag tycker att det är beklagligt att folkpartiet i skatteutskottet har frånträtt sin egen proposition i detta avseende.

Det brukar ofta sägas att vi inte har råd att sänka skatten för då får vi inte pengar till att betala sjukvård, pensioner och annat mycket viktigt. Men det har blivit hög tid att dra den omvända slutsatsen. Om vi inte sänker skatten i bemärkelsen skattetrycket, skattesatserna, får vi en så dålig ekonomisk utveckling i landet att vi inte kommer att få tillräckligt med skatteinkomster att betala alla åtaganden som redan gjorts. Vi kan redan se att vi under hela 1970-talet haft sämre ekonomisk utveckling än andra industriländer och därmed faktiskt fått ett sämre skatteunderlag än vi annars kunde ha haft.

De stora budgetunderskott som landet f. n. har och som man, om de fortsätter, har all anledning att vara mycket oroad över är icke följden av att vi har alltför låga skattesatser och betyder inte att vi skulle behöva höja skattetrycket, utan de är en följd av att skatteunderlaget har utvecklats ogynnsamt under 1970-talet och att ofantliga ytterligare statliga utgifter krävs under denna period för att reparera de skador som de alltför höga skatterna åsamkat både enskilda individer och företag.

Vi kan ju också konstatera att Gunnar Nilsson i LO och åtminstone ytterligare någon ledande fackföreningsman gjort gällande, att den reala ekonomiska utvecklingen synes bli så svag att de inte tror, att man kan klara att fullgöra åtagandena till pensionärerna. Men det vore ju för eländigt om det skulle gå på det viset, och det är därför det fordras en resursskapande politik. Pensionärerna, som under sin aktiva tid med hårt arbete skapat landets välstånd, skall få de utfästelser som givits infriade. Men det är då också nödvändigt att se till att det förs en resursskapande ekonomisk politik, så att man får faktiska möjligheter att klara de åtaganden som är gjorda i detta och i andra avseenden.

Vi får icke glömma att skatteinkomsterna, de pengar som behövs för att klara olika åtaganden i ett land, inte bara beror på skattestrycket och höga skattesatser som man bestämmer om här i riksdagen, utan också på skatteunderlaget, dvs. den reala ekonomiska utvecklingen i landet. De skyhöga skattesatserna, främst marginalskatterna, motverkar sitt eget syfte att dra in pengar till staten. De är ett allvarligt hot mot den ekonomiska stabiliteten i landet och kan inte förbigås när vi resonerar om vilken typ av ekonomisk politik som bör föras.

Det har slagit mig att svensk skattepolitik under efterkrigstiden, speciellt under 1970-talets första hälft, påminner mycket om den prispolitik som SJ tidigare förde. Man höjde priserna, och då reste folk mindre och man fick in mindre intäkter. Då höjde man priserna ännu mera för att täcka inkomstgapet, och sedan reste folk ännu mindre. Då höjde man priserna en gång till och började lägga ned sådana verksamheter, dvs. bandelar, som hade blivit olönsamma.

Precis sådan har alltför mycket av svensk skattepolitik under socialdemokratin varit, och vi moderater har länge varnat för sådana verkningar. Man har höjt skattesatserna, och därigenom försvårat den ekonomiska verksamheten och skatteunderlaget, nationalinkomsten, utvecklas illa. Då höjer man skattesatserna ytterligare, så att det blir ännu mer påfrestande att hålla i gång företag och hela näringsgrenar. Nedläggningar i stor skala sätter in, och då tvingas man betala ut subventioner för att hindra dessa nedläggningar. Sedan tvingas man ytterligare höja skatterna för att så småningom börja betala alla dessa olika subventioner.

För att fullfölja denna liknelse, herr talman, skulle jag vilja säga att Jan Carlzon på Linjeflyg har visat, att en annan prisfilosofi fungerar bättre. Det börjar faktiskt bli dags för en skattepolitikens Jan Carlzon i vårt land.

Under moderaternas tid i regeringen togs avsevärda steg i riktning mot rimligare skatter på det statliga området. Löneskatter sänktes, marginalskatter reducerades och indexreglering genomfördes. Trots att vissa indirekta skatter höjdes, som ett led i strävandena att försöka reparera tidigare misstag som hade begåtts i den ekonomiska politiken, har faktiskt under den tid som vi var i regeringen de statliga skatternas andel i BNP snarast minskat. Däremot har kommunerna höjt sina skattesatser kraftigt, vilket är olyckligt. Men genom olika insatser har dock sådana höjningar för nästa år kunnat begränsas.

Det vore mycket beklagligt om den utveckling i rätt riktning som inletts under den senaste tvåårsperioden inte skulle fortsättas. De beslut som kommer att tas i skattefrågorna i dag är inte övertygande. I stället är det klart att en stor majoritet i riksdagen i lugn och ro skriver under en skattepolitik som har fortsatt nedbrytande verkningar i en falsk tro att man därmed skall få mera pengar till ständigt nya utgifter, inte minst till subventioner åt folk och företag som inte klarar sin ekonomi efter att ha betalt stora skatter. I detta olympiska lugn fortskrider riksdagens majoritet allt under det att, såvitt jag förstår, det knappast finns någon utanför riksdagen som deltar i debatten som försvarare av det nu rådande skattesystemet och skattetrycket. Det vore beklagligt om det som står klart för de flesta utanför riksdagen skulle gå upp för riksdagens majoritet först då den efter att ha visat blott ett ständigt utredandes falska handlingskraft tagit sig fram till t. ex. 1985, då enligt metallutredare Edin skattekaos kommer att ha inträffat.

För att vi skall få en bättre ekonomisk utveckling här i landet kommer moderaterna att arbeta för ett rimligare skattetryck. Vi anser att det måste bli ett stopp för de ständiga kommunalskattehöjningarna. Vi anser att marginalskatterna skall sänkas i rejäla steg, så att vi får högst 50 % marginalskatt i de vanliga inkomstlägena för heltidsarbetande. Vi anser att omfattande marginalskattesänkningar för höginkomsttagare bör kopplas ihop med överenskommelser med SACO och SAF om att bruttolöner – löner före skatt – som blivit så höga just därför att det nästan inte blir något kvar efter skatt, skall kunna justeras. Vi anser att skatterna på sysselsättningen bör sänkas för att undvika alltmera av AMS-utgifter och industrisubventioner som passiviserar och snedvrider. Vi anser att löneskatterna först och främst bör sänkas i stödområdena, där sysselsättningsläget är besvärligast.

Sådana förändringar i våra skatter måste genomföras. Det nuvarande skattetrycket riskerar att bli asocialt: asocialt genom att ge en dålig ekonomisk utveckling så att det inte finns resurser i framtiden för alla åtaganden som gjorts; asocialt därför att allt flera kommer att ägna sig åt skatteflykt och skattefusk för att försöka tjäna pengar. För att möjliggöra en sådan anpassning till en rimlig inriktning av skattepolitiken kommer vi moderater också i den praktiska hanteringen att vara mycket återhållsamma när det gäller nya utgiftsåtaganden både på den statliga och på den kommunala sidan.

Socialdemokraterna, i dag företrädna av herr Feldt, har varnat för det stora budgetunderskottet. Jag håller med honom om att det är utomordentligt allvarligt om budgetunderskottet fortsätter. Under den här perioden har det funnits motiv för dessa underskott. Men jag kan inte i herr Feldts argumentation spåra någon som helst konstruktiv idé om hur man skulle kunna komma till rätta med budgetunderskotten. I stället hörde jag förslag om stora nya utgifter, och vi kommer säkert vad tiden lider att få flera sådana förslag. När herr Feldt talar om en omläggning av finanspolitiken, kan man nästan ana att han står i kulissen och tänker sig nya, stora skattehöjningar för att försöka rätta till budgetbalansen.

Jag tror faktiskt att herr Feldt, som ju är en begåvad karl, är alldeles på det

klara med – om han tänker efter på sin kammare – att ytterligare höjningar av skattesatserna inte alls skulle komma att hjälpa upp de budgetunderskott vi har. Vad som skulle hända är att vi fick en ytterligare försämrad utveckling av skatteunderlaget här i landet, dvs. en ytterligare försämrad tillväxt i förhållande till andra länder. Ytterligare skattehöjningar skulle uppenbarligen göra det ännu svårare för de enskilda människorna att klara sig. Företagen skulle också få det svårare när de betalt löneskatter och annat. Men genast skulle herr Feldt rycka ut med nya stora subventioner och reparera skadorna. Inte kan man rätta till de finanspolitiska problemen med denna typ av politik!

Trepartiregeringen hann med att klara den första fasen i ett program för ekonomisk återhämtning, och de gynnsamma verkningarna av dessa insatser är nu uppenbara. Herr Feldt försökte göra gällande att vi skryter så fruktansvärt och säger att varenda problem är borta. Det har vi inte alls gjort. Jag skall om ett ögonblick peka på en hel del problem som finns kvar. Herr Feldt gör också gällande att det i själva verket inte inträffat några förbättringar. Jag tror att herr Feldt har helt fel. Det har i det ekonomiska läget varit möjligt att se klara förbättringar i förhållanden som var mycket skeva och farliga för landet när trepartiregeringen trädde till. Alla neutrala observatörer som haft något att säga har givit oss stöd i denna uppfattning.

Det är endast för de blinda omöjligt att se att det inträffat klara förbättringar i handelsbalansen, att Sverige har återtagit marknadsandelar på världsmarknaden och på vår egen hemmamarknad, som vi förlorade genom en socialdemokratisk politik i början av 1970-talet. Industriproduktionen ökar i år för första gången sedan 1974. Sysselsättningsläget är förhållandevis gynnsamt och arbetslösheten är mindre än den var när socialdemokraterna hade regeringsansvaret i början på 1970-talet. Enligt prognoserna kommer bruttonationalprodukten att öka med drygt 2 %, vilket är den största ökningen sedan 1974. Utsikterna för 1979 är ännu bättre. Inflationen under den senaste halvårdsperioden är klart lägre än i jämförbara industriländer. Endast om man är politiskt förblindad, gör man missgreppet att inte erkänna dessa förhållanden.

Men alla problem är inte borta, utan det finns mycket kvar att göra. Det måste understrykas att det inte är möjligt att under en regeringstid på två år rätta till allting. Men vi har klarat av den första fasen genom att återge landet konkurrenskraft och förutsättningar för förbättringar i sysselsättning och ekonomisk utveckling. Vi har också lagt grunden till etapp 2 inom den ekonomiska politiken – att föra en resursskapande politik som ökar vårt välbefinnande, dvs. att ta till vara de möjligheter som skapats under trepartiregeringens tid. En rimlig skattepolitik är ett led i en sådan politik.

Utrymmet för stimulansinsatser är i hög grad beroende av hur den ekonomiska politiken hanteras under fas 2.

Utrymmet för stimulanspolitik bestäms i hög grad av hur den ekonomiska politiken i övrigt förs. Ytterst viktigt är att undvika flaskhalsar i produktionen när ett uppsving får fart. Det behövs en flexibel och anpassningsbar ekonomi.

Ju trögare arbetsmarknaden och kapitalmarknaden fungerar, desto tidigare i uppsvinget uppstår flaskhalsar som kommer att omöjliggöra en fortsatt uppgång utan svår inflation och därav följande hot mot konkurrensläge och sysselsättning. Om arbetskraft inte flyttar från företag och branscher som måste krympa över till företag och branscher som kan och måste öka när efterfrågan stiger – ja, då blir det flaskhalsar. De höga industrisubventionerna, vissa inslag i AMS-politiken – att snarare dela ut stöd och ordna kurser än att verkligen förmedla arbeten – och de höga marginalskatterna som gör det olönsamt att byta arbete, och turordningsreglerna i Åmanlagarna som tillämpas stelt och gör det riskabelt att byta arbete, ger en orörlig arbetsmarknad. Detta kommer att försvåra en ekonomisk återhämtning och ökad sysselsättning.

Om det skall bli någon fart i svensk ekonomi och full sysselsättning i verkligheten, och inte bara i statistiken så man döljer den verkliga arbetslösheten på olika sätt, måste det bli mera av rörlighet yrkesmässigt och mellan företag och branscher.

Däremot gäller det, herr talman, att se till att en rörlighetsbefrämjande politik inte leder till en utarmning av Norrland och stödområdena. Självfallet måste det finnas en rörlighet inom dessa regioner. Men det fordras en aktiv regionalpolitik för att hindra en massiv utflyttning från stödområdena. Grundläggande för en sådan politik måste vara att skapa ett allmänt bättre konkurrensläge. Jag vill understryka att när vi tog oss ur den värsta krisen under de senaste två åren, gjorde vi det med generella ingrepp som en devalvering, lägre löneskatter och räntesänkningar. Det var sådana generella åtgärder, och inte alla olika subventioner som sattes in, som satte Sverige på fötter. Vi drev en politik med dessa allmänna åtgärder som gjorde det möjligt att konkurrera och att fortsätta verksamheter. På samma sätt måste i grunden för en aktiv regionalpolitik ligga generella insatser i Norrland för att få ett bättre näringsklimat. Det är framför allt när det gäller löneskatter som det bör finnas underlag för sänkningar som kan göra det lättare att bevara verksamheter som redan finns och expandera nya. Självfallet behövs också regionalpolitiska insatser av sedvanlig typ ovanpå detta, men de kan inte dra hela lasset utan att det skapas skadliga snedvridningar.

Herr Feldt ställde i diskussionen med herr Åsling en fråga om vad det var för nytta med dessa sänkningar av löneskatten i det inre stödområdet som gjordes under ett antal år. Jag är inte säker på att det kom något omfattande svar på den frågan, och därför tänkte jag ta litet tid för att förklara detta, om Kjell-Olof Feldt har så svårt att förstå det.

Det är inte Kjell-Olof Feldt helt obekant – eftersom han också har varit handelsminister – att glesbygdshandeln har problem, att det är ett tryck i fråga om nedläggningar av butiker och att det fordras ganska mycket av statliga stödinsatser för att försöka se till att butikerna inte försvinner. Då bör det inte vara alldeles omöjligt för herr Feldt att tänka sig in i att om man har lägre skatter i det inre stödområdet går det lättare att vidmakthålla denna service och se till att bygden kan leva vidare. Det är ett exempel på hur man med sådana åtgärder kan få ett förbättrat läge utan att sedan i ännu högre grad

behöva reparera skadorna av en dålig skattepolitik genom ytterligare subventioner.

Jordbruk är viktigt i glesbygdsområdena – det är ju svårt att ha en fabrik på varje mindre ort. Jordbruket, de areella näringarna, har stor betydelse, och jag gör gällande att det har blivit lättare att fortsätta driva jordbruk i glesbygd genom att man där har en lägre löneskatt. Det är på samma sätt med skogsbruket. Det har varit lättare att fortsätta skogsbruk upp mot nollzonen i och med att kostnadsbelastningen har varit mindre där. LKAB använde alltid socialdemokraterna som någon sorts paradexempel tidigare när man skällde på den sänkta löneskatten. Är det så idiotiskt att man genom sänkt löneskatt ger pengar till LKAB? Läs då i pressen om hur det f. n. ser ut i LKAB! Jag skulle vilja göra gällande att om vi hade lägre löneskatter i det inre stödområdet, då skulle man med motsvarande antal miljoner kronor kunna minska subventionerna för att hålla LKAB gående liksom alla andra verksamheter, underleverantörer osv., i området. Jag gör också gällande att turismen genom att man får lägre kostnader skulle kunna få lättare att konkurrera, vilket inte är alldeles betydelselöst med tanke på det konkurrenstryck man har på grund av bl. a. charterresorna utomlands.

Jag ville, herr talman, gå igenom detta noggrant, eftersom herr Feldt ställde några frågor som inte blivit fullständigt besvarade och eftersom riksdagsbeslutet om en sänkning av löneskatterna i det inre stödområdet är resultatet av en motion från moderaterna.

Den selektiva politiken, detta att gå in med stöd i form av punktinsatser i stället för att göra allmänna insatser, är väldigt lockande för politiker. De kan resa ut och peka på vad de har gjort, och då räknar de upp tio exempel på punktinsatser. Men jag vill slå fast att detta lätt blir ett lurendrejeri. Summan av kostnaderna för alla dessa punktinsatser blir ofta större än om man – jag upprepar: som den borgerliga regeringen gjorde – hade skapat en allmänt bättre konkurrensförhållande för en region eller för hela landet.

Herr talman! Socialdemokraterna kräver nu ännu större stimulansåtgärder än de borgerliga partierna. Jag vill understryka att om vi under de två senaste åren hade fört en socialdemokratisk ekonomisk politik, då hade det inneburit att man icke hade kunnat göra några av dessa insatser – växelkursändringar, sänkta löneskatter, osv. – av allmänt konkurrensförbättrande typ. Tillsammans hade detta inneburit att det svenska kostnadsläget i förhållande till det utländska hade varit ungefär 25 % högre än det nu är. Jag tror inte att det fordras mycket fantasi för att tänka sig in i vilka kriser som skulle ha rått i svensk ekonomi och på en lång rad olika orter, om vi hade fört en sådan politik.

Herr Feldt talade om att det under de senaste åren har skett en utslagning av företag. Men de företagsnedläggningar som förekommit utgör en bråkdel av de nedläggningar som hade ägt rum om vi i stället hade haft en socialdemokratisk kostnadshöjande politik. Då hade svenskt näringsliv i dess helhet varit utslaget. Herr Feldt bör alltså vara glad över att trepartiregeringen förde en ekonomisk politik som gör att det nu är bättre balans i våra utrikesaffärer och att kostnads- och konkurrensläget är sådant att man över

huvud taget vågar och har utrymme för att stimulera den privata konsumtionen. Men det finns inte utrymme för så stora stimulanser som socialdemokraterna kräver, alldeles särskilt som den inriktning de vill ge åtgärderna motverkar en rimlig skattepolitik och i övrigt inte innebär att flaskhalsar och inflationspolitik kan undvikas.

Socialdemokraterna säger i detta utskottsbetänkande att en indexreglering av skatteskalorna är orättfärdig. Jag tror inte att herr Feldt har svarat på frågan: Skulle det vara orättfärdigt att se till att inte inflationen höjer skattetrycket? I så fall vore det ju orättfärdigt att bekämpa inflationen, för om prisstegringarna upphör behövs inget inflationsskydd för skatteskalen. Menar herr Feldt och socialdemokraterna på fullt allvar att det vore orättfärdigt att avskaffa inflationen?

I herr Feldts inlägg fanns en kritik av att investeringsutvecklingen varit sådan att det varit en kraftig nedgång i investeringarna. Det bör då framhållas att industriinvesteringarna har minskat sedan 1974. Det tar sin tid att vrida en dålig ekonomisk utveckling rätt. Det är ytterst beklagligt att det har tagit denna tid och att man först nu har möjlighet att se att de åtgärder som satts in under trepartiregeringens tid kan innebära en ökning av investeringarna. Det är sviterna av den tidigare ekonomiska politiken – jag tror inte att jag är orättvis när jag påstår detta, och jag gör det inte av partitaktiska skäl – som gjorde det omöjligt för företagen att konkurrera och som gjorde att man tappade lusten att bygga ut verksamheter.

Jag vill också säga till herr Feldt att *en* anledning till att återhämtningen inte har gått fortare i det här stycket är det hot som löntagarfonderna utgör. Dessa innebär ju att löntagare med heltidsarbete årligen skulle betala 2 000 kr. till centrala fackföreningsfonder. Ett sådant system skulle antagligen bli kostnadshöjande, och de perspektiven skapar redan nu en minskning av lusten att satsa på framtiden. Lusten ute i företagen att satsa blir ju ännu mindre, när man vet att löntagarfondsförslagen innebär att det centrala facket tänker sig att ta över alla företag som går bra. Den situation som företag och företagare befinner sig i är den, och det är inte så lockande, att om det går bra tar facket över, och om det går dåligt tar banken över.

Herr Feldt sade också att man f. n. behöver en stark satsning på forskning och utveckling, och jag ger honom fullständigt rätt. Jag vill bara beklaga att man under socialdemokraternas regeringsinnehav inledde en nedrustning i detta avseende, och jag vill också beklaga att man gjorde det alldeles särskilt svårt, och betraktade det nästan som något kriminellt, att ha nära förbindelser mellan universitet och företag för att verkligen stimulera produktförnyelse i näringslivet. Jag vill understryka, herr Feldt, att det är föga meningsfullt att kräva mera pengar till forskning och utveckling, om man inte samtidigt gör det glasklart att dessa pengar blir helt verkninglösa, om det inte också finns skickliga forskare. Och skickliga forskare får man inte fram utan att det finns en god utbildning, dvs. hög kvalitet på våra universitet när det gäller utbildningen, och hög kvalitet på universiteten får vi inte utan att också ha hög kvalitet på skolväsendet över huvud taget. Det förefaller som om moderaterna är de enda som gör detta ganska enkla påpekande att för

forskning och utveckling behövs inte bara pengar utan kvalitet i skolväsendet och i forskningen och utbildning vid universiteten.

Vi resonerar i dag om stimulanspolitik, men vad som framför allt behöver stimuleras är de många människornas lust att skapa något, att åstadkomma något, att satsa på framtiden, att arbeta och göra en insats. Vår största resurs är just de enskilda människornas lust att vilja åstadkomma något. Därför måste det vara lönande att arbeta. Det är denna stimulanspolitik som är det viktigaste i dagens läge, viktigare än konsumtionsstimulanser av olika slag. Låt oss för all del inte lura oss själva av de mycket optimistiska konjunkturrapporter som nu läggs fram och som täcker 1979. Utsikterna för det året är goda, men inte därför att det blir någon verklig tillväxt i bemärkelsen att landets produktiva resurser ökar. Nej, förutsättningarna är gynnsamma, därför att man till följd av trepartiregeringens åtgärder i vad jag har kallat etapp I kommit dithän att man nu har förutsättningar att bättre utnyttja de resurser som redan finns. Det ligger frestande nära till hands att förväxla dessa två förlopp och tro att en process med stark tillväxt nu har inletts och i yran fatta nya beslut om offentliga utgifter, som förutsätter framtida finansiering genom en snabb ekonomisk tillväxt, trots att förutsättningarna härför knappast har skapats. Dessa förbättras f. ö. knappast genom dagens riksdagsbeslut, åtminstone inte i någon annan bemärkelse än att man hindrar att försämringar uppstår till följd av socialdemokraternas nedbrytande förslag.

Det är, herr talman, mot denna bakgrund som SNS-ekonomerna i sin i dagarna utkomna rapport skriver följande: "Om inte den ekonomiska politiken under de närmaste ett två åren hanteras skickligt, finns stora risker att en ny acceleration av lönekostnader och inflationstakt som förnyade underskott i handelsbalansen åter tvingar fram en 'svångremspolitik'. Detta skulle innebära --- att de senaste årens uppoffringar gjorts till ingen nytta."

Herr talman! Jag yrkar på alla punkter bifall till utskottets hemställan och till den motivering till punkt 21 som ges i reservationen 3.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var en märklig företrädare för finansutskottets majoritetsförslag som uppträdde här i talarstolen. Inte en siffra var tydligen rätt i det betänkande som Burenstam Linder skrivit på. Jag tycker att detta bekräftar vad jag sagt om hur illa folkpartiet skött den parlamentariska handläggningen av den ekonomiska politiken.

Sedan formade sig Burenstam Linders anförande till ett generalangrepp mot skattepolitik och skattetryck i gammal dålig högerstil. Nu skall skattepolitiken diskuteras senare. Men jag tycker att en sak borde man kunna få reda på av Burenstam Linder, nämligen hur det kunde komma sig att skattetrycket, mätt som andel av nationalinkomsten, under herr Bohmans tid

som ekonomiminister ökade snabbare än under någon annan motsvarande tidsperiod när finansministern hette Gunnar Sträng. Varför blev – helt enkelt – moderaterna i regeringsställning ett sådant skattehöjarparti?

Det skall bli intressant att höra om Burenstam Linder är beredd att ta en del av ansvaret eller om vi nu, liksom av Nils Åsling, skall få höra att den här skattepolitiken var fel men att det inte fanns, som det hette, reella förutsättningar för moderaterna att driva en riktig skattepolitik i högerstil.

Burenstam Linder säger också att budgetunderskott är farliga. Där är vi tydligen ense. Och han efterlyser konstruktiva idéer. Ja, vad har han då själv att komma med?

Det första är det vanliga, att man skall vara återhållsam med nya, stora utgifter, och det låter sig väl sägas. Men också här uppstår frågan hur moderata samlingspartiet i två år kunde medverka till att statsutgifterna ökade med 40 miljarder mer än statsinkomsterna under samma tid. Kan det möjligen illustrera att det är lätt att från riksdagens talarstol stå och kräva återhållsamhet och en helt annan sak att ställas inför resultatet av en misslyckad ekonomisk politik?

Den andra konstruktiva idén är att Burenstam Linder nu – och det var inte alls oväntat – står och lovar stora, nya skattesänkningar. Men om de skattesänkningarna inte skall leda till ännu större budgetunderskott, vem skall då betala dem? Man kan tala mycket om att detta på lång sikt får alla möjliga positiva effekter på tillväxten, men omedelbart och för överskådlig tid blir effekten försvagade statsinkomster. Och frågan är vem som skall betala. Är det de arbetslösa, pensionärerna, de sjuka? Det har förts fram diverse moderata idéer under senare tid om hur betalningen för den offentliga servicen skall lastas över på de svagaste grupperna.

Nej, herr talman, det var en riktigt reaktionär salva som herr Burenstam Linder avlossade. Det är tydligen två års undertryckt ilska som Burenstam Linder nu låter gå ut inte bara över oss socialdemokrater utan också över sina forna regeringskamrater.

BJÖRN MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte direkt polemisera mot Staffan Burenstam Linder. Vi har ju samma uppfattning när det gäller finansutskottets betänkande, och vi har också i huvudsak samma uppfattning när det gäller det aktuella skattebeslutet. Där hade vi från både moderaternas och folkpartiets sida önskat en något större marginalskattesänkning. Men vi har fått acceptera en lägre nivå på skattesänkningarna för att få igenom någon marginalskattesänkning alls.

Det är inte heller riktigt att beskriva situationen inför det beslut som nu skall fattas så att det kommer att bli motstridiga beslut. Däremot kan jag gärna hålla med om, vilket jag sagt tidigare i en diskussion med Kjell-Olof Feldt, att procedurordningen inte är tillfredsställande. Det finns inte i riksdagen någon form för samordning när det gäller ekonomiska beslut av det här slaget. Jag tycker att denna slutsats bör kunna leda till att vi i lugn och ro sätter oss ner och mellan partigrupperna försöker diskutera oss fram till en bättre tingens

ordning. Jag skall gärna medverka till att det kan ske i finansutskottet.

Ytterligare en liten kommentar till Staffan Burenstam Linders inlägg. Han sade att vi inte borde höja löneskatten. Nu har vi ju i enighet mellan de tre icke-socialistiska partierna tagit bort löneskatten, dvs. den allmänna arbetsgivaravgiften. Vad Staffan Burenstam Linder nu diskuterar är att man inte borde genomföra de höjningar av arbetsgivarnas sociala avgifter som riksdagen redan beslutat om. Där har vi sagt att det nu inte är möjligt med hänsyn till kostnaderna för olika sociala åtaganden, även om det finns skäl att ytterligare förbättra de svenska industriföretagens relativa kostnadsläge. Men vad vi i utskottsmajoriteten säger och som både Staffan Burenstam Linder och jag har skrivit under är att någon förändring av arbetsgivaravgifterna, utöver vad riksdagen redan beslutat, i nuvarande läge inte är aktuell. Något yrkande härom har inte heller förts fram. Också på den punkten är vi alltså på samma linje.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Den fråga som herr Feldt tog upp behandlade jag i mitt första inlägg, men herr Feldt kanske lyssnade illa. Jag förkunnade att under vad herr Feldt kallade "herr Bohmans tid som ekonomiminister" gjordes på den statliga sidan stora förändringar i den bemärkelsen att skattesatser sänktes. Socialdemokraterna har ju livligt protesterat mot detta, så det kan inte vara er obekant. Löneskatterna sänktes, marginalsatser sänktes, indexregleringen genomfördes.

Jag sade också, herr Feldt, att vissa indirekta skatter hade höjts för att skapa bättre balans när det gäller olika förhållanden som var resultatet av socialdemokraternas tidigare misslyckade ekonomiska politik.

Jag konstaterade vidare att trots höjningarna av de indirekta skatterna har under herr Bohmans tid som ekonomiminister andelen av skatter till staten snarast minskat under dessa år. Däremot är det fullständigt riktigt att de kommunala skatterna har ökat och det är ytterligt oroande. Men i det avscendet hade ekonomiminister Bohman inte någon direkt befälsrätt. Det hade däremot väl så många av dem som herr Feldt har som partivänner ute i kommunerna och som gärna medverkade till olika kommunala skattechöjningar. Men de är nu djupt oroade av att kommunerna fortsätter denna politik, för det kommer att ta en ände med förskräckelse.

När jag gör vad herr Feldt kallar ett generalangrepp på skattepolitiken, så är jag inte ensam. Det kallades en reaktionär salva, och det uttrycket kan man bara använda om man är absolut ointresserad av vad som står i tidningarna och hur debatten f. n. går ute i landet. Om det som jag säger skall kallas för reaktionärt, så är en lång rad av människor, som står herr Feldt ganska nära, precis lika reaktionära.

Det är icke reaktionärt att i dagens läge påpeka de olika problem som är förenade med att riksdagens ledamöter – men inte svenska folket i övrigt – håller på att lura sig själva att tro att höjningar av skattesatser är samma sak som att skatteinkomsterna strömmar in. Höjningar av dessa skattesatser leder i stället till en försämrad ekonomisk utveckling i landet. Och det är f. n.

en allvarlig förklaring till att budgetunderskottet är så stort som det är.

Att budgetunderskottet under den senaste tvåårsperioden har tillåtits öka har två anledningar.

Den första är att det ur konjunkturpolitisk synvinkel var motiverat att föra den typen av finanspolitik då. Men det är mycket farligt – det har jag också sagt förut – om den typen av budgetpolitik fortsätter under en uppgångsfas. Den andra anledningen till att utgifterna ökade är att det på grund av tidigare socialdemokratisk politik blev nödvändigt med stora transfereringar till olika företag som höll på att gå över styr.

Det är förklaringarna till budgetunderskottet, herr talman.

KJELL-OLOF FELDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först bara notera att Björn Molin tog emot loskan från Staffan Burenstam Linder utan att våga försvara sig. Det är dystert att folkpartiet lägger sig så platt på rygg inför den här typen av angrepp mot en någorlunda förnuftig och progressiv politik.

Jag vill ta upp en sak som Staffan Burenstam Linder sade tidigare. Han frågade mig: Varför är det orättfärdigt att avskaffa inflationen? Det är möjligt att han sade fel, men om han menade vad han sade, skulle det alltså vara en fråga apropå vår kritik av indexregleringen av skatteskalan. Men indexregleringen avskaffar minsann inte inflationen; den håller snarare kvar inflationens orättfärdiga fördelning i samhället. I varje fall fördelar den skattesänkningar på ett orättfärdigt sätt och tar inte hänsyn till hur inflationen i realiteten slår på olika befolkningsgruppers levnadsstandard.

Staffan Burenstam Linder kallade löntagarfonderna för fackföreningsägda fonder. Jag måste fråga honom varifrån han har hämtat informationen att de skulle vara fackföreningsägda. Det finns inte något förslag från vårt håll med det innehållet.

Apropå den förda skattepolitiken under trepartiregeringen förklarar nu Staffan Burenstam Linder att de statliga inkomstskatterna sänktes. Det är förklaringen – till vad? Jo, till att budgetunderskottet har ökat så pass kraftigt. Det var just den poängen jag försökte hämta hem i mitt tidigare inlägg.

Sedan är det nog bra att herr Bohman inte har någon befälsrätt över kommunerna. Jag tror att den sortens kommando skulle skapa ännu större problem för möjligheterna till en vettig utveckling på det området.

Vad är det som är reaktionärt i det som Staffan Burenstam Linder för fram?

Jo, för det första går de skattesänkningar han talar om systematiskt till högre inkomsttagare och till människor med god ekonomisk ställning. De ökar alltså ojämlikheten i förmögenheter och i inkomster.

För det andra kommer betalningen – för den kommer att utkrävas! – att tas från de grupper som har det sämst ställt. Det betyder sämre omvårdnad, sämre förhållanden i skolorna, sämre möjligheter för pensionärer och andra att leva ett liv med en hygglig standard. Det är priset för att denna politik skall kunna genomföras, och därför är det reaktionärt i och med att ni icke på något sätt kan visa hur en sund och ansvarsfull finanspolitik skall kunna förenas

med så utomordentligt lättsinniga och långtgående skattesänkingslöften.

Till slut, herr talman! Staffan Burenstam Linder talar om de välsignelser som genom den sänkta arbetsgivaravgiften i glesbygdsområden har skapats för handeln inom dessa områden. Låt mig då bara påminna om att ifall det är något han har fått kritik för är det just för sin oförmåga att lösa problemen för glesbygdshandeln. Där begärs i dag mångdubbelt större bidrag för att kunna klara denna handel. Problemen där har alltså inte på något sätt lösts genom de sänkta arbetsgivaravgifterna.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande handeln vill jag påminna herr Feldt om att det under min tid som handelsminister var avsevärt färre butiksnedläggningar än under herr Feldts tid.

När jag tog upp en central kritik mot att löntagarfondsdebatten starkt försvårat människors lust att investera f. n., har herr Feldt – observera det! – ingen annan invändning att komma med än att jag sade fackföreningsägda i stället för fackföreningsstyrda. Det var hans enda invändning; annars är tydligen herr Feldt helt ense med mig om det mycket allvarliga i det hot som löntagarfonderna utgör mot ett ekonomiskt uppsving i landet.

Jag upprepar, herr talman, att om man avskaffar inflationen behövs det ingen indexreglering av skatteskalen. Eftersom socialdemokraterna gör gällande att indexregleringen är en sådan ruskig företeelse, socialt orättvis och annat, måste ju därav även följa slutsatsen att avskaffandet av inflationen skulle vara socialt orimligt. Det visar bäst hur innehållslös er kritik av indexregleringen är, och det är väl bara att vänta på att den dagen skall komma då ni upphör med den kritiken.

Herr Feldt kommer så med de sedvanliga frågorna: Vem skall betala kalaset, om man gör en skattesänkning? Är det pensionärerna, som skall få det sämre? Är det sjukvårdsinsatserna som skall gå ner? Men herr Feldt har fullständigt missuppfattat detta. Det är nämligen så, att det stora hotet mot pensionärerna f. n. kommer från en skattepolitik som gör att den ekonomiska utvecklingen i landet är så mycket svagare än vad den skulle behöva vara. Jag vet att herr Feldt, eftersom han inte alls – jag upprepar det – är någon dumbom, förstår detta. Det är åtminstone alldeles uppenbart att Gunnar Nilsson har gått och grubblat på detta, eftersom han säger att det kanske blir så att löftena till pensionärerna inte kan infrias. Jag tycker att det är ynkligt att detta skall behöva sägas, men det blir resultatet av en dålig politik.

Herr Feldt försöker sätta in en demagogisk stöt mot mig då han säger att jag, när jag talar på det sätt som jag gör, är ett hot mot pensionärerna. Det vore eländigt om denna riksdag låter lura sig att gå på denna typ av ytterst billig demagogi och icke i tid ändrar skattesystemet så att det inte går alldeles åt skogen.

Herr Feldt säger att de lågavlönade och de sämst ställda i samhället skulle skadas av en sådan omläggning som jag har talat för. Får jag fråga herr Feldt med hjälp av en bild: Vilka är det som drunknar först när en båt havererar? Det brukar vara de som sitter längst ner. Jag tror att den bilden stämmer rätt

bra också här. Om skattesystemet gör att det blir kaos i ekonomin blir det inte de högutbildade eller med dem jämställda som får det svårast utan just pensionärer och liknande grupper. Det blir dessa som får det svårt att reda ut sin situation, och det måste vi förstå i tid i vårt land.

Förste vice talmannen anmälde att Kjell-Olof Feldt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Vi har i vår motion 1978/79:96 vänt oss mot de nuvarande principerna för inriktningen av den ekonomiska politiken. Det har vi gjort därför att vi anser att dess verkningar är förödande för svensk arbetarklass.

Den folkpartistiska regeringens linje har sammanfattats i propositionen nr 50. Dess syfte är att motivera en fortsättning av den Bohmanska svångremspolitiken, ty det är den som är vägledande, trots allt spegelfäkeri.

Tillkomsten av en folkpartistisk minoritetsregering innebär ingen politisk kursförändring – det torde alla vara på det klara med. Ingenting kommer att bli bättre för svensk arbetarklass. Ännu fler människor kommer att bli arbetslösa, priserna kommer att stiga, så ock hyror, taxor och på sina håll också kommunalskatten.

De rika knösarna kommer också att fortsätta som förut. Vi har nu en industriminister som har stora aktieinnehav och är en av storfinansens betrodda. Blod är tjockare än vatten, heter det ju i ett gammalt ordspråk. Han kommer förmodligen att vara ännu mer lyhörd än sin föregångare för storkapitalets önsknings när det gäller uppläggnings av den ekonomiska politiken, stödet och bidragen till den svenska storfinansens.

Sverige leds nu av en regering som är bildad av ett parti som under många år öppet finansierades av svenskt storkapital. De som finansierade och finansierar detta parti kräver nu sin utdelning – och de får den.

De förslag som presenteras på det skattepolitiska området gynnar framför allt höginkomsttagarna. Det frikostiga stödet till svenskt industrikapital skapar inte full sysselsättning men är till glädje för aktieägarna som äger och bestämmer inom svenskt produktionsliv.

Den svenska ekonomin styrs inte mot några långsiktiga samhällsmål. Den styrs i stället av kapitalstarka grupperingar som har högsta möjliga vinst som sin ledstjärna. Om vinsten inte blir nog stor på hemmaplan, investeras resurserna utomlands eller hålls tillbaka i väntan på bättre tider.

I april i år räknade den borgerliga regeringen med ett budgetunderskott på över 38 miljarder kronor. Nu kan man se att beräkningarna inte räcker och att budgetunderskottet kommer att växa.

Förklaringen är bl. a. den enorma generositeten gentemot de kapitalägande, de stigande militärutgifterna, de öppna möjligheterna till kapitalexport och den åtstramning som har skett och som har minskat den privata och den offentliga konsumtionen. Det är med rasande fart som svenska statens finanser har försämrats under 1970-talet. Under senare hälften av 1960-talet

var det genomsnittliga underskottet i budgeten 3 miljarder kronor, och under de första fem åren på 1970-talet ökade underskotten till i genomsnitt 7 miljarder. Det var ju småpotatis jämfört med dagens ekonomiska situation. Nu handlar det om 40–50 miljarder per år.

Kjell-Olof Feldt talade i dag om det som måste hända när ekonomin kommer in i normala gängor. Han tror uppenbarligen också på kapitalismens självläkande krafter. Men sanningen torde vara att även svensk kapitalism har haft sin guldålder och är på väg nedåt, även om den trenden tillfälligtvis kan brytas. Vad som nu krävs för att varaktigt bryta den nedåtgående trenden i svensk ekonomi är grundläggande förändringar av makt- och ägandeförhållandena. Man måste bryta kapitalets diktatur över produktion och sysselsättning. From kolattro på att man med kapitalismen i orubbat bo skall kunna skapa utveckling och full sysselsättning är att hänge sig åt illusioner. Ju fortare svensk socialdemokrati inser det, desto bättre är det för svensk arbetarklass.

Från borgerligt håll talar man om bättre tider och en förväntad konjunkturuppgång. Staffan Burenstam Linder stod alldeles nyss i denna talarstol och sade: Låt oss inte luras av de optimistiska konjunkturrapporter som nu kommer till synes.

Det var det enda i Staffan Burenstam Linders anförande som jag oreserverat kan instämma i. Jag säger också: Svenska folk, låt inte lura er! Det är sken och bländverk, avsett att dämpa den växande oron bland löntagarna. Kapitalismen är ohjälpligt i utförsbacken, och någon ny guldålder väntar inte bakom hörnet.

När man från borgerligt håll talar om bättre tider och en förväntad konjunkturuppgång tror man förmodligen också på det. Strategin är att återhämtningen skall ske så att monopolen och storkapitalet stärker sin maktställning och får höjd avkastning på det arbetande kapitalet. Det kräver en ekonomisk politik som inriktar sig på återhållsamhet när det gäller standarden för vanligt folk, samtidigt som monopolen får stimulanser av skilda slag.

Den verkliga regeringen i vårt land är regeringen Wallenberg. Det är den som styr svensk politik – inte den borgerliga regeringen; den styrs av den kapitalistiska utvecklingen. Men det betyder ju inte att den borgerliga regeringen kan slippa undan sitt ansvar. Det skulle kunna finnas utrymme för en annan politik även inom det här samhällets ramar. Man behöver exempelvis inte anslå 14 miljarder till militära ändamål. Man behöver inte låta kapital strömma ut ur Sverige för att investeras utomlands. Man kan höja bolagsskatterna, klämma åt skattesvindlarna och spekulanterna. Man kan satsa på statlig företagsuppbyggnad, mera bostäder, barnstugor osv.

Den verkliga tryggheten för arbetarklassen kan aldrig skapas under kapitalismen. Men vi hade inte behövt ha en halv miljon arbetslösa, som det ju är i realiteten, om de borgerliga fört en annan politik.

Nils Åsling sade i den här debattens inledning att trepartiregeringens stabiliseringspolitik varit framgångsrik. Man må ju säga: Gud bevara svensk arbetarklass från sådana fortsatta framgångar! I realiteten en halv miljon

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

arbetslösa, därav närmare 50 000 ungdomar, priser och hyror som har nått svindlande nivåer, företagsnedläggningar runt om i landet och nya varsel om permitteringar för varje dag som går. En framgångsrik stabiliseringspolitik, sade Åsling. Gå ut och säg det till barnfamiljerna, till låginkomsttagarna och pensionärerna. Det kommer att betraktas som ett blodigt hån mot de stora grupper som nu kämpar med växande ekonomiska bekymmer. De ser ingenting framgångsrikt i den politik Åsling så belåtet talade om.

Björn Molin sjöng samma höga visa till den borgerliga politikens lov – och den klingade lika falskt.

Arbetarpartiet kommunisterna vill plädera för motsatsen till den politik som nu utformas i monopolens intresse. Vårt recept mot krisen är utvidgad reformpolitik och förstärkt köpkraft i stället för sänkt levnadsstandard, ökad arbetslöshet och nedskärningar av den offentliga sektorn.

Vi ställer parollen om att försvara levnadsstandarden, arbetarnas reallöneutveckling och jobben.

Vi ställer parollen om en antimonopolistisk front för ett demokratiskt alternativ till den nuvarande politiken. Det bör enligt vår mening innehålla följande huvudpunkter:

Vi vill ha åtgärder till försvar och utvidgning av de arbetandes köpkraft, så att den inhemska produktionen stimuleras och därmed också kapacitetsutnyttjandet inom industrin.

Vi vill ha en förstärkning av de socialpolitiska insatserna genom bl. a. en höjning av barnbidragen.

Vi kräver ökade investeringar i bostadsbyggandet med betoning på flerfamiljshus.

Vi har väckt förslag om utformandet av en handels- och valutapolitik som stoppar kapitalexport och valutautflöde och som innebär en nyorientering av handeln och det ekonomiska samarbetet med de socialistiska länderna.

Vi har i olika sammanhang krävt en samhällelig styrning av investeringspolitiken och en statlig aktivitet som innebär ökad vidareförädling av svenska produkter för att man skall stimulera sysselsättningen och förhindra att regioner utarmas, vilket nu sker.

Våra krav för en demokratisk politik finns sammanfattade bl. a. i motionerna 96, 97, 98 och 100.

Herr talman! I dag går alltför många människor utan arbete. Och många som har arbete går i fruktan för att förlora det. Det går nu inte en dag utan att människor blir arbetslösa. Inte en dag utan att det utfärdas varsel om permitteringar. Inte en dag utan att det talas om nya företagsnedläggningar.

I den här kammaren brukar de borgerliga statsråden tala om att "det är värre i andra länder", där är ännu fler arbetslösa. Men det är en dålig tröst för svensk arbetarklass att det i andra länder finns ännu fler som är drabbade av arbetslöshetens gissel. Vad hjälper det den arbetslöse i Göteborg, Ådalen eller Norrbotten?

Med hjälp av de åtgärder som vi föreslår kan det skapas nya arbetstillfällen, och det är viktigt. Men vi vill också betona att inte ens därmed kan verklig

trygghet skapas för arbetarklassen. Det kan bara ske genom planhushållning och socialism.

I borgerliga massmedia försöker man frammana bilden av att detta är en världsomspännande kris. Men det är inte sant. Däremot omfattar krisen hela det kapitalistiska systemet. Alternativet med planerad ekonomi, en produktion byggd på folkets behov och inte på profitjakt, skapar ingen kris. Den reella socialismens alternativ framträder tydligare och tydligare för de arbetande människorna i den kapitalistiska världen.

Det är första gången på tre decennier som de utvecklade kapitalistiska ländernas ekonomi har befunnit sig i en så långvarig depression. Det börjar också stå klart för allt fler ekonomer, även borgerliga, att en stabil återhämtning och uppgång inom den här ramen inte längre är att vänta. I stället kommer de inneboende motsättningarna och de olösliga problemen innanför kapitalismens ram att förstärkas. Därmed inte sagt att en viss återhämtning inom svensk ekonomi inom den närmaste tiden skulle vara omöjlig. Med det blir med all sannolikhet en uppgång utan kraft, med relativt låg ekonomisk tillväxttakt, låg investeringsgrad och en kvarstående hög arbetslöshet och inflation.

De traditionella metoderna inom den kapitalistiska ekonomin för att möta de återkommande kriserna räcker inte längre. Från storfinansens sida vill man attackera arbetarklassens redan vunna framgångar som en del av sin strategi. I bladen läser vi nu också hur regeringens näringspolitiska delegation anser att problemen skall tacklas: ingen sjukersättning vid korttidsfrånvaro och höjda sjukvårdsavgifter. Från annat håll har det höjts röster som vill spara pengar på pensionärernas bekostnad. Seriöst diskuterar storfinansens toppar införandet av någon typ av samhällskontrakt för att klavbinda svensk arbetarklass och dess organisationer.

Arbetarpartiet kommunisternas väg är den motsatta. Vi anser det nödvändigt att svensk arbetarklass går till motoffensiv, rycker åt sig initiativet och banar väg för en annan ekonomisk politik än den som nu bär regeringen Ullstens signatur.

Jag ber avslutningsvis att få yrka bifall till arbetarpartiet kommunisternas motion i anslutning till det betänkande från finansutskottet som nu behandlas.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! I den till skatteutskottet överlämnade delen av propositionen utgör självfallet frågan om 1979 års skatter det tunga inslaget, men samtidigt finns naturligtvis andra frågor med andra tidsperspektiv som är nog så intressanta. Vi är exempelvis i utskottet överens om att folkpensionärernas extra avdrag bör ökas, och vi är också överens om att det särskilda avdraget för underhåll till icke hemmavarande barn bör höjas från 2 500 till 3 000 kr. per barn och år. Vi har heller ingenting att invända mot att det särskilda avdraget för vissa arbetskläder förlängs med ytterligare tre år. Det finns också andra intressanta saker i utskottets betänkande. Men det är klart att 1979 års skatter är den stora frågan, och jag har därför för avsikt att ganska utförligt uppehålla

mig just vid 1979 års skatteskala.

Från samtliga partier har lämnats motioner, och från de fyra partier som är representerade bland utskottets ordinarie ledamöter förelåg motioner utöver propositionens förslag som skilde sig från varandra högst väsentligt. Utöver det förhållandet att det var miljardbelopp som skilde partierna åt förelåg också stora skillnader i bedömningen av vilka grupper bland de skattskyldiga som bäst var i behov av lättnader.

Det såg i början ut att även i skatteutskottet bli en strid om procedurfrågorna, men jag måste till min glädje säga att dessa frågor så småningom löstes i sämja. Orsaken till oenigheten när det gällde proceduren var om frågan om indexreglering av skatteskallorna var så väsensskild att inte andra slags skatteskallor var likvärdiga med det systemet. Från socialdemokratiskt håll hävdade vi att skatteskallor är skatteskallor oberoende av om de är uppsatta i form av nominella belopp eller i form av basenheter, men vi fick inte stöd för denna syn bland utskottets majoritet.

Nu löstes ändå, som sagt var, problemet på ett sätt som framgår av utskottsberäkningen. Men den kompromiss som var lösningen på problemet betydde att socialdemokraterna av formella skäl i sin reservation beträffande skatteskallorna tvingades göra en hart när obegriplig tabelluppställning. I praktiken är den bara en omräkning i basenheter av de i kronor räknade jämna skiktgränser som föreslagits i socialdemokraternas motion. Man måste alltså ha motionens siffror jämsides för att lätt och snabbt kunna räkna ut skatten på olika kronor.

Samma problem vidlåder f. ö. också majoritetens förslag, som också är uttryckt i basenheter. Det enda som skiljer är reservanternas fyra decimaler.

Denna komplikation – nämligen att man inte direkt i lagstiftningens skattetabell kan avläsa skatten i kronor – är en av indexregleringens avigsidor. Denna väger dock ganska lätt och är av begränsad omfattning jämfört med de materiella orättvisor som ett indexsystem av skatterna enligt vårt sätt att se skapar, liksom de besvärligheter som uppstår vid tillämpningen av reglerna för den ekonomiska politiken.

Reservanterna går nu, liksom socialdemokraterna alltid har gjort, mot att skatteskallorna skall vara indexreglerade och i huvudsak bundna till konsumentprisindex och att prisutvecklingen sedan något år tillbaka i tiden automatiskt skall leda till ändrat skatteuttag.

Vi har alltid varit medvetna om att skatteskallorna i en period med stark inflationsutveckling behöver ses över så att progressionseffekten inte omöjliggör vettiga avtalsuppgörelser eller skapar orättvisor. Vi har givetvis varit på det klara med att det behövs mycket stora lönepåslag för att dels kompensera kostnadsstegringar i ett högre skatteprogressionsläge, dels ge någon reallöneökning.

Detta är också vad som har skett nästan varje år under 1970-talet. Vi skall dock samtidigt ha klart för oss att denna anpassning inte i alla inkomstlägen har formats efter någon indexutveckling, utan tvärtom har man varje år använt ändringar i skattesystemet för förändringar till de lägsta inkomstta-

garnas fördel. Med andra ord har man använt ändringar i skatteskalorna för att driva en utjämningspolitik, och man har också på detta sätt kunnat förhindra att en indexreglerings orättvisor fått slå igenom.

Regeringens proposition nr 50 har visat att indexreglerade skatteskalor inte fungerar. I propositionen föreslås nämligen att skatteskalorna inom ett ganska brett fält ändras utöver indexregleringens justeringar. Centerpartiet har visserligen i sin motion hävdade att bara verkningarna av indexregleringen skulle få slå igenom, men för att komma överens med sina tidigare mittenvänner så frånföll man sin ståndaktighet och gick folkpartiet halva vägen till mötes. Moderaterna föreslår ännu större förändringar av de indexframräknade skalorna, även om man sedan ställer sig såsom garant för den mindre långtgående förändring som folkpartiet och centern har kommit överens om.

De förslag till förändringar av skatteskalorna som framlagts i år borde väl ha överbevisat de borgerliga om att en indexreglering åtminstone var onödig, om de inte vill instämma i mitt längre gående påstående, nämligen att systemet är direkt skadligt.

På vilket sätt är då den s. k. inflationsskyddade skatteskalans olämplig eller skadlig? Jag vill i några punkter bevisa att den är olämplig eller direkt skadlig.

1. Skatteskalans index ger i dag en inkomsttagare med 200 000 kr. i årsinkomst fem gånger så stor skattelättnad som för en fulltidsarbetande person i en låglönebransch i kronor räknat. Detta tycker jag är stötande från jämlikhetssynpunkt, och jag tror inte att alla delar av de borgerliga partierna tycker att detta resultat är särskilt bra. Jag kan bara erinra om att man i alla de s. k. Haguappgörelserna tog bort så stötande effekter, och t. o. m. den borgerliga trepartiregeringen förhindrade de mest stötande effekterna genom att höja statsskatteuttaget med 1 % till 58 % längst upp på inkomstskatteskalans. Jag vill säga till Staffan Burenstam Linder att det var trepartiregeringen som fastställde det högsta skatteuttaget på hösten 1976. Men på grund av indexregleringens okränkbarhet anser man sig nu inte kunna göra något åt den femdubbla skattesänkningen längst upp.

2. Varje indexreglering varhelst den än tillämpas betyder att kampen mot inflationen försvåras. Om man ändå är skyddad mot inflationens verkningar – så resoneras det – gör det mindre att inflationen finns.

En indexreglering av skatteskalorna är egentligen på det här sättet indirekt ett kraftigt angrepp på skattesystemet som sådant. Som jag ser saken, fungerar nämligen hela vårt skattesystem allt sämre just därför att inflationen underminerat grunderna. Kampen mot inflationen är därför kanske det viktigaste just nu även när det gäller skattesystemet.

3. Skälet till att en indexreglering också är onödig och till att höginkomsttagarna får extra favörer är att de som har stora inkomster rent allmänt har större motståndskraft och därför klarar inflationen bättre.

4. Vad som gör indexregleringen mest orättvis är att den ger höginkomsttagarna dubbel kompensation. Då säger många: Hur kan det vara möjligt? Jo, medan en låginkomsttagare som regel måste konsumera hela sin inkomst på

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

livets nödtröft, kan höginkomsttagaren använda en mycket stor del av sin inkomst på annat sätt. Han kan använda den på ett sätt som redan är skyddat mot inflationens verkningar.

I den mån pengarna sätts in på bank har man fr. o. m. nyåret inflations-skydd för 4 800 kr. och en bra råge därutöver. Men det mesta av pengarna placeras ju på annat sätt, där värdeökningen är större än inflationen. Jag behöver bara nämna alla slag av fast egendom, konst, antikviteter osv. för att få täckning för påståendet att en stor del av inkomsten för en höginkomsttagare redan är värdesäkrad. Nu ger den indexreglerade skatteskalan kompensation en gång till.

5. Anknytningen av konsumentprisindex till skatteskalan snedvrider också kompensationen. Prisutvecklingen kan vara olika under olika år, men 1977 och början av 1978 är slående exempel på hur en snedvridning kan äga rum. Dagligvarorna steg under den tiden dubbelt så mycket i pris som en del andra varor, och matpriserna steg mer än dubbelt så mycket. Den som inte har större inkomst än att nästan hela går åt för dagligvaror får genom indexregleringen en för liten kompensation i jämförelse med den som har köpkraft också för annan konsumtion.

Ett annat år kan naturligtvis det här jämnas ut sig, men säkert är det inte. Det jag har sagt visar också att indexreglering inte blir det millimeterrättvisa instrument som man menat att det skulle vara.

6. Det finns ytterligare ett grundläggande fel med indexregleringen. Genom att den är uppbyggd på konsumentprisindex ger den kompensation även åt den som man lönepolitiskt inte velat ge kompensation, och ju högre inkomsten är desto bättre blir kompensationen. En höginkomsttagare, som av olika skäl fått mindre löneökning än andra inkomsttagare, alltså fått en lönekomensation som inte motsvarar ökningen av konsumentprisindex, får ändå kompensation genom att skatteprogressionen blir så mycket lägre. Det betyder att man sätter ur spel den lönepolitik som man vill föra, dvs. att lönepolitiken för höginkomsttagare har förlorat en stor del av sin betydelse. Därtill skall naturligtvis också läggas att det finns en eftersläpning i varje indexsystem – det måste det finnas – som försvårar en effektiv finanspolitik.

Herr talman! Jag har använt ganska lång tid till att tekniskt granska indexregleringen. En politisk granskning av den ger vid handen att de tre borgerliga partierna håller fast vid den snedvridning av bördornas fördelning som också kommit fram tidigare. De har varit mycket litet intresserade av det nytänkande som kommit till uttryck i den socialdemokratiska motionen. De borgerliga har talat om sitt intresse för den kommunala skatten och om hur olika den slår för olika medborgare, men de har inte velat vara med om den utjämning som det socialdemokratiska förslaget innebär.

Som exempel kan nämnas att en person med 60 000 kr. i årsinkomst enligt det socialdemokratiska förslaget skulle ha fått drygt 400 kr. lägre skatt i den mest skattetyngda kommunen jämfört med en skattebetalare boende i den kommun som har den lägsta utdebiteringen. Det är också, skulle jag vilja säga, en form av regionalpolitik.

Det har alltså, som de socialdemokratiska reservanterna påpekat, varit möjligt att konstruera ett skatteuttag för 1979 som dels tagit en viss hänsyn till kommunalskatternas olikhet utan att rubba kommunernas ekonomi, dels förändrat de statliga inkomstskatterna så att de vanligaste inkomsttagarna fått en något högre skattesänkning än vad regeringen föreslagit – och givetvis då också mycket bättre än vad resultatet blev av den s. k. borgerliga kompromissen, en kompromiss som åtminstone från moderaternas sida tydligen inte var så allvarligt menad. Moderaterna skriver ju i sitt särskilda yttrande att man för att rädda ett borgerligt huvudförslag anslutit sig till folkpartiet och centern, men att man i kammaren länkar yrka bifall till ett helt annat förslag. Ett genomgående drag hos borgerliga politiker tycks vara att vara kluvan. Det gäller tydligen inte bara liberalerna.

Alltnog så har man inte från borgerligt håll velat vara med om att sänka skatterna till den nivå som det stora oppositionspartiet föreslagit för de vanligaste löncinkomsterna. Skillnaden i dessa inkomstlägen, dvs. där de flesta heltidsarbetande befinner sig, är 200–300 kr. i en kommun med medelutdebitering. Först när inkomsterna kommit upp till 75 000–80 000 kr. tycker de borgerliga att det kan vara dags att sätta in de större skattelättnaderna.

Innan jag lämnar 1979 års skatter skulle jag vilja ställa en fråga till majoritetens talesmän. På s. 37 och 38 i utskottsbetänkandet talar man om att åtgärder mot det kommunala skattetrycket skall prioriteras. Min fråga är om kommunalekonomiska utredningens förslag enligt majoriteten skall genomföras först av allt, och om marginalskattereformerna nu skall ske på den kommunala sidan. Säger folkpartiet det också?

I reservationen 6 föreslår vi att förmögenhetsskatten skall höjas med 30 %. Anledningen härtill är att socialdemokraterna inom andra utskotts kompetensområden föreslår stimulansåtgärder för mindre köpstarka grupper. Då vi inte vill försämra budgetsaldot, har vi valt att föreslå statliga inkomstförstärkningar. Enligt vår uppfattning har trepartiregeringens svångremspolitik mest drabbat de grupper i samhället som haft de minsta resurserna, varför vi nu anser att också förmögenheterna bör vara med och bära en något större del av den statsfinansiella bördan.

I reservationen 8 yrkar – underligt nog – vi bifall till propositionen och avslag på utskottsmajoritetens initiativ att ge bidrag med 4 % till byggnadsinvesteringar samt att utöka kretsen av stödberättigade också till uthyrningsföretag.

Anledningen till att vi inte velat vara med om utskottsinitiativen är att vi redan tycker att propositionens förslag är att sträcka sig så långt som skinnfällan räcker. Att nu utöka åtgärderna också till fastighetsinvesteringar för förlustföretag – för det är vad det gäller – genom att ge bidrag, måste vara att gå lite för långt. Meningen är ju att påskynda industrins investeringar. Ett bidrag till ett i hast påkommet bygge kan knappast ge samma verkan.

I fråga om uthyrningslokaler så har vi gått emot bidrag och avdrag för dessa. Skälet är att det i första hand är industrins utveckling som skall gynnas. Det kommer att uppstå ett stort byråkratiskt krångel för att avgöra vad ett

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

hyreshus skall användas till, om det är uthyrt osv. Det är ju nämligen stora områden av näringslivet som inte kan komma i fråga för det här stödet. Det kommer att uppstå många svåra gränsdragningsproblem. Vi hävdar att utskottsinitiativet kommer att leda till en understödstagarmentalitet som inte förbättrar industriinvesteringarna på ett rationellt sätt. Samtidigt blir systemet krångligare.

Slutligen har socialdemokraterna också reserverat sig mot den stora generositet som propositionen och utskottsmajoriteten lagt i dagen när det gäller det s. k. Annell-avdraget.

Vi har ingenting emot uppmjukningar i dubbelbeskattningsreglerna beträffande utdelningar på nyemissioner, då vi är medvetna om att företagen måste skaffa mera eget kapital för att klara de krav som ställs på dem och att lånat kapital är billigare f. n. för företagen än nya aktier, vilkas ägare kräver utdelning, något som normalt sker med beskattade pengar. Vad vi vänder oss emot är att propositionen går vida längre med sina förslag än vad jag här preciserat. Man föreslår helt enkelt en ny resultatutjämningsmetod genom att tillåta avdrag för utdelningar med upp till 10 % under 20 år. Visserligen får det aldrig dras av mer än 100 %, men det skapas alltså en ny möjlighet till resultatutjämning.

Enligt vår uppfattning bör det s. k. Annell-avdraget inte få användas i resultatutjämnande syfte utan endast i en rak följd av år med en fast procentsats för att få den likformighet med ränteavdrag som det så ofta är fråga om. Om man något år inte gör utdelningar, så bör heller inget avdrag komma i fråga, och finns det inget utrymme för avdrag på grund av klena vinster har man ju redan så många möjligheter till resultatutjämning – inkl. förlustavdrag – att något behov knappast föreligger av den stora valfrihet som föreslagits i propositionen.

Till detta skall läggas att företagsskatteberedningens förslag snart kommer att bli föremål för riksdagens prövning. I beredningens förslag finns många uppslag till konsoliderings- och resultatutjämningsmetoder. Att då bryta ut Annell-lagen och göra om dess innebörd tycker vi är en direkt olämplig åtgärd.

Herr talman! Herr Burenstam Linder gick i sitt anförande in rätt mycket på skatter, och jag kan inte underlåta att säga några ord också till honom.

Herr Burenstam Linder menade att det totala skattetrycket egentligen var ointressant, om det låg på den kommunala sidan, för det var endast den statliga sidan man hade kommandot över. Det här tycker jag absolut är en felbedömning. Jag trodde nämligen i min enfald – och det har jag stöd för i vad jag läst under många, många år om moderata samlingspartiets och tidigare högerpartiets skattepolitik – att det var det *totala* skattetrycket man var intresserad av. Och herr Burenstam Linder kan säkert inte förneka att det totala skattetrycket under den borgerliga regeringens tid har ökat från någonting på 47 % av bruttonationalprodukten år 1975 fram till 53 % av bruttonationalprodukten år 1978. Denna stora ökning har alltså skett under en tid då det parti som sade, att det går att sänka skatten bara man vill, haft ekonomiministerposten i regeringen.

Herr Burenstam Linder säger att man har ju lättat på skattebördan – man har tagit bort produktionsfaktorsskatter i form av arbetsgivaravgifter, man har sänkt progressionen här och där, och man har sänkt skatterna. Men samtidigt har man då ökat de indirekta skatterna. Och kommunalskatternas ökning kanske till en del beror på att staten har ålagt kommunerna vissa uppgifter som de måste betala och därmed ta ut skatt för.

Det är alltså enligt mitt sätt att se det totala skattetrycket som är det intressanta, och det har ökat väldigt mycket under den borgerliga regeringens tid. Således är det något av en bluff när herr Burenstam Linder här i dag står med ett skattepolitiskt program där man säger att målsättningen är 50 % marginalsatt men därutöver ett sänkt totalt skattetryck. Man har ju inte lyckats sänka det totala skattetrycket.

Jag skulle vilja fråga vilka åtgärder det egentligen är som herr Burenstam Linder vill tillgripa för att komma ned till ett skattetryck som ligger på den nivå där han kanske vill ha det i sina program men där han i verkligheten sprungit ifrån det hela för länge sedan.

Om man uppnår ett sänkt skattetryck när det gäller staten eller i varje fall en måttlig höjning bara – för det är ju det som har skett – och samtidigt finansierar detta med att låna pengar i andra länder för löpande utgifter eller låna på annat sätt, så tycker jag inte det är mycket att skryta med att man lyckats hålla det statliga skattetrycket på en oförändrad nivå.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till alla de reservationer på vilka vi socialdemokrater står, alltså reservationerna 2, 3, 4, 6, 8 och 9.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! I mitt inlägg konstaterade jag att under den tid som moderaterna har haft ekonomiministerposten har man på den statliga sidan vidtagit ett antal åtgärder för att sänka olika skattesatser, och det var på det sättet. Dessutom sade jag att man har höjt den indirekta skatten för att täcka en del av de luckor som fanns efter en tidigare, misslyckad socialdemokratisk politik. Denna har bl. a. bestått i att betala ut stora summor pengar i industribidrag av olika slag till företag som höll på att gå över styr på grund av alltför höga kostnadsstegringar tidigare.

Jag konstaterade att nettot av detta var att det statliga skatteuttaget, som en del av nationalinkomsten, snarast har minskat. Dessutom konstaterade jag att kommunerna har höjt sina skattesatser, vilket är mycket beklagligt eftersom det totala skatteuttaget har stigit till följd av detta. Det är dock så, som herr Wårnberg vet, att en regering har icke möjligheter att styra och ställa med vad kommunerna skall göra, eftersom kommunerna har egen skatterätt.

Det tar i alla fall avsevärd tid innan man kan få fram olika åtgärder för att värja sig mot det synnerligen stora hot som de ständigt stigande kommunala utgifterna och skatterna innebär. Jag ger nämligen herr Wårnberg rätt i att det, när man bedömer hur landets ekonomiska framtid kommer att bli, självfallet är det totala skattetrycket som är det avgörande. Det skulle då vara ytterst oroande om det totala skattetrycket fortsatte att stiga. Det är konstigt

att herr Wörnberg inte begagnar en del av sitt inlägg här till att själv uttrycka en stor oro över hur den ekonomiska utvecklingen kommer att bli om skattesatshöjningar fortsätter. Det kommer då att bli mycket sämre skatteunderlag och mycket mindre möjligheter att få in pengar till de olika betydelsefulla utgifter man har. Det är då – jag upprepar det jag tidigare har sagt – den stora risken kommer att göra sig gällande för inte minst pensionärer, men även andra, som verkligen är beroende av att det finns möjligheter att fullfölja åtagandena.

Vi moderater kräver därför att man tar ett samlat grepp på skattesidan – jag har redovisat hur det skall gå till – så att man även får ner det totala skattetrycket, och däri inbegrips de kommunala skatterna, för att få en sådan ekonomisk utveckling i landet att man kan klara alla åtaganden. Det är kusligt om denna riksdagsmajoritet inte kommer i tid för att upptäcka de risker som finns.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Man har inte sänkt några skatter, man har flyttat om dem. Det är det enda man har gjort under den borgerliga regeringens tid, förutom att man har höjt dem. Det är väl ovedersägligt – det står i varje fall så i regeringens papper – att vi i dag har 53 % av bruttonationalprodukten i totalt skattetryck, och vi hade mellan 47 och 48 % när den socialdemokratiska regeringen avgick. Herr Burenstam Linder skyller alltid på att det är följer av att vi hade en socialdemokratisk regering tidigare. Men herr Burenstam Linder måste väl ändå hålla med mig om att under 1950- och 1960-talen, när socialdemokraterna hade en starkare ställning än under åren 1974–1976, var det ett mycket stort sparande i den svenska ekonomin, medan man under den tid som herr Burenstam Linder satt i regeringen har haft ett väldigt förlösande av detta sparande. Staten har alltså ätit upp hela det sparande som man tidigare skaffade sig under den socialdemokratiska regeringens tid. Allt detta sparande är inte bara den socialdemokratiska regeringens förtjänst, men det är alltså vad som har skett under den tiden.

Jag tycker att det är bluff när herr Burenstam Linder talar om att man, när den socialdemokratiska regeringen avgick, fick ta hand om någonting som var så dåligt. Men det kan det ju inte ha varit. Herr Burenstam Linder föreslog alltid mycket mycket större försämringar av statens inkomster än vad socialdemokraterna gjorde, och han föreslog alltid större utgifter för staten än vad socialdemokraterna gjorde under de år vi hade jämviktsriksdagen.

Den borgerliga regeringen har ju nu verkligen haft chansen att sänka skattetrycket. Man hade chansen att visa att det går att sänka skatterna, om bara viljan finns. Man hade också möjligheten att visa det trolleritrick som man pratat så mycket om, nämligen att om skatterna sänks så kommer människorna att börja arbeta så infernaliskt hårt att vi kan sänka skatterna ännu mer bara av den anledningen. Under den tid som gått sedan herr Burenstam Linder varit med om att sänka det direkta skattetrycket har bruttonationalprodukten sjunkit med åtskilliga procentenheter. Det betyder att det här trolleritricket har verkat i precis motsatt riktning. Man kan inte

komma ifrån att ni har haft chansen, men ni har inte kunnat utnyttja den. Situationen är i stället att vi har ett högre totalt skattetryck efter snart tre års borgerligt regerande än vad vi hade under den socialdemokratiska regeringens tid.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Samtliga bedömare som inte är partipolitiskt förblindade instämmer i vad som görs gällande, nämligen att det svenska ekonomisk-politiska läget har avsevärt förbättrats genom de olika insatser som treparti-regeringen har gjort. Den tidigare regeringen har som herr Wörnberg sade haft chansen, och den har också visat att de insatser som gjordes hade framgång. Hade man fört herr Wörnbergs politik och låtit bli att devalvera, sänka löneskatter osv., då hade konkurrensläget gentemot utlandet i dag varit 25 % sämre. Kan herr Wörnberg föreställa sig vilket kaos som skulle ha rått här i Sverige i form av industrikriser och annat, om man hade fört den typen av politik?

Den borgerliga regeringen har som sagt tagit chansen och visat att man kan åstadkomma något genom att sänka olika statliga skatter. Men sådana här saker tar tid, det ger jag herr Wörnberg rätt i. Det går t. ex. inte att under en kort period svänga hela den kommunala skutan åt rätt håll. De kommunala skattesatserna har därför fortsatt att öka, och det är beklagligt.

Egentligen är det tvivelaktigt om man kommer någonstans med den här typen av debatter. Den avgörande frågan just nu är ju inte om herr Wörnberg eller jag framstår som vinnare i det här lilla meningsutbytet. Det avgörande är om riksdagen i tid skall komma till insikt om att det skulle innebära ett allvarligt hot mot svensk ekonomisk utveckling och därmed också mot de praktiska förutsättningarna att fullfölja alla de åtaganden som vi har gjort och som vi gärna vill fullfölja, om man fortsatte den skattepolitik som socialdemokraterna med sådan energi satte i gång med och om man fortsatte den ekonomiska politik som blev resultatet av denna skattepolitik under början av 1970-talet.

Treparti-regeringen inledde förbättringar av den tidigare politiken i vad jag i mitt huvudanförande kallade etapp 1. Den stora frågan är om de förutsättningar som därigenom råder kommer att tas till vara och om man kommer att fortsätta att försöka förbättra det svenska konkurrens- och kostnadsläget, så att vi får en rimlig ekonomisk utveckling i landet. Jag är inte alldeles övertygad om att de beslut som skall fattas i dag kommer att innebära ett steg i denna riktning.

Det är alltså detta som till sist är den avgörande frågan, och inte herr Wörnbergs och mitt jonglerande med siffror hit och dit för att visa hur det har varit under de senaste åren. Ibland när jag lyssnar på debatter här i kammaren får jag intrycket att de som sist av alla här i landet kommer att förstå skattesystemets nedbrytande verkningar – och jag inkluderar här kommunalskattesatserna – är en stor majoritet här i riksdagen.

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med herr Burenstam Linder om en sak: Man kommer inte särskilt långt med sifferexercis fram och tillbaka. Men man kommer inte heller någonbart genom att kasta ut påståenden om att det hade varit på ett visst sätt, om socialdemokraterna hade suttit kvar i regeringsställning. Och naturligtvis kommer man ingenvart genom att angripa varandras förståndsgåvor och resonera som om det bara vore herr Burenstam Linder och några till som begriper skattesystemet. Med en sådan diskussion kommer man ingenvart.

Vad som är väsentligt är att tala om den faktiska utvecklingen. Vi har ett historiskt perspektiv på vad som har hänt. Under jämviktsriksdagens tid tvingade man fram en ekonomisk stimulans som var alldeles för stor. Det tyckte jag då, och det tycker jag fortfarande. Men det var inte socialdemokraterna som tvingade fram den ekonomiska stimulansen utan andra partier. Nu har man alltså haft mer än två år på sig att bestämma sig för vad som bör göras, men man har egentligen inte kommit någonbart, utan det har blivit en ständig försämring. Talet om att det går att sänka skatterna bara viljan finns har man alltså inte kunnat leva upp till.

Sedan vill jag för min del inte diskutera om devalveringen var nödvändig eller ej. Jag har ingen som helst anledning att redogöra för mitt ställningstagande i riksbanksfullmäktige och kommer alltså inte att göra detta. Utan risk för att bryta sekretessen vågar jag emellertid säga att det var den borgerliga lättsinnespolitiken i början av den borgerliga regeringstiden som gjorde devalveringen nödvändig. Man fortsatte med accelererad fart den lättsinniga politiken för att sedan dra åt svängremmen, så att människorna höll på att gå av på mitten. Det är ju den politiken som den borgerliga regeringen har fört och som nu presenteras som någonting oerhört värdefullt. Om man i år får en ökning av bruttonationalprodukten med 2 %, efter att förra året har fått en lika stor sänkning, innebär det egentligen inte någon större framgång. Lyckas man halvera en inflation som hör till världens största, är det inte heller mycket att skryta med. Utgångsläget var ju utomordentligt högt.

Man försöker här alltså att skapa en myt om att man för en oerhört lyckosam ekonomisk politik och att man endast spruckit i fråga om energipolitiken. Politiken har varit otroligt olycklig: ingen ekonomisk tillväxt, stor arbetslöshet och en inflation som hör till de största som vi har haft i landet. Först nu börjar man få ned inflationen. Då man har kört landet fullständigt i botten är det inte så konstigt, om det sedan börjar bli bättre.

BO LUNGGREN (m):

Herr talman! Den borgerliga regeringen fick vid sitt tillträde hösten 1976 ett arv av den gamla socialdemokratiska regeringen. Den fick överta en ekonomi som var i fundamental obalans. Detta ställde självfallet stora krav på den nya regeringen. Det gällde att vidta åtgärder för att åstadkomma samhällsekonomisk balans. I sin tur innebar detta restriktioner, inte minst från skattepolitisk synpunkt, beträffande de åtgärder som skulle kunna vidtas.

Som herr Burenstam Linder sade har trots allt mycket gjorts. På det statliga området har, som bekant, företagits skattesänkningar. Hade däremot motionsförslagen från herr Wärnbergs parti gått igenom, hade skatte- och avgiftstrycket i det här landet ökat med uppemot nio miljarder kronor. Det är tydligen den medicinen som socialdemokraterna vill anvisa för att uppnå balans i samhällsekonomin: fortsatta höjningar av skattesatserna och fortsatta höjningar av det totala skattetrycket.

Man kan alltså konstatera att skattetrycket hade varit mycket högre, om vi hade haft en socialdemokratisk regering som fullföljt den politik som socialdemokraterna redovisat i sina motioner i riksdagen.

Herr talman! Vårt skattesystem utsätts i dag för en svidande kritik från all fler håll, oavsett politisk grunduppfattning. Det som i första hand angrips är den orimliga beskattningen av inkomstökningar, vilken är förödande för samhällsekonomin. Höga marginalskatter leder till höga krav på bruttolöneökningar för att åstadkomma en från löntagarnas synpunkt rimlig nettolöneökning. På så vis drivs inflationstakten upp. Viljan till initiativ, arbete och företagande påverkas negativt när skatten på en inkomstökning är så stor att den enskilde inte tycker att det lönar sig att arbeta. Detta visar sig också i det ökade intresset för deltidsarbete och efterfrågan på delpension av i vissa fall främst ekonomiska skäl.

Ett tredje problem, som naturligtvis hänger samman med kravet på att det skall löna sig att arbeta, är den försämrade skattemoralen. Vår ekonomi har fått en växande dold sektor med byte av tjänster, arbete utan kvitton och andra åtgärder som syftar till skatteundandragande.

Detta måste självfallet motverkas genom aktiva insatser mot skattefusk och skatteflykt, men en grundläggande förutsättning måste vara att skattesystemet i sig självt upplevs som rimligt av flertalet medborgare.

Moderata samlingspartiet har sedan länge krävt sådana planmässiga sänkningar av marginalskatterna att inkomsttagare i vanliga inkomstlägen får behålla åtminstone hälften av en inkomstökning efter beskattning. Den borgerliga trepartiregeringen har i skatteomläggningarna för 1977 och 1978 gjort vissa justeringar av marginalskatten, men åtskilligt återstår fortfarande att göra. Det långsiktiga målet måste vara ett stabilt skattesystem utan sådana inslag som ger ur samhällsekonomisk synvinkel negativa verkningar.

Riksdagen beslöt i december i fjol att införa ett inflationsskydd för den statliga inkomstskatteskalan. På så vis hindras de automatiska skattehöjningar och de automatiska skärpningar av progressiviteten som den tidigare socialdemokratiska regeringen slagit vakt om och som man tydligen i opposition fortfarande slår vakt om. Inflationsskyddet innebär att de marginalskattesänkningar som vi moderater nu föreslår och allt framgent kommer att föreslå blir bestående och inte urholkas i takt med penningvärdets försämring. Inflationsskyddet är alltså en viktig grund för det fortsatta skattepolitiska reformarbetet. Det kanske också bör understrykas – speciellt med tanke på det Erik Wärnberg sade i sitt anförande tidigare – att det införda inflationsskyddet inte innebär några skattesänkningar utan endast hindrar automatiska skatteskräpningar.

Erik Wärnberg tog i sitt inlägg upp en del invändningar som socialdemokraterna har mot inflationsskydd.

För det första: Det argument han hänvisar till – att det blir skattesänkningar för högre inkomsttagare som kan vara fem gånger större i kronor räknat än för lägre inkomsttagare – är inget argument alls. Det man skall räkna med här är nämligen att det är fråga om uteblivna skattehöjningar i den storleksordningen.

Sedan kan man rent generellt säga att just diskussionen om hur många gånger större skattesänkningar i kronor räknat en viss inkomsttagare får jämfört med en annan är någonting som förstör den skattepolitiska debatten. För ungefär ett år sedan hade jag ett meningsutbyte med Erik Wärnberg, där jag kunde påvisa att en socialdemokratisk skatteomläggning hade inneburit ännu större andel av skattesänkningen för högre inkomsttagare. Men det är inte fruktbart att föra en sådan debatt, och i detta fall är det alltså inte fråga om skattesänkningar utan uteblivna skattehöjningar. Och man kan vända på resonemanget och säga att med socialdemokratisk politik hade man velat ha automatiska skattehöjningar som utan andra justeringar skulle ha varit fem gånger större för högre inkomsttagare än för lägre inkomsttagare.

För det andra sade Erik Wärnberg att kampen mot inflationen försvåras av alltför mycket indexregleringar i samhället. Men när det gäller just detta fall kan vi konstatera att det varit ett verksamt medel i kampen mot inflationen. Genom att arbetsmarknadens parter på förhand vet att det kommer att bli justeringar i skatteskalen efter hand som inflationen slår igenom kan de också mer långsiktigt bedöma effekten av löneökningar. Och det i sin tur har självfallet underlättat det tvåårsavtal på arbetsmarknaden i vårt land som bidragit till en lägre inflationstakt.

För det tredje sade Erik Wärnberg att människor med högre inkomster har större utrymme för sparande och att de därigenom får dubbel kompensation. Det här innebär att samma argumentation kan användas mot en låg inflationstakt som närmar sig noll, därför att man då får samma effekt på sparandet. Det måste innebära, även om jag inte tror att det är så, att socialdemokraterna i realiteten talar för en fortsatt, relativt hög inflationstakt.

För det fjärde: Den snedvridna kompensation som Erik Wärnberg talar om med hänvisning till att prisindex för dagligvaror har stigit snabbare än totala konsumentprisindex kan möjligtvis leda till en snedkompensation uppåt eller nedåt år från år. Men när skatteutredningen tittade på detta med utgångspunkt i undersökningar som man har gjort när det gällde det inflationsskydd som finns för folkpensionerna så kom man fram till att det inte hade alltför stor snedvridande effekt.

Trots vad Erik Wärnberg sade om inflationsskyddet har socialdemokraterna tydligen också observerat problemet med de automatiska skattehöjningarna – inte minst, naturligtvis, med tanke på avtalsrörelserna. Den lösning man fortfarande anvisar är årliga skatteomläggningar av den typ som vi har sett gång på gång under det socialdemokratiska regeringsinnehavet på 1970-talet. I dessa omläggningar har man sänkt den genomsnittliga skatten

för en del inkomsttagare och samtidigt sökt bibehålla skattetrycket för högre inkomsttagare. Genom att vidta sådana åtgärder har progressionen ytterligare förvärrats. Därmed har marginals-kattetrycket blivit så högt för medelinkomsttagare att de inte – inom ramen för samhällsekonomiskt acceptabla bruttolönehöjningar – kunnat få en rimlig standardhöjning. Detta har i sin tur lett till att man tvingats genomföra nya reformer följande år, och därvid har problemet hela tiden förvärrats.

Även socialdemokratiska debattörer har emellertid insett problemet med den stegrade progressiviteten. Det gäller t. ex. Gunnar Myrdal som i en uppmärksamman artikel skriver: "Om jag således är för kraftig progressivitet i skattebördans fördelning betyder det inte att jag känner mig tvungen att söka förverkliga detta genom den ekonomiskt, moraliskt och juridiskt så olyckliga inkomstbeskattningen. Och jag kan naturligtvis inte rationellt försvara att progressiviteten där skall, utan övervägande och lagstiftning, helt automatiskt stegras genom inflationen, kombinerad med ändrade skatteskalor i låg- och mellaninkomstklasserna."

Detta är Gunnar Myrdals uppfattning. Jag vill understryka att jag och moderata samlingspartiet i andra avseenden inte delar Gunnar Myrdals uppfattning om en fortsatt stegring av skattetrycket, men man kan notera att han går emot inflationens uppräknin g av progressiviteten.

En majoritet i 1972 års skatteutredning, bl. a. bestående av de tre borgerliga partierna, föreslog justeringar av marginals-katterna i tre steg. Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser, av vilka en del dessutom anser att de föreslagna ändringarna är otillräckliga. Den i propositionen 1978/79:50 föreslagna marginals-kattejusteringen motsvarar enbart ungefär hälften av det första steget i skatteutredningens förslag. Detta motiveras av det samhälls-ekonomiska läget, vilket nu inte bedöms medge någon större stimulans av konsumtionen.

Vi moderater anser det dock otillfredsställande att man enligt propositionen får en skillnad på 7 procentenheter mellan skattesatserna i två intilliggande skikt i skatteskalen. Vi menar därför att den av regeringen föreslagna skattejusteringen bör byggas på genom justeringar i ytterligare två inkomstskikt. Enligt vår mening bör riksdagen nu också fatta beslut om införande av ett marginals-kattetak, så att alla skattebetalare skall få behålla åtminstone 15 % av en inkomstökning. Detta tak måste sedan justeras ned efter hand som man går vidare med planmässiga marginals-kattesänkningar.

Den justering av skatteskalorna som centern och folkpartiet sedermera enats om i skatteutskottet är enligt vår uppfattning klart otillräcklig. I inkomstlagen över 69 300 kr. i taxerad inkomst 1979 ger kompromissförslaget ingen marginals-kattesänkning alls. Och det gäller sådana yrkesgrupper som mellanstadielärare, plutonofficerare och polisassistenter, för att ta några exempel.

Då våra förslag förlorade i en första omröstning i skatteutskottet, har vi valt att i andra hand stödja center-folkpartiförslaget trots de brister detta har och som jag har redovisat. Det socialdemokratiska förslaget visar klart att man,

trots att man under senare tider deltagit i kritiken av de höga marginalskat-
terna, i realiteten är ointresserad av det problemet.

I den socialdemokratiska motionen föreslås inga åtgärder som nu eller på
sikt skulle kunna ge oss rimliga marginalsatser. I stället lägger socialdemo-
kraterna fram ett krångligt och svårförståeligt förslag, som bl. a. har den
effekten att människor som bor i kommuner med hög utdebitering får större
statlig skattesänkning än de som bor i kommuner med lägre utdebitering.
Man föreslår vidare att inflationsskyddet av skatteskalen skall upphöra,
såsom jag tidigare nämnt. Socialdemokraterna förespråkar nu, liksom
tidigare, en politik som syftar till ett allt högre skattetryck. Det är självfallet
logiskt med tanke på att de socialdemokratiska förslagen i riksdagen under de
senaste två åren skulle ha inneburit skatteavgiftsskärpningar i förhållande till
nuläget i storleksordningen 9 miljarder kronor.

Regeringen har aviserat en proposition om skattepolitiken att föreläggas
riksdagen våren 1979. Propositionen skall enligt uppgift bygga på de förslag
som de tre skatteutredningarna lade fram vid årsskiftet 1977-1978. Det är
enligt vår uppfattning helt nödvändigt att propositionen innehåller förslag till
rejäl marginalskattesänkningar. Den borgerliga trepartiregeringens politik,
som syftade till sänkta marginalsatser, måste fullföljas och prioriteras i det
fortsatta skattepolitiska reformarbetet.

Kommunala skatteskrävningar ger såväl ett höjt totalt skattetryck som
skärpta marginalsatser. De åtgärder för kommunal skatteutjämning som
kan komma att föreslås kan emellertid inte ersätta, och får inte sättas i
motsatsförhållande till, marginalskattesänkningar.

De problem som det växande kommunala skattetrycket skapar bör i första
hand angripas genom en dämpning av den kommunala sektorns expansion.
En tillräcklig återhållsamhet bör kunna uppnås genom frivilliga överenskom-
melser mellan kommunerna och staten.

De höga marginaleffekter som uppstår när marginalsatser kombineras
med en avtrappning av inkomstprövade sociala förmåner behandlas i två
motioner. Skatteutskottet har i samband härmed uttalat att dessa frågor bör
ägnas fortlöpande uppmärksamhet och beaktas i samband med de
kommande ställningstagandena till skatteutredningarnas förslag. Jag vill
starkt understryka utskottets uttalande och förutsätter att regeringen före-
lägger riksdagen förslag som leder till minskade marginaleffekter. – Herr
talman! Ingegerd Troedsson kommer senare i debatten att vidare utveckla
den här frågan.

Under senare tid har taxirörelsens lönsamhet försämrats. När riksdagen
1977 beslöt ta bort rätten till investeringsavdrag för motorfordon påverkade
detta negativt nyinvesteringar i bilparken. Det är av betydelse att taxirörel-
sens bilpark hålls på en nivå som tillfredsställer krav på en god arbetsmiljö och
resenärernas anspråk. Taxirörelsen bör således ha rätt till investeringsav-
drag.

De förändringar beträffande Annell-lagstiftningen som föreslås av rege-
ringen syftar till att förbättra näringslivets möjligheter att anskaffa riskvilligt
kapital. Genom förslaget utformning får företagen större möjligheter att

genom eget val fördela det totala avdragsbeloppet på de olika åren inom avdragsperioden. På så vis kan ett företag med relativt låg utdelning åren närmast efter en nyemission omedelbart utnyttja avdragsrätten utan att behöva förlora någon del av det totala avdragsbeloppet.

Herr talman! Sammanfattningsvis: Ett skattepolitiskt reformarbete måste drivas på för att på sikt åstadkomma ett så stabilt skattesystem att det kan fungera utan årligen återkommande justeringar. Det inflationskydd av den statliga inkomstskatteskalen som beslutats av riksdagen skall utgöra en grund i det arbetet. Nu bör därför reformarbetet målmedvetet inriktas på åstadkomma sänkta marginalskatter med målet att man i vanliga inkomstlägen får behålla åtminstone 50 % av en inkomstökning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationer som är fogade till skatteutskottets betänkande nr 19, reservationerna 1, 5 och 7, och dessutom till motionen 1978/79:90 av Gösta Bohman m. fl. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! På vårt håll har vi aldrig förnekat att inflationen har verkningar på skatteskalorna, utan vi har tagit konsekvenserna därav. Under hela 1970-talet har vi på ett eller annat sätt praktiskt taget varje år antingen justerat skatteskalorna eller tagit bort avgifter: det ena året folkpensionsavgiften, det andra året sjukförsäkringsavgiften, osv. Vi har alltså för att underlätta avtalsrörelserna varje år tagit hänsyn till om inflationen har varit svår. Det hade vi tänkt göra även i fortsättningen, om vi hade haft något att säga till om. Det märkliga är att även ni måste göra det, trots att vi har bestämt en indexreglerad skatteskala för år 1979. Den kommer nämligen inte att fungera. Regeringen föreslog en ändring i den, moderata samlingspartiet föreslog andra ändringar, och till slut blev det en utskottsprodukt mitt emellan folkpartiets förslag och förslaget från centerpartiet, som inte ville ha någon ändring. Även ni, som tror att ni har skapat ett instrument som är hundraprocentigt rättvist och säkert, kommer alltså att tvingas att göra ändringar varje år. Det är bättre, menar jag, att göra de ändringarna utan att vara bunden av en indexskala, som ibland slår så galet att man kanske får svårt att stå för den.

De tekniska invändningar som jag hade mot indexskalan tror jag inte att någon kan förneka. I vissa lägen kan höginkomsttagare kompensera sig två gånger på grund av att de kan skaffa sig värdesäkra ting. Om vi bara har en mycket låg inflationstakt, är detta inget problem. Det har då ingen inverkan alls om man skaffar sig värdesäkra saker eller inte. Om vi inte har någon hög inflationstakt, slår ju varken indexregleringsskalan eller någonting annat, utan allt ligger stilla. Men man kanske gör ändringar ändå för att man, på grund av realökningar, vill flytta steget där en progressiv skatt tas ut. Jag tror alltså att den indexreglerade skatteskalan inte är någon lösning.

Bo Lundgren sade att det var ett krångligt förslag som vi hade kommit med. Det är inte alls krångligt – 10 % av kommunalskatten, klart slut. Det är i stället ett otroligt enkelt förslag, som dessutom ger en mycket hög kommunal

skatteutjämning för människorna. Och det är inte alls krångligt i jämförelse med indexregleringen.

Det är klart att Bo Lundgren tar vad han vill och att jag tar vad jag vill av Gunnar Myrdals uttalanden. Vi har enats om att hälften var bra och att hälften var dåligt. Vilken hälft som var bra resp. dålig har vi olika åsikter om.

Sedan var det fråga om marginalskatterna. Skall det vara en marginalskatt på 50 % eller, som Bo Lundgren sade, 50 % av inkomsten som får behållas? Det har rätt stor betydelse.

BO LUNDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var självfallet, i enlighet med tidigare moderata krav, 50 % av en inkomstökning som skulle kvarstå efter skatt, dvs. högst 50 % marginalskatt i vanliga inkomstlägen.

Erik Wärnberg sade – vilket är helt korrekt – att socialdemokraterna varje år utom ett under 1970-talet tvingats att genomföra skatteomläggningar för att underlätta avtalsrörelserna. Det vi kritiserar i dessa årliga skatteomläggningar är att de genom att vara just årligen återkommande knappast kan skapa en stabil grund för avtalsrörelserna. Man får denna diskussion år från år, vilket måste försvåra möjligheterna att få längre avtal på arbetsmarknaden.

De gjorda omläggningarna har dessutom i rätt stor utsträckning – som man kallar det – finansierats med höjningar av arbetsgivaravgifterna, vilket i sin tur har lett till de problem som svensk företagsamhet har upplevt under senare tid och som har orsakat de ekonomiska svårigheter som vi f. n. har.

Dessa omläggningar har dessutom haft en inläsningseffekt då man, som jag sade i mitt anförande, genom att sänka genomsnittsskatten tvingats höja marginalskatten, progressiviteten, även för medelinkomsttagare, som inte kunnat komma ur sin situation och skapa standardhöjning. Detta är väsentliga invändningar, och de gör att vi går emot årliga skatteomläggningar och i stället vill ha ett ständigt verkande inflationsskydd av skatteskalorna. Jag har i mitt tidigare anförande tagit upp de rent tekniska invändningar som Erik Wärnberg har riktat mot inflationsskyddet – och tillbakavisat dem.

Att vi från moderat håll nu föreslår ytterligare justeringar i skatteskalen beror på att vi inte är nöjda med dess utseende, även efter det att indexregleringen har trätt i kraft. Vi anser alltså, och det trodde jag hade framgått av debatten, att marginalskatterna är alltför höga och att man måste genomföra planmässiga justeringar av marginalskatterna för att på det viset kunna stimulera arbete och företagande och uppnå ur samhällsekonomisk synvinkel positiva effekter.

Det är egentligen ganska intressant att socialdemokraterna, som ju för mindre än ett år sedan började delta i debatten om att marginalskatten var alltför hög i vårt land, nu över huvud taget inte nämner någonting om detta i sin motion mer än att de förordar en tvåprocentig sänkning av marginalskatten i inkomstskikten 50 000–60 000 kr. Vad tänker socialdemokraterna

göra åt marginalskatteproblemet, om ni, vilket jag inte hoppas, skulle återkomma i regeringsställning?

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Bo Lundgren säger att vi har tvingats genomföra skatteomläggningar praktiskt taget varje år under 1970-talet. Vi har velat ta hänsyn till inflationens verkningar på skatteskalorna och har gjort det på det sättet. Men vi har inte gjort justeringar i skatteskalen blint efter en indexreglering, utan varje gång en sådan ändring skett har det också skett någon justering mellan olika inkomstgrupper. Bo Lundgren menade att detta skulle försvåra avtalsuppgörelser, men jag kan tala om för Bo Lundgren att varje sådan här omläggning har skett efter förhandlingar med arbetsmarknadens parter, så det har inte varit särskilt svårt att få till stånd dessa uppgörelser.

Tror Bo Lundgren att det försvårar mindre att man under en pågående avtalsperiod höjer mervärdesskatten? Tror Bo Lundgren att löntagarna har lättare för att göra upp ett nytt avtal, om sådana saker inträffar – det hände ju under trepartiregeringens dagar? Tror Bo Lundgren att det blir lättare att komma tillbaka till arbetstagarparten och säga att de pengar som ni avstod från under förra avtalsrörelsen har vi nu gett tillbaka till arbetsgivarna? Tror Bo Lundgren att det kommer att underlätta avtalsrörelserna?

Bo Lundgren har ett mycket tunt argument när han säger att en indexreglering – inflationsverkningarna kan man ju f. ö. justera varje år genom att ändra skatteskalorna – och ett införande av indirekta skatter skulle underlätta avtalsrörelsen. Nej, det finns inget skäl för att införa indexreglering. Bo Lundgren har ju själv erkänt att ni inte accepterar skatteskalorna och att ni vartenda år framåt i tiden kommer att begära ändringar av skatteskalorna ända tills ni får en 50-procentig marginalskatt. Om ni nu måste ändra skatteskalorna, varför kan ni då inte ändra alltihop på en gång? Varför skall ni ha en del bundet i en s. k. indexskala, som har fått så besvärande verkningar i år när det gäller de högsta inkomsttagarna?

BO LUNDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Indexregleringen av skatteskalen är en grund för de vidare reformer, när det gäller skatteskalen, som måste genomföras för att vi skall få rimliga marginalskatter. Utan inflationsskydd hade man tvingats till årliga justeringar med de negativa effekter som jag redovisade i mitt huvudanförande och i min första replik. Vi menar alltså att man från denna grund skall bygga vidare för att få rimliga marginalskatter.

Att den borgerliga regeringen tvingats vidta ekonomisk-politiska åtgärder under åren 1977 och 1978 är, som jag tidigare sade, självfallet beroende på att den socialdemokratiska regeringen fram till 1976 drev en sådan politik att man för att rätta till den svenska ekonomin, som var i en fundamental obalans, fick vidta sådana åtgärder som mervärdesskattehöjning, devalvering och avskaffande av den fyraprocentiga löneskatten. Dessa åtgärder har haft positiva verkningar för Sveriges ekonomi, vilket de flesta ekonomer erkänner. Det gynnar, såvitt jag förstår, samtliga inkomsttagare här i landet – inte

minst lägre inkomsttagare och medelinkomsttagare, som nu kan dra nytta av att vi har fått ner inflationstakten. Vi kan nu börja se fram mot en produktionsökning och en standardökning i det här landet, sedan den borgerliga regeringen har lyckats så pass bra med den ekonomiska politiken.

Det är intressant att kunna dra den slutsatsen av vårt meningsutbyte att socialdemokraterna tydligen fortfarande tycker att marginalskatterna, med den höjd de nu har, är acceptabla och att socialdemokraterna – om de på nytt skulle komma i regeringsställning – tänker öka skattetrycket i en sådan utsträckning att det blir ännu svårare för enskilda löntagare att behålla någonting efter skatt och att det blir svårare för samhällsekonomin att få en tillräcklig tillväxttakt.

Förste vice talmannen anmälde att Erik Wärnberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det gällande skattesystemet behöver i grunden förändras, och det har väl också den här debatten gett ganska klara exempel på. Men att så här i slutet av 1978 debattera och besluta om skatterna för 1979 tjänar naturligtvis bara dem som inte vill ha någon egentlig förändring. För hur skall man praktiskt kunna genomföra beslut som fattas ett par veckor innan de skall komma att verkställas, om nu besluten är av mer genomgripande karaktär? Utskottets sätt att behandla de genomgripande förändringar som vpk föreslagit och valet av tidpunkt för skattedebatten omöjliggör ett genomförande till det kommande skatteåret.

Från vpk:s sida anser vi att det är nödvändigt med en annan skattepolitik. En skattepolitik som omfördelar skattetrycket. En politik som underlättar för de sämst ställda. En politik som, till skillnad mot den borgerliga regeringens, underlättar för dem med små eller medelstora inkomster och i stället ökar trycket på stora inkomster, förmögenheter, spekulationsvinster, bolag och andra arbetsfria inkomster.

Med skattepolitiken kan viljeinriktningen i politiken uttryckas. Den övervältring av skattetrycket som ägt rum under de borgerliga regeringarnas tid har klart drabbat de sämst ställda i samhället. De värst drabbade är låginkomsttagarna, barnfamiljerna och pensionärerna. Här har viljetryttringen visat på vems sida de borgerliga partierna står. Allt fagert tal från folkpartiet om att man vill ta vara på de sämst ställdas intressen har aldrig varit trovärdigt. De som eventuellt ändå har haft förhoppningen att man skulle göra det måste, efter dessa dryga två år med en folkpartistisk budgetminister, ha övertygats om motsatsen.

De förändringar som skett i skattesystemet har tydligt varit till fördel för de bäst ställda och till nackdel för de övriga. Sänkningar av arbetsgivaravgifterna, indexreglering av skatteskalorna, höjningar av momsens och den förda svängremspolitiken står som illavarslande milstolpar på den borgerliga politikens krokiga väg.

Men de borgerliga partierna står inte ensamma när det gäller att omfördela samhällets intäkter till företagen. Den socialdemokratiska politiken har genom åren med rätta kritiserats för sin företagsvänlighet. Det var under den socialdemokratiska regeringens tid som skattetrycket ökade på de vanliga inkomsterna och som gåvopolitiken och politiken med subventioner till bolagen iscensattes. Det var under den socialdemokratiska regeringens tid som den högst orättvisa mervärdesskatten infördes. Det var under den socialdemokratiska regeringens tid som kommunalskatterna sköt i höjden och försköt effekterna av progressiviteten i skatteskalen. Det var under den socialdemokratiska regeringens tid som avdragssystemet utvecklades till att bli det verkliga instrumentet för att slippa undan skatt, oavsett om det var bland höginkomsttagarna eller bolagen, oavsett om det var bland spekulanter eller andra med arbetsfria inkomster.

Det är på den inslagna vägen som borgarpartierna har fortsatt och kraftigt ökat ojämlikheten. Till socialdemokratins försvar måste ändå anföras att de med andra medel försökte att jämna ut effekterna av det orättvisa skattesystemet.

Med en annan inriktning av skattepolitiken, med en annan inriktning av hela den ekonomiska politiken, med en annan ideologisk inriktning hade ingrepp kunnat åstadkommas som på ett avgörande sätt hade lett till en utjämning i samhället. Men en sådan inriktning måste gå ut på kraftiga ingrepp i storfinansens, storkapitalets, möjligheter till ekonomiska transaktioner och styrningar.

Hur en sådan politik skall utformas har vpk vid flera tillfällen visat. Det räcker inte med marginella förändringar i skatteskalor, kortsiktiga förändringar av avdragssystem eller andra tillfälliga omfördelningar. Det fordras en genomgripande förändring av hela skattesystemet, inriktad på att underlätta för de sämst ställda i samhället.

Det finns de som har sagt att det måste löna sig att arbeta, och jag kan hålla med om det. För att åstadkomma det behövs en sådan inriktning på politiken att de som jobbar ihop sin försörjning i viss utsträckning skall ha lättnader på bekostnad av dem som inte jobbar ihop sina inkomster men försörjer sig gott ändå. Med det menar jag att de arbetsfria inkomsterna, spekulationsvinsterna, bolagsvinsterna m. m. skall bära en avsevärt större andel av skatterna till samhället än vad som nu är fallet. En övergång till produktionsbeskattning, en skärpning av skatten på stora förmögenheter, ett slopande av 80/85-procentsregeln, en höjning av skatten på arv och gåvor med i genomsnitt 50 % och en skärpning av realisationsvinstbeskattningen gör det möjligt att uppnå en del av dessa effekter. En produktionsbeskattning bör baseras på omsättningen, energiförbrukningen och behovet av råvaror men framför allt differentieras efter graden av samhällsnytta i produktionen.

En sanering av den enorma avdragsdjungeln är också nödvändig. Slopande av sparavdraget, slopande av representationsavdraget, slopande av rätten att göra avdrag för underskott i en förvärvskälla från inkomsten i en annan förvärvskälla, begränsning av ränteavdragen så att sådant medges för räntor på ett skuldbelopp på maximalt 200 000 kr. men inte däröver, begränsning av

avdragsrätten när det gäller utgifter för upprustning och ombyggnad av hyresfastigheter, höjning av schablonavdraget under inkomst av tjänst och slutligen en förändring av avdragsreglerna så att medgivet avdrag görs inte som nu från inkomsten utan från skatten med en viss procentuell andel av beloppet – det är åtgärder som skulle innebära en klar sanering, som skulle vara till fördel för det stora flertalet av människor här i landet.

Möjligheten att göra avdrag för underskott i en förvärvskälla från inkomsten i en annan förvärvskälla används i stor utsträckning av höginkomsttagare eller personer med arbetsfria inkomster för att kunna komma ifrån beskattning. Det är ett sätt som i stället för att vara tillåtet borde betraktas som synnerligen kriminellt. Det medför spekulationer och förmögenhetsökningar som gagnar ett fåtal människor. Detta liksom möjligheten att göra avdrag för räntor på skuldbelopp upp till en praktiskt taget obegränsad nivå måste betraktas som skatteflykt och inte, som nu, som en sport, där det gäller att komma undan med så mycket av inkomsterna som möjligt. Att det bara rör sig om manipulationer bevisas ganska väl av att många av dem som taxeras med noll kronor i inkomst lever i högönsklig välmåga i stället för att, vilket vore naturligare, svälta. En begränsning av avdragsrätten enligt det förslag som vpk har lagt fram motverkar möjligheterna till sådan skatteflykt.

Avdragssystemet kulminerar i orättvisa med det sätt varpå avdragen görs. De som har höga inkomster får större skattelättnader än de med låga inkomster, även om avdragsbeloppet är detsamma. Låt mig ta ett exempel.

En metallarbetare tjänar 50 000 kr. på ett år och har en faktisk resekostnad på 2 000 kr. En läkare eller annan höginkomsttagare tjänar 150 000 kr. och har samma faktiska resekostnad på 2 000 kr. Det innebär en skattelättnad för metallarbetaren med ungefär 1 100 kr. och för läkaren med ungefär 1 700 kr. för samma faktiska resekostnad. Läkaren/höginkomsttagarens resor är väl inte mer värda än metallarbetarens motsvarande resor? Men så slår det nuvarande systemet när det gäller avdrag. Från vpk:s sida har vi föreslagit att denna metodik skall förändras så att det blir samma skattelättnad för samma kostnad oavsett vilket inkomstskikt man tillhör. Detta kan lösas på så sätt att avdraget omräknas efter en viss procentsats av beloppet och att avdraget sker direkt från skatt. En sådan metod i kombination med ett avdragstak skulle välkomnas av det stora flertalet människor här i landet.

En övergång till en progressiv statskommunal enhetsskatt skulle jämna ut olikheterna i kommunalskatterna och göra den kommunala servicen lika värd till samma pris i hela landet. Den skulle dessutom undanröja den svåra ekonomiska situation som kommunerna befinner sig i. Många ställer sig med rätta frågan varför den kommunala servicen är så dyr i en kommun och så mycket billigare i en annan. Svaret på den frågan är att skattekraften är olika, beroende på vilken grupp människor som bebor kommunen. Den inomregionala skatteutjämning som riksdagen tidigare har beslutat om för Stockholms län är ett uttryck för att dessa ojämnheter behöver undanröjas. Men utjämningen får inte begränsas till inomregionala utjämnings utan måste

gälla för alla kommuner i hela landet. Det skulle också möjligen utjämna en del av den segregering som nu förekommer i framför allt vissa kommuner.

En annan åtgärd för att omfördela skattetrycket till de vanliga inkomstagarnas fördel är att slopa momseffekten på livsmedel. Jag ber skatteutskottet notera att jag talar om momseffekten på livsmedel. En del av denna effekt är redan undanröjd genom subventioner av baslivsmedel, och vi har i och för sig inte motsatt oss en sådan lösning. Det viktigaste är att momseffekten på de varor som är nödvändiga verkligen försvinner. Vilken metod som används är mindre intressant. Momsen är till sin karaktär regressiv, dvs. den drabbar hårdare en låginkomsttagare, som måste konsumera hela eller största delen av sin inkomst för dagligvaror, än en höginkomsttagare. Ökar momsens ökar klyftorna ännu mer.

I skatteutskottets betänkande görs ett av de kvalificerade krumsprång som vi har fått vänja oss vid under de senaste åren. Där säger utskottet att någon standardförbättring inte kommer till stånd vid slopande av momseffekten på livsmedel. Det är sannernligen ett besynnerligt påstående. Om den nuvarande momseffekten på ca 10 % på matvaror togs bort, skulle det väl ändå öka utrymmet för standardförbättringar för de enskilda människorna. Framför allt skulle det öka utrymmet för standardförbättringar väsentligt för barnfamiljer, pensionärer och låginkomsttagare. Men en sådan förbättring ligger inte i linje med de borgerligas synsätt när det gäller den stabiliseringspolitik som Nils Åsling m. fl. tidigare har talat om. Den privata konsumtionen skall hållas tillbaka till förmån för ytterligare stöd till den exporterande privata industrin, den industri som hela tiden flyttar pengar och jobb från Sverige till länder där större profiter kan skapas, gärna till länder som regeras av fascistiska militärjuntor.

Jag skall också ta upp de förslag till förändring av skatteskalorna som föreslagits i regeringspropositionen och som möjligen kan karakteriseras som kortsiktiga lösningar.

Den folkpartistiska regeringen vidhåller indexregleringen av skatteskalorna. Ja, den föreslår också att sjömansskatten skall behandlas på samma sätt. Indexregleringen – eller inflationsskyddet som det egentligen kallas – är en teknik som gynnar de högre inkomsttagarna. Det har också klart och tydligt framgått av den tidigare debatten. Det är i de höga inkomstskikten man ger de stora skattelättnaderna, till dem som redan med det orättvisa avdragssystemet tagit åt sig stora fördelar på andras bekostnad.

Budgetminister Mundebo har vid flera tillfällen påstått här i kammaren att inflationsskyddade skatteskalor är fördelningspolitiskt neutrala. I verkligheten är det en stor och kvalificerad bluff. När förslaget till inflationsskyddade skatteskalor kom, förklarade budgetministern att det i framtiden inte skulle vara nödvändigt med förändringar av skatteskalorna. Vi sade den gången att det kommer ändå att ske, och det har ju visat sig redan i år. Regeringen ansåg sig tvungen att rubba skattesatsernas inbördes relationer. Det enda som kvarstår av argumenten för en indexreglerad skatteskala är att de höga inkomstskikten skall ha de största skattelättnaderna. I dessa skikt vill

de borgerliga partierna tydligen inte ha någon begränsning när det gäller att öka utrymmet för privat konsumtion. Det är bara personer med små inkomster som skall ha en mycket liten konsumtionsökning.

Vänsterpartiet kommunisterna yrkar därför att indexregleringen skall slopas så att det går att omfördela till dem som bättre behöver förbättringar än de med inkomster på 100 000 kr. och däröver. Från vpk:s sida har vi i konsekvens med detta föreslagit en extra skattereduktion om 1 000 kr. för inkomster mellan 30 000 och 70 000 kr., med en avtrappning före och efter. På det viset skulle de som bäst behöver lättnader också få det.

Vi har vidare lagt fram förslag om ett tak för kommunalskatterna. Man kan naturligtvis gå till väga på olika sätt, men vi har funnit vårt förslag vara möjligt att använda till dess att vi kan införa den progressiva statskommunala enhetsskatten. Ett ingrepp mot de stigande kommunalskatterna är ytterst angeläget. De kommunala skatternas proportionella karaktär gör att dessa skatter drabbar låga och höga inkomster lika. Därför är det nödvändigt att begränsa dessa skatter. De fattigaste kommunerna, de med de högsta kommunalskatterna, har som regel också skattebetalare i de lägsta inkomstskikten. De har oftast den sämsta skattekraften. Det är framför allt dessa kommuner som behöver stöd.

De förslag till stimulans av näringslivets investeringar som framförts kan vi från vpk inte ställa upp på. Stimulanserna, som påstås vara temporära, har allmer antagit formen av permanenta stimulanser. Därigenom överförs ytterligare medel från skattebetalarna till det privata näringslivet. Stimulanser och subventioner måste sättas in i ett annat ekonomiskt sammanhang.

Slutligen vill jag beröra förslaget om att ytterligare förbättra pensionärernas situation.

I detta läge har vpk funnit det angeläget att förbättra för pensionärerna genom att de får möjlighet till en skattefri sidoinkomst om 1 000 kr. utöver folkpension och pensionstillskott. Vpk ställer inte upp i den reaktionära kören som gör sig gällande i fråga om pensionärernas standard- eller värdesäkring. För oss står det som en självklarhet att de sämst ställda i samhället – och dit hör pensionärerna – skall ha förbättringar i sin standard oavsett hur utvecklingen i övrigt ser ut. Det ligger i den utjämnande politik som vpk står för men som kritiseras och ifrågasätts av flera fackliga ledare. Folkpensionärerna har under de s. k. goda åren halkat efter i allra högsta grad, men då höll kritikerna tyst. När sedan reallönesänkningen blev ett faktum har dessa fackliga ledare gått till angrepp mot pensionärerna för att de genom basbeloppshöjningen erhållit något mer än de i produktionen stående. Inte ett ord nämns om den eftersläpning som tidigare var faktum.

Jag vill med detta yrka bifall till vpk-motionerna 1978/79:106, 1978/79:5, 1977/78:235, 1977/78:322 och 1977/78:323 som behandlas i skatteutskottets betänkande.

ALVAR ANDERSSON (c):

Herr talman! Emot propositionen 1978/79:50 var det endast i begränsad omfattning som vi från centerens sida hade invändningar. Det gällde framför

allt behovet av åtgärder för att stimulera konsumtionen och inriktningen av dessa åtgärder. Endast med rätt hårda metoder har det varit möjligt att få ett rimligt grepp på inflationsutvecklingen, en utveckling som under hela 1970-talet varit ett hot mot vår ekonomi, både på kort och längre sikt. Därför är det nödvändigt att nu insätta stimulansåtgärder får en begränsad omfattning så att inte den uppnådda stabiliteten undergrävs.

Vad som föreslås i fråga om höjning av barnbidragen, studiestöd, folkpensionärernas beskattning, underhållsbidragens höjning etc. samt uppräknig av skattereduktionen från 400 till 560 kr. stöds av centerpartiet. Däremot yrkade vi i partimotionen avslag på propositionens förslag om justering i den statliga skatteskalen nu och begärde i stället ett samordnat skattepolitiskt förslag, där kommunalekonomiska utredningens förslag skulle spela en framträdande roll, till vårriksdagen 1979. Vi ställde oss bakom det av tidigare riksdag fattade beslutet om indexreglering av den statliga skatteskalen och förmenar att detta utgör en garanti för att ingen får skattehöjning så länge realinkomsten inte ökar. Den finansiella situationen är sådan att även indexregleringen av skatteskalen, och därmed en utebliven skärpning av den statliga beskattningen, får finansieras med ökad upplåning. Men att därutöver låna till en skattesänkning ansåg vi betänkligt.

Det är alldeles givet att skattetrycket är mycket hårt, alltför hårt enligt vårt förmenande. Men uttag av skatter är ju inget självändamål, de är avsedda att finansiera de utgifter som beslutas. Trots det hårda skattetrycket ökar utgifterna i snabbare takt än skatteinkomsterna. Av de direkta skatterna är två tredjedelar kommunalskatt, en tredjedel statsskatt, och för alla inkomsttagare under hundratusen kronors inkomst är kommunalskatten den större skattedelen. Trots den nuvarande skatteutjämningen, som skulle eliminera en väsentlig del av bristen på skatteunderlag i de skattesvagare kommunerna, är skillnaderna i kommunal utdebitering mycket betydande. Det torde under 1979 röra sig om 7 à 8 kr. mellan den kommun som har den högsta skatten och den som har den lägsta. Och ändå har säkerligen kommunerna med de högsta utdebiteringarna inte någon hög standard.

Vi hälsar med tillfredsställelse skatteutskottets redovisade uppfattning på s. 37 och 38 i betänkandet nr 19: "Enligt utskottets uppfattning bör marginalskatterna på sikt sänkas, vilket också skatteutredningen föreslagit. Samtidigt är det av vikt att inte nu binda sig för skattelättnader av sådan omfattning att man försvårar genomförandet av kommunalekonomiska utredningens förslag. Som framhålls i motionen 1978/79:94 innebär detta utredningsförslag en väsentligt utökad kommunal skatteutjämning och andra åtgärder för att skapa större rättvisa både mellan kommunerna inbördes och i fråga om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Detta återverkar i sin tur också på de kommunala utdebiteringarna och därmed på marginalskatten, något som kan skapa avsevärda lättnader i skattetrycket inte minst för de lägsta inkomsttagarna. Enligt utskottets uppfattning bör åtgärder av detta slag prioriteras vid det fortsatta arbetet. Det är samtidigt av vikt att man inte nu vidtar alltför långtgående åtgärder som rubbar förutsättningarna för kommande ställningstaganden till dessa frågor under

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

våren 1979.”

Från centern har vi alltså ställt oss kritiska mot marginalskaattelättnader nu men har i strävandena att få en majoritetlösning med så försiktiga stimulanser som möjligt i nuläget kunnat stödja vissa justeringar i marginalskatteskalen. Till sin omfattning innebär detta en halvering jämfört med förslagen i propositionen. Jag vill i sammanhanget påpeka att då moderatrepresentanterna i utskottet i sitt särskilda yttrande uttalar att det innebär endast en fjärdedel av vad de borgerliga partierna i 1972 års skatteutredning föreslog som första steg i fråga om marginalskaattelättnader, så har man utelämnat den väsentliga upplysningen att dessa marginalskaattelättnader endast skulle ske i den omfattning som det var möjligt att skaffa andra intäkter för staten. Alltså: Sänker man de direkta skatterna måste man höja de indirekta skatterna i motsvarande mån, så att inte statens inkomster försämras.

Beträffande stimulanserna på investeringssidan har utskottsmajoriteten gått något längre än propositionen i det avseendet att man föreslår att avdragen även på byggnadssidan skall få ersättas med investeringsbidrag, då avdrag ej kan utnyttjas. Det är ju i princip samma system som gäller för investeringar i maskiner. Vidare föreslår vi att stimulans skall kunna utgå även till företag som uppför industribyggnad för uthyrning. Vi menar att båda dessa åtgärder är välmotiverade. Inte minst gäller detta om vi tar hänsyn till att svenskt material och svenska arbetsinsatser garanteras ingå helt eller delvis vid uppförande av industribyggnader. När det däremot gäller maskininvesteringar ges naturligtvis stöd även om investeringarna är helt baserade på inköp av importerade maskiner.

Jag går sedan över till att göra några reflexioner beträffande indexregleringen av skatteskalen.

Jag menar att debatten, vare sig man talar för eller emot indexreglering, egentligen är kraftigt överdriven. Man överdriver både betydelsen och verkningarna av indexregleringen av skatteskalen. Jag ser för min del saken så – och på det viset har vi sett detta inom centerpartiet – att det ju inte är fråga om någonting annat än att vi garanterar ett oförändrat skattetryck vid en oförändrad realinkomst, om inte några andra beslut fattas. Man skall inte behöva laborera med justeringar av skatteskalen varje år. Under tidigare år ville man i betydande utsträckning kalla dessa justeringar för skattesänkningar, när de i själva verket utgjordes av justeringar som gjorts med hänsyn till penningvärdeförsämringen i huvudsak. De var bara en anpassning till penningvärdesförändringar. Utöver en indexreglerad skatteskala är det alldeles givet att man kan göra justeringar i det procentuella uttaget i olika inkomstlägen om man vill förändra skattetrycket för vissa inkomstkikt. Om man vill öka skattetrycket eller sänka detsamma generellt är det nog enklast att göra det när vi varje år i riksdagen fastställer vilken uttagsprocent vi skall ha i den statliga beskattningen. Denna uttagsprocent har ju nu under en mycket lång följd av år inte förändrats, men man skulle mycket väl kunna återgå till det inte så ovanliga system man använde förr genom att ha olika procenttal beroende på hur man bedömde behovet. Det är en i och för sig

mycket enkel metod.

När det gäller det socialdemokratiska förslaget till kommunal skatteåterbäring är det klart att man kan säga att detta är ett inslag i en bättre fördelning mellan invånare i kommuner med högt skattetryck och i kommuner med jämförelsevis lågt skattetryck. Går vi litet längre i perspektivet bakåt kan det ju sägas att skattetrycket är högt i alla kommuner. Det är inte mer än ett tiotal år sedan som det högsta kommunala uttaget låg på 22–23 kr. Numera har vi ingen kommun som har så låg skatt. Alla ligger över den gränsen. Genomsnittligt börjar vi närma oss de 30 kronorna.

Man frågar sig om man uppnår någon vidare utjämning genom att ge en viss procent i återbäring av kommunalskatten. Erik Wärnberg tog ett exempel. En 60 000-kronors inkomstagare skulle få 400 kr. mera i skatteåterbäring i den kommun som har det högsta skatteuttaget än i den kommun som har det lägsta. Skillnaden mellan det högsta och det lägsta skatteuttaget ligger på omkring 3 000 kr. i det inkomstläget. Om vi skall få en ordentlig skatteutjämning på kommunalskattesidan, får man gå helt andra vägar. Jag hoppas att detta skall kunna lösas eller åtminstone att vi tar ett rejält steg åt det hållet när prövningen av kommunalekonomiska utredningens förslag kommer att ske till våren.

Bo Lundgren redovisade reservationen om införandet av en marginalska-
ttestpär. Utskottsmajoriteten har i betänkandet konstaterat att tanken på införandet av en marginalska-
ttestpär har framförts reservationsvägen i 1972 års skatteutredning. Ett sådant förslag kommer väl troligen också i någon form att bli föremål för riksdagens behandling till våren i samband med att, som vi antar, regeringen lägger fram sina förslag till förändringar i skattelagstiftningen över hela fältet, baserade på betänkandena från kommunalekonomiska utredningen, 1972 års skatteutredning och företagsskatteberedningen.

Låt mig i alla fall göra följande reflexion i frågan om en marginalska-
ttestpär. Om vi finge en utjämning av de kommunala utdebiteringarna, så att de värsta skattetopparna i kommunerna kapades, skulle behovet av en marginalska-
ttestpär bli väsentligt mindre. En marginalska-
ttestpär av den typ som reservationsvis framfördes i 1972 års skatteutredning skulle bara innebära att, om spärren sätts vid 27 kronors kommunal utdebitering, staten betalar kommunalskattehöjningar däröver, dvs. sådana som drabbar inkomstdelar över 150 000 kr. för den enskilde kommunalskattebetalaren. Om man går ned ett stycke och sätter spärren vid 22 kr., innebär det att staten skulle få betala alla delar av kommunalskatten som ligger över 22 kr. per skattekrona på inkomstdelar över 100 000 kr.

Det är visserligen riktigt att en del av inkomsten för alla berörda höginkomsttagare skulle drabbas av den skärpta kommunalskatten, men det är ändå så att de som inte kommer upp i de inkomster som det här gäller blir drabbade på hela sin inkomst av kommunalskatteskärpningarna medan höginkomsttagarnas inkomster bara skulle drabbas till en begränsad del. Med en sådan ordning skulle man kunna fortsätta att höja kommunalskatterna undan för undan utan att åtminstone de högre inkomsttagarna skulle ha

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

något större intresse av en kommunalskatteutjämning, eftersom utfallet härav för dem är eliminerat, medan kommunalskattehöjningarna slår mycket hårt på de lägre inkomsttagarna.

Jag tror visserligen att man kan diskutera något slags marginalskaftespiärr men menar att man får angripa det problemet på ett helt annat sätt än vad som här angivits.

Tommy Franzén anförde en hel rad i och för sig mycket intressanta synpunkter, som skulle vara väl värda en belysning. Men huvuddelen av det skattepolitiska program som han utvecklade får behandlas under våren i samband med att vi har att se över hela skatteproblematiken. De delar som nu brutits ut är i själva verket ytterst begränsade. Den statsskatteförändring som föreslås skall såvitt jag kan bedöma inte i första hand betraktas som ett försök att förbättra skatteskalen utan i stället närmast ses som ett led i ansträngningarna att stimulera ekonomin.

Det förslag som utskottsmajoriteten här ställt sig bakom innebär i själva verket en mycket blygsam justering av skatteskalorna. Jag tror inte heller att vi till våren kan komma särskilt långt därvidlag. Jag vill understryka vad jag åberopat i utskottsmajoritetens skrivning, nämligen att man på den punkten måste prioritera kommunalekonomiska utredningens förslag. Man måste, innan man kan åstadkomma marginalskaftesänkningar i någon större omfattning, först försöka genomföra väsentliga delar av dessa förslag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan på samtliga punkter i dess betänkande nr 19.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra ett par randanmärkningar med anledning av Alvar Anderssons inlägg.

Jag tror att Alvar Andersson något underskattar betydelsen av indexreglering – både dess positiva och dess negativa verkan. Jag har sett en utredning som visat vad resultatet av skatteomläggningarna under 1970-talet skulle ha blivit om vi hade haft en indexreglering under de åren. Denna utredning visar att det skulle ha blivit förändringar åt båda hållen på tiotusentals kronor och att de små inkomsttagarna hade fått betydligt större skattechöjningar än de stora inkomsttagarna. Nu kan naturligtvis Alvar Andersson säga att detta kan rättas till genom att man ändrar skatteskalorna. Jag medger att det är riktigt. När vi nu i fortsättningen skall ha indexreglering, som inte får rubbas, kan det i framtiden bli fråga om ändringar i beskattningen som man kanske skulle ha velat utforma på ett helt annat sätt.

Sedan inkasserar jag med glädje den erkänsla som Alvar Andersson gav förslaget om kommunalskatteavdraget, vilket ändå är en liten början till en kommunal skatteutjämning för enskilda människor. Han håller med mig om att ett kommunalt skatteavdrag skulle ge 400 kr. i de vanligaste inkomstlägena. Men samtidigt säger Alvar Andersson att det kan bli fråga om skattelättnad på 3 000 kr. i stället för 400 kr. Jag medger också att det är riktigt. Men man rättar i alla fall till detta något med 10–15 %. Det är en bit på vägen. Jag inkasserar som sagt Alvar Anderssons erkänsla i detta avseende.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Alvar Andersson ansåg att det var intressanta synpunkter. Jag utgår ifrån att han menar att det var intressanta förslag som vi presenterat i skatteutskottet. Jag får också hoppas att Alvar Andersson fortsättningsvis tycker att förslagen är intressanta och beaktansvärda så att han kan ta ställning för förslagen i en framtid.

När det gäller det lämpliga i att behandla dessa förslag i vår kan man vända på det hela och säga att under den borgerliga trepartiregeringen, där Alvar Anderssons parti också var med, så bröt man ut vissa bitar som man ansåg angelägna, t. ex. frågan om stimulansåtgärder och frågan om inflationsskyddet. För oss som har en annan värdering när det gäller fördelningen av skattetrycket hade det naturligtvis varit mycket angelägnare att få bort exempelvis hela det orättvisa paketet om avdragen och få en skattepolitik som underlättar för kommunerna. Det hade varit en riktigare politik att bryta ut de bitarna än att bryta ut inflationsskyddade statsskatteskalor.

Alla de här frågorna har varit uppe under ett par års tid. Detsamma gäller frågan om momsen på mat eller momsen på livsmedel. Här skulle det naturligtvis ha varit intressant om Alvar Andersson och hans parti mera hade fördjupat sig i dessa synpunkter och haft möjlighet att långt tidigare ta ställning för att minska momseffekten. Vad jag kan förstå av Alvar Anderssons resonemang beträffande kommunalskatterna och förändring av dem, så måste det ligga i centerpartiets intresse att i första hand få bort momseffekten på livsmedel. Det gäller i alla fall de grupper som vi slår vakt om, och som jag tyckte mig förstå att Alvar Andersson ville värna om med sitt resonemang om kommunalskatterna.

ALVAR ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad indexregleringen hade betytt om vi hade haft en indexreglerad skatteskala under de senaste tio åren är inte särskilt svårt att räkna ut. Men det är ganska ointressant, för det förutsätter att man inte skulle ha gjort några ändringar i uttagsprocenten. Det har jag mycket svårt att tänka mig att man inte skulle ha gjort.

Jag vill på nytt understryka att även om man har indexreglering på skatteskalen innebär det inte att skalan ligger fast vad gäller uttagsprocenten hur länge som helst, men man skulle inte behöva göra ändringar varje år. Det är ju det som skulle utgöra vinsten.

Jag kan gärna säga att den konstruktion vi har med basenheter kanske innebär att man i alla fall får ändra författningen varje år – jag är inte riktigt säker på det. Med den konstruktion vi hade ursprungligen på utredningsstadiet skulle vi inte ha behövt ändra författningen varje år, men med det beslut riksdagen fattade lär man få göra det.

När det gäller kommunalskatteavdraget är det rätt underligt att ingen socialdemokratisk skatteutredare i skatteutredningen föreslog att man skulle gå in för den metod som har lanserats i anslutning till denna proposition. Jag skulle bli ganska förvånad om man återkommer med det förslaget när vi skall ta ställning till kommunalekonomiska utredningens förslag. Jag tvivlar på

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

det. Det är i och för sig ganska intressant, men jag tror ändå inte att det är den riktiga metoden när man skall åstadkomma skatteutjämning.

Tommy Franzén talade om momsens på mat. Den har ju diskuterats utomordentligt grundligt i flera utredningar. Den har varit uppe i riksdagen i olika sammanhang, och riksdagen har med överväldigande majoritet slagit fast att tekniskt sett är det nuvarande systemet det allra bästa. Man har en generell moms, man ger rabatter, man förbilligar och subventionerar väsentliga delar av livsmedlen. Man subventionerar i betydligt större utsträckning än vad en sänkning av momsens skulle göra. Sammanlagt utgör väl de livsmedelssubventionerna i det närmaste lika mycket som momsens på mat skulle utgöra om vi hade den i stället. Vi kan naturligtvis inte ha båda delarna.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om Alvar Andersson hade studerat vad vi säger i vår motion, där vi vill få bort momseffekten, skulle han finna att vi inte har motsatt oss möjligheten att subventionera bort hela momseffekten på mat. Man kan konstatera att ungefär hälften av momsens i dag är subventionerad beträffande vissa baslivsmedel och vissa andra nödvändighetsvaror. Men vad vi menar är att hela momseffekten på 20,63 % skall subventioneras bort. De människor som har det sämst ställt här i landet, som har de lägsta inkomsterna, tvingas faktiskt att använda hela eller absolut största delen av sin inkomst enbart till mat eller andra förnödenheter. Det är naturligtvis i första hand för dem som vi vill få bort den här effekten.

Om således Alvar Andersson hade läst motionen skulle han ha funnit att det inte är någon teknisk fråga när det gäller att differentiera själva momsens som är det väsentliga. Det väsentliga är att man får bort momseffekten, och det kan man åstadkomma genom att subventionera bort den effekten på livsmedel.

ALVAR ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle tro att det för många familjer, särskilt för barnfamiljerna, skulle innebära en besvikelse om man principiellt slopade momsens på mat och i stället tog ut fulla priset på t. ex. mjölk och sådana varor.

Här sägs att man bör ta bort momseffekten på hela livsmedelssektorn. Men subventionerna på baslivsmedel är ju väsentligt större än vad momseffekten är på de varor som räknas till denna grupp livsmedel, och lättnader när det gäller andra grupper av varor inom livsmedelsområdet – och här har vi onekligen också ett lyxkonsumtionsområde – skulle näppeligen komma barnfamiljerna till del i någon större utsträckning.

Men vi kommer att få tillfälle att diskutera de här frågorna till våren. De är ju mycket utförligt behandlade i skatteutredningarna, både i företagsskatteberedningen och framför allt i 1972 års skatteutredning.

Herr talman! Alla år utom ett under 1970-talet har det blivit nödvändigt att justera den statliga inkomstskatteskalan. De årliga justeringarna har visat att vårt nuvarande skattesystem, uppbyggt under 1950- och 1960-talen, inte är anpassat till de påfrestningar som den ekonomiska utvecklingen medfört och kommer att medföra. Det är därför regeringens avsikt – såsom budgetminister Ingemar Mundebo officiellt har sagt och som han något berör i sin proposition 1978/79:50 – att återkomma under våren 1979 med ett långsiktigt inriktat och allomfattande reformprogram för vår beskattning. Statsministern har också meddelat sin avsikt att inbjuda berörda parter till överläggningar om den framtida skattepolitiken. Skatteutskottets föreliggande betänkande 1978/79:19 skall därför ses såsom ett skatteändringsförslag för att tillfredsställa behovet av justeringar endast för år 1979.

Betänkandet innehåller i stort ett begränsat marginalskattesänkingsförslag, baserat på den 1977 beslutade inflationsskyddade skatteskalan. Inflationsskydd föreslås från 1979 bli infört även på den särskilda skattereduktionen. Vidare innehåller betänkandet en höjning av avdragsbeloppet för underhållsbidrag till barn, bibehållandet av avdragsrätten för vissa arbetskläder samt en höjning av det extra avdraget för folkpensionärer så att grundpensionen och en sidoinkomst på ca 4 900 kr. blir skattefri. Beträffande dessa tre senare åtgärder är utskottet enigt. Slutligen innehåller betänkandet förslag till skatteuppgörelse för att stimulera investeringsviljan inom företagen och för att öka dessas möjligheter till kapitalanskaffning. Dessa båda förslag har närmare berörts av Alvar Andersson och Bo Lundgren.

En av de genomgripande reformer som behövs för framtiden har redan genomförts i vårt skattesystem. Inflationsskyddet av inkomstskatteskalan måste ses som det första steget i ett långsiktigt skattereformprogram. Genom inflationsskyddet har en grundläggande svaghet i vårt nuvarande skattesystem rättats till. Inflationsskyddet hindrar att inkomstskatten automatiskt skärps varje år i takt med penningvärdets förändring. För att ytterligare förbättra inflationsskyddet har budgetministern i propositionen 50 föreslagit att även den särskilda skattereduktionen på 400 kr. skall följa basenhetens utveckling och alltså bli skyddad mot inflationens urholkning av beloppet.

Inflationsskyddet har i olika sammanhang blivit föremål för missförstånd och kanske också för misstolkningar. Låt mig därför helt kort få uppreda de fördelar som ett inflationsskydd av skatteskalan medför.

1. Vid oförändrade skatteregler medför inflationen en fortgående skattesärskärpning. En medborgare som får en inkomstökning precis motsvarande penningvärdets förändring får en skärpning av beskattningen och därmed lägre realinkomst, om skatteskalan inte är inflationsskyddad.

2. Med inflationsskydd får *alla* medborgare oavsett inkomstnivå behålla samma relativa skattetryck, dvs. just det skattetryck som riksdagen har beslutat.

3. Utan inflationsskydd får penningvärdets slumpmässiga förändringar avgöra, om en medborgare skall få skattesärskärpning eller ej och om

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

skattes kärningen skall bli större eller mindre, dvs. inflationen bestämmer skattetrycket – inte riksdagen.

4. Med inflationsskydd ges skatteskalen en varaktighet, som arbetsmarknadens parter har glädje av när det gäller att överblicka konsekvenserna av fleråriga löneavtal. Inflationsskyddet medverkar således i löneförhandlingarna till att bromsa lönekraven, eftersom löntagarna inte behöver begära kompensation för automatiska skattehöjningar. Det blev ju också möjligt att göra ett tvåårsavtal våren 1978, bl. a. tack vare inflationsskyddet.

5. Slutligen kan med inflationsskydd av inkomstskatteskalen klart visas för medborgarna hur mycket av deras skatteförändringar som är en direkt följd av penningvärdets fall och hur mycket som är av riksdagen beslutad skattesänkning. Som bekant kallades de provisoriska skattejusteringar som årligen gjordes före inflationsskyddets införande för skattesänkningar, fastän det i betydande omfattning inte rörde sig om verkliga skattesänkningar utan om en anpassning av skatteskalen till penningvärdets fall. Det är f. ö. mycket lättare för regering och riksdag att gå in och göra ändringar i en inflations-skyddad skatteskala än i en icke inflations-skyddad sådan, då det klart framgår hur mycket penningvärdets förändring påverkat skatteskalen och hur stora politiskt motiverade ändringar som kan behöva göras.

Det har sagts att inflationsskyddet av skatteskalen är orättvist. Man har påstått att högre inkomsttagare på grund av inflationsskyddet får större skattesänkningar än lägre inkomsttagare osv. Sådana påståenden är felaktiga.

Låt oss se på påståendet om orättvisan. Kan det vara orättvist att inkomstskatten för varje inkomstnivå utgår med just den procentsats som riksdagen har beslutat? Det är ju faktiskt så, att det är *avsaknaden av inflationsskydd* som är orättvis, då penningvärdets förändringar helt slumpmässigt och helt utan riksdagsbeslut avgör beskattningens nivå.

Låt oss se på påståendet om större skattesänkningar för högre inkomsttagare m. m. Inflationsskyddet ger inga skattesänkningar över huvud taget. Jag ber att på tal om inflationsskyddet få citera TCO-Tidningen 20/78: "Man ska dock vara klar över att man då laborerar med uteblivna skattehöjningar och inte skattesänkningar." Faktum är att inflationsskyddet endast hindrar successiva skattechöjningar för alla inkomstnivåer. Inflationsskyddet ger samma relativa skattenivå för alla inkomstnivåer precis som skulle ha blivit fallet, om vi hade lyckats förhindra inflationen. Om vi hade lyckats förhindra inflationen, skulle ingen ha kommit på tanken att påstå att detta skulle ha medfört skatteorättvisor. Konsekvenserna av Erik Wärnbergs resonemang skulle bli att den största orättvisan vore att stoppa inflationen, eftersom de större löntagarna då tjänade mera på detta än de lägre.

Sedan kan man naturligtvis diskutera om inflationsskyddet är riktigt utformat rent tekniskt. Budgetministerns förslag att från 1979 även inflations-skydda den särskilda skattereduktionen anser jag vara en icke oväsentlig förbättring. Även andra reformer beträffande inflationsskyddets tekniska utformning kan givetvis göras, när vi vunnit ytterligare erfarenheter av dess tillämpning.

Låt mig slutligen slå fast att det är lika rättvist att införa ett inflationsskydd i skattesystemet som det är att ha ett inflationsskydd inom ATP-systemet.

Beträffande marginals-katten vill jag säga att det är nödvändigt att på sikt sänka denna för inkomsttagare i LO:s och TCO:s vanliga inkomstlägen. Lennart Bodström uttalade nyligen att regeringens skattesänkingsförslag hade en bra inriktning. TCO har f. ö. länge ansett att insatser på marginalskatteområdet är nödvändiga. Det hade bl. a. av den anledningen varit tillfredsställande att kunna genomföra en så pass omfattande marginals-kattesänkning som den budgetministern föreslog i propositionen 1977/78:50. Allmänt sett var den dock begränsad, om man ser till det mål för sänkning av marginalskatteeffekten som skisserats, nämligen till totalt ca 50 %.

Det rådde som bekant olika uppfattningar i de borgerliga partierna om hur stora konsumtionsstimulanserna kunde få bli 1979. Budetminister Mundebo's förslag om marginals-kattesänkningar rörde sig om ca 1 100 milj. kr., och moderata samlingspartiet framförde motionsvägen ett förslag på ca 1 200 milj. kr., medan centerpartiet inte önskade ändra marginals-kattesatserna utan ville avvakta den till våren kommande, mer omfattande skattepropositionen. Efter diskussioner enades folkpartiets och centerpartiets representanter i utskottet om en kompromiss som innebar dels en marginalskattesänkning från årsskiftet på ca 600 milj. kr., dels ett starkt understyrkande i utskottets betänkande av behovet av fortsatta marginals-kattesänkningar i det kommande långsiktiga skatteförslaget.

På s. 37 i utskotts-betänkandet har vi folkpartister och centerpartister enats om att framhålla: "Enligt utskottets uppfattning bör marginals-katterna på sikt sänkas, vilket också skatteutredningen föreslagit." Marginals-kattesänkningar måste ske på två ställen. Det gäller dels en sänkning av procentsatserna i den statliga inkomstskatteskalen, dels sänkningar av kommunalskatten, som ju är en procentuell skatt och som drabbar särskilt hårt i kommuner med låg skattekraft och hög kommunal skattesats – en orättvisa som måste rättas till. Synpunkterna från 1976 års kommunalekonomiska utredning bör därvid kunna beaktas. För alla med inkomst under ca 100 000 kr. är kommunalskatten normalt större än den statliga inkomstskatten. Vi har därför i betänkandet starkt understrukit att båda dessa leds tyngd måste beaktas i den kommande långsiktiga skattepropositionen.

Till sist skulle jag vilja säga några ord om skatteutskottets insats i detta sammanhang och massmedias beskrivning därav. Ord som "skattestrid", "kampen om skatten" samt ordet "kompromiss" använt i nedsättande betydelse har förekommit. För den som haft tillfälle att följa arbetet i skatteutskottet har beskrivningarna ibland varit överraskande – detta nästan alltid i negativ riktning.

Vad som har förekommit är i stort sett två saker.

1. Det tog några dagar efter motionstidens utgång innan folkpartiet och centern kunde finna en kompromisslösning för marginals-kattesänkningarna, en lösning som moderaterna nästan genast förklarade att de var beredda att stödja i andra hand. Därmed stod det klart att den borgerliga majoriteten skulle kunna skriva ett enigt majoritetsbetänkande.

2. Eftersom socialdemokraternas motionsyrkande om skatterna för 1979 baserades på ett yrkande om upphävande av inflationsskyddet blev det nödvändigt att diskutera beslutsordningen i utskottet. Vi borgerliga krävde då att frågan om inflationsskyddets vara eller icke vara först skulle tas upp till omröstning. Eftersom det hade varit demokratiskt förkastligt att i och med en socialdemokratisk omröstningsförlust i fråga om inflationsskyddet utestänga socialdemokraterna från möjligheten att påverka utformningen av skatten för 1979 var det naturligt att efter omröstningen om inflationsskydd bereda socialdemokraterna tid för en omarbetning av sitt skatteförslag så att det utgick från samma bas som de borgerligas olika förslag, dvs. från en inflationsskyddad skatteskala.

Diskussionerna i utskottet i dessa båda frågor ägde rum i den anda av kamratlighet och vilja till saklighet som brukar prägla utskottets arbete. Något som liknade "strid" eller "kamp" märkte jag inte. Förhandlingarna sköttes just så som de skall skötas i en situation som den föreliggande. Enligt min uppfattning kan skatteutskottets handlande i detta sammanhang sägas vara föredömligt för arbetssättet i en parlamentarisk demokrati. Jag känner mig frestad att uttala min uppskattning av kollegerna i utskottet och av dess ordförande i synnerhet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet och därmed också avslag på samtliga reservationer.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste återigen ta upp frågan om inflationsskyddet. Nils Hörberg gjorde en ganska lång utläggning om detta. Han menar att detta inte medför några orättvisor. Man kan naturligtvis lägga upp detta resonemang hur man vill, men jag tycker att det är ganska väsentligt att få sakerna belysta.

I förra årets debatt om de inflationsskyddade skatteskalorna sade budgetminister Mundebo att det hela var fördelningspolitiskt neutralt. Delar Nils Hörberg denna uppfattning eller har budgetminister Mundebo fel?

När det sedan gäller att få in pengar för att kompensera kostnaderna för inflationsskyddet har man ju från folkpartiets sida i ett tidigare skede valt att höja momsens. Man har valt att på flera andra sätt försöka överföra skatternas tyngdpunkt från de inflationsskyddade skatteskalorna till de vanliga människorna, en åtgärd som underlättar för höginkomsttagarna.

När vi föreslagit en skärpning av skatten på gåvor och förmögenheter har folkpartiet inte varit med, trots att man klart kan påvisa att den andel som skatter på arv, gåvor och förmögenhet haft från 1950 minskat med 2,7 % för att år 1977 utgöra 0,6 % av statsintäkterna. Samma sak gäller bolagsskatten. År 1950 utgjorde de 10,6 % av statsskatteintäkterna, 1977 endast 1,1 %.

Folkpartiet och de övriga partierna i den tidigare borgerliga regeringen har däremot varit med om att medverka till en höjning av momsens. Efter att från 1976–1977 utgöra 22 % av statsinkomsterna beräknas den under innevarande budgetår ligga på ungefär 30 %.

Detta är en överflyttning av skattestrycket till människor som har det svårast. Man har underlättat för bolag, för arv, gåvor och förmögenheter. Man har lättat skattebördan för höginkomsttagarna med indexreglering och man är med och höjer momsen. Man överflyttar bördorna till dem med små inkomster, bl. a. därför att kommunerna tvingas höja kommunalskatterna på grund av dåligt statligt understöd.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Jag skulle vilja ställa ett par frågor till herr Hörberg. Bestrider herr Hörberg mitt påstående att en höginkomsttagare har det betydligt lättare att kompensera sig för inflationens verkningar än en låginkomsttagare har, som måste köpa upp varje krona till dagligvaror för livets nödtorft? Bestrider herr Hörberg vad jag sade i mitt inlägg, att de pengar höginkomsttagare inte behöver köpa upp kan på ett eller annat sätt värdesäkras? Om herr Hörberg bestrider detta förstår jag honom, men om han inte bestrider det, slår alltså indexregleringen orättvist. Jag påstår att indexregleringen gynnar inflationen just genom att kampen mot densamma upphör, om man inte lider av dess verkningar. Hur herr Hörberg kan tolka detta på det sätt som han gör förstår jag inte. Jag menar att varje ytterligare område som är indexreglerat gör att kampen mot inflationen avmattas.

Jag hade ytterligare fyra punkter, men jag bryr mig inte om att ta upp dem nu, förutom den viktigaste: Bestrider Nils Hörberg att en inkomsttagare som till livets nödtorft inte behöver köpa upp mer än hälften av sin inkomst kan kompensera sig två gånger med detta inkomstskattesystem? Varför kan man då inte göra om skatteskalen varje år i stället för att just ha den indexreglerad?

NILS HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Tommy Franzén vill jag säga att inflationsskyddet är lika fördelningspolitiskt neutralt som om vi hade kunnat stoppa inflationen. Men skulle Tommy Franzén då tycka att det blev en väldig skatteorättvisa? Om han hade varit konsekvent i sitt resonemang skulle han alltså ha hävdat att stoppad inflation skulle innebära en skatteorättvisa, men det kan han väl ändå inte mena?

Erik Wärnberg frågade om jag bestrider att de högre inkomsttagarna har lättare att kompensera sig för inflationens verkningar än låginkomsttagarna. Det vill jag inte bestrida. Det har han rätt i, men det har ingenting med inflationsskyddet av skatteskalen att göra. Inflationsskyddet i skatteskalen ger bara den följderna att alla inkomsttagare behåller samma relativa beskattning som riksdagen har beslutat. Om Erik Wärnberg t. ex. har en inkomst som är 150 % av den jag har, behåller vi denna relation om vi båda två får en löneförhöjning som motsvarar inflationen. Om skatteskalen inflationsskyddas, har hans netto alltså även efter denna inflationspåverkan förblivit detsamma relativt sett, nämligen 150 % av min inkomst. Jag kan således inte anse att detta har någonting att göra med möjligheten att kompensera sig.

Sedan sade Erik Wärnberg att kampen mot inflationen skulle upphöra, om

man i samhällets ekonomiska beslut alltmer införde inflationsskydd. Jag kan inte tänka mig detta. Vi har i alla partier som ett primärt mål att bekämpa inflationen, som är vår tids största onda. Jag kan därför inte tänka mig att det finns någon ekonomi- eller budgetminister som skulle vilja avbryta den kampen bara därför att det finns inflationsskydd på vissa områden.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja att Nils Hörberg verkligen förklarade sig här nu.

Om man ser på effekterna av inflationsskyddet och som exempel tar en normalinkomsttagare som har 50 000 kr. i årsinkomst, med den takt i inflationen som har förevarit under det här året – och som då ligger till grund för den skattelättnad som inflationsskyddet nu har fört med sig – innebär det 498 kr. i skattelättnad. För den som har 200 000 kr. i årsinkomst innebär det däremot en skattelättnad av 2 740 kr. på ett år.

Vi kan tänka oss ett annat tillvägagångssätt för att få fördelningspolitisk neutralitet för att kompensera de 498 kronorna med en löncökning och med gällande ungefärliga skatteregler. Det skulle innebära att 50 000-kronorsinkomsttagaren i stället skulle få en löncökning motsvarande ungefär 75 kr. i månaden. Det är vad skattelättnaden innebär där. Men för 200 000-kronorsinkomsttagaren blir det med samma skatteregler en månadsinkomst av brutto 2 500 kr. Jag tycker inte att detta är fördelningspolitiskt neutralt. Folkpartiet och de andra borgerliga partierna tycker tydligen det.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par konstateranden.

Nils Hörberg menar att det går rätt bra för en höginkomsttagare att inflationssäkra den del av sin inkomst som inte går åt till livets nödtorft, men han är samtidigt beredd att ge honom ytterligare ett inflationsskydd i skatteskalen. Det betyder dubbelt inflationsskydd för en höginkomsttagare.

NILS HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan ta ett mer belysande exempel än de båda som Erik Wörnberg och Tommy Franzén har tagit upp, t. ex. två ATP-pensionärer som har olika pensioner. Den ene kan för enkelhetens skull ha 150 % av den andres. Inflationen höjer då med vissa enheter pensionen med hänsyn till de regler som vi har för basbeloppet. Då får mottagaren av den högre pensionen en kontant sett större pensionsökning än mottagaren av den lägre pensionen. Om vi har inflationsskydd i skattesystemet, som är anpassat efter samma regler, följer skattetabellen precis de höjningar som inflationen har ökat pensionen med. Resultatet blir alltså att relationen mellan de båda pensionärernas nettopensioner efter pensionshöjning och skatteförändring är exakt densamma.

Detta tycker jag är ett bevis för att inflationsskydd i båda dessa system ger ett fördelningspolitiskt neutralt utslag. Jag tycker alltså att inflationsskyddet

är en rättvis åtgärd, och jag kan inte förstå varför man inte kan införa inflationsskydd i skattesystemet när vi redan har det i t. ex. ATP. I båda fallen är det rättvist med inflationsskydd.

Förste vice talmannen anmälde att Erik Wärnberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Härefter tillkännagav förste vice talmannen att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Såväl den folkpartistiska indexreglerade skatteskalan som det socialdemokratiska förslaget kommer för vanliga inkomsttagare, de som i dag har mellan 40 000 och 60 000 i inkomst, att ge väldigt litet i kronstycken. Förslagen skiljer sig åt i det avseendet att indexregleringen naturligtvis klart gynnar höginkomsttagarna i vårt land.

Skattetryck, skattens storlek och formerna för skattens uttag blir allt vanligare diskussionsämnen, såväl i press som i arbetarbodar och hem i vårt land. Att så sker är inte särskilt förvånansvärt. Vårt land har som bekant världens högsta skattetryck. Över hälften av de värden som skapas i produktionen av varor och tjänster i det här landet går till skatt. För 1977 beräknas att 53 % av bruttonationalprodukten har gått till skatter.

Skattetryckets ökning har varit mycket snabb under efterkrigstiden. Under perioden 1946–1977 ökade bruttonationalprodukten i landet 15,1 gånger. Summan av samtliga skatter har under samma period ökat inte mindre än 51 gånger. De för vanliga löntagare tunga kommunalskatterna har under perioden ökat inte mindre än 100 gånger. Den privata konsumtionens andel av bruttonationalprodukten har sjunkit från 64,4 %, som den var 1946, till 53,7 % år 1977. Den totala summan för den privata konsumtionen har givetvis ökat, men icke i samma takt som bruttonationalprodukten.

Denna utveckling, att den privata konsumtionens andel av bruttonationalprodukten minskat, är naturligtvis inte helt negativ eller något som man helt och odelat kan kritisera. Denna minskning betyder naturligtvis att samhället har övertagit kostnader för nödvändig samhällelig service som tidigare var förbehållen människor med god ekonomi. Men också kostnader för en svällande byråkrati, för en av världens högsta militärkostnader per invånare räknat och kostnader för hela raden av bidrag och subventioner till storföretagen. Resultatet har blivit att vårt skattetryck är hårdast i hela världen.

Om man tittar litet grand på hur detta skattetryck fördelas i samhället, blir det än klarare varför protesterna mot skattepolitiken blir allt högre från de breda folklagren. Samtidigt som vi har världens högsta skattetryck kan vi konstatera att vi har världens lägsta företagsbeskattning.

Om man studerar utvecklingen av landets skattestruktur från 1950 till 1977 finner man följande mycket klara tendenser. Progressiviteten i skattesystemet har minskat. Den proportionella karaktären, bl. a. kommunalskatter,

dominerar i allt större utsträckning. Den regressiva delen, som slår hårdast på de låga inkomsterna, har vuxit mycket snabbt sedan 1960 – inte minst genom mervärdeskattens ökade andel av samhällets skatteinkomster. 1960 utgjorde mervärdeskatten 5,2 % av samhällets skatteinkomster mot att den 1977 utgjorde 13,2 %. Bolagsskattens andel har sedan 1950 minskat från 13,8 % av samhällets inkomster till att i dag utgöra 2,9 %. Den statliga inkomstskattens andel har minskat från 1950, då den utgjorde 22,9 % av samhällets intäkter, till att i dag utgöra 16 %. Både arv- och förmögenhetsskattens andel av samhällets inkomster har naturligtvis samtidigt minskat – från 2,7 % till 0,6 %.

Vem är det som bär den kommunala skattebördan? Jag skulle kunna svara på den frågan med ett exempel från min egen hemstad, som genom åren har utgjort ett industriellt centrum i det här landet med stora och dominerande industrier. Även om man nu som bäst är i färd med att avveckla desamma är det ändå den bilden som kännetecknat Göteborg från 1950 och fram till i dag. Hur stor del av kommunens börda har burits av de stora företagen SKF, Volvo, Eriksberg, Lindholmen, Rosengren m. fl.? Den som tror att dessa företag har burit den största delen av den kommunala utdebiteringen i Göteborg tror fel. 95 % av kommunens inkomster kom under 1977 från dem som man kallar fysiska personer, dvs. människor som har arbetat ihop sina pengar, medan 5 % av kommunens inkomster kom från de stora företagen. Detta är inte något udda exempel. Det skiljer sig inte från den bild som gäller för landets kommuner i övrigt, men det är ett bland många exempel som måste innebära ett förkrossande argument för nödvändigheten av att hela vårt skattesystem byts ut.

Om inte åtgärder vidtas kommer vi i slutet på 1980-talet att ha ett kommunalt skatteuttag på ca 40 kr. per intjänad hundralapp. Behovet av ökade resurser i landets kommuner är nämligen otroligt stort. Eftersläpningar på en rad områden kan icke längre tillåtas. Den borgerliga regeringens åtstramning på den kommunala sektorn har endast inneburit att problemen har skjutits på framtiden. Den typen av åtstramning drabbar alltid de sämst ställda i samhället. Det är alltid de som har de lägsta inkomsterna som får lida, när den samhälleliga servicen blir sämre.

Jag sade tidigare att vi med nuvarande utveckling mot slutet av 1980-talet måste räkna med en kommunal utdebitering på ca 40 kr. per intjänad hundralapp. I 1975 års kommunalekonomiska utredning räknar man med en planerad ökning av den totala kommunala konsumtionen på 3,9 % per år. En kommunal konsumtionstillväxt med 3,9 % kräver en kommunal utdebitering som ökas med 1:25 kr. å 150 kr. per år. Enligt den kommunalekonomiska utredningen måste då också den kommunala konsumtionsökningen finansieras uteslutande genom ett ökat skatteuttag. Enligt utredningen kan inte avgiftshöjningar ge några betydande tillskott.

1977 års kapitalmarknadsutredning fastslår att kommunerna i framtiden inte kan påräkna någon växande andel av kreditmarknaden för lån. Samtidigt vet vi att någon större möjlighet till underbalansering av budgeten inte finns för landets kommuner. Kvar står alltså två alternativ inom vårt nuvarande

skattesystem. Det ena betyder ökade statliga transfereringar. Det andra betyder ökade kommunala utdebiteringar. Ökade statliga insatser finns inte med i regeringens långtidsplanering. Kvar står alltså bara ett alternativ, nämligen ökade kommunalskatter.

Statens behov av tillskott kommer inte heller att minska under de närmaste åren. Låt mig bara peka på de svällande utlandsskulder, mellan 40 och 50 miljarder per år. Räntekostnaderna stiger med ca 25 % per år, vilket leder till att statens utgifter för räntor kommer att vara den tredje största posten efter den sociala sektorn och utbildningssektorn inom endast några år.

Detta är bakgrunden till att arbetarpartiet kommunisterna i flera motioner har föreslagit övergång till en helt ny skattepolitik, som innebär att vi avvecklar vår nuvarande inkomst- och konsumtionsskatt och skapar en skatt som baseras på produktionen. Vi har i detta syfte föreslagit en rad åtgärder, som inte löser den nuvarande situationen men som är en övergång mot ett nytt skattesystem. Vi har i det avseendet fått stöd av stora fackliga organisationer. Vi har även fått stöd i vår uppfattning av det socialdemokratiska ungdomsförbundet, som också talar för en övergång till produktions-skatt. Det är med den inriktningen som bakgrund man skall se vårt förslag om att mervärdeskatten helt och hållet slopas. Vi lägger fram det förslaget också därför att mervärdeskatten självfallet slår hårdast mot inkomsttagare med små och medelstora inkomster. Det har inneburit att konsumtionen i det egna landet har sjunkit. Därmed har också den hemmamarknadsbaserade produktionen sjunkit, vilket har medfört att arbetslösheten har ökat.

Mervärdeskattens prishöjande effekt på dagligvaror har arbetarfamiljerna mycket hårt fått känna på. Att motivera denna skatteform med de subventioner som ges till vissa typer av livsmedel är att medvetet vara oärlig. Statens subventioner betalas av skattemedel, som tas in på de orättvisa grunder som jag har försökt skissera – alltså får även subventionerna betalas i första hand av låg- och medelinkomsttagarna. Det är också bekant att mervärdeskatten ger fyra gånger så mycket tillbaka till staten som subventionerna på baslivsmedel kostar staten. Men lyxkonsumtion kan mycket väl beskattas utan att vårt nuvarande konsumtionsskattesystem kvarstår.

Vi har föreslagit förändringar när det gäller avdragsmöjligheter, vi har föreslagit förändringar när det gäller beräkningar av skatten för pensionärer. Våra förslag kommer inte – som jag har sagt tidigare – att på sikt lösa de problem vi har. De kommer endast, om de genomförs, att mildra orättvisorna i det skattesystem som vi f. n. håller oss med.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga apk-motioner och till det särskilda yrkande i anslutning därtill som delats ut till kammarens ledamöter, nämligen:

vid mom. 5

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1386 hos regeringen anholder om förslag varigenom grundavdraget höjs till 9 000 kr., dock med den begränsningen att avdraget minskas med 10 % av inkomsten till den del denna överstiger 60 000 kr. per år, men icke 105 000 kr.

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

vid mom. 17

att riksdagen bifaller motionen 1978/79:97 och med anledning av motionen 1977/78:1386 beslutar att hos regeringen begära förslag som syftar till att mervärdeskatten successivt avvecklas och ersätts med en produktions-skatt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Låt mig kalla honom Sören Elmblad. Han är överpostiljon och bor i Norrland. Sedan 1970 har han fört en noggrann kassabok över familjens utgifter. Om tiden med borgerlig majoritet här i riksdagen berättar han:

”Från september 1976 och månaderna framöver uppgick familjens matutgifter till mellan 1 300 och 1 500 kronor i månaden, om vi räknar in tvättmedel och snus. Men under de här två åren har matkontot oavbrutet ökat och är nu uppe i mellan 2 300 och 2 500 kronor per månad. Bara matkostnaderna har ökat med tusenlappen. Ovanpå det kommer hyreshöjningarna på sammanlagt 200 kronor per månad. Och sen alla andra prishöjningar på kläder och annat med minst 25 procent på två år.

Sammantaget har det här ökat hushållsutgifterna med 1 500 kronor per månad.

Som kompensation för prisstegringarna har nettoinkomsten efter skatt för min fru och mig ökat med 988 kronor.

Man behöver inte vara någon professor Einstein för att räkna ut att det här leder till ruinens brant om det får fortsätta.”

På två år har således familjen Elmblads levnadsstandard minskat med drygt 6 000 kr. Det är, som Sören Elmblad säger, vad Bohmans svängrem kostat honom. Nu var det ju dess värre inte bara Bohman som drog i Sören Elmblads svängrem; det var centerpartister och folkpartister där och drog också.

I sanningens namn måste jag tillägga att det inte bara är med de borgerliga Sören Elmblad är missnöjd. Han tycker att vi socialdemokrater inte sagt ifrån tillräckligt. Kanske har han rätt. Kanske har vi låtit vår strävan att ständigt lägga fram konkreta förslag få inkräkta på vår uppgift att föra fram de stora löntagargruppernas berättigade kritik mot en orättfärdig borgerlig politik.

Ty det är i dag ett odiskutabelt resultat av den borgerliga ekonomiska politiken att de stora löntagargruppernas levnadsstandard har minskat kraftigt. Det går inte att ange något exakt tal för storleken på dessa minskningar. Men genomsnittet för många barnfamiljer torde ligga någonstans omkring 10 %.

Är då inte detta en nödvändig följd av den ekonomiska krisen, av att produktionen i vårt land har tillåtits minska, att den svenska ekonomin har gått kraftgång?

Detta var egentligen vad de borgerliga försvararna av en misslyckad ekonomisk politik alltid säger.

Vi har från socialdemokratins sida många gånger uttryckt förståelse för de

svårigheter som följer av den ekonomiska krisen. Men vi har samtidigt sagt att denna ekonomiska tillbakagång, som vi aldrig upplevt maken till under socialdemokratins regeringstid, inte var nödvändig, inte var ofrånkomlig.

Den hade i varje fall kunnat mildras påtagligt genom en målmedveten och samlad politik. Vi var villiga att medverka till detta. Vi har lagt ned ett hårt och konstruktivt arbete för att kunna få fart på Sverige. Men vi har här i riksdagen fått tala inför själv tillräcklighetens döva öron. Aldrig har blockpolitiken firat sådana triumfer som under de senaste två åren. Och priset blev högt. Det kan direkt avläsas i Sören Elmlads kassabok.

Det räcker emellertid inte att hänvisa till en dålig ekonomisk utveckling som förklaring till den kraftigt minskade levnadsstandarden för stora grupper av löntagare och barnfamiljer.

Vår samlade produktion har sedan regeringsskiftet minskat med 2 %. Den vanlige löntagarens levnadsstandard har minskat med mycket mer än 2 %. Därmed är också sagt att det är löntagare och barnfamiljer i de vanliga inkomstlägena som fått betala det högsta priset för den borgerliga ekonomiska tillbakagången. Det är dessa grupper som hårdast fått märka den borgerliga svängremmen.

Nästa fråga som människorna naturligen ställer blir då: Vartill har de resurser använts som löntagarna tvingats avstå ifrån?

Har de använts till att minska budgetunderskottet och förbättra statsfinanserna för att därmed lägga en stabil ekonomisk grund för framtiden?

Nej, budgetunderskottet har rusat i höjden som aldrig förr. Räntan på statsskulden är den snabbast stigande kostnadsposten i den statliga budgeten. Detta innebär inte bara påfrestningar för budgeten. Det innebär att vi sitter på en laddad inflationsbomb som, om den exploderar, kan få förödande konsekvenser för priser och levnadsstandard. Och då kommer de sämre ställda att drabbas hårdast igen.

Har pengarna använts till att betala tillbaka utlandslånen? Under den borgerliga regeringens tid har utlandslånen ökat med 30 miljarder kronor.

Har de då använts till att öka investeringarna för att därmed skapa bättre möjligheter för att trygga framtidens arbeten och bostäder?

Nej, industriinvesteringarna har minskat med ca 30 %, och bostadsbygandet har legat alltför lågt.

I det läget måste väldigt många människor fråga sig: Vad har egentligen hänt med de pengar som vi har mistat? En mycket viktig del av svaret på den frågan finns i den fördelningspolitik som de borgerliga partierna ställt sig bakom och drivit igenom. Det har varit en politik som fördelat stora ekonomiska värden från de stora grupperna av löntagare och barnfamiljer till grupper som i regel varit bättre ställda ekonomiskt sett.

Jag har tidigare vid flera tillfällen också här i riksdagen redovisat hur en rad olika borgerliga åtgärder tillsammans lett till detta resultat. Viktiga inslag har varit den onödiga inflationen, den stora och allmänna avgiftssänkningen till företagen, de särskilda förmånerna till vissa grupper och skattepolitikens utformning. De tre borgerliga partierna har ett gemensamt ansvar för de åtgärder som under den borgerliga trepartiregeringens tid ökade de eko-

nomiska klyftorna i vårt land.

När det samhällsekonomiska läget motiverade stimulansåtgärder, borde det mot denna bakgrund ha varit naturligt att ge dessa stimulanser en fördelningsprofil. De skulle kunna mildra de försämringar av levnadsvillkoren som löntagarna och framför allt de sämre ställda drabbats av. Detta var också inriktningen på det sjupunktsprogram för att sätta fart på Sverige som vi socialdemokrater lade fram i våras och som den borgerliga majoriteten oklokt nog avslög. Många tiotusental onödigt arbetslösa fick betala den nästan perversa finanspolitik som innebar att man gick emot stimulansåtgärder i våras men nu sätter in dem när vi i alla fall kan skönja en konjunkturuppgång. Den har betalats av arbetslösa ungdomar men även genom att människor fått sänkt standard.

Så småningom insåg även den borgerliga majoriteten att stimulanser var nödvändiga för att motverka arbetslösheten. I detta perspektiv var det med vissa förhoppningar som vi socialdemokrater såg hur den borgerliga trepartiregeringen bröt samman och ersattes av en liten borgerlig enpartiregering.

Den förhoppningen knöts kanske inte så mycket till regeringspartiet. Folkpartiet har ju inte någonsin gått i bräsch för en ekonomisk utjämning i vårt land – i varje fall inte sedan slutet av förra seklet. Ändå kände vi en stor besvikelse, när vi tog del av det skatteförslag som folkpartiregeringen lade fram och som bara i fråga om nyanser skilde sig från det som kom att bli moderaternas partimotion. I ett läge, då vi fått uppleva en kraftig standard-sänkning för både arbetare och tjänstemän och då vi fått uppleva ökade ekonomiska klyftor i vårt land, lade folkpartiregeringen fram ett förslag som ytterligare skulle öka dessa ekonomiska klyftor.

Något större var våra förhoppningar när det gällde centern. Det kanske skulle bli möjligt att tillsammans med centern skapa en majoritet för ett mer rättvist skatteförslag än det som regeringen framlagt. 1978 års centerstämma hade ändå uttalat att jämlikhet är ett av målen för skattesystemet. Centerledaren hade understrukt att centern ville lägga större vikt vid en sänkning av kommunalskatten, och Nils Åsling hade i valrörelsen t. o. m. lovat sänkta kommunalskatter om centern fick bestämma. Det finns rader av uttalanden från ledande centerpartister, som kräver en skattepolitik som gynnar låg- och mellaninkomsttagare och som hävdar att någonting måste göras åt kommunalskatterna och att ytterligare åtgärder behöver sättas in för att utjämna kommunalskatterna.

Det är precis denna inriktning som det socialdemokratiska skatteförslaget har. Vi vill sänka kommunalskatten med 10 % för de allra flesta inkomsttagare. Det innebär samtidigt en utjämning av kommunalskatterna och ett särskilt stöd till dem som bor i högskattekommuner. Det innebär en sänkning av marginalskatterna med ca 3 %.

Vi har emellertid lagt största tyngden i skattesänkningen på lägre och medelstora inkomsttagare. Vi kräver en höjning av barnbidraget med 500 kr. Vi tar i vår skatteomläggning hänsyn till inflationens verkningar, men vi anser att vi gör detta på ett bättre och rättvisare sätt än den misslyckade

indexregleringen, som ju inte håller vad den lovar. Tabellerna man ser om utebliven skattesänkning är ett sätt att lura folk, för de stämmer ju inte med verkligheten.

Folkpartiet försöker ibland ge sken av att särskilt företräda tjänstemännen. När jag tyckte att regeringens skatteförslag var orättvist, beskyllde folkpartiets ledare mig för att anse sjuksköterskor och förskollärare, om jag minns rätt, vara lyxprissar. Nu kan vi konstatera att för den överväldigande majoriteten av tjänstemän, inkl. förskollärare och sjuksköterskor, är det socialdemokratiska förslaget till skatteomläggning mera gynnsamt. Det gäller naturligtvis alldeles särskilt barnfamiljerna, och för mer än 90 % av landets förvärvsarbetande kvinnor är det socialdemokratiska förslaget bättre.

Om inte alla tecken slår fel, kommer centerpartisterna här i kammaren i dag att rösta emot ett förslag med denna inriktning. De kommer i stället att stödja ett förslag som ökar klyftorna, som inte sänker kommunalskatten, som inte utjämnar mellan kommunerna, som ger mindre stöd åt barnfamiljerna.

Jag beklagar detta. Det hade varit bättre för de folkgrupper som socialdemokraterna företräder och som centerpartisterna här i kammaren främst representerar, om vi i denna fråga kommit på samma sida. Då hade dagens omröstning betytt större rättvisa i det svenska samhället.

Det gnager nog litet på samvetet här och var. I ett pressmeddelande som jag fick syn på säger Karin Söder att vi socialdemokrater säger nej till den "kompromiss som centern erbjöd om barnbidragen". Vad var nu det för erbjudande? Det har inte vi hört talas om. Men i samma pressmeddelande läser jag: "Samtidigt måste man ställa sig undrande till den avvägning som folkpartiet gjort mellan skattesänkningar och förbättrat stöd till barnfamiljerna."

Detta var den 4 december. I dag kommer centern att rösta för den avvägningen av skatterna. Ni kommer att rösta mot vårt förslag att höja barnbidraget med 500 kr. Men säg då inte att ni vill värna om barnfamiljerna och om de lågavlönade! Säg i stället som sanningen är, att det är viktigare för er att värna resterna av ett borgerligt samarbete!

De borgerliga partiernas agerande i skattefrågan de senaste veckorna innebär ett belysande återfall i gamla försyndelser. De tre borgerliga partierna går först ut med var sitt förslag. Ett är en proposition och de två andra är motioner. Moderaterna försöker fånga in höginkomsttagare, och centern talar för de lägre inkomsttagarna. Folkpartiet vill ha sänkta marginalskatter – centern motsätter sig detta. Vart och ett av de borgerliga partierna försöker fiska ut så mycket som möjligt i sina respektive vatten innan man till slut ändå åstadkommer ett magert majoritetsutlåtande i utskottet. Det är den gamla limsticketaktiken som spelas upp igen. Vackert är det inte. Uppbyggligt är det knappast heller. Men det är kanske lärorikt.

Vi vet nu att den borgerliga riksdagsmajoriteten fullföljer den gamla trepartiregeringens orättvisa fördelningspolitik. Det blev ingen skillnad när moderaterna ställdes utanför regeringen. Det blev ingen skillnad när centern fick en friare ställning. Det blev lika orättvist som förut. Det blev ökade klyftor.

Det står vidare klart att de borgerliga partierna saknar kraft och förmåga att klara den för vår framtid så viktiga skattefrågan.

I dag skall vi besluta om 1979 års skatteskalor. Det är det sista skattebeslutet som gäller denna valperiod. Nu säger man att de stora skattereformerna skall komma till våren och gälla nästa valperiod. Ibland antyds t. o. m. – fast jag undrar om det verkligen kan vara sant – att förslagen skall läggas så sent, att riksdagen inte skall hinna ta ställning till dem under vårriksdagen, utan först efter 1979 års val.

En del av er minns kanske hur det var före valet 1976. De borgerliga gick allihop ut och lovade krafttag på skatteområdet. Det skulle bli ett helt nytt skattesystem. Deras förenklade skattesystem skulle ha den underbara egenskapen att var och en av de olika grupper som man vände sig till skulle få lägre skatter utan att vi för den skull skulle pruta av på våra ambitioner på välfärdens område.

Nu vet vi att av allt detta blev platt intet.

Det blev för det första inga sänkta skatter. I själva verket har det samlade skattetrycket aldrig tidigare, så länge man haft statistik i alla fall, stigit så snabbt som under de två år de borgerliga partierna har haft regeringsmakten. Den s. k. skattekvoten har stigit från 50,1 % 1976 till 53,8 % 1978 av bruttonationalprodukten. Och då innebär ändå de väldiga underskotten i budgeten att man skjuter stora skatthöjningar framför sig. Det var naturligtvis inte detta de borgerliga väljarna förväntade sig av sina partiers regering efter den propaganda de hade drivit under valrörelsen.

Nu vet vi för det andra, herr talman, att de borgerliga partierna visade sig oförmögna att skapa det nya skattesystem man lovade väljarna. I stället har orättvisorna ökat. Påhittighet har de borgerliga egentligen bara visat när det gäller att skapa ytterligare förmåner åt högre inkomstagare. I stället för att lägga en fast grund för en stabil finansiering av välfärdssamhället har man underminerat statsfinanserna och därmed någonting väldigt väsentligt för vårt framtida välbefinnande och vår framtida trygghet.

Det är egentligen ganska paradoxalt, herr talman. Från borgerligt håll kritiserar skatterna intensivt. Men det är inom arbetarrörelsen som det finns en konstruktiv debatt om hur vi skall kunna förena skatternas två viktiga uppgifter: att åstadkomma rättvisa och att finansiera vår gemensamma trygghet.

Den socialdemokratiska partikongressen i höstas anvisade riktningen för den väg som arbetarrörelsen vill följa. Bakom partikongressens beslut låg en omfattande diskussion som engagerat tusentals människor runt om i landet. Till grund för besluten låg också de utförliga socialdemokratiska reservationerna i de tre skatteutredningar som slutförde sitt arbete under 1977.

En självklar utgångspunkt när vi vill reformera skattesystemet är vår vilja att fortsätta en bred folklig reformpolitik. Behoven är fortfarande mycket betydande. Den beslutade utbyggnaden av barnomsorgen måste fullföljas, och man kan även förutse fortsatta utbyggnadsbehov efter det att den nu beslutade planperioden har gått till ända. Vår solidaritet med de äldre kräver även fortsatta kraftiga satsningar på långtidsvård och äldreomsorg. Vi befinner

oss fortfarande i genomförandeskedet av ATP-reformen. De löften som vi givit till folkpensionärerna skall vi hålla. Det är de som nu är äldre som har skapat vårt svenska samhälle. De har all rätt att kräva sin del av ett produktionsresultat som de själva varit med om att bygga upp.

De lättköpta lösningar av skattefrågan som en del borgerliga företrädare ställer i utsikt är egentligen inget annat än ett besked om att man inte ställer upp för ett solidariskt samhälle.

En helt avgörande förutsättning för att de många människorna skall känna solidaritet med den gemensamma sektorn är att skatterna upplevs som rättvisa. Man kan inte vädja till denna solidaritet om man framför sina egna ögon dagligen konfronteras med orättvisor i skatteuttaget. Vi måste därför bygga skatteuttaget på principen att skatt skall utgå efter ekonomisk bärkraft. Genom att de borgerliga partierna inte velat ta de krafttag mot skattefusk som vi krävt här i riksdagen har denna utveckling inte hejdats. Det är ett hot mot solidariteten i framtidens Sverige.

Den socialdemokratiska partikongressen lade fast riktlinjerna för vår strävan att reformera skattesystemet, utan att binda några som helst detaljer. Riktlinjerna kan kortfattat anges på följande sätt:

Vi vill överföra en ökad andel av skatten från hushållens inkomster till produktionen. På så sätt kan vi minska den direkta skatten, därmed naturligtvis också marginalskatterna. Vi kan då även angripa kommunal-skatterna och bygga ut den kommunala skatteutjämningen. Vi vill ta krafttag mot skattebrott och skattefiffel, bl. a. genom den av oss sedan länge efterlysta lagen mot skatteflykt. Beskattningen av orättvisa realisationsvinster och spekulationsvinster måste skärpas.

Det kan tyckas, herr talman, att dagens debatt endast rör smärre skillnader mellan partierna, mellan socialdemokrater å ena sidan och de borgerliga partierna å den andra. Men de som litet föraktfullt talar om några kronor i skatteskillnader bör minnas att dessa kronor för mindre inkomstagare och barnfamiljer kan vara nog så betydelsefulla. Men framför allt – det är det viktiga – ger skillnaderna betydelsefulla upplysningar om partiernas färdriktning.

Klyftorna har ökat under den borgerliga trepartiregerings tid, och de kommer tydligen att fortsätta att öka så länge vi har en borgerlig riksdagsmajoritet.

Nyligen lade den s. k. långtidsutredningen fram sitt betänkande. De tankegångar och de värderingar som där förs fram torde spegla den borgerliga trepartiregerings samhällssyn när det gäller grundläggande fördelningsfrågor. Jag noterar att såväl statsministern som budgetministern i den folkpartistiska regeringen gått väldigt långt i aktivt stöd åt de tankegångar som där läggs fram. Ett viktigt resultat av denna utredning har professor Bo Södersten formulerat på följande sätt:

”Utredningen satsar ensidigt på att höja vinsterna hos industrin. Under det att löner och privat konsumtion praktiskt taget inte beräknas öka alls fram till 1983, så skall industrins vinster då vara 18 miljarder större än vad de är idag.”

Detta innebär i sin tur att industriföretagens ägare vid det laget kommer att ha ökat sina förmögenheter mycket kraftigt, medan löntagarna fått ligga stilla med sina reallöner.

En sådan utveckling, herr talman, är socialt orättfärdig. Den är dessutom enligt min bestämda uppfattning omöjlig att förverkliga i ett demokratiskt och utvecklat industrisamhälle med en stark och solidarisk fackföreningsrörelse. Fackföreningsrörelsen kan aldrig acceptera en utveckling av det här slaget, och fackföreningsrörelsen står inte att hejda härvidlag, om man inte vill gå utanför den fria demokratis rāmärken.

Detta kommer ofrånkomligen att öka den maktkoncentration i Sverige som Veckans Affärer i sitt senaste nummer beskriver på följande sätt:

”Maktkoncentrationen inom svenskt näringsliv fortsätter. I dag svarar Guldklubben, dvs de 25 viktigaste ägargrupperna i Sverige, för 40 procent av sysselsättningen inom näringslivet. När den statliga koncentrationsutredningen presenterade sina siffror för 1963 svarade Guldklubben för 30 procent av sysselsättningen. Tio år senare (1973) hade siffran stigit till 37 procent och den kartläggning som Veckans affärer nu gjort visar att koncentrationen fortsatt med oförminskad styrka även under krisåren efter 1973.”

Detta – långtidsutredning med absolut oförändrade reallöner för arbetarna – kallades i Svenska Dagbladet för en guldålder. Det är möjligen en guldålder för Guldklubben, men inte för de vanliga löntagarna.

I stort sett var och en måste i grund och botten begripa att detta är omöjligt att genomföra. Och den fråga som då blir aktuell är just den fråga som socialdemokratin och de fackliga organisationerna nu ett stort antal år har arbetat med: Hur skall löntagarna få en rättfärdig del av vinster och inflytande över den kapitalbildning som är ett direkt resultat av löntagarnas egna insatser?

Utan att utredarna själva eller deras uppdragsgivare dragit den slutsatsen blir detta dock den ofrånkomliga konsekvensen av långtidsutredningen: Vi behöver en kollektiv kapitalbildning via löntagarfonder för att trygga vårt lands ekonomiska utveckling och för att skapa rättvisa och stabilitet i det svenska samhället. I den meningen är långtidsutredningen en effektiv propagandaskrift.

På detta och på många andra områden är det i dag ganska lätt att peka på två olika färdriktningar in i 1980-talets Sverige.

Den ena färdriktningen är den som de borgerliga tyvärr nu har stakat ut under något mer än två år. Det är en färdriktning som leder till ökade klyftor och ökad koncentration av ekonomisk makt i de redan mäktigas händer. Det är en färdriktning som skapar stora risker för social oro och en söndervittrad samhällssolidaritet. Det är en färdriktning som enligt min mening kan skapa ett hårt och kallt samhälle med missunnsamhet och konkurrens människor emellan. Det är en färdriktning som undan för undan för oss bort från det folkhemsideal som varit och förblir avgörande för socialdemokratins och arbetarrörelsens färdriktning.

Den socialdemokratiska politiken vill, herr talman, anvisa en annan färdriktning. Vi menar att klyftorna människor emellan måste minska och att

den privata maktkoncentrationen måste brytas. Vi menar att människorna skall ha ett demokratiskt inflytande över sysselsättning och produktion. Vi vill skapa ett samhälle som främjar samarbete och solidaritet, ty fortfarande finns det så många brister i de mest fundamentala behov vi som människor har: att ha ett meningsfullt och utvecklande arbete, att kunna ge barnen omsorg och ömhet, att lära känna och njuta av naturen, att studera och utveckla sin personlighet, att kunna se fram mot en ålderdom i trygghet. Det är den färdriktningen vi socialdemokrater arbetar för. Det är det samhället vi vill skapa.

THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! De olika bedömningar av Sveriges ekonomi på lång sikt som under senare tid gjorts har varit delvis motstridiga.

Den nya långtidsutredningen är relativt optimistisk. Utredningen konstaterar att konkurrenskraften håller på att återvinnas, inflationen har pressats ner och produktionen är åter på väg uppåt. Detta ger enligt långtidsutredningen inte förutsättningar för någon ny "guldålder", men väl möjligheter att i långa stycken återvinna den utvecklingstakt som vi hade före oljekrisen. För egen del vill jag gärna tillägga att om man skall nå den takten, så förutsätter det att flera optimistiska antaganden som man har gjort inom långtidsutredningen verkligen kan infrias.

Bostongruppen, sekretariatet för framtidsstudier och industriverket å andra sidan är i sina rapporter delvis direkt pessimistiska. De har främst tagit fasta på de strukturella problemen: mistade konkurrensfördelar för våra gruvor, för skogen och för andra basnäringar, risker för störningar i den internationella handeln, de nya industriländernas framryckning, nödvändigheten av utjämning mellan rika och fattiga länder.

Jag tror att man kan säga att båda dessa synsätt innehåller en betydande kärna av sanning. I det ena fallet har man lagt tonvikt vid konjunkturutvecklingen, under det att man i det andra fallet framför allt har pekat på våra strukturella problem.

Numera är det väl egentligen bara socialdemokraterna som förnekar att trepartiregeringens politik har lagt en god grund för en hygglig tillväxt och en god grund för att vi återigen skall kunna kraftigt öka sysselsättningen och för en viss standardökning. Detta gäller så mycket mer som den internationella utvecklingen nu åter tycks ge oss bättre draghjälp än vad som varit fallet under de senaste årens djupa kris, då vi inte hade någon egentlig draghjälp utifrån.

Det är emellertid viktigt att tillägga att problemen i stor utsträckning kvarstår. Det gäller för varven, gruvorna, stålindustrin, skogsindustrin osv. Där är det i många fall ofrånkomligt med en bantning. Där måste det till annan verksamhet i stället.

Bedömarna kan sägas vara överens om att framgångarna inte kommer av sig själva. Det krävs omfattande omställningar och nyinvesteringar för att även mera begränsat optimistiska prognoser skall slå in.

Till de grundläggande förutsättningarna hör också den svenska ekonomins

stora känslighet för utvecklingen i vår omvärld. Kommer den svenska kostnadsutvecklingen i otakt med den internationella utvecklingen, då vet vi vad som händer. Vi fick ju erfara det under några år på 1970-talet. Skulle det hända igen, då förlorar vi snabbt terräng i våra konkurrensansträngningar. Därför kommer kampen mot inflationen och frågan om hur framgångsrika vi blir i den kampen att bli avgörande för hur vi lyckas med den ekonomiska politiken i stort.

Utträdet ur valutaormen har delvis bidragit till att minska känsligheten för utvecklingen i omvärlden. Tillskapandet av en egen korg av valutor fungerar bra. Det finns därför inte någon anledning för Sverige att söka anknytning till det europeiska valutasystemet.

Det är mot denna bakgrund som dagens ekonomiska politik måste utformas. Det är skälet till att centern så bestämt har rest kravet att vi måste vara återhållsamma med att stimulera privat konsumtion just nu.

Vi befinner oss i en konjunkturfas, där de expansiva krafterna delvis verkar av sig själva. Internationellt bedrivs en mer expansiv politik än tidigare. Västtyskland och de åtgärder man där sätter in har för oss den största betydelse. Tillsammans med det förbättrade kostnadsläget för svenskt näringsliv skapar det förutsättningar för en fortsatt gynnsam exportutveckling.

Det har redan skett en klar omsvängning beträffande den privata konsumtionen inom landet. Jag tror också att alla bedömare är ense om att uppgången kommer att fortsätta in på 1979, utan att det vidtas några ytterligare åtgärder, vilket också framgår av konjunkturinstitutets genomgång. Att så sker beror på indexregleringen av skatteskalen som alltså hindrar automatiska skatthöjningar, vidare beror det på de begränsade kommunal-skattehöjningar som möjliggjordes genom överenskommelsen mellan trepartiregeringen och kommunförbunden samt på tvåårsavtalet på arbetsmarknaden, som i sin tur ger lönejusteringar från årets början. Till detta kommer det tillskott till den privata köpkraften som höjningen av statskatteavdraget innebär, liksom åtgärderna när det gäller pensionärernas beskattning och höjningarna av barnbidragen.

Vi kan inte bortse från att de omfattande sysselsättningspolitiska insatserna också kommer att bidra till att ge den ekonomiska politiken en förhållandevis expansiv inriktning. Det är också fullt klart att åtgärder av den här typen måste fortsätta i stor omfattning och av allt att döma ganska långt in på 1979. Vid en konjunkturuppgång är det också rimligt att räkna med någon nedgång när det gäller sparkvoten.

Enligt vår åsikt innebär ytterligare stimulansinsatser stora risker.

Det stora budgetunderskottet medför i sig risk för en inflationsutveckling.

De offensiva satsningarna inom näringspolitik och lokaliseringpolitik kan komma att beskåras, därför att budgetunderskottet sätter sina gränser. Om vi disponerar så mycket av statsmedel för stimulansåtgärder för privat konsumtion att vi av hänsyn till budgetunderskottet inte vågar vidta de nödvändiga åtgärderna för en aktiv näringspolitik och regionalpolitik, är detta nästan det

sämsta som kan hända alla medborgare i landet.

En stark ökning av den privata konsumtionen under 1979 kan också under de följande åren komma att inkräkta på utbyggnadsmöjligheterna inom vårdsektorn. Jag tänker på barnomsorgen, åldringsvården och sjukvården.

Det var och är med detta för ögonen som vi inte finner det vara klok politik att låna en dryg miljard ytterligare, varav en stor del utomlands, för att sänka skatterna just nu.

Socialdemokraterna pekar ständigt på storleken av statsbudgetens underbalansering, bytesbalansens utveckling och på den skuldbörda som vi har varit tvingade att ta på oss för att klara krisårens problem. Trots att man också här i dag hela tiden pekat på de här omständigheterna, är man mest av alla beredd att just nu försämra statens finanser. Den ekvationen går rimligen inte ihop. För vår del valde vi att i utskotten arbeta för att minska påspädningen, och vi lyckades också halvera det av folkpartiregeringen föreslagna beloppet.

Socialdemokraterna har ständigt anklagat trepartiregeringen dels för att inte ha fört en tillräckligt aktiv politik för att öka antalet arbeten, dels för att arbeta med ett för stort budgetunderskott, dels för att det inte blivit tillräcklig fart på hjulen. Men denna kritik är ju lika felaktig i dag som tidigare.

Palme ställde frågan: Vartill har resurserna använts? Detta är uppenbart för de flesta, och det är uppenbart för Olof Palme också – även om han inte vill medge det här i kammaren. Resurserna har använts till massiva satsningar för att rädda sysselsättningen. Det har varit arbetsmarknadspolitiska åtgärder i en omfattning som aldrig tidigare, beredskapsarbeten, omskolning, utbildning, för att ge människorna de möjligheterna när den ordinarie sysselsättningen sviktat. Det har varit stödåtgärder direkt till drabbade företag för att medverka till att de skulle kunna överleva de påfrestningar som en djupgående internationell kris har lett till för dessa företag.

Resurser har också använts för att återge näringslivet konkurrenskraft. Och det är numera – jag upprepar det – bara socialdemokraterna som bestrider att trepartiregeringens ekonomiska politik i verkligheten inneburit att man har börjat återhämta marknadsandelar, både på exportsidan och även här hemma i konkurrens med importen.

Det är fullständigt självklart att om man inte hade fört denna mycket aktiva, medvetna och konsekventa politik så skulle situationen ute i vårt näringsliv ha varit avsevärt mycket sämre än i dag.

Det är värt att notera att de alternativ som socialdemokraterna under de här åren anvisat har varit att öka pålagorna på näringslivet, öka löneskatterna. Men än har jag inte träffat någon socialdemokrat som varit i stånd att förklara hur detta skulle ha kunnat öka möjligheterna att anställa folk, öka möjligheterna att sälja produkter i konkurrens med andra, öka investeringsviljan ute i näringslivet.

Olof Palme står här i kammaren och beklagar sig över att det inte gått att hitta några uppgörelser i utskottet nu heller. Får jag rent allmänt säga: Ingenting har hittills visats som säger att den socialdemokratiska politiken skulle ha blivit bättre därför att trepartiregeringen upplöstes. Och det, Olof

Palme, är väl ett skäl till att sådana här uppgörelser inte har kunnat komma till stånd.

Och det finns en skillnad här. Vi valde – när det inte fanns parlamentariska förutsättningar för att få igenom de yrkanden som vi hade och som jag fortfarande är övertygad om var de bästa – att gå in och ta dessa diskussioner och försöka hitta lösningar som skulle kunna innebära det näst bästa. Vi valde inte att ställa oss vid sidan av skeendet. Att socialdemokraterna har valt en annan metod är naturligtvis helt deras sak.

Det finns fortfarande ett kapacitetsöverskott i näringslivet. Det finns ett produktionsutrymme som inte är ianspråktaget. Men vi måste ha med i beräkningen att sådana lediga produktionsutrymmen i stor utsträckning finns inom näringar som måste bantas. Därför är troligen nyinvesteringsbehovet större än vad vi vanligen föreställer oss.

Dessa nödvändiga omställningar inom näringslivet ställer stora krav på yrkesmässig rörlighet. Men man löser inte problemen genom en ny flyttlasspolitik. De arbetstillfällen som går förlorade i gruvorna och stålindustrin måste ersättas med nya verksamheter. Och det råder väl ingen tvekan om att detta sker samhällsekonomiskt billigast på de orter där man står inför nedläggningar av äldre företag.

Detta innebär att regionalpolitiken kommer att få något av en nyckelroll på det näringspolitiska området. Ett viktigt krav är att nödvändiga strukturställningar sker i socialt acceptabla former. Det kommer att kräva stora insatser i form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder under den tid som omställningen till alternativ produktion tar. Det blir fråga om sådana åtgärder t. ex. vid våra storvarv.

Att som socialdemokraterna föreslagit införa en speciell anställningsgaranti vid varven – våra storvarv ligger nästan undantagslöst i regioner med ett mycket rikt differentierat näringsliv – motverkar rimligen den nödvändiga yrkesmässiga rörligheten i berörda orter och regioner. Det motverkar också de regionalpolitiska strävandena. En sådan anställningsgaranti vid våra storvarv måste kännas djupt orättvis för exempelvis dem som ställs utan arbete i malmfälten och på andra håll. Rätten till arbete måste gälla lika för alla.

Herr talman! Med en medveten och konsekvent ekonomisk politik bör det finnas förutsättningar att vända den nedåtgående utvecklingen i fråga om industrisysselsättningen. Ökade vårdbehov och höjda anspråk inom andra områden av den offentliga sektorn kommer att innebära ökad sysselsättning också där. Bl. a. från den utgångspunkten måste regionala aspekter tillmätas ökad vikt vid utbyggnad av statens, landstingens och kommunernas verksamhet.

Ibland förefaller det som om socialdemokraterna har tillägnat sig en delvis ny syn på de regionala frågorna. Innebär det också att man är beredd att medverka till en ökad decentralisering av den offentliga verksamheten?

Herr talman! Förändringarna i åldersfördelningen måste också vägas in i de avvägningar som vi måste göra inför framtiden. Här är det inte fråga om annat än att löftena till pensionärerna skall hållas. Men man måste samtidigt göra klart för sig att det också innebär en klar inteckning i framtida produktions-

ökningar. Både när det gäller folkpensionen och ATP-pensionen har vi att räkna med att avdela mer från den löpande produktionens resultat än vad vi gör i dag. Vi måste genomföra detta för att klara gjorda utfästelser. Därigenom inkräktar vi naturligtvis på det totala utrymmet i den framtida tillväxten. Vi vet också att svenska folkets åldersammansättning kommer att leda till ökade krav på nya vårdresurser. Barnfamiljernas situation kommer liksom att medföra ökade krav på statskassan.

Det är en självklarhet att utrymmet för privat konsumtion för de yrkesverksamma åldrarna kommer att påverkas av dessa omständigheter. Detta leder oss fram till några viktiga slutsatser.

Den solidaritetstanke som utgör grunden för våra åtaganden gentemot de gamla, de handikappade och de sjuka liksom mot barnfamiljerna får inte eftersättas. Samtidigt måste vi slå vakt om rätten till arbete för alla.

Skall vi klara detta, måste vi föra en ekonomisk politik som ger konkurrenskraft på den internationella marknaden – den ekonomiska politik som trepartiregeringen lagt grunden för måste målmedvetet fortsättas. På så sätt kan vi efter hand ånyo till fullo utnyttja våra resurser, skapa ökad sysselsättning och en ökad produktion. Men – jag upprepar det – vi får då inte vidta åtgärder som tenderar att dra i gång en priskarusell och som riskerar att öka inflationen.

Det vore orätt att skapa förväntningar om att det skulle gå att sänka det totala skattestrycket. Både det statliga budgetunderskottet och kommunernas utbyggnadsbehov talar därvidlag ett annat språk. Det innebär att man i första hand måste lösa rättvisefrågorna inom ramen för ett oförändrat skattestryck.

Detta fordrar, som vi i centern ser saken, ett samlat grepp på skatterna i anslutning till nästa avtalsrörelse. Tyngdpunkten måste därvid läggas på den kommunala skatteutjämningen – skillnaderna i kommunal utdebitering är orimliga och orättvisa – på vissa marginalskatteutjämningar och på förstärkning av stödet till barnfamiljerna.

Olof Palme frågar i det sammanhanget varför vi inte hakar på förslaget om en skatterabatt. Alvar Andersson har tidigare utvecklat detta i kammaren, men låt mig ändå framhålla följande.

Man gör ju med en sådan åtgärd ingenting åt de väsentliga skillnader i skatteunderlag per invånare i kommunerna som är det stora och det avgörande problemet när det gäller att utjämna de kommunala skatterna. Man rör över huvud taget inte vid detta problem om man beträder den väg som socialdemokraterna anvisar i denna motion. Att gå in med ett provisorium av den karaktären – utan att först göra klart för sig om det är användbart – beträffande de åtgärder som det nu förefaller att finnas politisk majoritet bakom och därmed förutsättningar för att vidta under våren innebär att man därmed minskar de praktiska förutsättningarna för att gå den väg som den kommunalekonomiska utredningen hade nått enighet om. Jag hoppas att man på den socialdemokratiska sidan skall vara beredd att bidra till genomförandet av den kommunalekonomiska utredningens förslag när vi skall ta itu med dessa frågor efter nyår.

Sammanfattningsvis vill jag säga, herr talman!

Huvuduppgifterna på det ekonomiska området under de närmaste åren anser vi vara följande:

Kampen mot inflationen, en politik som innebär arbete åt alla, en politik som innebär industriell satsning på framtiden, en politik som innebär regional balans, en politik som innebär balans i utrikesaffärerna och en politik som innebär utjämning av skatteorättvisorna inom ramen för ett oförändrat skattetryck.

Om vi lägger upp politiken på det viset och arbetar med dessa mål för ögonen har vi garanterat den bästa utvecklingen för de många människorna i landet; då har vi garanterat den bästa utvecklingen för människor med de lägsta inkomsterna. Men alla uppgifter som vi står inför fordrar att vi i dag håller tillbaka konsumtionsanspråken och inte lockas att i en uppåtgående konjunktur låna pengar utomlands till skattesänkningar och nya reformer.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Till stora delar ägnade sig Thorbjörn Fälldin åt något slags retroaktiv propaganda för den kapsejsade trepartiregeringen – men det skall jag kanske inte öda tiden med att ta upp här.

Sedan sade han, nästan uppriktigt: Skälet till att vi inte kunde träffa en uppgörelse med socialdemokraterna i utskotten var ju att de är socialdemokrater. Denna nästan fanatiska antisocialdemokratism får vi väl tåla, men han ger ju samtidigt en väldig hurring åt sitt partis andre vice ordförande Karin Söder, som i TT sade att hon hade velat träffa en kompromiss med oss om barnbidragen. Det är således hon som drabbas i första hand.

Egentligen är det här synnerligen intressant, herr talman!

Thorbjörn Fälldin var statsminister i den regering som förorsakade en kraftig försämring av levnadsstandarden för barnfamiljerna i Sverige. Som statsminister förnekade han länge att denna försämring av levnadsstandarden var ett faktum. Det tror ingen på längre, och han upprepar det inte längre.

Som oppositionspolitiker försöker han nu framställa sitt parti som det parti som tänker allra mest på barnfamiljerna. Efter dagens beslut torde ingen tro på det heller, om ni röstar för er reservation.

I själva verket har centerpartiet i dag satt sig i något av en ödessituation. Låt mig citera ur er egen motion till denna riksdag, en motion som ni lade fram den 23 november – för bara tre veckor sedan: "Det är den kommunala utdebiteringen som också beträffande marginaleffekterna är mest betungande tämligen högt upp i inkomstlägena. I de lägsta inkomstlägena är kommunalskatten den helt avgörande." --- "Satsar man dessutom, som centerpartiet förordar, på en kommunal skatteutjämning sänks marginalskatten mest i de kommuner där den är högst." Och man slår fast: Låginkomsttagarna får ingen skattesänkning med regeringens förslag. Det gäller i så fall i precis lika hög grad den kompromiss som centerpartisterna nu har träffat med folkpartister och moderater.

Allt detta säger centerpartiet i sin motion. Samma sak har man sagt vid

väldigt många olika tillfällen, i stort sett varje gång en centerpartist har öppnat mun i skattefrågan.

Ni säger att ni vill gynna låginkomsttagarna. Men ni säger nej till vårt förslag, som innebär en klar och välbehövlig skattesänkning för låginkomsttagare och de stora grupperna bland löntagare och jordbrukare. Varför har ni hamnat på fel sida, herr Fälldin?

Ni säger att ni vill utjämna beskattningen mellan kommuner. Vårt förslag innebär just en sådan utjämning. I vanliga inkomstlägen innebär detta att den som bor i t. ex. Lysekil eller i Botkyrka får en skattesänkning som är 400–500 kr. större än vad den som bor i Danderyd får. Detta motsätter sig centern. Detta vill de rösta emot. Varför har ni hamnat på fel sida, Thorbjörn Fälldin?

Ni säger att ni vill sänka kommunalskatterna. Vi har lagt fram ett förslag som åstadkommer just detta – med 10 %. Det röstar centern emot. Varför har ni hamnat på fel sida, Thorbjörn Fälldin?

Ni säger att ni tänker på barnfamiljerna. Vi har lagt fram ett förslag som innebär större höjningar av barnbidragen än vad folkpartiregeringen föreslog. Ni valde att, med ganska konstiga beskyllningar mot oss, ansluta er till regeringens för barnfamiljerna sämre förslag. Varför hamnar ni på fel sida igen, Thorbjörn Fälldin?

Det är något av en ödessituation som ni har försatt er i. Ni har haft alla möjligheter att vara med och förverkliga en politik som stämmer med vad ni själva talat om och talat för. Ni väljer tydligen att stödja en politik som strider mot det som ni för fram på era banderoller. Sällan har skillnaden mellan ord och handling – och den skillnaden är ofta stor för centern – varit så stor som den kommer att vara i det ögonblick när ni röstar fram en orättvis skatteomläggning och röstar mot sänkta kommunalskatter, mot kommunal skatteutjämning och mot 500 kr. i höjda barnbidrag.

Det är omöjligt, säger Thorbjörn Fälldin, att stödja socialdemokratiska förslag – inte kan vi ha med socialdemokraterna att skaffa. All right, jag kanske lever i en naiv illusion. Jag trodde att det var människorna det gällde, arbetarna, bönderna och de lägre inkomsttagarna i landet. Jag trodde att det i politiken gällde deras sociala villkor och att det var för att förbättra deras sociala villkor och trygghet som man deltog i den politiska strävan. Men Thorbjörn Fälldin har ju upplyst oss om att det tydligen är andra bevekelsegrunder i vissa lägen.

THORBJÖRN FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Om Olof Palme inte får utrymme för att polemisera mot eller kritisera mig för vad jag har sagt, tillåter han sig ogenerat att formulera om vad jag sade för att ha en möjlighet att angripa mig.

Jag har kammaren till vittne på att jag inte har stått här i talarstolen och sagt att anledningen till att det inte blev en uppgörelse var att det var socialdemokrater vi hade att göra med. Vad jag uttryckligen sade var, att ingenting ännu har visat att den socialdemokratiska politiken har blivit bättre på grund av att trepartiregeringen upplöstes. Det är i varje fall med mitt

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

betraktelsesätt en kolossal skillnad mellan de här två sakerna. Jag hoppas att Olof Palme nu har lyssnat på mig, så att han i nästa replik har klart för sig vad det var jag sade.

När jag försökte redogöra för vad det var fråga om kunde jag hänvisa till alla de ekonomer av facket och andra som har granskat de åtgärder som vi har vidtagit för att få bukt med den mycket negativa utveckling som svenskt näringsliv hade. Det var ju en nedgång i industriproduktionen också före regeringsskiftet. Vi hade en kostnadsutveckling som gjorde att svenska produkter slogs ut. De svenska priserna var inte konkurrenskraftiga. Och det var ju effekterna härav – det är erkänt av alla – som ledde till att företag efter företag fick svårigheter att leva vidare.

Det problemet måste då angripas i olika skeden. I det första skedet gällde det att vidta åtgärder för att säkra överlevnaden och gå in med direkta stödåtgärder i de drabbade företagen, där olyckan alltså redan hade skett, att satsa hårdare än tidigare på arbetsmarknadspolitiska åtgärder men att också medverka till att kostnader som företagen bar eliminerades, så att de den vägen fick möjlighet att konkurrera på lika villkor. Som ett exempel på dålig socialdemokratisk politik nämnde jag då att ni i detta skede talade för att man skulle öka pålagorna på näringslivet och kommunerna.

Det, Olof Palme, var vad jag sade. Nu har jag upprepat det för att det inte skall vara möjligt att påstå att jag och andra kategoriskt skulle ta avstånd från förslag bara därför att de kommer från socialdemokraterna. Det är klart att vi granskar förslagen och ser efter om de innebär en klok politik, för det är naturligtvis förutsättningen för att vi skall kunna acceptera dem.

Det är alldeles rätt att man har dåligt skatteunderlag och därför också högre utdebitering i t. ex. Lysekil och Botkyrka. Men Olof Palme kan väl ändå inte göra gällande att om vi använt statskassans medel för att ge rabatt på den faktiskt utgående kommunalskatten i de här båda kommunerna, så hade vi därmed gett dessa kommuner ökade resurser för att hantera sina problem. I den kommunalekonomiska utredningen har man blivit helt ense om att det är den problematiken man måste försöka lösa. Ingen har väl bestritt att en sådan här statlig rabatt på kommunalskatterna skulle kunna få effekt för den enskilda människan ett enstaka år och även år efter år, om rabatten finns kvar. Men vad man funnit vara viktigt är att vidta åtgärder som ändrar de felaktiga förutsättningarna. Det är anmärkningsvärt att den här tekniken, dvs. den modell som nu föreslås, har ingen socialdemokrat anmält i någon utredning i något sammanhang.

Jag tycker att Olof Palme skall tala med något mindre bokstäver. Fäll vilket omdöme som helst, men sanningen är att trepartiregeringen genom sin överenskommelse med kommunerna har kunnat hålla de kommunala skatteökningarna för 1979 på en lägre nivå än som Olof Palme och hans regering efter överenskommelse med kommunerna lyckades med under hela 1970-talet. Det har också mycket stor betydelse för samtliga inkomsttagare.

Till sist: Olof Palme går förbi en mycket viktig fråga. Han sade själv att vi sitter på en inflationsbomb. Vad är det då som gör att Olof Palme och

socialdemokraterna i övrigt är beredda att spä på mer än någon annan? Alla fackekonomen säger ju att det är där den stora risken ligger, just i denna konjunkturfas för att vi skall få en inflation, en kostnadsutveckling som vi inte kan behärska.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Thorbjörn Fälldin har en benägenhet att krångla till saker och ting för sig. Jag säger bara: Här har vi framlagt förslag om höjda barnbidrag, sänkta kommunalskatter, ökad kommunal skatteutjämning – gamla centerkrav. Tidigare kunde ni skylla på att ni satt i trepartiregeringen och att Bohman och Mundebo hindrade att dessa centerkrav kunde förverkligas. Det kan ni inte skylla på längre. Nu är ni ju fria. Ändå kröp ni in under skinnet därför att det var viktigare än att träffa en uppgörelse med socialdemokraterna i de stora folkgruppernas intresse.

Det är bra att Thorbjörn Fälldin erkänner att det har skett en klar ökning av de ekonomiska klyftorna i Sverige under de år då vi hade trepartiregeringen.

Ta en sak till, nämligen inflationsskydd av skatter, indexreglering. Ni har långa tabeller som visar uteblivna skattehöjningar. Jag tycker inte att man skall lura folk, och de här tabellerna är ett slags lurendrejeri. De innehåller bara till en del exempel på uteblivna skattehöjningar. De innehåller också reella skattehöjningar. Indexreglering är ingen rättvisereform. Den bidrar till att öka klyftorna i samhället. Och varför?

Låt mig konkretisera detta genom att jämföra postiljonens och banarbetarens inkomst- och skatteutveckling för nästa år med generaldirektörens. De lågavlönade statstjänstemännen kommer att under nästa år få ett klart större procentuellt påslag på sin lön än generaldirektören får. Detta ligger i den låglönesatsning som har kännetecknat avtalsrörelserna sedan flera år tillbaka. Men till följd av den orättvisa indexregleringen kommer generaldirektörens löneökning att bli mycket lindrigare beskattad än banarbetarens och postiljonens löneökning blir. Samma sak gäller inom andra sektorer. Överläkaren kommer att få lägre beskattning av sin löneökning än vad vårdbiträdet får. Förvaltningschefen slipper undan med lägre beskattning av sin löneökning än vaktmästaren får vidkännas. – Det är effekten av indexregleringen, och det är väl det som herr Fälldin av någon egendomlig anledning kallar rättvisa! Men det är det inte, det är en systematisk orättvisa!

Till sist: Vi har hela tiden föreslagit en stramare budgetpolitik än borgerligheten. Det förekom faktiskt slöseri under Fälldins tid. Vi har ständigt varit beredda och kommer i framtiden att vara beredda att ställa upp för en mer ansvarsfull ekonomisk politik. I dagens läge kan vi ingenting göra, eftersom vi har undanhållits alla uppgifter om budgeten, men vi kommer alltid, nu och framöver, att arbeta för en stram ekonomisk politik, som håller tillbaka inflationen men samtidigt värnar sysselsättningen. Vi skall också se till att de förbättringar man kan kosta på sig går till de lågavlönade, till de mest behövande grupperna av pensionärer, handikappade och andra. Det är det ni har glömt!

THORBJÖRN FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Nej, Olof Palme, jag har inget behov att skylla på någon annan. Vi var överens om i trepartiregeringen att vi skulle höja barnbidraget, och det höjs nu också genom vår medverkan till 2 500 kr. per år.

Olof Palmes bild är tämligen riktig – vi sitter i och för sig på en inflationsbomb. Men Olof Palme har inget svar att ge på min fråga, och det kvarstår för honom att klara ut följande: Vad är det som gör att ni då inte tar hänsyn till detta? Varför gör ni inte den här avvägningen mellan hur mycket man kan sätta av för privat konsumtion och de stora samhällsliga uppgifter vi står inför? Utan budget eller inte – Olof Palme lär inte kunna förneka att vi står inför de stora, viktiga uppgifter som jag redovisade. Man behöver ingen statsbudget för att göra det klart för sig, man behöver ingen statsbudget för att göra både kort- och långsiktiga ekonomiska överslag mot den bakgrunden.

Indexreglering är en teknisk metod att så nära som möjligt skapa den situation som vi skulle ha i fråga om våra skatter, om vi hade ett fast penningvärde. Det är vad det är fråga om.

Om Olof Palme nu tycker att höginkomsttagarna därför att de har höga inkomster kan beskattas hårdare än i dag – O.K., den möjligheten står ju till buds genom att vi här i riksdagen fastställer att skatteuttaget skall ökas för dem. Alvar Andersson var inne på det. Varför skall detta ske genom inflationens nyckfulla effekter? Precis som Alvar Andersson har klarlagt kan vi bestämma uttagsprocenten i varje skikt. Vi har möjlighet att driva fördelningspolitik också med en inflationsskyddad skatteskala i botten. Det är inget tvivel om det.

Till sist: Olof Palme talade om fördelningspolitik och pensionärer. Studera de här åren! Pensionärerna har fått sina standardhöjningar, har fått sin köpkraft ökad. Den typ av politik som vi har drivit har varit den säkraste grunden för att de svaga i samhället inte skulle komma i en hopplös situation. De svaga i samhället skulle däremot ha hamnat i en fullständigt hopplös situation, om inte den ekonomiska politiken hade haft som inriktning att återge svenskt näringsliv konkurrenskraft. Om detta faktum råder mycket stor enighet. Det förvånar mig att Olof Palme inte är beredd att ge detta erkännande.

GÖSTA BOHMAN (m):

Herr talman! Många av de människor som har haft tid och lust att följa den debatt som vi har fört här i dag står säkert undrande. De måste ha väldigt svårt att förstå vad det hela rör sig om: Procenttal hit och dit. Påståenden från olika håll som klart strider mot varandra. Överbud och generösa löften från det parti som för bara drygt två år sedan brukade anklaga sina motståndare för ekonomisk ansvarslöshet. Maningar till sparsamhet och återhållsamhet från den andra sidan.

Och inte blir den här situationen mer begriplig av att vi inte riktigt vet vilka som är i opposition och vilka som inte är i opposition. De förslag som regeringen fört fram till riksdagen får vid utskottsbehandlingen ibland rakt

motsatt innehåll mot vad de hade när de lades på riksdagens bord.

Jag tycker att vi bör göra klart för oss att det inte är sådant här som människorna söker hos oss politiker. De vill ha ledning. De vill ha information. Och de vill ha klara besked. Och även om de inte skulle vilja ha det – en del kanske vill fly verklighetens dystra dagar – är det ändå vår skyldighet att upplysa om de faktiska förhållanden som avgör hur våra medborgares tillvaro skall gestaltas. Det är vardagsnära problem – små och stora bekymmer – som de möter i arbete och på fritid, som fyller deras tankar och sinnen. Och det är dessa problem som de sedan utformar i önskemål och krav som riktas till statsmakterna och till de politiska partierna.

De här människorna söker besked. Varför skall det behöva vara på det här sättet? frågar de sig. Varför kan det inte vara bättre? Varför kan ni inte ändra på allt det tokiga som finns runt om oss? Varför skall vi behöva gå omkring och oroa oss på det sätt som vi gör? Vad sysslar ni egentligen med i riksdagen?

Är det någon i denna kammare som inte känner igen detta slags frågor? Sådana frågor ställs av anställda vid varv, stålverk eller i skogsindustrin, i verkstäder och serviceföretag av olika slag, där människorna i dag oroar sig för sina jobb. De ställs av alla dem som märker hur inflationen under det senaste årtiondet urholkat penningvärdet och som funnit, att samtidigt som lönerna stigit i kronor och ören räknat har skatten tagit alltmer.

Familjerna frågar hur det skall gå för barnen, när en tidigare hemarbetande make söker sig ut på arbetsmarknaden för att dryga ut familjens inkomster eller för att utnyttja kunskaper och arbetsförmåga. Och föräldrarna frågar om skolan, en ny skola som inte motsvarat de ställda förväntningarna, en skola som skulle skapa större rättvisa och ökad jämlikhet men inte sällan lett till raka motsatsen.

En gnagande oro för hur det skall gå för de gamla föräldrar som inte längre kan ta hand om sig själva kommer till uttryck i andra frågor. Och det är framför allt de gamla som drabbas av de allt meningslösare våldstendenser som kommit att präglade vårt samhälle.

Många, många andra olika – viktiga och mindre viktiga – problem möter medborgarna i vardagslivet, bl. a. irritation i myndigheternas väntrum och farhågor för att inte kunna rätt fylla i de blanketter trygghetssystemet kräver. Just frågan om myndighetskontakt och blanketteraseri utgör ett av de största irritationsmomenten för alla, ofta självlärda, småföretagare som med en, två, tre eller fyra anställda ger sysselsättning åt nästan lika mycket folk som hela vår storindustri.

Jag tar upp sådana här frågor bl. a. därför att våra möjligheter att lösa dessa och andra liknande problem är beroende av hur stark vår samhällsekonomi är och vilka tillgångar vi tillsammans kan bygga upp för att ha råd att göra vårt samhälle bättre i alla dessa hänseenden.

Vad som helt lyste med sin frånvaro i Olof Palmes inlägg för en stund sedan var just detta: Inte ett enda ord av erkännande åt allt det trepartiregeringen gjorde för att skapa en stark samhällsekonomi. Som vanligt försökte Olof Palme spela ut olika grupper mot varandra med sina påståenden om ökande

klyftor i samhället, med uppgiften om att de fattiga missgynnades och att de rika gynnades – som om inte det för oss alla helt avgörande var den svenska samhällsekonomins styrka och sundhet. Att konstatera någonting sådant, som borde vara självklart för varje tänkande politiker, kunde Olof Palme alltså inte kosta på sig i sitt inlägg nyss.

Ytterst gäller sådana här diskussioner vilken framtid vi skall ha i Sverige. Skall vi kunna bibehålla den fria marknadshushållning vi hittills haft, som skapat vårt välstånd och som bygger på enskilda medborgares valfrihet och rätt att själva bestämma över sin livsföring? Eller skall denna vår blandekonomi ersättas av ett annat ekonomiskt system, byggt på en allt längre gående planhushållning och kollektiv styrning av vår tillvaro?

Vi har, Olof Palme, under de senaste åren verkligen fått lära oss vad en sund ekonomi betyder för alla medborgares tillvaro och hur viktigt det är för tryggheten i jobbet, för familjens trygghet och för hela landets trygghet på sikt att ha en fast samhällsekonomisk grund att stå på. Det hade vi inte hösten 1976. Vårt land har tvingats att sänka standarden under två år för att återställa den fördärvade ekonomi som den borgerliga trepartiregeringen fick överta hösten 1976. Men vi lever verkligen i detta land inte i något slags misär. Man fick det intrycket när man lyssnade till Olof Palme för en stund sedan. Vårt land har fortfarande högre levnadsstandard än flertalet andra länder.

Olof Palme har påstått att den borgerliga trepartiregeringen bedrev "svältpolitik" och att vår ekonomi befann sig i en utförsbacke. I dag hette det att vi har "gått kraftgång". För knappt ett år sedan gjorde samme Olof Palme gällande att "den svenska ekonomin inte befinner sig i en allmän och djup ekonomisk kris". Det går snabbt utför i Olof Palmes backar. Vi har faktiskt under det här året haft samma privata konsumtionsnivå som vi hade 1975. Då hörde jag inga socialdemokrater påstå att regeringspolitik var svältpolitik.

Men vi har som sagt tvingats att dra åt, på grund av den misshushållning med våra resurser som socialdemokraterna bedrivit under 1970-talet. Under hela 1970-talet uppgick tillväxten i den svenska ekonomin till inte ens hälften av den ökningstakt man hade i andra, med vårt land jämförbara länder.

Nu har en vändning skett. Industriproduktionen går åter uppåt. Vi har under det senaste halvåret haft en lägre prisstegring än vad vårt land har haft under hela 1970-talet. Vi har väsentligt reducerat vårt underskott gentemot utlandet och därigenom inte behövt låna pengar i ens tillnärmelsevis den utsträckning som vi gjort tidigare. Vi har förbättrat handelsbalansen på ett år med över 10 miljarder kronor. Och vi kan nu också se en ljusning i sysselsättningsläget, även om en förbättring tar tid till följd av tidigare års politik.

Hur hela bokslutet för 1978 kommer att se ut kan ännu inte exakt anges. Några större avvikelser från konjunkturinstitutets höstrapport kommer det sannolikt inte att bli fråga om. Det s. k. konjunkturrådet skrev i sin för bara några dagar sedan publicerade rapport, att "det ekonomiska läget vid slutet av 1978 är radikalt annorlunda än för ett år sedan. Produktionsnedgången har förbytts i tillväxt. Underskottet i handelsbalansen har blivit överskott och inflationstakten har halverats".

Den ansvarsmedvetna politik som vi moderater bedrev tillsammans med centerpartiet och folkpartiet har alltså lett till resultat. Siffrorna talar ett alldeles tydligt språk. Sedan må Olof Palme kalla det för "svångremspolitik", om han så vill. Bland ansvarsmedvetna politiker och ekonomer inom och utom vårt lands gränser finns det knappast någon som inte är beredd att bekräfta, att trepartiregeringens återhämtningspolitik lyckades. Men socialdemokraterna har mage att påstå att detta är "en myt". Det är sådant som i bästa fall kallas strutspolitik, i sämsta fall för ren osanning.

Det är bara Sveriges socialdemokrater och kommunister som är omedvetna om sanningen – eller låtsas vara omedvetna. Gå ut och fråga socialdemokraterna i andra länder, Olof Palme, så kommer ni att få klart för er hur ödsligt ensamma ni går i er svartmålande ökenvandring.

Tala t. ex. med socialdemokraterna i den norska regeringen, som har devalverat, om jag inte minns fel, fem gånger på två år. När vi devalverade här i Sverige, kallade Olof Palme det för "oansvarig inflationspolitik". Norge har nu lämnat valutaormen. Det var enligt Olof Palme fel när vi gjorde det. I Norge har man stramat åt konsumtionen. Svångremspolitik, säger Olof Palme till oss. I Norge bedriver man en renodlad inkomstpolitik, byggd på lagstiftning. Det behövde aldrig den borgerliga trepartiregeringen göra. Men vi blev ändå utskälda av Olof Palme för att komma med pekpinna till löntagarna.

Men naturligtvis finns det också minusposter i den svenska bilden, bl. a. den privata konsumtionens nedgång, som i år kommer att stanna på 1 %. Bruttoinvesteringarna, som ju minskat varje år från 1974, kommer att minska också i år, även om sänkningen nu blir blygsamma 1,2 %. Industriinvesteringarna är klart otillräckliga, läget på arbetsmarknaden alltjämt besvärligt och lönsamheten i det svenska näringslivet alltför låg.

Men också i dessa hänseenden pekar tillgängliga prognoser på en väsentlig förbättring 1979. Mycket tyder på att det året kommer att bli vad man i fackpressen kallar ett gott år.

I det längre perspektivet möter dock en rad svåra problem, svårigheter som är inbyggda i den svenska ekonomin sedan i stort sett mitten av 1960-talet. Och det är framför allt mot det perspektiv som öppnar sig efter 1979 som vi måste inrikta inte bara den ekonomiska politiken, utan åtgärder över hela det politiska fältet. Och när vi gör det, kan vi dra åtskilliga bittra lärdomar av det som hände under 1970-talet, lärdomar som det vore ansvarslöst att inte dra.

När man lyssnade till Olof Palmes expansiva planer, fick man en känsla av att han icke lärt någonting och inte glömt någonting.

Mellan 1974 och 1976 förlorade Sverige greppet över kostnadsutvecklingen. Enligt Internationella valutafondens färskna beräkningar var de svenska arbetskostnaderna per producerad enhet – våra relativkostnader alltså – år 1976 hela 24 % högre i förhållande till våra konkurrentländer än 1974. Under dessa år konkurrerade vi ut oss själva, både utomlands och här hemma. Vår industriproduktion sjönk. Våra investeringar gick ner. Svårigheterna på arbetsmarknaden började bli allt större.

Det var ju detta arv som den borgerliga trepartiregeringen övertog, men den regeringen lyckades – som jag nyss sade – att få grepp om detta. Genom devalveringarna, genom borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften, genom skattesänkningar och indexreglering av skatteskalorna – vilket allt socialdemokraterna gick emot – lyckades vi förbättra det relativa kostnadsläget, skapa underlag för ett ansvarsmedvetet avtal på arbetsmarknaden och hejda 1970-talets fördärvbringande inflationsutveckling.

Men helt har det relativa kostnadsläget ännu inte återställts. Sverige ligger fortfarande 10 procentenheter över 1974 års nivå. Och den nödvändiga jämvikten i bytesbalansen lär inte kunna nås förrän i mitten av 1980-talet. Det är därför beklagligt att vi moderater inte kunnat vinna förståelse för att uppskjuta höjningen av arbetsgivaravgifterna fr. o. m. den 1 januari 1979. Situationen förbättras ingalunda av att även andra liknande avgiftshöjningar kan komma att aktualiseras. Näringslivsorganisationernas uppvaktning inför regeringen i går bekräftar lägets allvar.

Helt nyligen offentliggjordes 1978 års långtidsutredning. Dess analyser av den ekonomiska verkligheten och de prognoser den redovisade är grundade på ekonomiska fakta, inte på önsketänkande. Ändå utlöste den våldsamma angrepp från socialdemokratiskt håll. Utredningen ville – påstods det – ”släppa loss kapitalismen”. Den var ”en blandning av orealistiska prognoser och utmanande politiska förslag”. Den var ”av klassisk liberal modell”.

Kritikerna ville helt enkelt inte erkänna, att långtidsutredningens experter inte gjort någonting annat än matematiskt klarlägga vad som krävs för att Sverige i mitten av 1980-talet skall få den balans i sina betalningar gentemot omvärlden, som i sin tur utgör en nödvändig förutsättning för att förverkliga de ekonomisk-politiska mål vi alla varit överens om, nämligen full sysselsättning, rimlig pristabilitet, ekonomisk tillväxt, rättvis inkomstfördelning och regional balans.

Utredningen har i sina beräkningar bl. a. studerat vilken kostnadsutveckling som är förenlig med de uppsatta målen. Vid en optimistisk bedömning av produktivitetsutvecklingen – kanske alltför optimistisk – skulle den årliga tillväxttakten för timlönekostnaderna i den konkurrensutsatta sektorn icke bli högre än 8,3 %. Lönekostnaderna inkluderar då även s. k. kollektiva avgifter, dvs. arbetsgivaravgifter. Den enda avgiftshöjning utredningen tog med i sina kalkyler var höjningar av sjukförsäkringsavgifter motsvarande 0,2 procentenheter av lönekostnaderna. Varje höjning med en procentenhet därutöver innebär alltså att utrymmet för löneökningar måste räknas ner i motsvarande grad.

Dessa siffror illustrerar klart sambandet mellan arbetsgivaravgiftshöjningar och utrymmet för löneökningar. Och förutsättningen för att utredningens kalkyler i övrigt skall kunna infrias är att det angivna *totala* utrymmet inte överskrids. Om det blir fallet försämras möjligheterna att öka produktionen, att öka sysselsättningen och att öka konsumtionen. Vi får då en snabbare inflationsutveckling, och vi kan definitivt inte få ner det bytesbalansunderskott som hindrar oss från att förverkliga de nyss angivna politiska målen.

Ett annat problem inför framtiden är Sveriges förödande marginalskatter. Den kompromiss som de två andra borgerliga partierna träffade i skatteutskottet är trist, tycker jag. Att vi moderater i andra hand kan tvingas rösta för den kompromissen, när vårt eget yrkande har avslagits, beror uteslutande på att kompromissen är bättre än det socialdemokratiska skatteförslaget. Det beslut som av allt att döma blir riksdagens innebär att man nu tar bara en fjärdedel av det steg som majoriteten i 1972 års skatteutredning föreslog i fråga om marginalskattesänkningar.

Vi moderater var som bekant länge ganska ensamma om att påvisa marginalskatternas förödande konsekvenser för lusten att arbeta, för intresset att ta initiativ och att ägna sig åt nyföretagande. Vi strök särskilt under den uppluckring av skattemoralen som måste bli en följd av att allt större löntagar-skikt kom upp i inkomstnivåer med marginalskattesatser på 65 % och mera.

Så länge vi satt i regeringen fullföljde vi konsekvent den här skattepolitiska linjen. Våra möjligheter i det hänseendet – det skall jag gärna medge – blev starkt begränsade genom det urusla läge som Sveriges ekonomi befann sig i då vi trädde in i regeringen hösten 1976. Trepårtiregeringen tvingades då att genomföra väldiga industripolitiska och arbetsmarknadspolitiska satsningar för att inte riskera en omedelbar nedläggning av även på sikt lönsamma industrier och branscher och för att förebygga allvarliga konsekvenser för sysselsättningen generellt sett och framför allt i regioner helt beroende av dessa företag och branscher. Men trepartiregeringen tog ändå bort löneskatten och genomförde två generella skattesänkningar samt indexregleringen av skattesystemet och gjorde det därmed möjligt för arbetsmarknadens parter att träffa ett avtal som starkt bidrog till att återställa balansen i samhällsekonomin. Och hur hårt, herr talman, skulle inte skattetrycket ha varit, om socialdemokraterna hade fått igenom alla sina skattehöjningsförslag under dessa två år!

Sedan vi lämnat regeringen har vi strävat efter att fullfölja den här politiken. Genom kompromissen mellan folkpartiet och centerpartiet i skatteutskottet har tyvärr marginalskattesänkningen, som jag redan sagt, halvrats. Men vi kommer att fortsätta den här kampen.

Bland löntagarorganisationerna har både TCO och SACO insett att man i längden inte kan hålla på så här. Och Gunnar Myrdal har ju ägnat en nedgörande kritik åt den socialdemokratiska skattepolitiken i dess helhet i det senaste numret av *Ekonomisk Debatt*. Nu har också Metals P. O. Edin stämt in i kritikerkören. Skattesystemet kommer att kollapsa, är hans slutsats.

Som bl. a. Gunnar Myrdal hävdar håller svenskarna på att förvandlas till ett folk av skattefiffelare – mer eller mindre utanför skattelagarnas rāmärken. Arbetsbyte och gör-det-själv-verksamhet breder ut sig i det kvittolösa samhället. Det kostar så litet att avstå från arbete att många, vilkas insatser vi kanske mest behöver, hellre sysslar med annat än ordinarie arbetsuppgifter. Det vore, herr talman, utomordentligt beklämmande om Sveriges riksdag skulle bli den *sista* institution som vill erkänna de problem marginalskatterna skapar för vårt land och för vårt lands ekonomi.

Torsdagen den
14 december 1978

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Och det är förvånande, herr talman, att socialdemokraterna – som ju påstår sig mer än andra tala för löntagarna – kan stå likgiltiga inför det som nu håller på att ske. Det verkar som om de glömt Pomperipossadebatten från 1976. Det förslag de nu framlagt om marginalskatter och bostadsbidrag skulle för vissa grupper i samhället medföra marginaeffekter på en bra bit över 100 %. Förslagen skulle alltså leda till att en löntagare som får 100 kr. i lönehöjning får betala den höjningen med 105 kr. i ökad skatt och minskande bidrag. Han gör alltså på sin ökade arbetsinsats en ren förlust på 5 kr. Är det klokt?

Här stod för en stund sedan Olof Palme och påstod att det i arbetarrörelsen pågår "en konstruktiv debatt om hur skattesystemet skall se ut". Samtidigt som han säger det angriper han indexregleringen och kräver höjda löneskatter. Den debatt jag har sett och hört från arbetarrörelsen har varit riktad *mot* det socialdemokratiska skattesystemet. Det har varit en utomordentligt kritisk debatt mot det skattesystem som socialdemokraterna har byggt upp under sina 44 år i regeringsställning.

Den andra sidan av skatteproblemen är självfallet den offentliga sektorns expansion. Ju *större* del av vår gemensamma kaka den offentliga sektorn lägger beslag på, desto *mindre* blir det över för den privata sektorn, för näringslivets investeringar och för våra hushåll. Detta är ett axiom. Och vi kan aldrig komma ifrån att det är i den sistnämnda sektorn som de tillgångar skapas som möjliggör den offentliga sektorns försörjning. Det är i den privata sektorn som själva grunden ligger för Sveriges välbefinnande och för tryggad sysselsättning. Detta – jag upprepar det än en gång – är en självklarhet som inte borde behöva deklarerats här i Sveriges riksdag.

Det finns i detta sammanhang skäl att åter titta på långtidsutredningens siffror.

I sitt mycket optimistiska huvudalternativ kommer utredningen fram till att den privata konsumtionen fram till år 1983 inte skulle kunna öka med mer än 1,8 % per år. Annars går ekvationen inte ihop. Annars får vi inte den balans som är nödvändig för att de uppställda politiska målen skall kunna nås – allt enligt utredningens kalkyler.

När 1975 års långtidsutredning behandlades här i riksdagen våren 1976, räknade den med en ökning av den privata konsumtionen med 2 % per år i ett av sina två alternativ. Den ökningen ansågs då vara för liten. I den reviderade finansplanen tog den dåvarande finansministern klart avstånd. En sådan politik, förklarade han, "skulle skapa svåra motsättningar på arbetsmarknaden, ge upphov till konflikter och påskynda inflationen". "En sådan politik kan och bör inte föras."

I dag befinner vi oss i en situation, då den privata konsumtionen rent matematiskt inte skulle få öka med ens 2 %, utan bara med 1,8 %, trots att bruttonationalprodukten nu anses kunna stiga mer än vad man räknade med i 1975 års långtidsutredning.

Och denna 1,8-procentiga ökning kräver att den offentliga konsumtionen i sin tur bringas ned till en ökningstakt av bara 2,2 %. Dessa 2,2 % är knappast mer än hälften av den ökning vi hade åren 1974–1977, då den var 4,1 %. Och den var i sin tur betydligt lägre än den ökning vi hade under 1960-talets senare hälft.

Man skall vara oerhört sangvinisk – eller blåögd om man så vill – om man mot bakgrunden av sådana här kalla siffror inte är orolig. Det utrymme medborgarna skulle få förfoga över är nästan orealistiskt lågt. Och för att de över huvud taget skall kunna få det utrymmet, måste dagens offentliga konsumtion nära nog halveras. Kommer vi politiker att vara mäktiga den kraftansträngningen? Men om vi inte lyckas begränsa den offentliga konsumtionsutvecklingen, går det direkt ut över de enskilda medborgarna. Då tvingas stora grupper acceptera en konsumtionssänkning, inte bara under ett par år utan under en lång tid framöver.

Den dåvarande finansministern har rätt. En sådan politik kan och bör inte föras. Då blir slutsatsen att det är den offentliga sektorns expansionstakt som måste angripas.

Det allvarligaste är att om den samlade konsumtionen ökar *mera* än 1,8 resp. 2,2 %, är risken utomordentligt stor för att vi *på nytt* hamnar i en kris motsvarande den vi befann oss i hösten 1976 – en kris som då kommer att vara ännu svårare och ännu besvärligare att komma ur. Det är de slutsatser som långtidsutredningens experter har dragit.

Vi moderater har i våra partimotioner tagit upp frågor som rör både den kortsiktiga och den långsiktiga utvecklingen. Ett problem som 1978 års långtidsutredning särskilt uppehöll sig vid gäller den minskade rörligheten på arbetsmarknaden. Utredningen konstaterar att ett villkor för att strukturproblemen i det svenska näringslivet skall kunna lösas är att kapital och arbetskraft flyttas över från dödsdömda företag till företag som kan bedömas bedriva lönsam produktion i framtiden, tillföra Sverige nödvändiga exportinkomster och skapa garantier för tryggad sysselsättning. Då utredningen konstaterar detta faktum, kastar sig socialdemokraterna över den stackars utredningen, trots att de måste ha klart för sig att en inlåsning av kapital och arbete i olönsamma företag skapar flaskhalsar i den expansiva delen av vårt näringsliv och omöjliggör den långsiktiga sanering av vår ekonomi som alla, inte minst politikerna, borde vara överens om. Man kommer när man läser och hör sådant att tänka på den kommunistiska valappellen Lönerna upp – priserna ner.

Trots alltför höga arbetslöshetssiffror och trots att många sysselsätts genom arbetsmarknadspolitiska insatser kan redan i dag många företag inte få den arbetskraft de behöver. Vi moderater har pekat på dessa problem i vår allmänpolitiska motion och i varvsmotionen. Det är enligt min mening helt enkelt nödvändigt att regeringen snarast låter verkställa en allsidig analys av hur den nödvändiga rörligheten skall kunna förbättras utan att kraven på den individuella integriteten för den skull eftersätts.

Men jag vill när jag säger detta särskilt stryka under att vad jag förordar är inte en återgång till 1960-talets flyttningsvåg från glesbygdsregioner till tätortsregioner. Sverige förde under den tiden en alltför rörelseinriktad arbetsmarknadspolitik, en politik som emellertid rekommenderades bl. a. i LO-skriften Samordnad näringspolitik.

Vad jag främst syftar på är att åstadkomma rörlighet på samma ort och inom samma region och från företag till företag. Volvo skall exempelvis inte

behöva söka folk från andra delar av Sverige eller från Finland, när det finns tillgänglig personal i varvskrisens Göteborg. Och samtidigt som vi vidtar åtgärder för att öka rörligheten och underlätta näringslivets anpassning till ändrade förhållanden bör vi överväga nya åtgärder till stöd för de bygder som skulle drabbas av de nödvändiga strukturförändringarna. De hittills tillämpade selektiva stödåtgärderna kan inte sägas ha lett till åsyftat resultat. De har som vi vet dessutom skapat konkurrenssvårigheter inom företag belägna på andra håll i landet. Vi kan tyvärr inte devalvera vår valuta bara i glesbygderna. Vad vi däremot kan göra, det är exempelvis att sänka arbetsgivaravgiften i dessa bygder med 5 eller t. o. m. 10 % för att stimulera till företagande, och för att täcka det gap i socialförsäkringssystemet som därigenom uppkommer får vi gå över budgeten. Det är inte fråga om några svindlande belopp, men de effekter vi kan få kommer att bli mycket betydelsefulla för dessa bygder.

Generella åtgärder av detta och annat slag – och hit hör också marginalskattesänkningar – måste sättas in i samband med att rörligheten stimuleras. Sådana åtgärder kan bidra till att skapa den balans i vår ekonomi som alla säger sig eftersträva och att förverkliga den fulla sysselsättning som alla kräver.

Herr talman! Som jag nyss framhöll har socialdemokraterna påstått att långtidsutredningens fakta och analyser innebär att vi skulle "släppa loss kapitalismen" och att förslagen är "klassiskt liberala". Och de får naturligtvis medhåll av kommunisterna. Påståendena är för mig helt obegripliga. Menar man att en bedömning av Sveriges ekonomi *inte* skall grundas på ekonomiska fakta utan på önsketänkande och politiska värderingar? Eller menar man att det enda botemedlet för våra samhällsekonomiska problem är att vi måste avskaffa den nuvarande blandekonomin, byggd på fri företagsamhet, fritt konsumtionsval och fri marknadshushållning? Om det är det man menar, bör detta klart sägas ut. Då bör man redovisa det som Sören Mannheimer krävde på den socialdemokratiska partikongressen, nämligen "vilka andra drivkrafter än kapitalismens och marknadens vi vill ha och kan skapa?"

Är det fondsocialismens Sverige som ni socialdemokrater har i tankarna? Vilket annat system vill ni sätta i stället för marknadshushållningens för att komma till rätta med våra svårigheter? Väljarna har rätt att kräva besked härom. Ytterst gäller det ju inte bara vår samhällsekonomi, utan hur det samhälle skall se ut, i vilket Sveriges folk skall leva vidare. Är det planekonomins och planhushållningens genompolitiserade samhälle som ni föredrar, då bör detta komma till uttryck.

Våra väljare har rätt att begära av sina förtroendemän – politikerna – att de talar sanning och att de inte försöker dölja verkligheten, inte dölja de mål de strävar efter att förverkliga. När ekonomiska experter, utan att göra egna personliga värderingar, redovisar fakta och med hjälp av siffror belyser vilken situation vår ekonomi befinner sig i, då kan vi inte nöja oss med svepande antydningar av detta slag och det allmänna mummel om kapitalism och liberalism, som ni sysslar med. Ni måste tala klarspråk.

Skall vi ha blandekonomin kvar? Skall vi behålla marknadskonomin? Skall Sverige även i fortsättningen bygga på individens frihet och oberoende?

Eller skall vi gå över till något helt annat slags samhälle? Detta har våra medborgare rätt att få klart besked om.

Nr 54

Torsdagen den
14 december 1978

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

*Meddelande
om fråga*

§ 15 Anmäldes och bordlades

Proposition

1978/79:79 om ändring i lagen (1976:296) om kriskoppling m. m.

§ 16 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 14 december

1978/79:236 av *Linnea Hörnlén* (fp) till utbildningsministern om radioandakterna:

Från ljudradioledningen föreligger ett förslag att flytta radioandakterna från P 1 till P 2. Tanken är att förändringen skall träda i kraft från slutet av februari 1979.

Med anledning härav ber jag att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Anser utbildningsministern en sådan förändring vara i enlighet med de riktlinjer för programverksamheten på det religiösa området som angetts i tidigare radiopropositioner?

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert